

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXVIII / Nr. 3
IULIE – SEPTEMBRIE 2023
NEW YORK

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXVIII / NR. 3
IULIE – SEPTEMBRIE 2023
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York

INCORPORATED IN AUGUST 1993

www.romanian-institute-ny.org

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian

30-18 50th Street

Woodside, New York 11377

Tel./Fax: (718) 626-6013

E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:

14-22 27th Ave.

(14th Street/ 27th Ave.)

Astoria, New York

Subway N, W, bus Q 18

Revista *Lumină Lină* apare sub egida UZPR (Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România). Este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE). *Lumină Lină. Gracious Light*, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Archive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef (România): MIHAELA ALBU, malbu47@gmail.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactor: SORIN PAVĂL

Fotoreporter: ALEX MARMARA

Consilieri editoriali: DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GĂF-DEAC,

AUREL ȘTEFANACHI, MUGURAȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxă. Cucerile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției:
Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment). Textele republicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXVIII/ Nr. 3

Iulie – Septembrie 2023

TEOLOGIE

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN, Cazul sutașului	7
DR. STELIAN GOMBOȘ Omul în rugăciune, în genunchi... ..	12
DRD. ALEXANDRU LAZĂR Importanța ecumenică și misionară a nevoiței	15
MARCEL MIRON, <i>Visa pe Tabor</i>	19
<i>Visa împietrite</i>	20
IONEL RUSU, <i>La Rusalii, Doamne!</i>	21

STUDII

PROF. UNIV. DR. ANCA SÎRGHIE Perioada cea mai prolifică din istoria <i>Telegrafului Român</i>	23
ROXANA PAVNOTESCU, <i>Nemurirea morții</i>	30
DRD. CARMEN-ELENA ȘTEFĂNESCU (POGONICI) Influența antropologiei boasiene sau de natură nord-americană în construirea identității mexicane	31
PASSIONARIA STOICESCU, <i>De-a locul</i>	37
<i>Alt fel, O R I C U M</i>	38
DANA OPRIȚĂ, <i>După douăzeci de ani</i>	39
<i>Alcinte, Turnir pentru Alcinte</i>	40

ESEU

VICTOR RAVINI Forța culturală călăuzitoare în Răsăritul ortodox	41

TRAIAN VASILCĂU

Agresiune, Maica Domnului către Părintele Ioan Zlotea, Cântând . 46
Psalmul întoarcerii la tine însuși, Nimicul sfânt (Stare de cer) 47

PROF. DR. CONST. MIU

Galeria tipologică în pamfletul arghezian 49

LUCIA SAV, *Taina muntelui* 54

PROZA

ANDREI BREABĂN, *Dreptatea lui Tolpa* 57

ELENA DICAN, *Întâlnirea* 60

RODICA GABRIELA CHIRA și MARIA VESA, *Atitudini ** 63

Atitudini ** 65

ELENA OLARIU, *Cu barca pe lac* 68

SORIN IVAN, *parfumul teilor* 69

CRISTINA ONOFRE, *Se crăpa de ziuă, Gura zorilor, Ți-a pus iederă,* 71
Atunci când visai, Doar femeile, O ursitoare de apă 71

NINA VICIRIUC, *Casa, Criticilor mei* 72

Păcatele mele 73

MIOARA DRAGOMIR

Geneză. Revelație, Evanghelie I. Conștiință, Psalm VII. Moștenire 74

CĂRȚI ÎN AGORA

THEODOR DAMIAN

Eseu subversiv

Subversiv de Mircea Oprea 75

Poetul și taina

Raze de lumină de Marcel Miron 81

Poezia ca mărturisire și doxologie

Bio metaforizare extremă de Vasile Dan Marchiș 83

DAN ANGHELESCU	
Ioan N. Roșca – <i>Satul de sub zăpezi</i>	85
MARIAN NENCESCU	
Lycantropie și Poezie	
<i>Chemarea Lupului Alb</i> de Lică Pavel	88
MIHAELA MALEA STROE	
Anca Sîrghie – <i>Radu Stanca și Sibiul</i>	93
FLORENTIN POPESCU	
Aureliu Goci, comentator echidistant al poeziei românești din ultimele patru-cinci decenii	
<i>Poezia românească de la Nichita Stănescu până în zilele noastre</i> de Aureliu Goci	95
ION HAINEȘ	
Lidia Vianu, un pescăruș în zbor	
<i>Vântul și pescărușul, The Wind and the Seagull</i> de Lidia Vianu	98
ELENA M. CÎMPAN,	
Două cărți noi, de Gabriel Gafița	
<i>Privind în aceeași direcție împreună și Diplomat în Oropingo</i>	101
IULIAN BITOLEANU	
<i>Necunoscutul scriitor Virgil Ierunca</i>	
Mihaela Albu și Dan Anghelescu	106
ELISABETA BOȚAN (Spania), <i>Ruptură, Iluzie optică, ... Vânătoare</i> ..	109
<i>Cânt, Roma</i>	110
RODICA GABRIELA CHIRA, <i>Întru neuitare</i>	111
<i>Transformare, Prefacere</i>	112
ANA ARDELEANU, <i>secretele casei, între cuvinte</i>	113
<i>așa cum se cuvine</i>	114
VASILE DIDOACĂ DOJANĂ, <i>Rana, Tu ești</i>	115
<i>Și iar</i>	116
GIREL BARBU, <i>Astupă fereastra, Noapte</i>	
<i>Bațjocura vântului, Lipsește din mine un sfânt</i>	117
<i>Fugă, Numai eu, Strivit de cuvinte</i>	118

ISTORIE

TANȚA TĂNĂSESCU Aurel Vlaicu – as al aerului pe cerul Vienei	119
CORNELIU ZEANA Cufundarea în apă foarte rece și diplomația rusă	125
DANA OPRIȚĂ, poeme	127
VASILICA GRIGORAȘ, <i>Înțelepciunea clepsidrei, Pace pe Everest</i>	128

UNIVERSALIA

SILVIA C. NEGRU <i>The Romanian Language – A Definition, The Ring of the Years</i>	129
<i>Land in Tears, Ages</i>	130
Translated from Romanian by Olimpia Sârb	
STEFAN ȚAPALIKU, <i>Last Night</i>	131
<i>She Should Be Home By Now, Hungarian Rhapsody</i>	132
Translated from the Albanian by Carrie Hooper	
Wisława Szymborska – 100 sau Despre bucuria scrierii	134
<i>Posibilități</i>	135
Traducere și prezentare de Nicolae Mareș	
HEINZ-UWE HAUS Tragedy of Love - Dramaturgical thoughts for rehearsals of Goethe's <i>Faust</i>	137
JEAN BODIN (HEINZ-UWE HAUS) <i>Thespis, Foam-Arisen, Dried voices</i> <i>Measure for Measure, In a minute</i>	139

INTERVIU

Dragoș Morărescu De la William Shakespeare la Vasile Voiculescu <i>Dinu Pillat</i> Sabina Măduța în dialog cu artistul plastic Dragoș Morărescu	141

ANIVERSĂRI

ANDREI BREABĂN
Scripca de aur a românilor 161

PASSIONARIA STOICESCU
Duhovnicului meu, Parintelui Theodor Damian 165

CRISTI BOGHIAN, Pr. Prof. Dr. Theodor Damian: 35 de ani
de activitate pastorală la New York 167

SAPIENȚIA

ALEXANDRA ROCERIC, Sapienția 170

RECENZII

MAXIM (IULIU-MARIUS) MORARIU
Mihaela Albu, *N. I. Herescu. Un aristocrat al culturii române*. 171

CRISTIAN-MIHAI BUMB
Un protopop ortodox martir: Aurel Munteanu
*100 de ani de la instalarea Părintelui Aurel Munteanu
ca Protopop Ortodox Român al Huedinului*, coord. de
Mădălin-Sebastian Lung și Dan-Ionuț Lupușan 173

OCTAVIAN MIHALCEA
O transparență superioară
Atelier de cuvinte Mihaela Albu 178

IOLANDA MICULESCU
O aripă de înger
Iubirea de a trăi. Treptele vieții Mioara Dragomir 179

DUȘIȚA RISTIN
Traducerea poetică, între reflecție și revelație
Tu și Acropolis de Elena Liliana Popescu 181

IN MEMORIAM

THEODOR DAMIAN, La plecarea Părintelui Protopop Constantin Alupei	183

REPORTAJE

NICOLE SMITH Un om, o personalitate românească de excepție: Academicianul Ioan-Iovitz Popescu	185

AURELIA C. MITRESCU <i>Casa gândurilor</i> de Elena Mitru	186

GHEORGHE BREHUESCU Theodor Damian despre Grigore de Nazianz	187

NICOLE SMITH Theodor Damian – <i>O sută și una de poezii</i>	188

GH. BREHUESCU Dublu eveniment la New York: Pr. Theodor Damian – Pr. Florin Spînu	189

RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ	190

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Cazul sutașului*

Credința fără fapte este moartă (Iacob 2, 14)
Fiți milostivi precum Tatăl vostru cel din ceruri este milostiv.
 (Luca 6, 36)

În textul Sfintei Evanghelii ce s-a citit astăzi este vorba despre un sutaș, un om din armata romană ce avea sub comanda lui o sută de ostași, de aceea era numit sutaș, care a venit cu o problemă la Mântuitorul Hristos și căreia i-a găsit rezolvarea.

S-ar putea spune multe despre această pericopă. Și ea, ca și celelalte, constituie un izvor inepuizabil de învățătură ziditoare de suflet. Am putea vorbi despre mila lui Dumnezeu în general, cum s-a manifestat aceasta în Vechiul și în Noul Testament, apoi făcând o paralelă cu modul în care se manifestă ea astăzi față de noi. Am putea vorbi despre credință și despre minunile pe care credința le face, întrucât sutașul își fundamentează pe, și își justifică cererea sa prin credință. Am putea vorbi despre răspunsul pe care Mântuitorul Hristos îl dă sutașului și felul cum se actualizează acesta în viața noastră de zi cu zi. Însă, fiind prea multe lucruri pe care ne-am putea axa, vom alege un aspect al istorisirii, al pericopei, pentru a centra meditația liturgică a zilei. De aceea, astăzi, m-am gândit să ne oprim asupra dialogului pe care Mântuitorul l-a avut cu acest păgân, căci sutașul era dintre neamuri, nu era iudeu și nu era urmaș al Său.

Așadar, iată, dialogul ne miră, ne frapează prin simplitatea lui extraordinară. Acest om vine la Iisus și deodată, fără să se prezinte și fără să intervină la Apostoli pentru a fi prezentat, formulează o cerere: „Doamne, sluga mea este rău bolnavă, se chinuie cumplit, te rog să o vindecî”. Vine așa, deodată, de parcă știa că El este un doctor, că poate să facă vindecări prin cuvânt, sau vindecări miraculoase de orice natură. Iar Iisus îi răspunde tot așa de direct, precum a venit el, fără ocol, fără întrebări cum în alte cazuri face. Mântuitorul îi răspunde direct: „Voi veni și o voi vindeca”. La care sutașul, și aici este lucrul de care ne mirăm adânc, se oprește și zice: „Doamne, nu aceasta am vrut să spun, ca să vii acolo și să o vindecî. Am vrut să spun – vindec-o! Sluga mea este bolnavă, de aceea am venit la Tine, căci știu că Tu poți să o vindecî. Nu vreau să vii, pentru că nu sunt pregătit.”

Căți dintre noi, când suntem confrunțați cu situații dintre acestea, când avem de a face cu oameni mai mari decât noi și poate trebuie să-i

---

* Meditație la Duminica a IV-a după Rusalii.

primim în casa noastră pentru diverse motive, ne cerem scuze celor pe care-i așteptăm, temători că n-au să găsească în casa noastră ceea ce ei așteaptă? Să ne imaginăm că ar veni un patriarh sau un episcop, sau un alt om de mare rang dintr-un domeniu oarecare al vieții: nu ne-am simți cumva jenați la gândul că nu suntem pregătiți să primim în casa noastră un așa de mare personaj?

Faptul că sutașul L-a oprit pe Mântuitorul să vină în casa lui ne spune despre el lucruri importante. Primul este acesta: el știa că Iisus este mare. Știa că nu este un simplu rabin care străbătea căile Palestinei, așa cum se întâmpla în multe alte împrejurări în decursul întregii istorii a poporului ales. Știa că Iisus este o persoană de rară distincție. Nu se mai pomenise să mai vorbească cineva ca El, cum mărturisesc evangheliștii zicând că El vorbea ca unul care avea putere (Matei 7: 29) și că făcea lucruri mari și minunate și era puternic și în lucru și în cuvânt înaintea lui Dumnezeu și a tot norodul” (Luca 24:19). Aceasta știa sutașul. Mântuitorul avea o bună reputație, cartea Lui de vizită era cunoscută și Îi făcea intrarea, pregătirea apercetivă, sufletească, peste tot oriunde mergea. Iată că vestea despre El se dusese peste tot. Și acest sutaș, aici este al doilea lucru important, era un om smerit cu inima, era un om modest. În primul rând, din punct de vedere social, el trăia bine. Am putea să considerăm foarte ușor că în mintea lui, el putea să se considere capabil de a-L primi pe Iisus în casa lui, pentru că se știa, avea o situație socială înaltă, era funcționar în armata romană, avea o sută de ostași sub stăpânire, avea slugi, dovadă că chiar una dintre ele era bolnavă. Așadar putea să-L primească pe Mântuitorul în casa lui, ca să-i întărească autoritatea în fața ostașilor, pentru că discutau mai mult sau mai puțin de la egal la egal, omenește vorbind, de la poziția sa socială înaltă, la poziția înaltă a celebrității lui Iisus. Și atunci, poate dimpotrivă, ar fi avut motive să Îl invite, să insiste ca Mântuitorul să meargă în casa lui, prin aceasta dobândind mai multă autoritate în fața vecinilor, în fața colegilor de armată ș.a.m.d. Or, faptul că Îl oprește pe Iisus și spune: „Doamne, nu Te deplasa, nu pentru aceasta am venit, ca să Te aduc în casa mea, ci numai ca să o vindeci cu cuvântul; nu veni că nu sunt vrednic”, este de admirat. Chiar acestea sunt cuvintele lui cele mari și semnificative: „Doamne, nu sunt vrednic ca Tu să intri sub acoperământul casei mele”.

Nu știi dacă în viața noastră de zi cu zi, când ne gândim la propriul statut social, dacă îi tratăm pe cei din jur, mai mici sau mai mari, ca acest sutaș. De multe ori credem, când am atins un anumit statut social, că suntem mari, avem o slujbă, avem o casă frumoasă, ne considerăm vrednici nu numai să-i pri

mim, dar poate, uneori, primindu-i, să-i umilim pe cei pe care-i primim în casa noastră; alteori ne considerăm îndreptățiți să nu-i primim din suficiență și aroganță. Iată însă că Mântuitorul Hristos se întâlnește cu un astfel de om care face în public, înaintea Apostolilor, înaintea mulțimilor care-L înconjurau pe Iisus, o adevărată confesiune morală, și spirituală: „Doamne, nu sunt vrednic să intri sub acoperământul casei mele”. Poate fiecare dintre noi, într-un moment sau altul al vieții, ne considerăm vrednici și credem că ceea ce am făcut, ceea ce avem, îndreptățește acumularea exclusivă de demnități și prestigiu (de multe ori fals). În schimb, sutașul se dezbracă pe sine de respectul pe care i-l datorau cei din jur și vine înaintea Mântuitorului eliberat de toate aceste pretenții sociale, spirituale, personale sau de orice natură vor fi fost ele. Și cum spun, ca un fel de penitență publică, vine cu acel unic, însemnat și deosebit de semnificativ cuvânt pentru viața sa morală și apoi ilustrativ și folositor pentru viața noastră morală.

Dar să discutăm această problemă și din alt punct de vedere. Poate, el a vrut prin aceasta să-L îmbuneze pe Mântuitorul. Poate știa că El, când veneau oameni orbi, sau șchiopi, sau paralitici, cu rugămintea de a fi ajutați, uneori cerea de la ei mărturisire de credință, recunoașterea statutului lor spiritual-moral, îi întreba, avea un dialog cu ei. Poate, știind că este păgân, că mai este și din armata romană și nu prea are nimic cu iudeii în sânul cărora Mântuitorul venise, Iisus fiind evreu și nu roman, poate se gândea c-o să-l refuze chiar dacă era sutaș, chiar dacă avea stare bună, simplu, fiindcă nu avea nimic comun cu El. Mântuitorul era evreu, deci El a venit întâi pentru oile pierdute ale poporului Său cum a și precizat într-o împrejurare (Matei 15, 24).

Poate sutașul, în mintea lui, făcându-și calcule și voind într-adevăr să obțină împlinirea rugăminții, adică vindecarea slugii bolnave, a venit cu această strategie, de fapt nevinovată și ziditoare de suflet: să-L roage pe Iisus foarte frumos, așa cum noi, câteodată, când suntem foarte necăjiți, când avem o durere amară care ne pătrunde și ne arde, renunțăm la slava deșartă, la rangurile și la titlurile noastre, și ne smerim, ne gândim la cine suntem noi ca oameni și creștini, apoi mergem la cel de lângă noi pentru ajutor, așa cum poate că în alte împrejurări, dacă nu am avea durerea respectivă, nu am face-o din orgoliu. Or, când suntem în durere adâncă, de obicei orgoliul pleacă din sufletul nostru. Așa și cu sutașul. El a venit la Mântuitorul deosebit de interesat să obțină vindecarea acelei slugi, spunându-și că se va duce și se va smeri în fața Lui, poate să-L convingă, să-L determine să vină în casa lui, să vină să-i vindece sluga. Deci o posibilitate ar fi că inițial a gândit să-L invite pe Iisus. Însă, venind spre Mântuitorul, el nu-L cunoștea dinainte, ci numai din auzite, a văzut și mai mult, a văzut că apostolii mergeau după El, că mulțimile Îl înconjurau și Îl ascultau iar când L-a văzut pe Iisus ca persoană fizică a realizat că El impunea un respect divin, așa cum mărturisesc și Sfinții Apostoli. Atunci va fi fost sutașul cu adevărat impresionat de Mântuitorul și când El îi spune: „Vin la tine ca să-l vindec”, dintr-o dată, dintr-o inspirație

divină, dintr-un îndemn interior de smerenie, îi răspunde: „Doamne, nu veni în casa mea, că nu sunt vrednic”.

Deci el nu zice doar atât: „Doamne nu veni”! Dacă îi spunea numai atât, Mântuitorul nu ar fi venit, chiar dacă ar fi intenționat să o facă, deoarece Iisus nu forțează ușa nimănui. Știm icoana aceea în care este ilustrat Mântuitorul stând la ușa bătând. Acea ușă nu are mâner pe dinafară, numai pe dinăuntru, pentru că este ilustrarea textului evanghelic care spune: „Iată eu stau la ușă și bat” (Apoc. 3, 20); dacă vei deschide tu, atunci Eu voi veni, dacă nu-mi vei deschide, voi pleca. Deci nu-l va fi forțat pe sutaș să Îl primească dacă sutașul I-ar fi spus să nu vină. Dar sutașul, chiar temându-se că Mântuitorul nu va veni, că va fi înțeles greșit, începe să explice și să argumenteze, să justifice cererea lui atât de ciudată. Orice om ar fi fost în ceruri de bucurie dacă-L ar fi văzut pe Iisus în casa lui. Ne amintim aici de cazul lui Zaheu, când a intrat Mântuitorul în casa lui! Nu mai știa ce să facă de bucurie și într-un moment de elan a spus: „Doamne, jumătate din averea mea am s-o dau la săraci și dacă am nedreptățit pe cineva cu ceva îi voi da împătrit” (Luca 19, 8). Nu mai putea de bucurie.

Mântuitorul i-ar fi făcut sutașului o cinste deosebit de mare dar acesta îi adresase deja rugămintea („Doamne, nu veni..”) și temându-se că Mântuitorul va trece peste cererea lui, continuă: „Doamne, eu sunt om al stăpânirii și trebuie să-Ți spun că am și eu o sută de ostași în stăpânire.” Urmează apoi explicația: „și când îi spun unuia – du-te, el se duce și dacă îi spun altuia – vino, el vine și dacă îi spun să facă aceasta, el o face, că sunt sub stăpânirea mea, de aceea Te rog să spui doar cu cuvântul și sluga mea se va tămădui”. Foarte interesant episod evanghelic! La această justificare, la această argumentare, însuși Mântuitorul Hristos este impresionat și spune celor din jur, nu sutașului, dar în așa fel ca și el să audă; „Adevărat vă spun vouă, că nici în întregul Israel, pe unde am umblat, nu a găsit atâta credință”.

Aici este un lucru demn de remarcat. De obicei, când ți-e sluga bolnavă sau un apropiat, ai nevoie de doctor, ai nevoie ca doctorul să vină și să-l vadă. Nu poți să spui doctorului să-ți dea niște pastile pentru că are hepatită, de exemplu, sau că ți se pare ție că are hepatită, sau că ți se pare că are temperatură și să-ți dea ceva pentru asta. Trebuie ca doctorul, și acesta este un lucru natural, obișnuit, practicant întotdeauna, să vină și să-l vadă pe bolnav. A doua oară, poate că nu mai este nevoie, pentru că doctorul l-a văzut pe bolnav și știe, mai ales dacă îi mai spui cum a evoluat boala, dar prima dată, când chemi pe cineva pentru vindecare, trebuie ca doctorul, vindecătorul să vină în persoană dacă nu poți duce tu bolnavul la doctor. Este foarte curios că sutașul a avut această credință extraordinară, a crezut fie dinainte, fie deodată, că Mântuitorul poate să-i vindece sluga prin cuvânt, că a spus: „Zi, Doamne, numai cu cuvântul și el are să se vindece”. De unde a scos el asta? Nu-L știa pe Mântuitorul, nu fusese ucenicul Lui, nu-L urmase. Iată că acel sutas, înțelegem din aceasta, era un om interesat de ceea ce se petrece în jur. Auzise despre Mântuitorul și făcuse legătură între lucrurile pe

care le auzise de la unul, de la altul, că acesta nu poate să fie un simplu rabin, un simplu învățător. Acesta are putere. De aceea și evanghelistul spunea că „Vorbea ca unul care avea putere”. Deci nu dintr-o singură sursă a cules el informații, ca să vină la Iisus cu această atitudine, și cu această încredere oarbă, că El poate să facă o vindecare de la distanță, numai prin cuvânt. El avea deja o credință în dumnezeirea Mântuitorului, ceea ce ucenicii și lumea care-L urma încă nu aveau. Aici este mirarea, De ce? Pentru că cei care-L urmau pe Iisus, zi de zi, minune după minune, predică după predică, ce făceau când Mântuitorul împlinea aceste minuni? Se mirau. Iată aici o întrebare: de ce se mirau oamenii când Iisus făcea minuni? Oare de ce nu s-a mirat sutașul când i-a cerut Mântuitorului să facă o minune, ci I-a cerut-o ca pe cel mai natural lucru din lume, ca și cum așa este normal să spui un cuvânt și să vindecî o persoană aflată la distanță. El a cerut aceasta Mântuitorului ca și cum aceasta era o practică generală. De ce se mirau oamenii când Mântuitorul făcea minuni? Pentru că oamenii nu-L credeau pe Iisus a fi Fiul lui Dumnezeu. Dacă Îl credeau a fi Fiul lui Dumnezeu, atunci nu mai era de mirare că Dumnezeu face minuni, dimpotrivă te aștepți ca Dumnezeu să facă minuni; or ei Îl credeau pe Iisus un simplu om.

Deci contrar atitudinii celor care-l cunoșteau pe Iisus și-L urmau și erau zi de zi cu El, sutașul care nu-L știa, nu-L urma, nu era zi de zi cu El, credea în dumnezeirea Mântuitorului. El nu credea că Mântuitorul este un simplu om, un simplu vraci, un simplu doctor, un simplu învățător, căci altfel s-ar fi mirat și el; el era convins de dumnezeirea lui Iisus. Și nu numai că nu s-a mirat, dar a cerut și în modul cel mai firesc din lume, ca Mântuitorul să facă o minune. Și Mântuitorul a făcut-o. Tocmai acum se lămurește atitudinea Domnului Hristos față de el. Fără alte întrebări, fără ocolișuri, fără ezitare, îi spune direct: „Mergi, sluga ta s-a vindecat”.

În sfârșit, încă un lucru admirabil trebuie remarcat în atitudinea sutașului. Tot ce a făcut el, smerenia lui, dezbrăcarea de prestigiul nivelului lui social, umilința în fața Apostolilor, a mulțimii care era cu Mântuitorul, pentru ce le-a făcut? Era soția lui bolnavă? Nu. Era el bolnav? Nu. Erau copiii lui bolnavi? Nu. Cine era bolnav? O slugă. Nici măcar un soldat nu era bolnav. Era bolnavă o slugă. Știm foarte bine care era condiția sclavilor în lumea antică. Erau considerați ființe inferioare, nu oameni în deplinătatea drepturilor lor morale, spirituale, sociale; de aceea stăpânii lor aveau drept de viață și de moarte asupra lor. Iată pentru cine vine sutașul să se roage la Mântuitorul, să facă umilință, pocăință, penitență. Și ne întrebăm: de vreme ce sutașul era stăpân peste o sută, nu a putut să trimită o ordonanță la Iisus ca să-L aducă la casa lui? Putea să facă așa. De ce nu a făcut? Tocmai aici este întrebarea și aici este și răspunsul. Pentru inima lui largă. Avea o inimă umană cum rar găsim cazuri în istoriile Vechiului și Noului Testament, și chiar în viața noastră de zi cu zi. Pentru o slugă el s-a deplasat personal și și-a luat riscurile pe care le-am amintit, și a făcut ceea ce a făcut. Aceasta dovedește inima lui extraordinară. Acesta este al doilea lucru pentru care

Mântuitorul nici nu a mai menționat altceva, ci pur și simplu i-a spus să se ducă acasă pentru că sluga lui este vindecată. Iisus a știut ce credință are și acesta a fost primul motiv pentru care în mod direct s-a conformat rugăminții lui. Și a mai știut ce inimă generoasă are.

Concluzia este aceasta: atunci când strigăm la Dumnezeu, atunci când suntem în necazuri, în adâncul durerilor prin care trecem vrând-nevrând prin viața noastră, trebuie ca la credința pe care o avem în Dumnezeu, să dovedim și o inimă largă, o inimă bună, care generează fapte bune, de milostenie față de aproapele nostru. Numai o credință teoretică nu ajută. De aceea Mântuitorul Însuși spune: „Nu tot cel ce strigă Doamne, Doamne, va intra în Împărăția lui Dumnezeu” (Matei 7:21), ci cel care face faptele credinței. Acest sutaș păgân a avut și credință și a demonstrat și faptele credinței.

Desigur, cu toții ne rugăm, căci toți avem probleme, oricine am fi, oriunde am fi, dar când ne rugăm la Dumnezeu să ne împlinească vreo rugăciune, să întemeiem credința și rugăciunea noastră pe o faptă bună concretă, imediată și dezinteresată. Atunci vom avea încredințarea că Dumnezeu ne ascultă așa cum învățăm din afirmația-avertisment a Sf. Ap. Iacob care precizează: „Credința fără fapte este moartă” (Iacob 2, 14). Dar și din îndemnul Mântuitorului: „Fiți milostivi precum Tatăl vostru cel din ceruri este milostiv” (Luca 6, 36).

DR. STELIAN GOMBOȘ

Omul în rugăciune, în genunchi...

Astăzi, a vorbi despre rugăciune, într-o lume în care avem atât de multe alte preocupări mult mai „palpabile și mai rentabile”, constituie, de cele mai multe ori, un „nonsens” datorită gândirii noastre foarte pragmatice în urma căreia așteptăm, în cel mai scurt timp, lucruri și rezultate foarte „concrete” și foarte „eficiente”!...

Pentru foarte mulți dintre noi, cei așa ziși credincioși, a ne ruga înseamnă a depune un efort prea mare și pentru o lungă durată (de fapt ar trebui pentru toată viața) pentru care nu prea avem timp sau, mai bine zis, nu reușim să ne facem suficient timp!...

Ne comportăm, în acest fel, în raport cu rugăciunea fiindcă, foarte mulți dintre noi, nu (re)cunoaștem autenticul motiv și scop al viețuirii noastre pe acest pământ!...

În altă ordine de idei, nevoia de rugăciune a omului credincios este în afară de orice îndoială. Cu cât este mai puternică credința, cu atât este mai puternică și nevoia sa de rugăciune. Dar în societatea de astăzi constatăm o slăbire a credinței. Prin urmare și un fel de indiferență față de rugăciune. Poate că noțiunea de societate secularizată nu indică, totuși, o societate total

necredincioasă, ci o societate în care majoritatea membrilor nu mai practică rugăciunea decât foarte rar, în momente excepționale.

„Pentru cel care dorește să-și mențină vigoarea credinței prin rugăciune se pune, astăzi, o dublă problemă: aceea de a-și apăra credința împotriva influențelor nefaste a unui mediu slăbit în credință și aceea de a apăra practica rugăciunii în cadrul unei societăți care a pierdut în mare parte uzul rugăciunii. În timp ce omul de odinioară găsea în mediul social un factor prin care își întărea credința și practica rugăciunii, astăzi acest mediu este un factor de răcire, un factor împotriva căruia cel care vrea să-și mențină credința și rugăciunea trebuie să se apere.” – ne relatează Părintele Profesor Dumitru Stăniloae în lucrarea sa „Rugăciunea lui Iisus și experiența Duhului Sfânt”.

Astăzi omul credincios trebuie să caute într-o mare măsură el însuși motivații care să-i poată susține credința și propria sa practică a rugăciunii. Și tocmai acest lucru ar putea face credința sa mai profundă și rugăciunea sa mai fierbinte, dat fiind că, într-o mare măsură, ele nu mai sunt susținute de mediul social.

Prin urmare, omul care reușește să-și întărească credința și rugăciunea prin motivații personale, reflectate, poate deveni el însuși un focar pentru întărirea credinței și înnoirea rugăciunii în mediul său social. Prin aceasta el poate ajuta societatea să iasă din viața superficială, saturată de continuă plictiseală și permanentă monotonie, care sunt două din cauzele slăbirii credinței și a rugăciunii; cu alte cuvinte – spune tot Părintele Dumitru Stăniloae în aceeași lucrare – el poate ajuta să regăsească un conținut mai substanțial, să-și întărească rădăcinile adânci înfingându-le într-o mai mare profunzime a vieții, fără de care existența umană este de o uniformitate monotonă și lipsită de semnificație.

Altfel spus, o trăsătură caracteristică a acestei societăți este aceea că omul se simte în ea mult mai singur decât în societatea de ieri în care nu lipsea preocuparea pentru Dumnezeu. Credinciosul simte astăzi nevoia de a se ruga poate mai mult decât în trecut, pentru că prin rugăciune se salvează de singurătatea care este atât de greu de suportat. „El găsește în rugăciune mijlocul de a fi în comuniune cu Dumnezeu. Îl are în rugăciune pe Dumnezeu Însuși în dialog cu el prin toate lucrurile și el însuși Îl vede și Îl înțelege pe Dumnezeu prin toate. Cel ce se roagă ia cunoștință de rădăcinile sale în realitatea personală, înfinită a lui Dumnezeu și nu se lasă pradă valorilor superficiale ale vieții, ale unei vieți închise doar în orizontul pământesc. Își poate umple viața cu un conținut infinit” – susține același părinte în aceeași lucrare.

Cu alte cuvinte, într-o societate care ne hrănește cu felurite concepte psiho-sociale de genul „tu decizi”, „tu trebuie să fii cel mai puternic”, „gândește liber”, „we love to entertain you”, omul contemporan a pierdut imboldul și nevoia interioară de a îngenunchea. Însă, flacăra nu a fost stinsă de tot. A rămas o scânteie, o licărire sfântă. Dumnezeu are momentul rezervat pentru fiecare, atunci când din scânteie se va aprinde o flacără puternică.

De multe ori, poate că ne-am întrebat de ce bunicile noastre se rugau în genunchi în biserică, dar și acasă. În fața candeliei pălpătoare și a icoanei

afumate, rugăciunea lor trecea dincolo de lumea aceasta. O rugăciune simplă, neștiutoare, o adevărată anafora populară. Ce dădea acestei rugăciuni o notă distinctivă? Tocmai faptul că se făcea în frângerea genunchilor, chip al frângerii interioare a inimii.

Bunica nu auzise niciodată de grecescul „metanoia” sau de practici isihaste și curente filocalice. Însă, știa bine un lucru: rugăciunea nu se face decât în genunchi, în stare de smerenie și de cucernicie, de liniște și de împăcare cu Dumnezeu. Pentru bunicile noastre, a îngenunchea nu era o povară – ci un mare privilegiu.

Îngenuncherea la rugăciune este o notă caracteristică religiei creștine. Iudeii contemporani Mântuitorului Iisus Hristos obișnuiau să se roage stând în picioare la sinagogă sau la colțul străzii, pentru a-și etala pietatea. Spre deosebire de această stare, Însuși Mântuitorul a îngenuncheat la rugăciunea din grădina Ghetsimani și Maica Domnului a îngenuncheat lângă Crucea Fiului ei. Sfântul Ștefan a căzut în genunchi înainte să moară ca martir (Fapte 7,60), iar Apostolul Petru a îngenuncheat lângă trupul Tavitei „și, rugându-se a înviat-o” (Fapte 9,40). Acestea sunt exemple dumnezeiești și argumente istorice în favoarea rugăciunii îngenuncheate. Însă, mai presus de a fi o practică istorică, a îngenunchea este legat de starea noastră de spirit. De multe ori, simțim că avem nevoie să stăm în genunchi. Ceva, o putere necunoscută, un imbold, o taină și o minune ne pun în genunchi.

Un bun exemplu în acest sens este povestirea unei actrițe din Statele Unite ale Americii, un suflet care, după multe căutări, a aflat pacea stând în genunchi – lângă zidul unei mănăstiri ortodoxe. Mary McCann era un om de succes pe Broadway, o tânără talentată în plină ascensiune. Avea spectacole, faimă, bani și o viață de vedetă. Schimbarea a avut loc în momentul în care a cunoscut o trupă de teatru din România. A fost fascinată de acești oameni care, deși veneau din estul sărac al Europei, aveau ceva aparte. O luminează în ochi. „Ce au ei și nu am eu?”, s-a întreat. Răspunsul a fost simplu: „Vino și vezi!” - așa cum i-a spus Sfântului Apostol Andrei chiar Mântuitorul Iisus Hristos, când l-a chemat la apostolie.

Nu știe bine cum s-a trezit în avionul de București. I-a plăcut ce a văzut, dar nu era cu nimic diferit față de ceea ce găsisese și în alte călătorii. Asta, până când „am ajuns în lumea mănăstirilor din Moldova și Bucovina. Stând tăcut în umbra adâncă a Mănăstirii Vărațic, genunchii mi s-au îndoit instinctiv și m-am trezit îngenuncheată în acel pământ binecuvântat. Pe obraz îmi curgeau lacrimile. Totul a început să se schimbe în mine. Stând în fața icoanelor Maicii Domnului, vechi de secole, am vărsat lacrimi care erau în mine de zeci de ani. Niciodată nu mai plânsesem. Nu știam că pot plânge. Simțeam că mi se frânge coșul pieptului de câte ori încercam să înțeleg ceva... inima mea își depășea limitele, revărsându-se în afară...” (*Actorii și credința*, Editura Lumea Credinței, București, 2013, pp. 119-123).

Era un om care nu a mai stat, niciodată până atunci, în genunchi. O persoană asemenea nouă, cu griji, nevoi, întrebări și îndoieli. Zice un sfânt

contemporan, Nicolae Velimirovici, că diferența dintre ortodoxul balcanic și sofisticatul om occidental este faptul că primul știe să îngenuncheze la rugăciune. Știe că a sta în genunchi, de vorbă cu Dumnezeu, este semn al smereniei și al pocăinței pentru păcatele sale, al recunoașterii imperfecțiunilor proprii. Îngenunchind, omul își recunoaște căderea în păcat, nevrednicia sa. Apoi, ridicându-se, se smulge din viața de până atunci, spre o nouă viață. Prin îngenunchere, omul coboară în mod voluntar în țărâna din care a fost făcut, predându-și viața în voia lui Dumnezeu. Așa ne arată și Sfântul Isaac Sirul, că „de fiecare dată când ne plecăm genunchii, arătăm cu fapta că prin păcat am fost azvârliți la pământ, dar iubirea de oameni a Ziditorului nostru ne-a rechemat la cer”.

În încheiere, voi sublinia încă odată că prin rugăciune omul în genunchi pășește înaintea lui Dumnezeu, pentru a vorbi cu El despre sufletul său, despre desăvârșirea și despre mântuirea sa; rugăciunea rămâne suprema datorie a noastră, a tuturor creștinilor, văzând și constatând din cele enunțate aici importanța și actualitatea ei, fiind ieri, azi și în veci aceeași, ea constituind semnul supremației morale și duhovnicești în lume. Dacă, prin absurd, ar fi să înceteze, la un moment dat, rugăciunea pe pământ, nevinovăția ar rămâne fără ocrotire, păcatul fără iertare, virtutea fără putința desăvârșirii și lumea ar intra în întunericul stricăciunii și al morții care ar duce la noaptea veșnică a iadului.

Nădejdea sporește prin rugăciune, nădejdea Zilei din urmă, neînserate, când adierea Duhului va împrăștia cenușa și va arăta ca un „rug aprins” întru Hristos. Risipirea amăgirii și zdrobirea morții nu se vor săvârși fără mari încercări. Atunci, cine va chema numele Domnului se va mântui.

Rugăciunea și, mai ales, rugăciunea rostită în genunchi, este o minune ce face minuni: Îl coboară pe Dumnezeu și înalță sufletul omului către El. Este o minune pe care o putem săvârși și de care ne putem împărtăși zilnic, plecând genunchii trupului dar, mai ales, ai sufletului și înălțând mintea noastră spre Domnul. Urmează doar să-i înțelegem sensul și să o cultivăm spre și pentru desăvârșirea noastră căci ea este semnul omenității și izbăvirii noastre!...

DRD. ALEXANDRU LAZĂR

Importanța ecumenică și misionară a nevoinței

Asceza, mai înainte de toate, are ca scop despățimirea ce duce la sfințenie și în final la țelul suprem: *unirea cu Dumnezeu*. Ascetul practicând într-un mod sincer și corect lucrarea nevoinței este învăluit de smerenie. Or smerenia lasă un loc liber în inima ascetului ce are menirea de a fi umplut de har. Odată eliberat de păcate, Dumnezeu Își face sălaș în acel loc ce tocmai a fost curățit și pregătit spre a-L primi. Dar Dumnezeu odată primit, atinge inima celui ce s-a nevoit și dragostea sinceră față de Acesta se redirecționează într-un mod inevitabil și firesc către semenii, în care Dumnezeu este identificat.

Când se vorbește despre ecumenism, se menționează deschiderea către ceilalți. Se poate spune că cel care se implică în mișcarea ecumenică este dispus să se deschidă spre ceva sau către cineva; are o anumită deschidere față de un element străin de sine. Făcându-se legătura cu cele descrise anterior, a te deschide spre sau către Dumnezeu, duce inevitabil la o deschidere marcată de dragoste, față de aproapele și față de întreaga creație.

Persoana altuia va apărea ca chip al lui Dumnezeu pentru cel care va ști să se rupă de limitarea sa individuală pentru a regăsi firea comună și a realiza prin aceasta chiar propria sa persoană. Teologia Ortodoxă face o distincție de termeni. Ce înseamnă cuvântul „individ” și ce înseamnă cuvântul „persoană”? De ce teologia vorbește și folosește mai mult substantivul persoană în detrimentul substantivului individ? Individul este expresia a ceva ce nu se divide: Eu cu mine, eu pentru mine. În Teologie există cuvântul persoană care înseamnă printre altele: ființă în dialog, ființă în deschidere, în dialog prosoponic (dialog față către față). Noi suntem fețe în dialog cu alții și în primul rând cu Dumnezeu. Lepădarea de sine înseamnă deschiderea spre celălalt. Să ajungi la starea în care să zici: acest om este mântuirea mea. Dacă el pleacă de lângă mine, eu nu îl pot opri. Dar dacă rămâne lângă mine, acest om este mântuirea mea.

În mod personal, afirmarea de sine, în care persoana se confundă cu firea și își pierde adevărata libertate trebuie sfărâmată. În acest sens, Biserica, în înțelepciunea sa, așază înaintea noastră paradigma monahului care, renunțând la sine, cuprinde în inima sa pe toată lumea, întregul Adam. De aceea Sfântul Nil Sinaitul afirma că un călugăr desăvârșit va cinsti după Dumnezeu pe toți oamenii ca pe Dumnezeu Însuși¹, iar Părintele Petroniu Tănase spunea că trebuie să cinstim pe toți oamenii ca pe Dumnezeu, pentru că în fiecare om se află chipul lui Dumnezeu².

Pentru a se vorbi despre misiune, este necesar, în orice domeniu, ca aceasta să aibă un scop, un obiectiv propus de la început. Cel ce s-a smerit prin nevoiță este cuprins de dragostea față de semenii, iar unicul său scop în legătură cu aceștia este de a îi vedea mântuiți, chiar și de i-ar lua-o înainte. Misiunea sa este condusă de compasiune. Cel unit cu Dumnezeu, marcat fiind de dragostea cea dumnezeiască, nu poate să nu o manifeste și în exterior. Misiunea acestuia nu mai este de fapt în sine o misiune, ci devine un act firesc al inerției harice. Olivier Clement înserează în cartea sa, *Puterea Credinței*, o apoftegmă arhicunoscută: Avva Antonie este trimis de către Dumnezeu pentru a lua exemplu de viață duhovnicească de la un curelar din Alexandria. Observând că acest curelar ducea o viață obișnuită, trăia într-o colibă sărăcăcioasă cu soția lui, iar suma de bani pe care o câștiga o împărțea

---

¹ Vladimir Lossky, *Teologia Mistică a Bisericii de Răsărit*, Editura Humanitas, București, 2010, p. 122.

² Petroniu Tănase, *Icoane smerite din Sfânta Ortodoxie Românească*, Editura Bizantină - Schitul românesc Prodromu, 2003, p. 9.

bisericii și săracilor, Avva Antonie îl întreabă ce altceva mai face. Iar curelarul îi formulează un răspuns profund. Acesta îi spune că nu face nimic altceva, decât că meditează în fiecare seară la un gând, acela că „Toți se vor mântui, iar el singur va ajunge în iad”³.

Nevoința învață omul pe parcurs că toate sunt în Dumnezeu, cu Dumnezeu și prin Dumnezeu. Se renunță la egoism, iar apoi ecumenismul, în sensul său creștin, se manifestă de la sine. Ascetul, uneori involuntar, dă dovadă, prin fire, de ecumenism. De asemenea, după cum s-a văzut, misiunea este înfăptuită prin simpla existență. Ascetul se transformă într-o făclie, menită să-l îndrepte pe aproapele către Dumnezeu: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri” (Matei 5, 16).

Smerenia se manifestă în ecumenism la nivel de dialog, căci menirea Bisericii, în general, și a creștinului, în particular, nu este de a-și domina interlocutorul, de a se înălța deasupra acestuia, ci este aceea de mărturisire. Cât privește misiunea, în primul rând se presupune o aplecare spre celălalt. Urmând exemplul Mântuitorului, al Sfinților Apostoli, și al multor sfinți, cum ar fi părinții pustiei, ale căror acte sunt prezentate în Pateric, misiunea se manifestă prin slujire: „Nu tot așa va fi între voi; care între voi va vrea să fie mare să fie slujitorul vostru și care între voi va vrea să fie întâiul să vă fie vouă slugă” (Matei 20, 26-27). Un alt aspect al smereniei în misiune, este acela de a crește treptat intensitatea acesteia. Cel smerit, care este conștient că are misiunea de a-L propovădui pe Dumnezeu, și nu este condus de dorința de a-și alimenta orgoliul, dă dovadă de răbdare, tact și înțelegere în lucrare. Niciun misionar realist nu-și poate începe misiunea cu o „hrană tare” (Evrei 5, 12).

Spiritualitatea ortodoxă este acuzată ca fiind promotoarea unei retrageri din viață, a unei nepăsări marcate de indiferență cu privire la aceasta. Însă este o opinie cu totul greșită. În acest sens, Sf. Maxim Mărturisitorul ne vorbește despre mișcarea creației la care omul este invitat să participe. Căci doar așa, participând la această mișcare, omul poate urca în bunătate și desăvârșire. Fiecare persoană devine responsabilă de soarta întregului univers. Fiecare acțiune personală influențează într-o măsură, mișcarea întregii lumi create.⁴ Această afirmație sprijină întocmai cele ilustrate anterior. Tot părintele Stăniloae spune că: „Marea taină a iubirii este unirea pe care ea o realizează între cei ce se iubesc, fiecare îl primește pe celălalt în sine”.⁵

---

³ Olivier Clément, *Puterea credinței*, Editura Pandora, Târgoviște, 1999, pp. 109-110.

⁴ Dumitru Stăniloae, *Spiritualitatea ortodoxă: Ascetica și Mistica*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (EIBMBOR), București, 1992, pp. 24-25.

⁵ *Ibidem*, p. 263.

Fraternitatea creștinească nu trebuie să dispară din această lume grăbită și marcată de individualism. Comuniunea și prietenia sunt și astăzi fundamentale.⁶ Fraternitatea este diametral opusă individualismului, iar prin rugăciune, învățată la rândul său din asceză, se produce unirea tuturor și se reintegrează fiecare persoană în conștiința comună a umanității. Prietenia alimentată de dragoste frățească este *rețeta* ecumenismului în perioada postmodernă.

Creștinul ce își dă seama de faptul că el nu este binele suprem și celălalt nu reprezintă răul absolut, devine prin smerenie dispus dialogului. În această lume profund zdruncinată de amenințările războiului, dialogul este singura speranță a păcii. Cei credincioși, practicând nevoița, sunt capabili să vadă toate acestea:

Pacea constituie astăzi angajamentul prioritar al creștinilor. Pacea în toate sensurile termenului, sau mai degrabă, în toate dimensiunile unei realități unice, în care rugăciunea, asceza și implicarea angajată în istorie sunt inseparabile. Creștinul nu devine o persoană decât deschizându-se către întreaga omenire, cuprinsă în Hristos, a cărei unitate El ne cere să o manifestăm. Pacea înseamnă mai întâi de toate pace lăuntrică, eliberarea energiei pe care patimile noastre o subminează și o blochează, pentru a îngădui harului să o folosească, să o facă roditoare. Este nevoie de o mare credință și de un anumit tip de asceză. Astfel, ajung să pătrundă în țesutul bolnav al omenirii câteva celule sănătoase”⁷.

Un mare părinte contemporan ce accentuează ideea de om comun este Emilianos Simonopetrul⁸. Smerenia încununată de dragostea față de semenii, îl face pe om să se integreze în acest ansamblu al omului comun. Nevoița este inseparabilă de tot acest itinerar. Se poate vedea cum asceza îl poartă pe cel în cauză de la individual la multiplu în relația cu semenii, ca apoi acest întreg proces să se încheie în particularitatea ființei umane comune.

Omul a fost creat spre a încununa creația. Iar valoarea sa pentru ceilalți și pentru lume este inestimabilă, căci sufletul este neprețuit. Relaționarea sa bună cu sinele, cu semenii și înainte de toate, cu toate și dincolo de toate, cu Dumnezeu, este un imperativ contemporan. Tocmai aceasta poate fi concluzia celor menționate anterior: Omul are valoare, și în lume și dincolo de lume, iar aceasta se cere redobândită sau reconștientizată.

---

⁶ Olivier Clément, *Repere spirituale pentru omul de azi*, Basilica, București, 2011, p. 36.

⁷ *Ibidem*, p. 72.

⁸ Emilianos Simonopetrul, *Așteptarea lui Dumnezeu: Despre boală, suferință și moarte*, traducere de Ierom. Agapie Corbu, Editura Sfântul Nectarie, Arad, 2019.

Vise pe Tabor

*Capul tău
jumătatea soarelui
spre cărarea luminii.*

Către noi curg stele!

*Dincolo de tine
pacea vieții.*

*Conturul tău
pe visul asfințitului lumii!*

*Când mă apropii
nu mai exist.*

*Pe Tabor
călugărițele românce
bat toaca și frământă pâine.*

*Uneori îl găsesc pe Hristos
dormind în cuptorul fierbinte
și cântă
și bâiguie
și strigă:
Scoală-Te Doamne
pregătește-Te
iară și iar te vom înjunghia
ne este poftă de Viață!*

Vise împietrite

*Doar un an și o vară
la vârste primăvăratice
am visat din plin
prea plin și cu rest
la barca plină cu leșt
și am tras la edec
să salvăm pe visătorii visați
de la înec.*

*Visele mele
visele tale
toate visele visate
tremurate fire de speranță
trase de caii sălbatici
pe ulița mare a târgului
precum pe Sfântul Ioan cel Nou de la Cetatea Albă
care surâde în biserici din cutii de argint
lumină pentru visătorii veacurilor
și inimilor pace în nopțile reci.*

*Vise împietrite
ca armata de teracotă a tiranului chinez
un munte de visători
împietriți în nevisare
sau poate că visele reci
i-au împietrit pe veci.*

La Rusalii

*E ocean de pace în sat, de Rusalii.
Teiul se schimbă la față, curg miresme din paradis,
Toaca cheamă pe strămoși de-acasă, în biserică,
Să horească în gândurile celor de azi,
Ca un roi stelar coborât din Calea Lactee.
La plecarea genunchilor trandafiri,
Se cațără pe bolta rusalimă,
Ca să-ntâmpine soarele-n priviri,
Crini din țarină torc frumusețea
Cea fără de margini călătorului,
Iar Duhul Sfânt stă la loc înalt,
În inimi de copii.*

Doamne!

*Port în mine durerile acestei lumi
Care se scaldă în marea cu minciuni.
O, Doamne! Trăiește odată cu mine
Lângă cascada de neputințe
Zbaterea, nașterea și renașterea ei.
Freamătul vieții mă însoțește și în gaură de șarpe,
Văd oceanul de suferințe care caută s-o înghită!
Câtă ipocrizie și cât de mult se neiubește!
Cu toate acestea,
Mai sunt încă adulți copii și copii adulți,
Și astfel, în taină omul Duhului se odrăsleşte,
Se primenește lumea
Cu lacrimi și rugă, cu lumini neapropiate
Sub Pantocrator.*

Viorica Colpacci, *Edenic*

Fondator:
Mitropolit Andrei Șaguna, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

PROF. UNIV. DR. ANCA SÎRGHIE

Perioada cea mai prolifică din istoria *Telegrafului Român*

Suntem obișnuiți să afirmăm, și o facem chiar cu mândrie, că *Telegraful Român* este cea mai longevivă publicație din România, cu apariție cvasi-continuuă de la înființarea ei, la 3 ianuarie 1853 la Sibiu, până astăzi. Ea a fost ctitorită, „pe banii săi proprii”, de episcopul Andrei Șaguna, viitor mitropolit, cel neegalat ca prestanță și inițiative.⁹ A fost concepută ca o „gazetă politică, industrială, comercială și literară”, cu gândul să ajungă la sufletele și să pătrundă în conștiințele românilor, nu doar ale celor din Transilvania, ci și ale celor de dincolo de frontariile ei.

I. „Foaia cea mai modernă de peste Carpați”

În această gazetă bisăptămânală, pe lângă textele cu caracter bisericesc, era promovată cultura română din provinciile de peste munți, ceea ce i-a sporit interesul. Inițial, gazeta era tipărită cu caractere chirilice, însă, în perioada 1859-1863, aici se publică și articole imprimare cu caractere latine, care apoi se vor generaliza în întreaga presă națională. Dăinuirea ei îndelungată se explică prin faptul că ea a fost scoasă într-o tipografie proprie,

⁹ Numai la un an de la înființarea tipografiei, se pare că s-au tipărit la Sibiu 5000 de *Catehisme*, 5000 de *Abeedare*, 700 de *Ceasloave*, 3000 *Istoriei Biblice*, 3000 de cărți despre *Datoriile supușilor* și 1500 *Apostoli* (apud nota arhimandritul Ioanichie Bălan, *Patericul românesc*, Editura Mănăstirea Sihăstria, pp. 442-443). Cele 800 școli primare confesionale, două gimnazii ortodoxe de la Brașov și Brad, înființate de mitropolit, au folosit 25 de titluri de manuale școlare scoase de sub tipar la Sibiu. În 11 ani s-au tipărit 35 de cărți bisericești (Vezi Emanuel-Pavel Tăvală, *Mireasa duhului. 170 de ani de literă și duh la Tipografia Mitropoliei Ardealului*, Editura Andreiană, Sibiu, 2021, pp. 95-270).

anume Tipografia Diecezană, înființată în 27 august 1850, tot din grija lui Șaguna,¹⁰ ea funcționând și azi, când este modernizată și a devenit Tipografie Arhidiecezană. Așa cum s-a afirmat cu o pioasă admirație, „Șaguna a fost un dangăt de clopot care a trezit din amorțire conștiințe și destine, a redat speranțe și vigoare, a pus plugul în brazdă și a dezțelenit ceea ce amenința să devină pārloagă”.¹¹

Cel dintâi redactor-șef al *Telegrafului Român*, doar pentru primele opt apariții, a fost Florian Aaron, căruia i-au urmat doctorul Pavel Vasici-Ungurenu, Ion Bădilă, Visarion Roman, Ioan Rațiu, Zaharia Boiu. Pentru însemnătatea culturală a gazetei în epocă, menționăm faptul că în paginile *Telegrafului Român* au debutat Zaharia Boiu cu poezia „Salutare” și Visarion Roman cu poezia „Fiul grijei” în același an 1853.

Într-o izbutită sinteză, un cercetător de excepție al presei românești, Nae Antonescu creionează importanța ei, afirmând că această „publicație fondată de *arhiereul* Andrei Șaguna, militase pentru unitatea culturală a românilor de pretutindeni, avea o echipă de harnici redactori și colaboratori externi, își crease deja o platformă temeinică printre cititori. Dar, de la o vreme, au apărut noi tulburări, nori grei amenințau orizontul luptelor politice românești din Transilvania, odată cu înscăunarea lui Miron Romanul ca mitropolit de Sibiu, persoană aservită guvernului maghiar și care destituie pe redactorul ziarului, Nicolae Cristea, după optsprezece ani de publicistică activă, și astfel foaia sibiană ajunge în mâini nepricepute și înceta să reprezinte ceea ce fusese cândva, pierzând încrederea românilor.”¹²

Se recunoaște astfel, în mod împlăcit, că publicația sibiană a avut o perioadă de strălucire sub conducerea preotului, asesor consistorial, a omului politic și a ziaristului Nicolae Cristea (1834 - 1902). Acesta sosește la conducerea redacției într-o conjunctură critică: gazeta, concepută eminentemente ca ziar bisericesc, a cunoscut o criză financiară puternică în 1865. Pentru acest motiv, mitropolitul Andrei Șaguna l-a înlocuit pe Zaharia Boiu cu tânărul Nicolae Cristea, revenit de la studii din Germania, unde înaltul prelat îl trimisese „pe cheltuiala sa” la Universitatea din Leipzig.

---

¹⁰ Andrei Șaguna a pus să fie tipărite cărți necesare Seminarului Teologic din Sibiu, proaspăt înființat, dar și bucoavne, cărți de muzică, de aritmetică, de gramatică, de istorie și geografie, pentru școlile sătești – parohiale, pentru gimnazii. Astfel, într-o exemplificare aleatorie, Visarion Romanu tipărește *Aritmetica pentru școalele populare greco răsăritene*, edițiunea a doua înavușită, Sibiu, 1858, 79 pagini, iar Zaharia Boiu scoate *Abcdariu pentru școalele populare române*, edițiunea a patra înmulțită și îndreptată, Sibiu, 1865, 96 pp. Aici se tipărește ziarul *Telegraful Român* și a fost publicată *Biblia ilustrată* din 1856, tipărită în 1858, una dintre înfăptuirile livrești fundamentale ale marelui ierarh.

¹¹ Antonie Plămădeală, „Momentul Șaguna în istoria Bisericii Transilvaniei”, în *Magazin Istoric*, iunie 1997, p.5.

¹² Nae Antonescu, „Tribuna sibiană și moștenirea ei”, în *Steaua*, an 35, nr. 4, aprilie 1984, p. 24.

Pentru a atrage un număr cât mai mare de cititori, acesta redirecționează ziarul spre prezentarea unor subiecte de mare importanță și de interes stringent în actualitate, care satisfăceau setea de informare a românilor, de la cele politice, economice și până la cele cultural-literare. În acest fel, s-a produs un puternic reviriment al publicației, concretizat în sporirea vizibilă a numărului de cititori și de abonați. Astfel, gazeta sibiană este așteptată, citită, comentată, număr de număr, în toate provinciile românești, iar numeroase știri ale sale erau reproduse atât de presa de la București, Iași, Cernăuți, cât și de presa străină de la Viena, Berlin, Roma sau Atena.

Redacția acestei publicații a desfășurat o activitate intensă pentru unitatea românilor, inclusiv și cu preponderență în timpul Războiului de Independență de la 1877. Ziaristul Nicolae Cristea, însuși, a adus o veritabilă plus valoare jurnalistică, o contribuție majoră, prin editorialele sale, uimind cititorii prin amplitudinea și prin densitatea argumentării ideilor activiste, combative¹³ în anii ce au urmat instalării regimului dualist austro-ungar, el criticând pasivismul și defetismul transilvan, atitudine care a generat o înfocată ciocnire de idei cu George Barițiu, polemică celebră în epocă.

Pe toată durata celor 18 ani de directorat al lui Nicolae Cristea, redacția *Telegrafului Român* desfășoară și o prolifică activitate culturală, devenind nu doar o tribună liberă, angajată, în luptele politice ale forțelor patriotice române, vizând emanciparea românilor din Transilvania, dar și o posibilitate de dezbateră a problemelor culturale și literare ale românilor, în special prin suplimentul literar *Foișoara Telegrafului Român* (până în 1878). Prin intermediul acestei publicații, se acordă atenție creației populare, se încurajează unificarea ortografiei fonetice și se propune publicarea unui dicționar etimologic. Cristea are meritul de a fi făcut din *Telegraful Român*, după aprecierea lui Mihai Eminescu, „foaia cea mai modernă de peste Carpați”¹⁴.

Atras de renumele ei sub directoratul prolific al lui Cristea, Alexandru Macedonski, la 8 decembrie 1870 debuta cu poezia „Dorința poetului”, trimisă de la Viena, urmată în numărul din 23 mai 1873 de poezia antidinastică „10 mai”. Tot aici, dar mai târziu, respectiv la 14 iulie 1892, debuta Ilarie Chendi cu nuvela *Emi*, semnată X. Aici sunt tipărite în întregime sau doar fragmente din operele reprezentative ale clasicilor literaturii române, precum și traduceri sau adaptări din literatura universală. Sunt publicate în premieră lucrări precum *Gura satului* de Slavici sau *Pseudokynetikos* de Alexandru Odobescu. Totodată, în paginile publicației și-au văzut operele lor numeroși scriitori români, precum Costache Negruzzi,

---

¹³ Vezi Nicolae Cristea, *Publicistică*, Prefață de Mihai Posada, Postață și îngrijitor de ediție Anca Sirghie, Editura D*A*S, Sibiu, 2019.

¹⁴ Vezi M. Eminescu, *Scrieri politice și literare*, vol.I (1870-1877), Editura Minerva, București, 1905, p. 158.

Vasile Alecsandri, Cezar Bolliac, Dimitrie Bolintineanu, Ion Creangă, Alexandru Vlahuță etc. În paginile *Telegrafului* publică, de asemenea, unii dintre iluștrii transilvăneni: Andrei Mureșanu, Iosif Vulcan, Ioan Slavici, George Coșbuc, Ștefan Octavian Iosif, Octavian Goga, etc.

II. Telegraful Român ca arenă de luptă politică

Slujind Biserica Ortodoxă Română a Transilvaniei sub patru mitropoliți, asesorul Nicolae Cristea l-a socotit pe Andrei Șaguna ca inegalabil, nu numai ca strălucit ctitor bisericesc, ci și prin rolul său politic, social și cultural. Principiile, doctrina activistă, idealul luptei politice și inițiativele sociale șaguniene¹⁵ aveau să-l busoleze și după stingerea în 1873 a marelui prelat, adică toată activitatea sa, desfășurată până în debutul secolului al XIX-lea.

Dușmanii lui Cristea, nu puțini, au speculat această admirație și l-au socotit slugarnic, lipsit de personalitate, ceea ce s-a dovedit profund nedrept, după cum istoria a atestat-o. Articolele editoriale din *Telegraful Român* ale lui Nicolae Cristea se constituie drept argument peremptoriu pentru completarea imaginii luptătorului cu condeiul în mână spre a împlini idealuri naționale. Mult după stingerea din viață a lui Andrei Șaguna, articolele lui Cristea dovedeau fără tăgadă că el susținea cu aceeași consecvență activismul, drept singura strategie ce se cerea urmată în politica revendicativă a românilor transilvăneni.¹⁶ El nu contesta pasivismul în sine, dar avea motive să semnaleze proasta lui aplicare. Se știe că după moartea lui Nicolae Cristea, membrii Partidului Național Român din Transilvania au abandonat pasivismul și numai prin adoptarea activismului s-au obținut rezultatele notabile ale Marii Uniri, ideal național al populației majoritare dar asuprite ale acestei provincii locuite din începuturi de strămoșii neamului nostru.

Poziția redactorului-șef al ziarului sibian față de puterea maghiară opresivă este afirmată tranșant în articolele publicate. După primii 10 ani de conducere austro-ungară în Transilvania, articolul *Lapsus calami* marchează în mod explicit poziția de contestare fermă și explicită a lui Nicolae Cristea față de administrația maghiară:

---

¹⁵ Urmând îndemnul Mitropolitului „La meserii, turmă iubită, la meserii!”, Nicolae Cristea înființează în 1867 Reuniunea sodalilor români la Sibiu, modelul său fiind urmat de alte 19 localități ale Transilvaniei, scopul fiind ridicarea unei păтури de mijloc, cea a meseriașilor, pătură profesional-socială care juca rol de locomotivă a vieții în comunitatea românilor ardeleni.

¹⁶ Vezi Nicolae Cristea, articole-serial ca „Motivele și rezultatele pasivității” (I-XI), „Idei conducătoare” (I-VIII), găzduite în paginile *Telegrafului Român* din anii 1872-1875 și altele.

Tocmai atunci când mai ales li s-a dat ocaziune a dovedi bunul lor simț, de la 1866 până astăzi, maghiarii s-au arătat de-a dreptul geloși pe dezvoltarea noastră. Dacă noi nu ne cunoaștem pozițiunea îndeobște, o cunoaștem cu atât mai ales față de maghiari. Trecutul înaintea tuturor e deschis și ar trebui să fim cei mai ușori oameni pentru a nu fi scos dintr-însul lămurită învățătură, că puterea în mâna maghiarilor nu e decât un mijloc pentru a înăbuși, între altele, și dezvoltarea noastră. Noi dar nu putem fi nicicând susținători ai acestei puteri. Ar trebui să fim cei mai nechibzuiți oameni! Rolul nostru față de maghiari, deocamdată se mărginește la un trist „Laisser les /le/ faire!”

Cristea era un purtător de cuvânt al nației lui în Transilvania, unul care a învățat cu atenție lecția istoriei, din care toți românii au de tras învățăminte spre a se mobiliza pentru apărarea drepturilor legice, iar opoziția maghiarilor așezați în fruntea Transilvaniei este calificată drept „o nechibzuintă”. Refuzul dialogului dintre români și maghiari, două comunități care „au aspirațiuni și pretensiuni organice”, nu poate să rămână fără urmări în viitorul cel mai apropiat.¹⁷

Provocat de contestarea loialității românilor transilvăneni față de Coroană din discursul ministrului maghiar rostit la Seghedin în fața împăratului însuși, articolul *Răsplată?* probează cutezanța opiniei redactorului Cristea, indiferent de consecințe. El nu ezită să sublinieze meritele conaționalilor lui, căci

românii de câte ori interesele monarhiei au cerut, la 1866 și la 1878, 1881/2, în Boemia și Italia, precum în Bosnia și Erțegovina, nici n-au părăsit cu lașitate linia de luptă, nici n-au trecut la inamic spre a se face trădători de patrie, prin urmare dl ministru, adresând către români prelegerea cu „adevărata iubire de patrie și respect față de legile”, va conchide redactorul, „ au greșit adresa. Acei, ce au știut obține de la tron, într-alte împregiurări mai „neconstituționale” ca cele de azi, prea înalta recunoștință, rămânând aceiași cari au fost, ba adăugând încă la dovezile de loialitate înscrise cu sângele lor în analele monarhiei, nu putem presupune, ba nu ne putem închipui cum au putut dintr-odată deveni neloiali și nerespectători de legi. Cari sunt legile acelea, care românii le au călcat și nu le au respectat? La această întrebare dl ministru cu anevoie va putea răspunde.

Sub impulsul jignirii resimțite la scară națională, Cristea are cutezanța aserțiunilor, cu care raționamentul discursului său merge mai departe:

Sau că doară, dl ministru vrea să se mângâie pentru dezastrul îndurat în Croația față cu croații rebeli, căutând motiv de a-și vărsa focul asupra blânzilor și pașnicilor români? Nu cumva se teme de vreo manifestațiune și din partea românilor, cari se înțelege ar fi foarte rău venită

---

¹⁷ N. Cristea, „Lapsus calami”, în *Telegraful Român*, nr. 56, anul XXIV, Sibiu, 15 (27) iulie, 1876.

în împregiurările critice de astăzi și cugetă să-I terorizeze și intimideze anticipând sau prevenind? Se poate, ba e foarte probabil, că aici este buba. Dar dl ministru și toți șoviniștii se înșală, dacă cred că vor intimida pe români și-i vor teroriza, ca să se lepede de sinele, de credințele lor tradiționale. Numai unul Dzeu i-ar putea împedeca a ține la naționalitatea lor și la credințele ereditate de la străbuni, împletite strâns în viața lor națională.

Asemenea argumente consemnate cu o admirabilă demnitate națională fac din Nicolae Cristea un model de patriot român, al cărui cuvânt a indispus într-atât autoritățile maghiare, încât redactorul șef a fost pe loc destituit. Era un semn că ministrul Tisza nu tolerase o formulare premonitoare ca cea din finalul pamfletului: „O, dar maghiarii își închipuiesc că sunt atlânți, cari sunt în stare a purta globul pământului în spatele lor. Să nu cumva să facă dl Tisza și ceilalți șoviniști experiența proverbului german: «Sumeția se arată înainte de cădere».”¹⁸

Printr-o simetrie neașteptată, în același an 1883 când la 28 iunie redactorului-șef de la ziarul conservator *Timpul* din București, Mihai Eminescu, i se interzicea să mai publice, o similară obstrucționare politică se oficializa la Sibiu în 6/18/octombrie în legătură cu Nicolae Cristea, pe care nici mitropolitul în funcție, nici menționarea testamentară a lui Andrei Șaguna ca redactorul să rămână la conducerea ziarului „până-i va plăcea”,¹⁹ nu l-au mai apărât de verdictul autorităților maghiare. Istoria jurnalismului românesc a consemnat cutezanța unor asemenea luări de atitudine, pe cea a lui Eminescu la București, în regatul României, răpus în acel ceas de abuzuri și lupte intestinale, și pe cea a lui Cristea la Sibiu, în Transilvania, împotriva unei conduceri politice opresive.

Activând în structurile Partidului Național Român din Transilvania, Cristea va fi aruncat în 1894 într-o închisoare ungurească pentru 8 luni, alături de ceilalți memorandiști, un martiriu pentru o cauză patriotică, pe care îl va defini în comentariile sale din jurnalul început atunci²⁰ și în presa timpului: „Temnița e partea românului în această țară. Cu temnița suntem răsplătiți din partea stăpânilor maghiari pentru că ne iubim neamul, legea și limba și nu voim să schimbăm opinca românească cu sforăitorul pinten unguresc.”²¹

Ar fi greșit și chiar păgubitor să-l socotim pe Cristea un spirit înfeudat unui anumit moment istoric din evoluția jurnalismului transilvan, ca

---

¹⁸ N. Cristea, „Resplată?”, în *Telegraful Român*, nr. 116, anul XXXI, Sibiu, 6 (18) octombrie, 1883.

¹⁹ A. Șaguna, *Testamentul marelui arhiepiscop-mitropolit Andrei baron de Șaguna*, Sibiu, Ed. Diecezană, 1915, p. 9.

²⁰ N. Cristea, File de memorialistică. *Jurnal, Studiu introductiv*, îngrijirea ediției, note și comentarii de Anca Sârghie, Casa de presă și editură Tribuna, Sibiu 1998.

²¹ Vezi: „Jertfele temnițelor ungurești”, în *Foaia Poporului*, Sibiu, an 5, nr. 1, 10 ianuarie 1897, p. 5.

susținător al doctrinei activiste. La o lectură atentă, se pot descoperi în publicistica sa surprinzător de multe cugetări care rămân actuale și în zilele noastre, așa cum se întâmplă numai unor spirite înalte. Vizionarismul său se baza pe temperarea reacțiilor extreme. De pildă, după opinia sa, dacă poporul român ar valorifica „inteligența națională”, „capacitatea pentru cultură, laboriozitatea, ținându-se departe de egoism și discordii, ar birui”. El conturează cu încredere un viitor luminos când afirmă: „Și atât pe terenul politic, cât și pe celelalte s-ar croi o eră nouă și fericită, la care ar privi sau cu plăcere, sau cu respect, sau cu ambele deodată, orice suflare omenească.”²² Fără îndoială, omul martiric, gata de jertfă pentru un ideal patriotic, este și un vizionar, anticipând era globalismului în care a ajuns omenirea în epoca prezentului, când state ale bătrânului continent s-au reunit în Uniunea Europeană. Concluzionând, apreciem că Nicolae Cristea este una dintre personalitățile emblematică care aparține nu doar secolului al XIX-lea transilvan, ci gândirii politice și sociale românești a tuturor timpurilor.

În urma apariției ziarului *Tribuna* la Sibiu în 1884, izbândă la care Cristea s-a numărat printre cititori, *Telegraful Român* se transformă într-o gazetă de știri administrative și de cultură ecleziastică, mai ales după 1900, publicația sibiană urmându-și cursul până în zilele noastre, ca organul de presă al Mitropoliei Ardealului, dar fără a se mai antrena în lupta politică, așa cum o făcuse Cristea în cei 18 ani străluciți din 1865 până în 1883.

În prezent, Mitropolia Ardealului a achiziționat domeniul „telegrafulroman.ro”, care va conduce la salvarea acestei publicații prin digitalizare. În cadrul parteneriatului dintre Biblioteca județeană ASTRA Sibiu și Mitropolia Ardealului au fost identificate și selectate exemplare ale ziarului, din perioada 1853 - 1873, aflate în stare bună de conservare. Acestea au fost fotocopyate și digitalizate prin scanare, astfel încât în prezent utilizatorii au acces gratuit la 3.434 numere de ziar (însușind 13.736 de pagini), ale *Telegrafului Român*, din perioada anilor 1853-1880 și 1914-1919, păstrate în „Depozitul Digital”. Publicația sibiană are nu numai un trecut redevabil, ci și un viitor promițător.

---

²² N. Cristea, „Idei conducătoare”, VII, în *Telegraful Român*, nr.69, anul XXIII, Sibiu, 31 august /12 septembrie 1875.

Nemurirea morții

*Eu știu că n-o să ne putem muri
nemurirea.*

*Bătaia mea de aripă
îmi spune asta
după cum foșnește
când îmi fac ruga de seară.*

*Tâmpla mea răsucită
îmi spune asta,
când se sprijină într-o idee.*

Noi doi ne nemurim între două vieți.

*Legăți unul de altul,
ne rotim în cercuri
de frunze,
de ninsoare
și de nori.*

*Când ne va cuprinde oboseala,
vom zăbovi o vreme
pe un câmp de cai sălbatici -
popasul dintre două morți.*

Influența antropologiei boasiene sau de natură nord-americană în construirea identității mexicane

În urma Revoluției din 1910, Mexicul va căuta să dea sens realității destul de multiple și multiculturale a națiunii sale. Statul va folosi antropologia și arheologia în construirea unui trecut mitic¹ și în construirea unei identități naționale mexicane. Este vorba de o arheologie care se va uni cu etnologia și care, prin interpretarea rezultatelor materiale va permite înțelegerea prezentului în raport cu trecutul. Fiind evidentă continuitatea celor două lumi, trecutul dinaintea cuceririi Americii putea explica tradițiile culturale contemporane. După cum ne spune Esteve,² acest trecut se regăsea în ritualurile indigenilor, în conștiința de atunci a populației mexicane, în numele multora dintre locuri, în fizionomia unei importante părți demografice, demonstrând o moștenire culturală și genetică.

Astfel, în timpul președinției generalului Cárdenas vor lua naștere diferite instituții destinate studiului antropologiei, care va ajunge să fie una dintre cele mai importante din lume³ și construirii unei identități naționale mexicane: *Institutul Național de Antropologie și Istorie* (INAH, 1939), *Școala Națională de Antropologie și Istorie* (ENAH, 1938) și *Institutul Național Indigenist* (INI, 1948). În cadrul Școlii Naționale de Antropologie și Istorie existau mulți profesori eminenți, veniți din diferite colțuri ale lumii, unii din proprie voință, alții expulzați din țări dictatoriale: din Spania, Pedro Bosch Gimpera cu o activitate intensă în domeniul preistoriei Spaniei și a Europei Occidentale și Juan Comas Camps cu formare în antropologie fizică la Paris; din Statele Unite erau prezenți George Foster, Isabel Kelly sau Robert Redfield, din Germania era Paul Kirchhoff, iar din Franța, Jacques Soustelle. Pe lângă toți aceștia, erau profesori mexicani formați în Statele Unite, astfel încât tot acest grup internațional preda o antropologie de primă clasă, orice disciplină rezultând în a fi extrem de interesantă⁴.

---

¹Montserrat Clua I Fainé, Teresa Iribarren, „Antropología y literatura: el exilio catalán en México”, în *Periferias, fronteras y diálogos. Actas del XIII Congreso de Antropología de la Federación de Asociaciones de Antropología del Estado Español, Tarragona, 2-5 septembrie, 2014*, Ed. Universitat Rovira i Virgili, p. 2349.

² Claudio Esteve Fabregat, *Formas expresivas en antropología*, Ed. Universidad Nacional Autónoma de México (UNAM), Instituto de Investigaciones Antropológicas / El Colegio Jalisco, Ciudad de México, 2010, p. 101.

³Montserrat Clua I Fainé, Teresa Iribarren, *op. cit.*, 2010, p. 2345.

⁴Joana Brufau, Maria Permyer, Xavi Zulet, „Entrevista a Claudi Esteve Fabregat, antropólogo”, în *Periferia*, Revista de recerca i investigació en antropologia, Departamento de Antropología Social y Cultural, Universidad Autónoma de Barcelona, Nr. 14, 2011, p. 7.

ENAH era o școală de antropologie fundată pe principiile științelor naturale, adică pe principiile muncii de teren, bazate pe ideea că tot ceea ce nu s-a observat empiric ar putea să devină o ipoteză de lucru, dar nu o realitate convingătoare. Pentru ei, antropologia era o știință naturală, empirică la bază, naturalistă într-un nivel următor, pentru ca etnografia să fie punctul care să facă diferența dintre antropologie și alte discipline⁵.

Antropologia mexicană de la acea vreme, difuzată de ENAH era de orientare holistică, urmând modelul nord-american, în general și al gândirii lui Boas, în special⁶. Franz Boas împreună cu Manuel Gamino, antropolog și indigenist mexican, discipol al lui Boas, au încercat orientarea antropologiei astfel încât să reușească studierea cazului indigen dintr-o perspectivă integrală,⁷ nefiind de acord cu ideea că indigenul era una din cauzele regresului național. Toate eforturile guvernului de până atunci de a integra comunitățile indigene în societatea națională metisă mexicană au fost fără succes. Întrebarea: „de ce indigenii continuă să fie indigeni, când noi le oferim totul”⁸ rămânea fără răspuns.

În acest sens, ENAH nu s-a centrat pe studiul antropologiei europene sau americane, interesul era concentrat pe studiul poporului mexican și al diversității lui. Nu se dorea întemeierea unei antropologii în Mexic în ideea de colonialism, ci mai degrabă, în ideea eliberării politice a popoarelor indigene prin procese de schimbare culturală.⁹ A ști mai multe din punct de vedere etnografic despre indigeni însemna a-i înțelege mai bine, iar în scopul de a-i integra în societatea mexicană stătea politica de a-i ajuta să trăiască mai bine. Pentru Esteva este clar că o bună antropologie aplicată pe teren ar ajuta la inocularea apartenenței la populația mexicană în cadrul indigenilor, iar cunoașterea etnografică era prima condiție pentru o bună politică națională a indigeniștilor.¹⁰

Cunoașterea comunității indigene de către oamenii politici era, fără îndoială, condiție necesară în procesul de integrare, iar aceste cunoștințe sunt construite și transmise de antropologie prin etnografie. Studiul științific al grupurilor indigene devine obiectiv principal al Școlii Naționale de Antropologie și Istorie din Mexic. Astfel, se luca pe cele patru ramuri ale antropologiei: antropologie fizică, etnologie, lingvistică și arheologie, după

---

⁵ Claudio Esteva Fabregat, „Exilio y desexilio: experiencia de una antropología. México – Madrid – Barcelona”, în *Scripta Nova – Revista electrónica de geografía y ciencias sociales*, Universidad de Barcelona, Vol. XIII, Nr. 291, 25 mai 2009, Noua serie de *Geo Critică. Caiete Critice de Geografie Umană*, <http://www.ub.edu/geocrit/sn/sn-291.htm>.

⁶ Montserrat Clua I Fainé, Teresa Iribarren, *op. cit.*, p. 2348.

⁷ Esteva, *op. cit.*, 2009.

⁸ Brufau, *op. cit.*, p. 5.

⁹ Esteva, *op. cit.*, 2009.

¹⁰ *Ibidem*.

modelul antropologiei americane și în acord cu ideea politică de identitate națională a generalului Cárdenas, de întoarcere către indigen și către țăran.

Viitorii antropologi erau pregătiți pentru munca de teren între grupurile de indigeni, lucrând încă de pe atunci cu antropologia aplicată, probând toate acele teorii antropologice ale realității comparate. Erau formați și obișnuiți să aibă în vedere toate cele patru ramuri ale antropologiei, încă de la începutul formării lor academice: lucrau în arheologie, făcând excavații și studiind geologia, pentru a vedea legăturile dintre straturile terestre și culturile care existaseră acolo; se lucra în antropologia fizică, prin luarea de măsurători, în etnologia comparată, cu alte cuvinte, se lucra cu etnologia și cu lingvistica. Aceste patru ramuri reprezentau formarea unui antropolog.¹¹ Se studia, de asemenea, un mare număr de etnografii din toate locurile, teorii, moduri diferite de abordare, inducere și deducere, receptarea altor culturi și a produselor rezultate din mediile culturale marcate de difuzionism.

Însă era destul de dificilă construirea unei identități naționale unice, având în vedere diversitatea culturală și lingvistică mexicană și indigenă, precum și diferențele între forma de viață și de relații istorice ale celor două societăți, cunoscut fiind faptul că populația indigenă constituia zece la sută¹² din populația demografică a Mexicului. Se consideră că există mai multe momente în procesul de formare a identității mexicane¹³, dar părerile coincid în localizarea în timp a unui moment, a unei societăți, cea a „criollos”¹⁴ și a unui fenomen – cel al metisării ca centru al atenției și al studiului. Un moment anterior nu poate fi luat în seamă, cucerirea spaniolă eliminând orice posibilitate de dezvoltare a unei identități naționale în cadrul grupurilor

---

¹¹ Brufau, *op. cit.*, p. 8.

¹² Claudio Esteva Fabregat, „Antropología y consciencia nacional mexicana” în Claudio Esteva Fabregat et. alții (coord.), *Miradas catalanas en la Antropología Mexicana*, Ed. Instituto nacional de Antropología e Historia / Escuela Nacional de Antropología e Historia, Casa Catalá de la Península de Yucatán, Mexic, 2012 (pp. 185-253), p. 187.

¹³ Octavio B. Rebolledo Kloques, „México: identidad, diversidad y extranjería”, în *Revista Ciencias Sociales*, Vol. IV, Nr. 158, Universidad de Costa Rica, San Jose, Costa Rica, 2017 (pp. 45-59), p. 46; Regina Isabel Medina Rosales, „La identidad mexicana: análisis y crítica de la dicotomía”, în *Horizonte Histórico - Revista Semestral De Los Estudiantes De La Licenciatura en Historia de la Universidad Autónoma de Aguascalientes (UAA)*, Nr. 16, Guadalajara, Mexic, 2018 (pp. 6-15), pp. 7-8, <https://doi.org/10.33064/hh.vi16.1503>; Claudio Esteva Fabregat, „Antropología y consciencia nacional mexicana”, în Claudio Esteva Fabregat et. alții (coord.), *Miradas catalanas en la Antropología Mexicana*, Ed. Instituto Nacional de Antropología e Historia, Mexic, 2012 (pp. 185-253), p. 187.

¹⁴ *Criollo* este persoana descendentă din europeni, care s-a născut pe vechile teritorii spaniole din America sau în unele colonii europene din continentul american, *Dicționarul de limbă spaniolă al Academiei Regale Spaniole*, trad. n., <https://dle.rae.es/criollo>.

indigene, care trăiau risipit, bazate mai mult pe concepte culturale etnice, decât naționale.

Din punct de vedere istoric și temporal, forma de identitate „criollo” se impune celorlalte, fără a elimina prezența strămoșească indigenă. Deși erau priviți cu superioritate de spaniolii veniți pe teritoriul american, ei erau descendenții colonizatorilor spanioli, identificându-se cu pământul pe care se nășteau. Pentru ei, identitatea teritorială era echivalentă cu ideea de patrie. Conceptul de identitate de origine spaniolă era direct proporțional cu vechimea generațiilor pe teritoriile unde se reproduceau.¹⁵ Pentru generațiile mai vechi de criollos ideea de apartenență la populația mexicană era mai profundă decât la cele mai noi, ele fiind cele care integrau elemente indigene regionale și construind puțin câte puțin ideea de națiune care va fi mai târziu Mexicul. Vechimea de reședință dobânda mai mult caracter cultural decât politic, fiind un factor important alături de limba de origine și religia catolică, care erau comune clasei criollo. Această unitate culturală dă naștere unei identități universale între criollos, la care se adaugă aspectul politic în dorința de creare a unui Stat-națiune. Datorită acestei omogenizări politice, era mult mai ușor să-i aduci la o idee națională comună pe criollos decât pe indigeni. În același timp, însă, trebuiau integrate diferitele culturi, ca cele indigene și cele africane, care vor constitui amestecuri regionale de diferită intensitate.

În tot acest proces există o lacună: excluderea contextului spaniol. Atât Kloques, cât și Medina Rosales¹⁶ prezintă resentimentul populației criollo față de peninsularii spanioli, din cauza excluderii sociale și a marginalizării la care aceștia au fost supuși. Deși aveau aceeași limbă, religie, asemănare, origini culturale și trei secole de coexistență, peninsularii și criollos nu se recunoșteau ca egali. Administrația spaniolă vedea în societatea criollo un adevărat pericol în ceea ce privește interesele monarhiei, tocmai din cauza identificării acestora cu realitatea americană. Soluția a fost expulzarea peninsularilor și implementarea ideii de diferențiere între propriu și străin, între unul și altul, unul reprezentând metisul, mexicanul, iar altul spaniolul;¹⁷ respingerea, negarea „spaniolului” și a culturii sale este un concept care a marcat într-un mod ireversibil procesul de construcție identitară a Mexicului.

Și totuși, departe de a se putea identifica cu lumea indigenă, criollos au reușit să conceapă un proiect de societate prin introducerea acestei comunități străvechi, ca și cum ar fi fost ceva propriu, național și mexican. Miturile fundamentale ca adorarea Fecioarei Guadalupe, istoria aztecă sau presupusa evanghelizare de dinaintea cuceririi Americii au constituit elemente de revendicare a trecutului indigen. Astfel, esența poporului

---

¹⁵ Estevea, *op. cit.*, 2012, p. 192.

¹⁶ Regina Isabel Medina Rosales, *op. cit.*

¹⁷ Octavio B. Rebolledo Kloques, *op. cit.*, p. 47; Regina Isabel Medina Rosales, *op. cit.*, p. 51.

Mexicului consta în lupta împotriva tuturor acelor care nu făceau parte din acest concept, iar peninsularii spanioli reprezentau puterea exploatare împotriva căreia poporul s-a unit și s-a ridicat ca într-un act de apărare.¹⁸

Drumul în găsirea identității mexicane a fost lung și sinuos. Este clar că poziționarea împotriva a ceea ce constituia „spaniolul” a așezat bazele istorice ale independenței și ale identității. Revoluția din 1910 reprezintă ultimul moment în crearea identității mexicane, fiind considerat cel mai profund proiect de construire a acestei identități de până atunci, înglobând pentru prima dată în istorie nu doar figura și cultura indigenă, ci și pe cea a țaranului sărac și a clasei de jos cu elemente etnice și politice care o făceau unică și specială. Era conceptul unei țări noi, cu un popor diferit și mai bun, unde relațiile între rasă, cultură, istorie și teritoriu să confere soliditatea conceptuală naționalistă¹⁹. Pentru îndeplinirea unui ideal atât de măreț, era nevoie de atenuarea marilor diferențe sociale și etnice existente prin formarea unei memorii naționale, unei identități colective și a unui destin comun. Astfel, s-a trecut la procesul de asimilare a populației prin omologarea a mai mult de cincizeci de nații indigene, cu formele lor de organizare, cu limba, tradițiile și obiceiurile lor, sub denumirea de Metisare.²⁰ Popoarele aborigene au fost considerate expresie a unei culturi excentrice, supraviețuitoare a trecutului într-o națiune care se definea ca fiind metisă și totodată deschisă la modernitate.

Această strategie de asimilare și de desemnare în legătură cu trecutul indigen s-a transformat în politică statală: incorporarea în imaginea socială de elemente simbolice de mândrie pentru trecutul strămoșesc, sub observarea civilizatoare a metisului, reprezentant al „mexicanului”. Era vorba despre integrarea raselor, a culturii și a obiceiurilor²¹, metisarea reprezentând condiția de unitate și coeziune, iar metisul - fundamentul noii națiuni mexicane, arhetipul poporului mexican.

BIBLIOGRAFIE:

- Alcina Franch, José, „Historia de la antropología americanista”, în Ángel Aguirre Baztan (Ed.), *Historia de la antropología española*, Editorial Boixareu Universitaria, Barcelona, 1992, pp. 463-475.
- Brufau, Joana; Permayer, Maria; Zulet, Xavi, „Entrevista a Claudi Esteva Fabregat, antropólogo”, în *Perifèria*, Revista de recerca i investigació en antropologia,

---

¹⁸ Octavio B. Rebolledo Kloques, *op. cit.*, pp. 47-48.

¹⁹ *Ibidem*, p. 47; Regina Isabel Medina Rosales, *op. cit.*, p. 54.

²⁰ Octavio B. Rebolledo Kloques, *op. cit.*, p. 54.

²¹ Fernando Vizcaino Guerra, *El nacionalismo mexicano en los tiempos de la globalización y el multiculturalismo*, Ed. Universidad Autónoma de Mexico (UNAM), Instituto de Investigaciones Sociales, Mexic, 2004, p. 55.

- Departamento de Antropología Social y Cultural, Universidad Autónoma de Barcelona, Nr. 14, Barcelona, 2011.
- Clua I Fainé, Montserrat; Iribarren, Teresa, „Antropología y literatura: el exilio catalán en México”, în *Periferias, fronteras y diálogos. Actas del XIII Congreso de Antropología de la Federación de Asociaciones de Antropología del Estado Español*, Ed. Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, 2014.
- Esteva Fabregat, Claudio, „Antropología y consciencia nacional mexicana”, în Claudio Esteva Fabregat et. alții (coord.), *Miradas catalanas en la Antropología Mexicana*, Ed. Instituto nacional de Antropología e Historia / Escuela Nacional de Antropología e Historia, Casa Catalá de la Península de Yucatán, Mexic, 2012, pp. 185-253.
- Esteva Fabregat, Claudio, „Exilio y desexilio: experiencia de una antropología. México – Madrid – Barcelona”, în *Scripta Nova – Revista electrónica de geografía y ciencias sociales*, Universidad de Barcelona, Vol. XIII, Nr. 291, 25 mai 2009, Noua serie de *Geo Criticã. Caiete Critice de Geografie Umanã*, <http://www.ub.edu/geocrit/sn/sn-291.htm>.
- Esteva Fabregat, Claudio, *Formas expresivas en antropología*, Ed. Universidad Nacional Autonoma de Mexico (UNAM), Instituto de Investigaciones Antropologicas/ El Colegio Jalisco, Ciudad de Mexico, 2010.
- Fábregas Puig, Andrés, „Los intelectuales catalanes del exilio y la antropología mexicana”, în *Revista Estudios Jaliscienses*, Ed. El Colegio de Jalisco, Nr. 46, Zapopan, Mexic, 2001, pp. 8-23.
- González Navarro, Moises, *Los Extranjeros en México y los Mexicanos en el Extranjero, 1821-1970: Vol. II, 1867-1910*, Ed. El Colegio de Mexico, Mexic, 1994.
- Medina Rosales, Regina Isabel, „La identidad mexicana: análisis y crítica de la dicotomía”, în *Horizonte Histórico - Revista Semestral De Los Estudiantes De La Licenciatura en Historia de la Universidad Autónoma de Aguascalientes (UAA)*, Nr. 16, Centro de Ciencias Sociales y Humanidades, Guadalajara, Mexic, 2018, pp. 6-15. <https://doi.org/10.33064/hh.vi16.1503>.
- Olveda Legaspi, Jaime, *La guerra de Independencia. Primera parte*, Ed. Instituto Cultural Ignacio Dávila Garibi, Guadalajara, Mexic, 2009.
- Pujadas, Joan, „Antropología catalana y el exilio republicano español en México”, în *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, Vol. LXXII, Nr. 2, iulie-decembrie 2017, Madrid, pp. 423-455, p. 428; https://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/el-exilio-cultural-de-la-guerra-civil-19361939--0/html/ff9eb780-82b1-11df-acc7-002185ce6064_62.html.
- Rebolledo Kloques, Octavio, „México: identidad, diversidad y extranjería,” în *Revista Ciencias Sociales*, Vol. IV, Nr. 158, Universidad de Costa Rica, San Jose, Costa Rica, 2017, pp. 45-59.
- Vizcaino Guerra, Fernando, *El nacionalismo mexicano en los tiempos de la globalización y el multiculturalismo*, Ed. Universidad Autonoma de Mexico (UNAM), Instituto de Investigaciones Sociales, Mexic, 2004.

De-a locul

Părintelui Marcel Miron

*Doamne, ce joc!
Din niciunde te trezești că ai loc,
din ceață
cazi în lumină, urci în verdeață...
Din beznă
ții pământul la gleznă,
din niciodată joci jocul „de-a locul”!*

*Ești într-un leagăn caraghios:
acuma sus, acuma jos,
când în țărână, când în înalt...
Oarbă, la capul celălalt,
te cumpănește soarta:
când îți deschide, când ți-nchide poarta;
dacă azi pierzi, e mâine cu noroc,
ai încă loc, ai deocamdată loc...*

*Dar într-o zi de aer- apă- foc
apare Domnul Dracu la soroc,
salută cu copita lui cea grea
și strigă: „Jocu-a fost la cacialma!
Bref, ai pierdut!” și râde încântat...
„Ai dat și, vai, nimica nu ai luat!”
„Dar locul meu ce l-am avut oricum?”
„E-al altuia... Privește ... E pe drum!”*

Alt fel

*Ciudați sunt pomii-ntr-o livadă...
Pământul de sub toți e unul,
dar ei cresc feluriți ca roada -
nu dă cireșul, ce dă prunul...*

*Și-aceleași ploi pun stropitoarea
pe ei să bea cu dinadinsul,
dar mărul are roză floarea,
pe când caisu-i alb, ca ninsul...*

*Și oamenii primesc din soare
văpaia lui de raze plină,
dar unii-s reci cum un ghețar e,
iar alții-s calzi, tot o lumină.*

*Ne-asemănăm doar în păcate,
și în truții, și-n ce ne doare...
Ne rabdă Dumnezeu cât poate,
dar în alt fel pe fiecare.*

ORICUM

*Pentru mine și vecinii mei o r i c u m cenușii
(sunt mai mult morți decât vii),
gura neagră a cimitirului de sub geamuri
își cască noaptea știrbitura
printre cruci și ramuri
și nu naște vreo teamă,
ci mai mult ne-ntărește,
ne-nțelepțește
cu primăvara din mugurii verdelui crud
ca sfatul acela prevenitor din Talmud:
„Dinte pentru dinte”,
care-n traducere sună așa:
„Mâncați viermii, care
o r i c u m vă vor mânca!”*

După douăzeci de ani

Oare câte urme de cai își leagăna coama în lumină
desenându-și libertatea?
De ce blestem a fost țesută iubirea noastră, te-ai gândit ?
Oare câtă suferință (alta) trebuie plătită din nou
pentru ca fericirea
să poată lua chipul și asemănarea noastră ?

Ți-am privit ochii, închiși în sine,
atunci când pânzeai vise scufundate în apa melancoliei,
când tocmai călătoreai spre țărutul

Polului Nord

sau al Itacăi pierdute,
mereu disperat încercând să citești în valurile oglinzii,
mereu disperat fugind de privirea întâlnită acolo
(demult Penelopa uitase să-și sfârșească pânza și
să-și primească peștorii).

Dar eu eram departe
doar eu eram în noaptea aceea din an
când soarele uitase să apună
când visele noastre se numărau încet
prea încet,
prea târziu.

Ce blestem a țesut iubirea noastră, te-ai gândit ?
(demult Penelopa sfârșise să-și destrame pânza și să-și izgonească
peștorii).

Alcinte

*Mai rămăseseră încă suspendate în aerul dimineții
orele acelei zile
(oarecare și totuși unică)
zilele acelei săptămâni
(mereu șapte nefiresc șapte);
atât de străine toate de mine
atât de alt ceva strecurându-se în liniștea amiezii
alunecos și aspru
ca-ntr-un vis fără somn și draperii trase –
figuri de ceară plimbându-se prin labirintul înserării.*

*„Alcinte !”, mă strigă cineva.
Mă răsucesc în loc. Nimeni.*

Turnir pentru Alcinte

*Amintiri
aruncate pe fereastra unei inimi care bate
în ritmul vântului de miazăzi
o călărare în zorii zilei de-Apoi
cu tălpile goale, cu brațele goale, cu sufletul gol
nimic din zâmbetul naiv de pe buzele florilor
însă te păstrez între copertele ochilor
chiar dacă nu îmi mai aduci flori și nu îmi mai scrii poezii.*

*Alcinte!, am auzit pe cineva strigând de demult.
M-am răsucit să te văd
dar n-am găsit decât un loc golit de
amintiri.*

VICTOR RAVINI

Forța culturală călăuzitoare în Răsăritul ortodox

Știm cu toții că sunt multe biserici ortodoxe românești, cu fresce ce reprezintă filozofi greci și alte personalități masculine sau feminine din Antichitate, cu toții păgâni. Sunt nenumărate asemenea biserici în România, dar nu și în alte țări ortodoxe sau catolice. La biserica mănăstirii Voroneț străjuiesc pe fresce filozofi greci, printre care Aristotel și Platon.

Biserica cu Sfinți din București, pe Calea Moșilor, zidită în 1728, a fost numită așa cu toate că acolo nu sunt zugrăviți sfinți, ci personalități păgâne. Pe fresce și în documentele vechi ale bisericii, șochează numele unor sibile, adică preotese păgâne, așadar pre-creștine, în Antichitatea greco-latină: Cumea, Delfica, Eritria, Frighia, Helespontica, Himeria, Lavina, Persica, Sardica. Cât și numele unor filozofi renumiți sau mai puțin renumiți, ori cu totul altceva decât filozofi: Aristotel, Platon, Thales, Thucidide, Zenon, Plutarh, Fokidi, Erilis, Stoicin, ba chiar și zeul Hermes. Știm de la Herodot că regii traci îl onorau pe Hermes (Mercur).

Catedrala din Târgu-Jiu, numită și Biserica Sf. Voievozi, Biserica Domnească sau Biserica Negustorilor, a fost ctitorită de negustori și a beneficiat de unele privilegii domnești. Pe pereții exteriori, sus de tot, sub streșină, sunt fresce cu personaje masculine numite voievozi. Sunt îmbrăcați cam după moda de pe vremea lui Mircea cel Bătrân și au pe cap coroane, deasupra cărora se poate desluși ușor sau ceva mai greu: Apolon, Aristotel, Diogen, Hippocrates, Pitagora, Plutarh, Socrate, Solon, Thukidides, Ason, Astacue, Goliud, Heotan, Iosafat, Ozia, Psifistocles. Unii din ei țin în mână câte un rulou de pergament, hârtie sau ce o fi, desfășurat, pe care ne comunică un mesaj scris cu litere chirilice sau grecești. Socrate, care nu a scris niciodată, ține în mână un rulou, pe care scrie chintesența filozofiei sale, cu care și-a încheiat dialogurile când a dus cupa de cucută la gură: „Noi ne înșelăm când credem că moartea e ceva rău.” Pitagora își explică teorema arătând geometria cu mâinile. Mai sunt și personaje feminine: sibilele Himeria, Samia, Helipotca, Persica. Alte nume erau prea șterse și nu le-am putut desluși. L-am întrebat pe preot cum se face că pe biserică nu se vede niciun sfânt creștin, niciun personaj biblic, ci numai personaje păgâne. Mi-a răspuns că „aceștia sunt filozofii care au prevestit venirea lui Christos.” Mi-a răspuns ca pentru cine întreabă doar ca să întrebe, nu ca să știe. Știe oricine că unii dintre ei nu sunt filozofi și că niciunul n-a făcut o asemenea profeție.

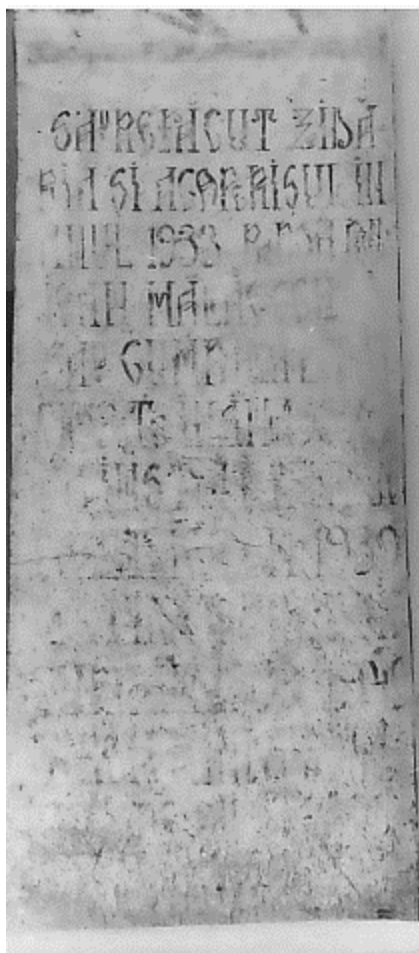
Nicolae Iorga a fost la Târgu-Jiu în 1925, a studiat această biserică și a scris despre ea. Știm de la el că a fost clădită pe vremea când Gligore

Socoteanu era episcop (1748-1764) pe locul alteia, ce exista la 1717. Biserica avea și chilii, în care era o școală domnească, unde se învăța slavonește și grecește. Era întreținută din vinăriul Gorjului și din veniturile aduse de bălciurile ce se țineau la Cărbunești și la Târgu-Jiu. Iorga a precizat că zugrăveala a fost făcută după canoanele picturii bizantine de către Mișu Popp, renumit pictor brașovean, care a trăit între 1827-1892. Studiase la Academia de Arte Frumoase de la Viena. De altfel, el a mai făcut și portretele lui Bălcescu, Alecsandri, Kogălniceanu, Alexandru Ioan Cuza, al regelui Carol I și a sumedenie de alte personalități culturale sau politice din vremea sa, cât și din trecut, până la Grigore Ureche, Ștefan cel Mare și Mircea cel Bătrân. Frescele făcute de el la biserica din Târgu Jiu au fost refăcute de pictorul român, specializat în restaurarea lăcașelor de cult, Iosif Keber (1897-1989), născut la Târgu-Jiu într-o familie evreiască de origine flamandă.

Iorga nu spune nimic despre filozofii și sibilele din frescele de pe zidul bisericii. Pentru el, aceștia nici nu există. Avea 54 de ani și nu știu dacă purta ochelari când a privit frescele. Cu sau fără ochelari, nu ar fi putut să distingă ce scria deasupra capetelor acestor personaje. Eu le-am fotografiat cu un aparat Contax D, cu un teleobiectiv Pentax de 200 mm și cu diferite filtre colorate. Este o mare pierdere pentru noi, că Iorga nu a știut sau în orice caz nu ne-a spus nimic despre acești filozofi și sibile. Cum ne-ar fi explicat el prezența filozofilor și a altor personalități din Antichitate și mai ales prezența unui zeu din mitologia greacă și a unor preotese păgâne, pe zidul unei biserici creștine ortodoxe? Cum ne-ar fi explicat-o Mircea Eliade? Sau alți erudiți.

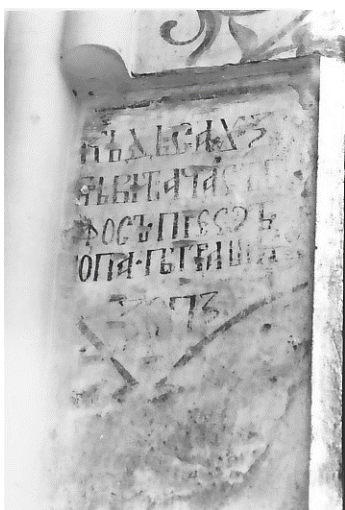
Dacă pornim de la rezultatul cercetării făcute de Iorga, am putea crede că aceste fresce, care nu urmează canonul cu tematica religioasă a picturilor bisericești, ar fi rezultatul ideilor pașoptiste, desigur bine cunoscute de Mișu Popp. Ar însemna că aceste fresce sunt o realizare revoluționară în cultura noastră bisericească, datorată ideilor înnoitoare cu care au venit pașoptiștii. Însă nu poate fi așa.

Am îndreptat teleobiectivul cu filtre colorate spre un ungher exterior al absidei stânga. Pelicula a surprins ceea ce ochiul omenesc nu poate vedea sub zugrăveala scorojită. O inscripție cu litere și cifre chirilice, de care nu știa nimeni, nici chiar preotul și pe care Iorga nu avea cum să o poată citi fără teleobiectiv cu filtru colorat. O comunic aici în transcriere: „Cândi sau zogrăvti această b(iserică) a fosti preoti Popa Pătrașcu 7287”. Număratoarea bizantină a anilor de la facerea lumii, adică anul 1779 d. Hr. Zugravul nu și-a pus numele. Eu presupun că, păstrându-se în anonim, zugravul a vrut să spună celor din vremea lui și posterității că Popa Pătrașcu este cel ce poartă răspunderea pentru încălcarea canoanelor cu tematica zugrăvelilor. Așadar nu Mișu Popp este primul pictor al acestei biserici, cum a crezut Iorga, ci zugravul anonim plătit de Popa Pătrașcu la 1779. În concluzie, Mișu Popp doar a refăcut zugrăveala, acoperind-o total pe cea veche și scriind numele cu un alfabet ce are aspectul literelor chirilice sau bisericești. Obiectivul

Inscripția nouă

învățau despre filozofii greci, despre istoricul și moralistul Plutarh, despre medicina lui Hipocrate, cât și despre Iosafat, ajuns din Cărțile populare, pe zidul bisericii. Am căutat în *Real Enciclopedie*, o enciclopedie germană ale cărei volume despre Antichitate acoperă un perete plin cu rafturi și au atâtea tomuri anexe cam la fiecare volum, încât sunt dificil de numărat. Ason, Astacus, Goliud, Heotan, Ozia și alte nume nu figurează în cea mai cuprinzătoare enciclopedie privitoare la Antichitate. Așadar, țărani gorjeni aveau la îndemână figuri din antichitatea clasică, de la cele mai proeminente până la cele mai obscure, ce scapă celor mai erudiți clasiciști din Occident.

Inscripția veche

fotografic scoate la iveală un alt Socrati și un alt Ipocrati, în alte locuri, scriși cu aceleași litere chirilice ca în inscripția datată. Mă întreb ce personaje a amestecat Mișu Popp, când a scris numele Psifistocles.

Știm de la Iorga că în această școală domnească se învăța doar slavonește și grecește. Dar numai asta se învăța? Știm ce se învăța la școala de catiheți satirizată de Ion Creangă. Aflăm din frescele de pe Biserica Voievozilor că fiii țăranilor gorjeni

Sau poate că numele au fost scrise de zugrav altfel decât au fost reținute de către savanții germani.

Cine să fie Ozia? Dacă este profetul Osea (Hosea) din Vechiul Testament, atunci e singurul personaj din Biblie pus pe zidurile bisericii de la Târgu-Jiu. Cum de nu mai este nimeni altcineva din Biblie, decât el, care e considerat de teologi ca un profet de mai mică importanță? Dacă acel Ozia din frescă e Ossian, înseamnă că la 1779, înainte de Revoluția Franceză, Popa Pătrașcu a vrut să îl aibă sub streășina bisericii pe Ossian, poetul legendar irlandez necreștinat din secolul al III-lea d. Hr. plăsmuit de James Macpherson (*The Works of Ossian*, 1765). Se știe că unii dintre domnitorii noștri își trimiteau sub escortă înarmată rufele și hăineturile lor cu broderii scumpe la spălat în Anglia, pentru că numai acolo erau spălate și călcate cel mai bine în toată Europa de pe vremea aceea. Putem presupune că negustorii gorjeni ajungeau până în Anglia și aduceau de acolo, printre altele, și cărți.

Chiar dacă Ozia nu este Ossian, totuși, în ceea ce privește biserica de la Târgu-Jiu, important pentru noi astăzi este faptul că aflăm cum, în plină epocă fanariotă, când nu se mai știa câte stăpâniri și birnicieri jupuiau țara, românul gorjean înstărit și cu scaun la cap muncea de se spetea și, dacă îl țineau baierile sau balamalele și îi dădea mâna, își trimitea băieții la școli să învețe carte. Românii cu scaun la cap își lăsau odraslele în grija unor preoți ortodocși cu o largă deschidere intelectuală spre valorile umaniste ale Antichității clasice și eterne.

Asemenea preoți slujeau nu numai la biserica din Târgu-Jiu, ci și prin alte biserici, în nenumărate alte orașe din Țara Românească și Moldova. Acești preoți, cu un orizont de cultură mai larg decât Biblia sau alte scrieri teologice, au cerut zugravilor să pună pe zidurile bisericilor filozofi din Antichitate, zei din mitologia greacă și preotese păgâne, pe numeroase biserici, prin toată țara. Preoții români ortodocși au slujit nu numai slujbe religioase, ci au slujit și cultura generală. Au propagat atât valorile gândirii creștine, cât și pre-creștine.

Așadar, iluminismul românesc a fost propagat nu numai de către Academiile domnești, întemeiate în Țara Românească între 1678-1688 și în Moldova la 1707. Bisericile aveau o mult mai largă răspândire geografică decât Academiile domnești și au luminat incomparabil mai mulți tineri studioși. Iluminismul românesc este un capitol insuficient cercetat în istoria culturii române. Oricum, se știe că bisericile ortodoxe din România au reprezentat principalul focar de cultură din țară și erau un far călăuzitor în întreg Răsăritul ortodox încă de la căderea Constantinopolului. Când intelectualii, artiștii și bogătașii de la Constantinopol s-au refugiat în Italia și au contribuit la Renașterea italiană, preoții români și cărturarii formați de către ei au devenit o forță culturală călăuzitoare în Europa de Răsărit.

Pitagora

Hippocrates

Himeria

Ozia

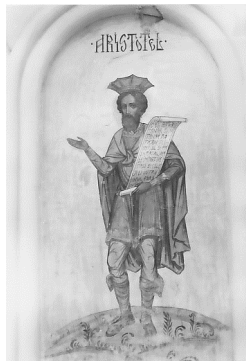
Plutarh

Helikopta

Sokrate

Aristotel

Diogen

Agresiune

*Sufletul s-a-nnorat, graiul s-a stins.
Răul din mine-a ocupat gândirea.
De-atâția ani Iubirea nu m-a nins.
De fapt, nici nu mai știu ce e Iubirea.*

*Răul ochește inima de-acum.
Aceasta-mi este ultima cetate.
Dacă și ea cădea-va, mă fac scrum.
Răul să-l vânture mult prea departe!*

Maica Domnului către Părintele Ioan Zlotea

*De-acel ce plânge nu m-ascund,
Șterg c-un sărut orice suspin.
Eu rugăciunea ta aud
Și când mă chemi la tine vin.*

*Ai fost ales de Dumnezeu
Să vindeci stirpea omenească.
Tu ești ca un copil al meu
Din Patria nepământească.*

*Știu că ți-i greu și-ți las pe prag
Un crâng ceresc de mandragore
Și-acasă te aștept cu drag
Și număr ani, și număr ore
Până-o să te întorci cu-alai
La-mpărăția minunată,
Ioane, tu, Cel Rupt din Rai,
Din inima mea--niciodată!*

Cântând

*Să strângem pietrele, români!
E fratricidă lupta asta.
Prea mult se bucură Năpasta,
Că cei creștini ajung păgâni.
Să strângem pietrele, români!*

*Vin toatele înspre stejar
Și-n voi apoi se-ntorc mai grele.
Le-or opri lacrimile mele,
Privind cum din păcat amar
Vin toatele înspre stejar?*

*Ce ziduri mari am adunat!
O catedrală dac-am face,
Ctitori am fi de Sfântă Pace
Și ne-am uimi sub ceru-nalt
Ce ziduri mari am adunat!*

*Să strângem pietrele, cântând
Un psalm de veșnică iertare
Și-mpărtășiți, să dăm în floare,
Pre moartea răului călcând.
Să strângem pietrele, cântând!*

Psalmul întoarcerii la tine însuși

*Firușule de mac, rănit de vânt,
Călătorind pe șes, pe deal, pe vale,
Chipul iconic al Iertării tale
Nu-l voi uita vreodată pe pământ.*

*Te rog să nu te mai îmbolnăvești.
Fii mai atent, că vine grabnic vara
Și orice spân hain și-ascute gheara,
Știind că tu, blajin, n-ai să-l lovești.*

*Cu gându-ai fost și-n oameni, și prin nori.
Călătoria ți-a fost minunată,
Dar azi văzând ce-n soartă ți se-arată,
Întoarce-te la tine—să nu mori!*

Nimicul sfânt

(Stare de cer)

*Ceea ce pentru voi nimic se cheamă
E pentru mine Sfânt!
Naiul din piept, plânsul trecut prin vamă
Fac parte din Cuvânt!*

*Ceea ce pentru voi nimic se cheamă
E pentru mine Sfânt!
Toate din jur își caută o Mamă,
Pe care-n verb o cânt!*

***

*Când picură în suflet înserarea
Și-albinele din flori în stup se-nchid,
Zic: „Doamne, Tu, care-mi cunoști cântarea,
Mi-i dor de harfa regelui David!*

*Sunt ani de când nu-l mai aud în zare.
Poate i-i harfa azi fără de corzi.
Cu firul ierbii verzi și-ndurătoare
Știi harfei vechi noi glasuri să-i înnozi.*

*Eram copil și-l ascultam pe vale.
Mânându-și oile, la râu venea
Și-Ți aducea, Stăpâne, osanale,
Iar turma-ntreagă zvonul i-l sorbea!*

*Când se-ntorcea la Saul înspre noapte
Și mâinile-i pe harfă-alunecau
Ca pe-ale lunii coapse, el în șoapte
Trezea toți îngerii ce dănțuiau*

*În fața lui, păstor cu-a zării carte,
Pe care, Tată-al meu, din crezământ
L-ai făcut Împărat fără de moarte,
Prooroc de seamă și Poet preasfânt!"*

*...Când picură în suflet înserarea
Și-albinele din flori în stup se-nchid,
Zic: „Doamne, Tu, care-mi cunoști cântarea,
Mi-i dor de harfa regelui David!"*

*Atâta vreau și eu ca alinare.
Înveșmântat în rugă ca-ntr-un nor,
Îngenunchez cu inima în floare
Și ochii mi se fac ceresc izvor.*

*Deodată uit că omu-i rang și marfă
Și prosternat la Tronul Tău îngân:
„Adu-l pe David, Doamne, cu-a lui harfă,
Să poată mântui și-acest păgân!"*

Galeria tipologică în pamfletul arghegian

În lucrarea sa *Comicoologia*, Marian Popa afirmă că pamfletul este „o posibilitate de optimizare pragmatică și formală a satirei și sarcasmului.”¹ Așa cum opinează autorul *Comicoologiei*, „pamfletul denumea mai întâi o comedie în versuri”. Caracterul satirei e incipient; prin extensie, noțiunea de pamflet va desemna o scriere de mici dimensiuni, de obicei în proză, având un caracter combativ și un obiect concret.

În literatura română, implicații pamfletare găsim chiar la cronicarii munteni, la Dimitrie Cantemir, în *Descriptio Moldaviae*, la reprezentanții Școlii ardelenene, la pașoptiști (Bolliac, I. H. Rădulescu), la Eminescu și Caragiale. În epoca noastră, pamfletul e reprezentat prin N. D. Cocea, Iorga, G. Călinescu, atingând desăvârșirea prin Arghezi.

În lucrarea *Epiloguri literare*, Eugen Lovinescu vorbește de doi mari pamfletari – Iorga și Arghezi. Dacă primul e un *pamfletar de idei* („...cuvintele înseși ale unui astfel de pamfletar nu mai au nici o însemnătate. Sunt umflate, mânioase, exagerate... Nu interesează decât finalitatea unei astfel de vorbe.”), cel de-al doilea este un *pamfletar de cuvinte*. La Arghezi, recunoaștem „...un suflu creator de imagini, vulgare, dar energice; un viol perpetuu al tiparelor învechite ale limbii...”²

Arghezi însuși încearcă o „definiție” a pamfletului: „De obicei, personagiile care fac obiectul unui pamflet, la auzul acestui singur cuvânt muzical, devin agitate... Nu le place, la nici un grad, și tot ce nu le place capătă numele de pamflet. Pamfletul ar fi ceva așa, ca un hoit în ultima lui descompunere, de care, dacă te apropii, riști să-ți murdărești trupul tău, pur și sacru, cu drojdiile și poșircile purulente.”³ Părerăa lui Arghezi că orice personaj poate deveni subiect de pamflet are la bază accepția comicului: *subiectul* e ridicol prin diferența dintre calitatea lui socială și cea reală, cu alte cuvinte: *subiectul* devine *obiect* al pamfletului ca urmare a antitezei dintre aparență și esență – ceea ce *subiectul* vrea să pară a fi și ceea ce este el în realitate.

Dintre domeniile atinse de veninul pamfletului arghegian amintim: literatura, statul, lumea prelaților.

1. Într-un articol intitulat „Crăciunul în literatură”, Arghezi combate literații ce polemizează pe teme minore: pretextul polemicii dintre tradiționaliști și moderniști este iarna cu toate capriciile ei. Pamfletarul relatează mai întâi pregătirea asiduă a unei redacții de ziar cu articole și

¹ Marian Popa, *Comicoologia*, Editura Univers, București, 1975, p. 122.

² Eugen Lovinescu, *Epiloguri literare*, Editura librăriei Al. Stănculescu, București, 1919, pp. 123, 124.

³ T. Arghezi, *Pamflete* (antologie), Editura Minerva, București, 1979, p. 8.

creații literare în ajunul Crăciunului, care intră în panică, de îndată ce se constată că în acel an nu a nins. Pentru ca atmosfera orașului să fie în ton cu cea de la ziar și ca nu cumva munca jurnaliștilor să fie în zadar, s-a emis ideea salvatoare „să se presare câteva vagoane de făină pe străzile principale și să se spoiască trotuarele cu var.”

În articolul „Pana mâiastră”,⁴ Arghezi combate *literatura ocazională*. Jurnalele timpului n-au nimic în comun cu literatura. Pentru literatură e rezervată – constată cu amărăciune Arghezi – *a zecea coloană din ziar*. Este evidentă poziția condeierului împotriva scriitorilor ce se mărginesc la simpla traducere a unor cărți din literatura universală, refuzând din comoditate sau din incompetență să se inspire din realitățile noastre naționale. În „Despre scriitori”, veninul arghegian se îndreaptă spre scriitorii lipsiți de originalitate. Acești „literați” nu vor ieși din anonim atâta timp cât sunt stâlpii cafenelelor și berăriilor. Recunoaștem aici ironia fină la dresa Miticilor pe care și Caragiale i-a șfichiuit în schițele sale. În alt loc – „Literatura nouă” – ironia indirectă se îmbină cu critica *ad personam*. Arghezi aduce în discuție raportul dintre *noua poezie și critica de meserie*, pentru a-l ataca pe Iorga, cel care în numele tradiționalismului respingea *noua poezie*. În alt articol „Un răspuns”, Arghezi lămurește raportul dintre polemica adevărată și *polemica de rând*: „Polemica e proză frumoasă și pamfletul ei operă de artă (...) Polemica de rând rămâne o vociferare fără caz și o insultă fără conținut.”⁵ Acesta e răspunsul la adresa unui oarecare Constantin Banu, devenit spiritual în urma publicării unor satire și polemici, semnate cu pseudonime fie din regnul animal, fie din cel vegetal. Măreția acestui condeier – opinează Arghezi – se vedește când acesta „tace sau se abține”.

2. Un alt domeniu vizat de pamfletar este *statul*, unde ipocrizia, șantajul, avariția și lașitatea, grosolănia și brutalitatea sunt în floare. Ierarhiile sociale sunt bine conturate. Grăitor, în acest sens, e felul cum transpare ierarhia socială în cadrul conducerii pușcăriilor. În volumul de scrieri *Poarta neagră*, Arghezi ilustrează prin antiteză viața deținuților și cea a personalului administrativ. Despre acesta din urmă (de la director general la gardian) se spune fără ocolișuri că încasează de la deținuții „cu situație câte o leafă lunară, echivalentă cu o chirie.”⁶ Din galeria personalului administrativ, Arghezi aduce în prim plan *autoritarul*. În majoritatea cazurilor, acest individ este etichetat cu unicul apelativ din vocabularul funcționăresc: domnul director, acesta aflându-se în fruntea ierarhiei. Risipindu-i aureola, Arghezi oferă o nouă carte de vizită a directorului – cea reală: „Figura, în genere și detaliu, exprimă o nemulțumire fără motiv și fără scop. Parcă aerul îi pute, îi înțepă ochii și îi stăvilește limba. Parcă directorul

---

⁴ *Cronica*, nr. 7/ 15 aprilie 1915.

⁵ T. Arghezi, *Pamflete...*, p. 255.

⁶ T. Arghezi, *Poarta neagră*, EPL, București, 1967, p. 28.

ar voi și să fie și să nu fie, plictisit că este și dezgustat că n-ar mai fi...” (p. 217). Până și cea din urmă undă de umanitarism dispăre din sufletul domnului director, acesta comportându-se ca cel mai crud îngrijitor de animale, vocea lui mustărând „deopotrivă în cuvinte nescrise evocatoare de dumnezei, de mamă, de organe anatomice și sexuri și pe cei care au mai fost și pe cei abia sosiți” (p. 217). Severitatea directorului se concretizează într-o adevărată urgie a brutalității, victimele fiind nevoite să primească osânda în tăcere. Deținuții nou-sosiți trebuie să îndeplinească un anumit ritual – să se lase palmuiți: „Întâia palmă este expediată cu mare putere mecanică... A doua palmă e piul viguros al celei dintâi. A treia palmă este dată pentru că palmuitul s-a ferit. A patra palmă rectifică pe a treia. A cincina e chemată de a patra. A șasea palmă stabilește ritmul, și cu douăsprezece palme se obține simetria” (p. 218). În jurul autoritarului gravitează *pionii* acestuia, ei mișcându-se la comandă, ierarhizarea acestora fiind strictă: Imediat după director vin doi funcționari cu autoritate egală, dar cu atribuții deosebite, contabilul și grefierul” (p. 49). Suferind de o acută atrofiere a intelectului, primul este total indiferent la ceea ce se petrece în jurul său: „Contrar tuturor funcționarilor, (...) contabilul n-are nici un păs, nici o dorință de comunicat (...) Trece și salută, de la birou acasă și de acasă la birou, (...) întotdeauna pe același drum, fără o abatere de un pas în dreapta sau în stânga” (p. 50). Spre deosebire de primul, cel de-al doilea slujbaș are o personalitate ceva mai bine conturată, căci „grefierul e un cumular: iscălește registrul de ieșire, cântă din mandolină și scrie poezii” (pp. 50-51).

În volumul de scrieri *Poarta neagră*, figura cea mai expresivă dintre toți damnații e cea a unui bătrân avar. Zgârcenia acestui Hagi Tudose arghegian e diabolică, scena mesei acestuia – „de o frugalitate pășărească” – fiind realizată în absurd: „Laptele și-l însoțește, pe la orele unsprezece dimineața, cu zgârieturi de brânză, din care ciupește, pe sub ziar, ca să nu ispitească vecinii” (p. 75). În *infernul dantesc* – închisoarea – sunt și *vinovații fără vină* : „cei mai mulți au intrat din întâmplare”. Așa e cazul Măriei Nichifor, condamnată la 15 zile închisoare pentru un furt imaginar, după ce a așteptat un an și jumătate ca dosarul ei să fie clasat. Dar șederea ei în închisoare se prelungește excesiv, timp în care îi moare copilul născut *aici*. Cînismul autorităților merge până acolo încât *uită* să-i elibereze mandatul prin care era pusă în libertate. Secvențele despre *vinovații fără vină* sunt o oglindă fidelă a realităților din zilele noastre.

De remarcat faptul că în pamflete, profilurile surprinse sunt, de cele mai multe ori, amplificate până la grotesc, pe un fundal de epocă schițat cu ingeniozitate. Un fapt divers, un amănunt care ține de înfățișare sau de comportament, un gest, un cuvânt devin leitmotive cu valoare de simbol care exprimă, în linii esențiale, un *tip* sau o tendință, o *modă* socială.

Amănuntele notate cu ironie abia camuflată sau cu sarcasm debordant sunt cumulate într-o compoziție ce conturează un portret moral, având drept pandant hiperbolizarea unor presupuse atribute fizice ori morale, spre a defini

caracteristicile nu ale unui singur individ, ci ale unei întregi clase: „Boierul este o ființă sacră. Observați cum este croit, cu eleganță. El n-are decât cinci degete la un picior și picioarele lui au miros de lavandă. Când scuipă, el face perle, când strănută, cântă: boierul adevărat (...) are în nas o vioară. Când își suflă nasul, izvorăște miere muzicală. Nădușala lui e *Eau de Cologne*, pardon *Eau de Belgique*... Boierul pute frumos... Mă rog, așa e boierul” (*Viciul boieresc*).

3. Tagma slujitorilor bisericii reprezintă un subiect aparte în pamfletul arghezian. Volumul de scrieri *Icoane de lemn* oferă imaginea unei faune clericale care nu face altceva decât să dezbine unitatea de credință: „Lipsește din cler (...) o coeziune, de la inferior la superior, lipsește o temelie morală, o siguranță. Fiecare e ciobul răzleț al unei oale sparte, al cărei contur nu se mai găsește.”⁷ Pentru Argezi, acești prelați nu sunt decât niște *animale de menajerie*, care se maimuțăresc în fața credincioșilor. Din această „faună”, pamfletarul alege un exemplar ce are „o venerație firească”, deoarece „devotamentul speciei sale merge până la a se ospăta din grăsimea batistei dumneavoastră.”⁸ Acest *parazit social*, trăiește din mila enoriașilor și are îndeletniciri numeroase: *hoț de cai* (urmărit de niște geambași, ajunge să închidă o iapă furată chiar în altarul unei biserici), *falsificator de polițe* („n-a fost prins cu bani furați din racla moaștelor Sfântului Dimitrie și legați la spate într-o basma, decât o singură dată.”)⁹ După cum remarca Ov. S. Crohmălniceanu, Argezi „urmărește o descalificare de speță și caută în consecință să asocieze cu ignobilul tot ce ține de personajul propus batjocurei. Fizicul, gesturile lui capătă astfel un aer respingător.”¹⁰ Până la urmă, din escroc, arhierul Sofronie ajunge să fie el însuși escroc: o moașă îl șantajează, propunându-i suma de trei mii de lei, în schimbul nepublicării de către un ziar a scrisorilor de amor ale preotului adresate moașei.

O altă figură reprezentativă a tagmei prelaților este episcopul Konon. Argezi se dovedește a fi un fin portretist. În câteva fraze concise, realizează un tablou vibrant al personajului: „e spătos ca o turlă de biserică, găunoasă pe dinăuntru, solemn ca un monolit, grandios ca un cavou.”¹¹ Pe cât de impozant este acest episcop, pe atât suferă de un vid de cultură. Ceea ce dă savoare tabloului este asocierea la „măreția” personajului a unei „rumeneli de față mare pe buicile obrazului.”¹² Nedându-și seama de ridicolul pretențiilor sale, episcopul își expune în paginile unui ziar pomelnicul dorințelor sale, „fără îndeplinirea cărora nu primește să fie Hristosul României.”¹³ Spre a evita păcatul adamic, părintele Valerian „a îmbătrânit

⁷ T. Argezi, *Icoane de lemn*, EPL, București, 1967, pp. 182-183.

⁸ T. Argezi, *Pamflete...*, p. 16.

⁹ *Ibidem*, p. 19.

¹⁰ Ov. S. Crohmălniceanu, *Tudor Argezi*, EPL, București, 1960, p. 253.

¹¹ T. Argezi, *Pamflete...*, p. 34.

¹² *Ibidem*, p. 35.

¹³ *Ibid.*, p. 35.

cu două obiceiuri: camforul și apa-de-Colonia, și-a presărat patul cu camfor patruzeci de ani, ca să nu mai viseze draci cu buze roșii și țâțe care-i propuneau fructe oprite.”¹⁴ Plecând de la indiferența față de activitatea bisericească a Mitropolitului Iosif („el se întâlnește cu slujitorii lui în biserică, o dată, de două ori pe an, ca să prezideze o liturghie. În restul vremii el nu știe ce fac, ce și ce fel năzuiesc fii lui duhovnicești” (p. 181), Arghezi face o constatare amară asupra stărilor de lucruri din Biserica Română, constatările au în vedere particularul, însă vizează, în egală măsură, generalul: „De altfel, e un obicei tradițional în Biserica noastră de a fi, și cei de-o treaptă, cât și cei de trepte deosebite, dezbinați” (p. 182). Uzitând de atacul *ad personam*, pamfletarul relevă cauza acestei stări de fapte: „bunul Mitropolit Iosif a contribuit la prelungirea acestei stări, prin sublimul său dezinteres, pentru ca Biserica să ajungă din ce în ce mai parazitată” (p. 183).

Se cuvine în acest loc să aducem în discuție câteva povestiri ale lui V. Voiculescu, unde impactul dintre arhaic și modern apare nu numai în spațiul montan sau acvatic, ci și în cel uman, mai exact în lumea monahală. Personajele sunt grotești, iar gestică lor e de-a dreptul hilară, amintind de celebrele pamflete argheziene din volumul *Icoane de lemn*. În lumea prelaților, impactul se manifestă prin incompatibilitatea dintre canoanele bisericești și liberul arbitru. Bunăoară, metamorfozarea călugărului Sofonie în lup își are rădăcinile în absurditatea vieții monahale, silită să se supună canoanelor mănăstirești. Fizionomia schimnicului nu aduce cu cea a unui ascet, ci mai degrabă cu cea a unui om viguros: „Treaz, puternic, neabătut tot timpul, el sta în fruntea soborului, pe care-l târa după sine, atlet prin marile ostenele evlavioase...” Prin intermediul serviciilor unei tinere văduve (grecoaică frumoasă, dar agresivă), excentricul părinte Evtichie intenționează să-și pună-n valoare rezistența sa față de ispitele femeii. Exorcismul acestui călugăr este mai aproape de comportamentul unui clovn decât al unui om al cărui suflet e chinuit de diavol: „El înșfăca de toartă ligheanul de aramă unde-și spăla trupul înaintea împărășaniei (...), prindea ciocănelul de fier (...) tot timpul la îndemână (...) și pornea să bată cumplit darabana, într-un fel de șarjă, căreia nimeni și nimic nu i se putea împotrivi” (*Ispitele părintelui Evtichie*). În *Chef la mănăstire* ospățul pantagruelic și discuțiile cuvioșilor despre posibilitatea de a-i găsi un culcuș peste noapte Lizei, iapa preotului Bolindache, după ce convivii o așezaseră în capul mesei, dezvăluie seninătatea cu care sunt încălcate interdicțiile impuse prin canoanele bisericești.

Aducând în pamflet o viziune proprie și un limbaj personal, care transpune plastic degradarea morală a individului, Tudor Arghezi atinge, așa cum opinează G. Călinescu, „o curată poezie a mișcării de invectivă”,¹⁵ deschizând perspective cu totul noi pentru pamflet.

---

¹⁴ T. Arghezi, *Icoane de lemn...*, p. 34.

¹⁵ G. Călinescu, *Istoria Literaturii Române*, Editura Minerva, București, 1982, p. 732.

Taina muntelui

Însingurați, pribegi, pe drumuri cu ochiuri de apă lăsate de ploaie,
podite cu prundișuri măloase și rădăcini încâlcite de ierburi,
împesurați de neguri, anevoie străbăteau străinii
calea cea strâmtă spre muntele tainic.

Trecură pe lângă mulțimi năpăstuite, lovite de biciul aprig al sorții:
slăbănogi, schilozi, uscați, orbi, plini de răni sângerânde,
cu nădejde târându-se spre muntele tainic să-și afle vindecarea.
Inimile străinilor fură cuprinse de-ntristare și milă:
O, cât de mult ar fi voit să le aline chinurile și toată neputința,
fiindcă știau că milostenie mai mare nu-i decât atunci
când ești de ajutor celor sărmani aflați în suferință.
Lăsară în urmă valea plângerii și, cu nădejde, își urmară calea spre munte.

Încet se-apropiau de munte și muntele se-apropia domol de ei:
se deschise și-i primi cu blândețe și-ndată se închise-n urma lor.
Ei se închinară și slavă înălțară Domnului pentru milostivirile Sale.

Pe clinuri abrupte, crânguri de mesteceni precum aburi de aur
se-mpleteau cu arbori înalți, cu frunzișul întunecat.
Pulberea de aramă a asfințitului se cernea peste luminișuri,
iar umbrele serii domol se pogorau în văile adânci.

Străinii se adăpostiră într-o colibă din bârne de brad,
iar, prin acoperișul de paie, văzură, licărind, primele stele.
Își așternură culcuș în fânul înmiresmat și, osteniți, adormiră.
În crucea nopții, se treziră spăimântați și văzură un fuior de lumină-n

colibă

Fuiorul de raze se-nfășură cu grație în jurul străinului milostiv,
cu privirile blânde și părul răurindu-i pe umeri,
și el primi cu mare bucurie darul străluminat.

Veșmintele i se albiră, fulgurând ca omătul sub clarul de Lună,
iar fața Lui, toată, era scăldată-n splendoare.
Purta o cunună de raze pe creștet.

Înșoțitorii săi se minunară și, tulburați, căzură cu fața la pământ.
Cerurile se deschiseră și o voce din înalt se pogorî asupra Lui,
adeverindu-i sfințenia și harul.

*

Lăsară în urmă muntele tainic și făcură cale întoarsă
spre lumea ce se zbătea în suferință:
o vale a plângerii, plină de răni sângerânde.
La ieșirea din munte, îi întâmpinară cei năpăstuiți, cei bolnavi,
care se repeziră să-i atingă veșmintele celui Prealuminat.
Și El îi privea cu blândețe și milă.
Se tămăduiră cei ce se rugară cu mare credință
și cei ce nădăjduiră în marea bunătate a Domnului.

Se apropiară de El cei ce se știau vinovați.
Se smeriră și se mărturisiră, dornici de iertare,
iar El îi privea în tăcere.
Tăcerea Lui era mai grăitoare decât o mie de cuvinte dojenitoare,
asprimea Lui era mai blândă decât o dimineață albastră de vară:
nu-i judeca, nu-i osândeă, îi îndemna să urmeze calea cea dreaptă.

Tămăduit prin mila și harul celui Prealuminat,
O, câtă bucurie izvora din privirile celui ce se născuse orb
și cum exulta sufletul său în lumină!
Și El, Mângâietorul celor sărmani, îl privea cu nespūsă duioșie și milă.

El, atotiubitorul, a înțeles suferințele și neputințele omului.
S-a intrupat să-l izbăvească de păcatul neascultării;
s-a îmbrăcat în trup să îndure durerea rănilor sângerânde
și a sufletului pustiit de veghere și întristare.
Ca nimeni altul, Mângâietorul a înțeles chinurile fragilei făpturi:
a plâns împreună cu omul, a îndurat împreună cu el, a strigat către Cer.

Andrei Pennazio, *Zbor*

ANDREI BREABĂN

Dreptatea lui Tolpa

Se spune că Ștefan cel Mare avea la curte un țigan de care era tare mulțumit, cu toate că sunt unii care se plâng că țiganii ar fi leneși și fug muncă. Dar Tolpa, care-l slujea de tânăr pe Voievod era spirt, unde era nevoie acolo îl găseai și sărea degrabă la strigarea lui Vodă îndeplinindu-i toate dorințele. Pe lângă ascultare, se dovedi că era isteț, știa să învărtă și să dezvârtă multe, se spune că știa până și toaca din cer, nu era întrebare la care să nu dea răspuns. Într-una din zile ajung la Vodă un grup de țărani tare necăjiți. Au venit să se plângă pe pârălabilul lor care îi năpăstua toată ziua, îi batjocorea și le făcea câte și mai câte rele că li s-a urât cu viața și nu mai puteau răbda. Nimerindu-se ca Ștefan să fie plecat din Suceava, Tolpa le ascultă păsul și îi întrebă cine e acel om, să vadă dacă îl cunoaște. Când îi aude numele află că era un bun prieten de-al Voievodului, așa că și-a dat seama că degeaba i se vor jelui acestuia că nu vor găsi dreptate în veci. Fiindu-i milă de acei oameni, țiganul îi trimite acasă spunându-le că el este mai marele peste judecători, și tot ce spune el, Vodă îi semnează. Crezându-l de cuvânt oamenii i pleacă acasă.

Pândind un moment când Vodă era singur și mai ales să fie în toane bune, Tolpa se strecoară în camera lui

- Ce s-a întâmplat, Tolpa? Vrei ceva de la mine?

- Doamne ferește, Măria Ta! Mi-ai dat tot ce-mi trebuie. Dar o dorință tot aș avea...

- Îndrăznește, Tolpa. Despre ce e vorba?

- Măria Ta... duminică am fost la biserică... Că de, oi fiu eu țigan, dar sunt creștin în primul rând. Să mă bată Dumnezeu, dacă vă mint. În fiecare seară, înainte de culcare mă rog în fața icoanei Măicuței Domnului până mă dor genunchii și îmi vin lacrimi în ochi... Zilele trecute am vrut să mă spovedesc și eu, ca toți creștinii, că doar nu voiam să mă prindă Sfintele sărbători de Paște neîmpărtașit. Când colo, părintele mă pune să spun *Tatăl nostru*, de parcă aș fi învățat carte ca Sfinția sa. Îi știu eu cumva începutul, dar mă încurc undeva... Nu mai ajung să-l duc până la capăt, și atunci părintele s-a supărat pe mine. A spus că nu mă împărtașește până nu o știu pe toată... Ș-apoi mai sunt numai două săptămâni până la Paște, Măria Ta.

- Unde nu o știi, Tolpa, să vadă dacă te pot ajuta?... Spune-mi-o și mie, să mă dumiresc unde te încurci. Nu e mare lucru de învățat. Hai să te ajut să începi rugăciunea... *Tatăl nostru*... Hai spune tu mai departe Tolpa, să vadă ce știi din ea...

- ...carele ești în Ceruri... sfințească-Se numele Tău... vie Împărăția Ta... vie Împărăția Ta, îngaimă Tolpa încurcându-se...

- Hai, Tolpa, mergi mai departe...

- vie Împărăția Ta... vie Împărăția Ta...

- facă-se voia Ta...

- Da, păcatele mele, că așa era... vie împărăția Ta... Cum ai spus Măria Ta, că uite prostul de mine iar am uitat?...

- Facă-se voia Ta... Ține minte odată că nu e așa greu, Tolpa... îi repetă Vodă cuvintele sfinte.

- Iertare, Măria Ta. Ca să nu te supăr cu mintea mea cea proastă care învață mai greu, nu binevoiești să scrii aceste vorbe și să pui mai jos iscălitura Măriei Tale? Când o să văz pe zapis scris și iscălitura Măriei Tale o să știu că e poruncă să le învăț... Poate o să le știu până duminică, să mă împărtășească odată și pe mine părintele. Că altfel mi-i frică c-oi ajunge în focurile Iadului. Și-apoi Măria Ta știe că mie mi-i frică de foc. M-am fript odată cu apă clocotită și am țipat cât m-o ținut gura. D-apoi să mă arunce în foc și smoală topită, să mă ardă de viu împielitați de ghiavoli? Te rog să ai milă de mine Măria Ta!... Dacă nu văd scrisul și iscălitura Măriei Tale iar mă las pe tânjală și rămân neîmpărtășit...

- Dacă e vorba numai de atât *fie voia ta*, Tolpa!, râde Vodă și îi dă scris fără să se gândească că o fi o șiretenie a țiganului.

*

* *

Țiganul atâta a așteptat. Aleargă cu înscrisul drept pe moșia pârcălabului cu pricina.

Ajuns la fața locului pune să se adune toată mulțimea și să fie chemat pârcălabul și toți ai lui. După ce se strâng pe o toloacă, Tolpa îi arată zapisul pârcălabului spunând:

- Vezi ce scrie aici?

- Da văd. Fie voia Ta...

- Așa este... Fie voia mea... Iar mai jos este iscălitura lui Vodă. Adică îmi dă puteri depline să fac dreptate în numele Măriei Sale, că au ajuns la el bieții țărani și s-au plâns de multele fărâdelegi pe care le faci. Luați-l pe pârcălab, poruncește el la doi săteni, dați-i țăarii jos să rămână cu fundul gol. Luați ciomagul acesta pe care l-am adus cu mine și aplicați-i 50 de lovituri bune... Dacă nu o faceți cu simț de răspundere intrați voi în locul lui, iar alții vă vor înlocui până ce se va face dreptate. Că așa trebuie pedepsiți cei care își batjocoresc oamenii. Iar dacă de azi înainte s-or mai auzi vorbe la curtea Măriei Sale, atunci o să vin cu călăul și cu o țeapă, care va fi pregătită pe măsura boierului, râde cu poftă Tolpa.

Zis și făcut. Cele 50 de lovituri au fost aplicate cu sâng, că la terminare boierul a trebuit să fie dus pe leasă până în casă. Sătenii au rămas mulțumiți de dreptatea lui Vodă, sărutându-i mâinile lui Tolpa ca unui părinte. Numai că se face cumva că după câteva săptămâni pârcălabul să fie chemat la

Voievod, la Suceava. Bietul de el vine cu inima îndoită știind ce s-a întâmplat. În sinea lui se gândea că fiind mâniaș pe el Vodă n-o să fie mulțumit cu pedeapsa dată de Tolpa și l-a chemat să-l arunce în temniță. Numai că mare îi este mirarea să vadă cum Vodă îl întâmpină cu vorbă bună ca de obicei și îl pune la masă. Așa că prinde momentul potrivit și îi povestește toată trășenia. Auzind, Ștefan face spume la gură, că de mâniat se mânia repede după cum a scris și cronicarul. Numai că la fel de repede îi trecea mânia, și apoi judeca după dreptate:

- I-auzi, prefăcutul, de asta m-a pus să-i scriu și să-i iscălesc zăpădul... Se joacă nenorocitul până și cu vorbele sfinte. Puneți mâna pe el să-l pedepsesc după cum o merită, să mi-l aduceți legat fedeleș.

Auzind acestea, Tolpa, care a ascultat ascuns într-un ungher din Casa Domnească, fuge și se ascunde de mânia lui Vodă. Degeaba l-au căutat curtenii și ceilalți peste tot, nu au dat de Tolpa, era dispărut.

După ce lasă două, trei zile să-i mai treacă mânia lui Vodă, că doar îi cunoștea bine firea, Tolpa se arată din nou la palat. Țiganul știa că lui Vodă îi place să se plimbe seara prin grădină, mai ales că erau niște zile frumoase de vară cu seri călduroase, numai bune pentru a urmări stelele pe cer și a medita în liniște la treburile țării. Plimbându-se el așa, cu mâinile la spate pe o alee de meri din grădină, numai ce îl vede pe Tolpa atârând cu picioarele în jos de craca unui măr.

- Bietul de Tolpa, își spune Voievodul cu voce tare. Îmi vine să plâng acum că a murit. O fi auzit de porunca mea și s-o fi speriat săracul, că și-a luat singur zilele. Dar a fost un om tare bun și cu ascultare, că, dacă ar trăi, eu l-aș ierta.

- Fie voia Ta, Măria Ta!, strigă Tolpa din măr, după care își dă jos brăul cu care s-a încins după mijloc și se aruncă la picioarele lui Vodă...

- Așa va să zică, nemernicule... *Fie Voia Ta*... Barem bine că ai învățat toată rugăciunea pe de rost. Cât despre pârălab, m-am interesat și am aflat și eu că a greșit față de săteni. Îi fi crezut că dacă mi-e prieten nu-l voi pedepsi, să știi că și eu aș fi făcut ca tine. Dreptatea lui Vodă nu trebuie să se facă după prietenie sau după inimă, ci după fapte și după lege. Asta să ții minte de acum, Tolpa... Iar dacă am promis că te iert, iertat să fii, dar altădată să nu mai faci nimic în numele meu, fără să știi...

- *Fie voia Ta*, Măria Ta, răspunde fericit Tolpa, în timp ce Ștefan își continuă plimbarea zâmbind fericit pe sub mustață.

Era bucuros că avea la curte un om așa deștept ca Tolpa Țiganul.

Întâlnirea

Nu mă-ndoiesc că, într-o viață, nu doar mie, ci multora dintre noi ni se întâmplă lucruri memorabile. Că trăim povești care ne urmăresc apoi pe întreg parcursul existenței fiecăruia și care ne fac să credem despre noi, cum spuneam, că suntem privilegiați. Astfel se întâmplă în viață, câteodată. Ca în povești, ca în cărți. Nu știm nici cum și nici de ce se potrivesc așa unele dintre întâmplările pe care le trăim și nici n-are rost să încercăm să dezlegăm misterul, fiindcă ar fi în van. Numai că unele dintre aceste lucruri se întâmplă astfel încât nu doar altora să li se pară greu de crezut, dar și ție, celui care ești în miezul poveștii sau, în fine, poate doar mai pe la marginea ei, să ți se pară că totul nu a fost decât un crâmpei dintr-un vis. Firește, evenimentele aparte din viața noastră sunt mult mai multe decât cele pe care noi le percepem ca fiind astfel. Pentru noi rămân memorabile numai acelea evidente, acelea pe care noi suntem în stare să le percepem ca fiind deosebite. În orice caz, sigur este că întâlnirea absolut întâmplătoare, neobișnuită și nesperată care avea să se petreacă la foarte mulți ani după ce părăsisem dealurile Muscelului și mă apropiasem de cele natale, în zi de Sfânta Parascheva a anului unamienouășutenouăzecișicinci, se încadrează în șirul acelor întâmplări care te uluiesc și-ți par de necrezut, îți par a fi scene dintr-un vis. De aceea, percepția mea de azi este chiar aceasta, a unei scene dintr-un vis, mai mult decât atunci când am trăit întâmplarea. Totuși, întâlnirea cu unul dintre scriitorii mei preferați s-a petrecut aievea și rămâne printre cele mai însemnate și mai emoționante din viața mea.

Fără îndoială, întâlnire e prea mult spus. Fiindcă nici eu nu-mi propusesem să-l întâlnesc și nici nu m-aș fi gândit vreodată că așa ceva ar fi cu putință. Iar el, de bună seamă, nu știa de existența mea, cum nici nu avea să știe vreodată, și nici nu venise special să mă vadă. A fost o simplă coincidență, a fost pură întâmplare că s-au aranjat toate astfel încât pentru câteva momente, e-adevărat, nu îndeajuns de lungi pe cat mi-aș fi dorit eu, să mă simt cel mai norocos om de pe planetă. Și să fiu, accidental, cum spuneam, parte, chiar și așa, ca personaj secundar, a unui tablou care, dacă cineva s-ar fi gândit sau ar fi avut vreme să-l pună pe pânză, ar fi făcut, destul de probabil, istorie.

Trecuse câțeva vreme, nu prea multă, totuși, de la momentul care pentru mulți dintre noi însemna speranțe înmulțite și o altfel de viață. Copiii noștri nu mai erau atât de mici încât independența mea în mișcare să fie limitată de exigențele impuse de creșterea lor, dar nici atât de mari încât să-nceapă să-și manifeste dorința de autonomie. Dorință ce nu va întârzia să năvălească doar câțiva ani mai încolo când, pe nepusă masă și fără să anunțe, în lupta lor pentru dezrobire și învingerea jugului vasalității față de părinți, aveau să nu-și mai dorească să ne-nsoțească în modestele, dar neasemuitele

excursii, excursii pe care le organizam, toți patru, la sfârșit de săptămână. Atunci, peste anii aceia și pentru câțeva vreme, pentru copiii noștri adolescenți, munții și văile, luncile și dealurile, bisericile și mănăstirile Vâlcii n-aveau să mai însemne mare lucru. Dar, deocamdată, erau cu noi.

Așa că, aproape simultan cu debutul vremurilor acestora, noi, începuserăm să mai schimbăm câte ceva în viața noastră de zi cu zi și ne încumetam să pornim în mici excursii cu propriul automobil achiziționat de curând și, de bună seamă, cu mărunte, dar inerente sacrificii. Încercam să cunoaștem mai bine împrejurimile locului în care trăiam. Ni se părea important și pentru copii. Voiam să-și fixeze mai clar în minte coordonatele spațiului în care se petrecea viața lor. Era, evident, și o schimbare de mentalitate. Întâmplată de-adevăratalea, în ciuda modestelor resurse materiale pe care le aveam la momentul respectiv. Schimbare de mentalitate inițiată în primul rând de soțul meu, dar și de mine, cea pentru care sfârșitul de săptămână n-avea să mai însemne doar activități gospodărești. Începusem, așadar, să pun în practică, firav, pasiunea mea pentru călătorii. Așa că modestul, dar inegalabilul Trabant, neîndoielnic cea mai teribilă mașină din câte existau pe lume, ne purta pe te miri care coclauri, în banale plimbări sau, pur și simplu, la câte un grătar pe care-l ratam nu de puține ori, din cauza vreunei ploii ce nu ținea seama de dorințele noastre și care se-abătea cu furie chiar asupra locului ales pentru popas. Însă, de cele mai multe ori, ne-ndreptam către bisericile și mănăstirile aflate nu departe de oraș, care, din fericire, împânzesc din belșug ținutul în care ne duceam viața atunci și unde, de altfel, îngăduiți de Dumnezeu, ne-o ducem și azi.

Dar nu știu să spun de ce ne-au purtat pașii, în acea zi de toamnă, tocmai spre mănăstirea construită cândva, demult, din trunchiul unui singur copac, după cum povestește legenda. Și așa i-a rămas numele, „Dintr-un lemn”, chiar dacă legenda nu mai are nimic de-a face cu noua biserică, clădită în aceeași curte, dar mai jos de cea veche care pare a fi acum, mai degrabă, o piesă de muzeu. E-adevărat, un muzeu îngrijit, restaurat și conservat cu atenție. Poate că voiam s-ajungem chiar până la Horezu, nu-mi amintesc dacă am schimbat traseul și destinația în timpul călătoriei. Probabil că da, fiindcă lucrul acesta ni se-ntâmpla adesea, niciodată nu aveam destinații fixe, lăsăm totul pe seama hotărârii de moment. Asta și pentru că, deja, autoturismul putea să ne ducă într-o zi dintr-un loc în altul, adică unde voiam noi, fără să mai simțim atât de acut distanțele și timpul, cum pățeam atunci când singurele noastre mijloace de transport erau trenurile sau autobuzele. Sau vreo „ocazie” pe care niciodată nu știai cât timp ai s-o aștepti, cât va dura până când un fericit posesor de autoturism avea să se-ndure de tine și să te transporte până la destinație.

Abia am auzit șoapta soțului meu care i-a rostit numele când am intrat în biserică. Fiindcă era o șoaptă slabă, asta era tonalitatea impusă de cerințele locului în care ne aflam și, probabil, de uluiala care îl cuprinsese și pe el. De

aceea, inițial, nici nu l-am luat în seamă, aproape că nu am înțeles ce voia să spună. Mi se părea a fi o glumă, consecință a discuțiilor noastre, purtate cu puțin timp în urmă, în timpul călătoriei. Discuții care nu-l ocoliseră, dimpotrivă, îl avuseseră drept subiect tocmai pe celebrul personaj aflat acum la câțiva pași de noi. Și pentru că mi se părea absolut de necrezut. Doar urmărisem la televizor știrile care-l priveau și se anunțase că va merge în nordul Moldovei. Acolo, la mânăstiri. Își schimbase programul între timp, după cum se vedea. Mi-a trecut atunci prin minte că era vorba despre o diversiune de felul aceluia la care apelează adesea persoanele acestea, celebre, creată special pentru ziaști, să nu-l inoportuneze. Sau, pur și simplu, aflase mai târziu despre ce minunății se aflau pe-aici, pe meleagurile noastre. Și mult mai aproape de București.

Oricum, a fost simplu să-l recunosc, fiindcă biserica mânăstirii era aproape goală. Și, chiar dacă nu l-aș fi știut de la televizor sau de pe copertile cărților pe care le scrisese, tot n-ar fi fost dificil, fiindcă tocmai primisem atenționarea de la soțul meu. Pe cine altcineva ar fi putut să însoțească Înalt Preasfințitul Părinte Gherasim, mai-marele Bisericii de pe la noi și un important diriguitor local al vremii, alături de (mult mai) cunoscuta Manuela Cernat? Îmi amintesc toată această mică adunare care a rămas în mintea mea ca o poză de grup, dar nu-mi amintesc de vreun ziarist care să-i fi dat târcoale. O fi fost și, poate, eu nu mai eram destul de atentă la ce se întâmpla în jurul meu. Iar el stătea acolo, în mijlocul grupului aceluia restrâns și asculta explicațiile unuia dintre însoțitori. Făcea conversație cu cei trei, cu glas scăzut, dar, uite, nu într-o catedrală, ci într-o bisericuță mai modestă, oricum, mult mai modestă decât faima mânăstirii noastre acoperită de legendă. N-am apucat decât să-l privesc atentă câteva secunde în șir. Nu mai mult, nici nu se cădea. Nici să m-apropii nepermis, mai mult decât prevedeau limitele bunului simț, n-am îndrăznit. Iar când soțul meu căruia înalta față bisericească și importantul personaj politic i s-au adresat ca să-i ceară câteva lămuriri - fiindcă, mi-amintesc, interlocutorii scriitorului se împotmoliseră puțin la Brâncuși și voiau să-i ofere acestuia informații exacte și complete - s-a apropiat de grup ca să încerce să descâlcească hățiturile de pe tărâmul artei prin care, după cum părea, se rătăciseră oficialii care-l însoțeau pe ilustrul musafir, mi-am luat copiii și m-am retras, am ieșit din biserică. M-am gândit că, dacă s-a ascuns de ziaști, probabilitatea să se ascundă și de ochii altor muritori de rând era de luat în seamă. Ne-am întâlnit apoi, câteva minute mai târziu, pe aleile mânăstirii unde s-a plimbat o vreme și grupul celor patru. L-am privit cât am putut de discret, fără să insist nici de data aceasta. Nu-mi stă în fire să sfidez decența, deși asta pare să devină tot mai mult o meteahnă în accepțiunea și în atitudinea generală. Am vrut, însă, ca imaginea să se fixeze bine în mintea mea. I-am temperat și pe copii. Oricum, n-a fost greu, erau prea mici ca să-nțeleagă despre ce e vorba. Numele și persoana nu le spuneau nimic, astfel că n-au murit de curiozitate, n-au căscat gura și nici nu

s-au zgâit nepermis de mult la cel care le produsese părinților acea agitație pe care ei n-o înțelegeau absolut deloc. Iar astăzi, ei, copiii mei, nu-și mai amintesc nimic din toată întâmplarea aceea. Care, altfel, ar fi trebuit să rămână de neuitat. Au pierdut amintirea unei întâlniri cărora puțini le-au fost martori și despre care puțini pot relata „de la fața locului”. Povestea o știu și ei, de câțva timp, numai de la noi, părinții lor. Și, poate, peste foarte mulți ani, fiul și fiica noastră le vor spune copiilor și nepoților, printre altele, și câteva povești adevărate, petrecute cu mult timp în urmă. Povești trăite din care nu va lipsi nici aceasta, a incredibilei întâlniri. Iar povestea, dacă ar fi să fie, s-ar putea numi, simplu, „Întâlnire cu Mario Vargas Llosa.”

(Fragment revizuit din volumul de memorii *Între perfectul simplu și perfectul compus*, editura Eliteratura, București, 2013).

RODICA GABRIELA CHIRA și MARIA VESA

Atitudini *

O dimineață de sfârșit de mai. Sărbătoarea Înălțării Domnului. Pornesc din Lipoveni spre stația de taxi din fața centrului comercial Mercur. Destule mașini, niciuna însă de la Confort Taxi, doar Nova Taxi. Mă îndrept către primul din rând și, încă înainte de a deschide portiera din spate, văd că, pe torpedou, în dreapta, la fel ca în dreptul geamului din spate, sunt presărate flori proaspete de salcâm, cu tot cu frunze. Ce frumos, îmi spun în gând, și-mi exprim apoi cu glas tare dorința de a ajunge la biserica din cartierul Orizont.

Cum până acolo e o cale, ca de obicei, fiindcă îmi place să cunosc părerile oamenilor și consider că un taximetrist e un om deschis la minte și la suflet, care nu are o misiune simplă în viața aceasta, încheg un dialog.

Șoferul e întristat că învățământul preuniversitar e în grevă și e revoltat de calitatea dascălilor. Cum, în drum spre stație, tocmai întâlnisem o profesoară de la Școala nr. 6, alături de un grup de elevi, o profesoară care nu a intrat în grevă de dragul copiilor, cum în ajun fusesem la un frumos și emoționant recital al elevilor dintr-o clasă a XII-a de la „Regina Maria”, am ținut să-i spun că nu toți profesorii sunt la fel, că am făcut și eu parte din rândurile lor înainte de pensionare. I-am explicat cum văd situația. Un profesor merită un salariu mare și vacanță de asemenea. Câtă vreme un părinte se descurcă greu cu unul, doi sau trei copii, rareori patru sau cinci în ziua de azi, un profesor care are într-o oră câte treizeci, și trece la alți treizeci după, și tot așa de vreo cinci sau șase ori pe zi, e pus în fața unui mare consum nervos. Ca să nu mai vorbim de nevoia de continuă autoperfecționare.

Problema e gravă de la rădăcină. Câtă vreme salariile sunt mici, doar cei cu har își oferă chemarea și darurile fără să aștepte recompense materiale nu știu cât de importante, cu toate că, în absența lor, nu își pot exploata darurile cu totul. Necazul e că cei fără har, care fac o facultate fără să știe de ce și care ar fi acceptați cu greu în altă parte, intră în învățământ. Ministerul de resort îi acceptă pentru că, prin modul în care e organizat, încurajează incompetența. Mergem spre o lume în care se dorește controlul spre a putea stăpâni fără explicații sofisticate, doar prin instaurarea fricii și a amăgirii, or nu poți controla oameni conștienți, oameni educați în spiritul moralei și al bunului simț. Spre surprinderea mea, șoferul e de acord și îmi spune că, la cei șaptezeci și unu de ani ai săi, își dă și el seama că doar dacă fiecare om în parte luptă cu el însuși să fie mai bun, lucrurile se pot schimba de la rădăcină. Întrebarea care se pune este dacă suntem noi, fiecare în parte, dispuși să renunțăm la confort, să facem sacrificii și să spunem NU în masă. Doar prin încrederea și credința adevărată, fără habotnicie, fără prefăcătorie, am putea reuși.

Viața de fiecare zi apoi. Apa de la robinet e plină de microorganismele nesănătoase, care nu se văd cu ochiul liber. Prin ozonizare, aparenta limpezime din cana de sticlă devine gălbuie, de culoarea ceaiului concentrat, pentru ca, a doua zi, să se decanteze, culoarea să se deschidă, lăsând pe fund un strat maroniu. Se poate bea apa aceasta? Poți găti cu ea? Poți spăla fructele și legumele? Nu cred că cineva și-ar permite să cumpere doar apă plată pentru toate. Apă plată ambalată și ea în plastic și depozitată nu se știe cât, unde și cum. „Numai Dumnezeu ne apără”, a conchis din nou șoferul. Nu a fost revoltă, a fost tristețe și înțelegere în acest schimb de idei.

Ajunsa la destinație, am dat glas impresiei plăcute lăsată de crenguțele de salcâm din mașină, ne-am salutat cu bucurie și ne-am văzut fiecare de drum. Doar că al meu nu a fost tocmai cel plănuțit. Vrând să-mi opresc telefonul înainte de a intra, am constatat că nu-l mai am. De bună seamă îmi alunecase din buzunarul jerseului, mi-am spus. Ce să fac? Olecuță de panică m-a cuprins. Am intrat, m-am închinat, apoi m-am îndreptat spre micul refugiu din spatele paraclisului. Am rugat-o pe Ioana, care era acolo, să-mi dea telefonul ei, să sun la dispecerat. Am anunțat locul de pornire cu taxiul și destinația, vârsta șoferului. Ceva emoții legate de ce aș fi avut de făcut în cazul în care nu-l mai găseam au fost, firește. După câteva minute bune am fost anunțată că va veni șoferul să-mi aducă telefonul, mie revenindu-mi datoria de a plăti cursa. Sigur că am fost de acord și am așteptat. Tot cu emoții, că nu prea se arăta, deși se oprise la stadion, din spusele doamnei de la dispecerat. L-am zărit în cele din urmă, s-a apropiat și, pe scaunul din față, de lângă el, pe lângă telefon, am văzut un buchețel cu flori de salcâm. Era pentru mine. De bună seamă se oprise din drum să culeagă. Am spus că-l voi lăsa la biserică, nu înainte de a aștepta să plece, cu telefonul în geantă și florile în mâinile împreunate. Câteodată, nu doar florile aduc lumină, ci și oamenii.

Atitudini **

Când mintea se apropie de suflet și când își șoptesc într-un sens și în altul că e vremea schimbării, coincidențele apar, se întâmplă mereu câte ceva. Când energii surori se întâlnesc, vibrațiile prind curaj și se manifestă. Așa se face că, atunci când Mio a comandat o carte din vis, relativ recentă, carte ce ne dăduse cândva târcoale fără să ne apropiem prea mult de ea, mi-am dat seama că e pe undeva prin apropiere... Am găsit-o, rătăcită, fără prea multe speranțe de a mai fi deschisă de mine vreodată. De aici, de la *Chestiunea de viață și de moarte* a cuplului Irvin D. Yalom și Marilyn Yalom, o lecție a armoniei scrisă în condiții dramatice, chiar dacă la vârsta senectuții, am ajuns la *Problema Spinoza*.

Un roman doar al lui Irvin D. Yalom de data aceasta, întâmplat în existența sa cu nouă ani înainte, un roman inteligent, un act cultural și o lecție profundă asupra modului previzibil în care este structurată ființa umană. O confruntare între două personalități. Viața și opera lui Baruch Spinoza, vine, din secolul al XVII-lea, la o întâlnire ciudată cu viața și „opera” lui Alfred Rosenberg, cel care, în prima jumătate a secolului XX, alături de Hitler și destui alții, au fondat Reich-ul. Cu o minte genială care, pliată pe o extraordinară memorie diseca totul, cu promisiunea unei vieți lipsite de griji la nivel lumesc, Baruch Spinoza a acceptat *cherem*-ul, surghiunul din comunitatea evreiască, ca să-și poată exprima liber ideile. Sufletul a fost întemnițat de dragul minții, chiar dacă, tot de dragul celei din urmă, Spinoza a acceptat să trăiască foarte modest, șlefuid lentile de ochelari. Spiritul german, cel dominat de *ordnung und disziplin*, ordine și disciplină perfect pliabile pe personalitatea lui Alfred Rosenberg, a dat lumii un personaj rece, calculat, distant, poate chiar venit pe lume cu sufletul întemnițat. Irvin Yalom, psihiatrul terapeut, „cel mai important autor contemporan de proză psihologică” potrivit lui Martin E. P. Seligman, și el psiholog și autor, inventează pentru fiecare din cei doi protagoniști ai *Problemei Spinoza*, câte un personaj menit să le scoată în evidență personalitatea. Spinoza îl are pe Franco, evreul ajuns în Olanda din prigoana spaniolă, cu idei similare, cu deschidere, dar care înțelege că lumea poate fi schimbată din însuși miezul ei, prin iubire, nu prin izolare și urmarea cu orice preț a unor idei filosofice, oricât de adânci, profunde și adevărate ar fi acestea. Până și omul cel mai rațional are nevoie de prieteni, de oameni cu care să împartă și să împărtășească idei. Dacă Spinoza își „învinge” sufletul, rămâne un singuratic, un misogin și se stinge în singurătate, lăsându-și ideile posterității, căci prea puțini sunt contemporanii care-l înțeleg, Franco alege să se căsătorească, își iubește soția și o învață se scrie și să citească (lucru interzis pe atunci femeilor din comunitățile evreiești „cușere”) și, când simte că libertatea îi este amenințată, părăsește orașul și țara, împreună cu alți prieteni. În termenii contemporaneității, ne putem întreba cum acceptăm și integrăm copiii superdotați în societate, astfel ca aceasta să beneficieze de

aportul lor și să le ofere, la rândul-i căldura și iubirea de care au nevoie. În cazul lui Alfred Rosenberg, problema care se pune este cea a copiilor izolați sau autoizolați din pricina unei lipse de afecțiune pliată pe o personalitate care preferă statutul de retras, dar care, altfel, nu e supradotată, însă poate avea un cuvânt de spus într-un anumit context social. Pentru el, provocarea la dialog interior apare prin prezența lui Friedrich, medicul psihiatru, cunoscut din copilărie, prieten al fratelui său cu care Alfred nu păstrase legătura. Prietenul fratelui înseamnă familia regăsită și îi vorbește ca unui apropiat; Alfred se surprinde pe sine, deschizându-se, nevoia de recunoaștere, de afecțiune se manifestă, dar sporadic și pentru puțină vreme, fiind mereu răstălmăcită și dirijată spre țelul suprem, acela al eliberării țării de spiritul evreiesc ce deranjează evoluția sângelui arian. Nevoia de recunoaștere îl va apropia de directorul ziarului antisemit, de Hitler, apoi, prin răsturnare de situație, de Nürnberg, unde, pus în fața unor imagini filmate ale ororilor din lagărele de concentrare naziste, nu rezistă, nu vrea să vadă, nici să audă. Condamnat la moarte prin spânzurare, Alfred Rosenberg moare cu certitudinea că s-a sacrificat în numele unei mari idei.

În ambele cazuri, societatea este cea care permite nașterea de inadaptați și trece nepăsătoare pe lângă influența pe care o pot exercita. Societate alcătuită din ambele fațete ale lumii, ale universului, pozitivul și negativul, societate care a pierdut treptat conștiința necesității păstrării echilibrului. Societatea este întotdeauna compusă din oameni, iar istoria umanității ne arată că, de-a lungul secolelor, umanitatea s-a confruntat cu aceleași tipare, „plasate” în contexte diferite. Cartea lui Irvin Yalom ne plimbă prin tipologii umane, confruntându-ne cu rezultatul acțiunilor lor. Citindu-le în mod repetat, începem să înțelegem, ne cutremurăm, ne încercăm plânsul.

Există oare soluții? Există ieșire din cerc? Ajungem acolo unde șarpele își înghite coada? Paradoxul, în lumea de azi, e marea deschidere. Mereu și mereu, universul ne oferă posibilitatea alegerii. Numai că, diversitatea acestei lumi, cu nenumăratele provocări, încurcă drumurile, dezechilibrează. Ca ființe umane, cel mai important este să păstrăm echilibrul. Echilibrul dintre minte și suflet, exercițiul punerii minții în slujba sufletului. Te detașezi, observi, citești, ascuți, înțelegi, și nu-ți mai este indiferent dacă muncești cu tine sau nu, dacă, privind-te în oglindă, poți sau nu să te accepți exact așa cum ești. Pentru că, dacă îl ceri, dacă ți-l dorești, ajutorul întotdeauna vine.

În urma acestor lecturi apropiate, primesc din nou, de la Mio, o emisiune înregistrată a lui Mihai Neamțu, în care acesta vorbește despre conexiunea dintre cunoaștere, cultură și autocunoaștere. După cum spune și Lavinia Bârlogeanu, Jung este mai greu acceptat pentru că, spre a explica modul în care e constituit psihicul uman, merge foarte departe în trecut, merge până la mituri și propune interpretarea simbolurilor. De ce, la treisprezece ani, când Teofil Părăian, nevăzător din naștere, îl întâlnește pe

Arsenie Boca, acesta îl întreabă: „Ai ucis pe cineva vreodată?” Părintele Arsenie știa că aducem cu noi, în psihicul nostru, destule traume din trecut, că fiecare din noi, dacă nu direct, prin strămoși, nu se poate să nu fi ucis, să nu fi făcut rău cuiva, să nu ne fi făcut rău. Spre a ne vindeca și a iubi cu adevărat, e necesar să mergem departe, în adâncurile noastre, să ne eliberăm de toate fantomele ce ne bântuie.

Mihai Neamțu ne trimite și la *Fenomenul Bruno Gröning*, fenomen despre care aflăm printr-un film documentar în trei părți. Martori ai unor evenimente la care poate nu ne-am fi gândit vreodată vorbind despre Germania acelor vremuri povestesc despre minuni. Bruno Gröning, care a viețuit pe Pământ din 1906 până în 1959, a fost de bună seamă trimis al lui Dumnezeu în Germania nazistă. De mic a iubit și a vindecat animale și oameni. Intrat în partidul nazist, a putut ajuta mai mult din interior, fără să accepte folosirea armelor de foc, fără săucidă, deși a ajuns pe front și a fost luat prizonier. Vindeca prin credință, prin cuvânt, fără plată. După război, din 1949, a adus alinare unui număr impresionant de oameni, număr care depășește, probabil, zecile de mii. Am ascultat un bătrân care plângea povestind cum, întors din război, cu mintea speriată de ucideri și alte traume ce-l împiedicau să se hrănească, a avut șansa de a fi vindecat prin puterea cuvântului și a energiei bunătații și iubirii primite de la Dumnezeu prin Bruno Gröning. Uneori forța întunericului era atât de puternică, încât marele vindecător își întreba pacientul de ce opunea rezistență. Căci energiile subtile ale bunătații și iubirii se pot lovi de barierele întunericului, ale neacceptării, bolnavul autocondamnându-se.

Bruno Gröning s-a stins la cincizeci și doi de ani pentru că procesul intentat de cei pierduți în genunea care-i ducea la invidie, gelozie, orgoliu, a durat mai bine de trei ani, vreme în care, neputându-i vindeca pe alții decât sporadic, energia dăruirii i-a ars stomacul și intestinele. Atât de mare-i era iubirea de oameni.

Dacă aprinzi în tine lumina, trăiești în lumină. Dacă o stingi, te cuprinde întunericul. Totul depinde de tine, de noi, de fiecare dintre noi. Dacă ne dorim cu adevărat schimbarea, ne putem imagina, de exemplu, că ținem în mână bila din folie de argint cu proprietăți vindecătoare pe care Bruno o oferea uneori oamenilor. O ținem în mână, închidem ochii și credem. Ba mai mult, alegem iubirea și propriul nostru mod de a ne încredința în mâinile divinității. Așadar, privindu-mă în oglindă, îmi spun: Vindecă-te pe tine și lumea se va vindeca! Cu cât mai mult absorbi binele, cu atât te vei simți mai bine și liniștea va intra în sufletul și în trupul tău!

Cu barca pe lac

Se înseninase. Încă de pe la ora cinci dimineată, norii se jucau pe cupola cerului formând artificii mai mari sau mai mici, prevestind focul gerului din iarnă, iarnă în care prin unele locuri zăpada trecea de un metru iar prin altele plânga de uscăciune...Câinii, simțind răceala pământului, începură a urla; a frig sau cine știe... Unei cucuvele, adormite pe creanga unui nuc uitat de ani, îi scăpătă laba piciorului, mai, mai să cadă în picaj. Se redresă repede și, buimacă, începu a țipa, trezind și restul viețuitoarelor păsărești ascunse sub streșina casei sau a vreunui stoc cu fân. Vrăbiuțele, mai șirete, se refugiaseră în șura oilor sau a vacii. Iar pisica, mereu vigilentă, aștepta cu ochii țintă, cel mai mic zgomot, pentru a se înfrupta. Este legea naturii și armoniei. Nimic nu poate face mâna omului...

Ninge. Acum, la început de martie. Din înălțimi plouă cu fulgi albi, pământul, încet, încet, îmbrăcând hlamidă albă. De nuntă. După atâta jale și plâns al naturii, iată lacrimile s-au transformat în steluțe sidexii, cum altădată lacrimile Ilenei Cosânzene în acele frumoase lăcrămioare al căror parfum înmiresmează pădurea... O veveriță, nevoie mare de agitată, caută cu înverșunare să spargă o nucă rămasă în vârful unui nuc și-i lunecă printre lăbuțele ude și înghețate. Atentă, coboară, coboară, mai să cadă jos și Patrocle, trezit de zgârâitul gheții pe tulpină, sare ca ars. Speriată, mai să-i sară inima din pieptul fragil, urcă iarăși, în copac. Adulmecând, Patrocle descoperă nuca. Cum era aproape desfăcută, numai ce-o strânge în mâsele și-i gata; descoperind dulceața miezului, se așează pe labe savurând fructul unei nuci, după care, de sus, tânjea veverița.

Încercând să ajungă cât mai degrabă la casa părintească, femeia trebuia să traverseze lacul. Un lac ieșit de niciunde, pentru că după atâta ploaie în noimbrie, se surpase pământul; înghițit de adâncurile necunoscute ale timpurilor, craterile, mai mici sau mai mari, lăsau priveliști dezolante pentru toți. Să ajungă la casa părintească femeii îi trebuia o barcă. Fie ea și pneumatică. Din inima Moldovei, de unde barcă-barcă?! Își aminti de colacul de salvare uitat undeva printre vechituri; de nu l-o fi ros șoarecii sau șobolanii, cu siguranță va reuși să ajungă pe celălalt mal.

În liniștea serii, cu improvizata barcă pe lac, cu visul aiurea, la lumina stelelor, deodată zări un mișcat în lanul de stuf, nu departe de marginea lacului. Frica puse stăpânire pe ea: o fi porc de baltă, un braconier, un șarpe sau cine știe ce jivină ce se adăpostea în stuful des, imposibil de trecut prin el sau – cine știe, vreun ”năcăjit” al pământului... Haiduci în zilele noastre... Haida-de!

Încercă din răspuțeri să-și adune forțele alungând frica ce, precum pârul de pe coama mistrețului, se răzlețește așa, și pe șira spinării femeii se stârni un fel de coamă a fricii. Și a neputinței...

La lumina lunii, anevoie, zări zbătându-se în apa lacului din stufăriș o mogâldeată, albă însângerată... Își zise că este vreo lebădă ce a zăzut în smârcul mălos și are nevoie de salvare. Îmbărbătată, vâsli într-acolo; de parcă își dădea ultima suflare, lebăda, căci lebădă era, întinse gâtul spre salvator. Întinzând vâsla într-acolo, biata prinse în plisc vârful acesteia. Ajutată de cealaltă vâslă, femeia întinse brațul și apucă; nu strâns, să nu o sufoce, o trase înspre ea. Noroiul îmbăcsit și puturos îi pătrunse prin penajul frumos, alb și strălucitor, îngreuindu-i mersul...

Primenită cu multă grijă și înapoiată pe apele lacului, de atunci lebăda o așteaptă pe femeie salutând-o zgomotos cu vocea-i, mulțumind...

Noroc de femeia care întârziase și pierduse barca ce-o trecea de obicei râul. Și de vigilența acesteia....

SORIN IVAN

parfumul teilor

*e vremea teilor
și-a parfumului care îmbată
Cetatea înălțării și a decăderii
orașul din asfalt și beton
Sybarisul nostru cel de toate zilele
plin de praf și de larma Orientului
Cetatea din vis
paradis al iluziilor pierdute*

*pe străzile ei lungi
i-au răsunat pașii grăbiți
la zidurile plângerii și ale fericirii
la porțile nesomnului și ale disperării
de câte ori nu a poposit
s-a prăbușit și s-a înălțat
cu gândul spre stele și Demiurg*

*și coborând pe Calea Victoriei
printre privirile trecătorilor
care șopteau „Uite-l pe Eminescu”
l-a văzut un copil
pre numele lui de mai târziu Arghezi
și l-a urmărit cu privirile
toată viața lui după aceea
printre gândurile scrise în șiruri clare
prin miresmele teiului
ale iubirii și ale deznădejzii
visând visul său ferice
ca nimeni altul sub soare sub lună și luceferi
ca o lumină ca o umbră
el „sfântul preacurat
al ghiersului românesc”*

*e vremea parfumului de tei
care ne învăluie în poezie și în iubire
și astăzi mai trece Eminescu
pe Calea Victoriei
a sufletelor noastre
impetuos cu părul dat pe spate
și fruntea înaltă până la cer
privind înainte departe
dincolo de oameni
dincolo de viață și moarte*

*deasupra eternității sale
din care mai curge o clipă
teiul sfânt își clatină creanga
răspândindu-și parfumurile
deasupra noastră
aripa geniului lui
fălfaie ca o aripă de înger
risipind o aură de lumină
nepământească*

Se crăpa de ziuă

*Se crăpa de ziuă,
și era atâta liniște albă și afânată
pe câmpuri!*

*Un cocor se desprindea din lan,
vălurind ușor aerul transparent
al apropiatelor ape,
luând cu el
liniștea trupului verii,
un trup al spicelor.*

Gura zorilor

*Gura zorilor
mușca buzele câmpiei
însângerând macii,
împreună cu venirea verii
împreună cu venirea ta pe lume,
Generale.*

Ți-a pus iederă

*Ți-a pus iederă pe pragul porții,
Generale,*

În locul acela din care somnul tău

de plop foșnitor

pândea venirea dimineții,

iederă ușoară,

liană fermecată și gheară de vulpe

vânată într-o noapte înghețată,

la cumpănă de văi.

Toate acestea

au fost puse de-o vrăjitoare bătrână,

ca să poți hăitui cu izbândă

prin tușișuri

sufălările toate.

Atunci când visai

*Atunci când visai,
noaptea îți cădea la picioare
cuprinzându-ți gleznele,
genunchii, fața...*

*O lumină argintie ieșea
din conturul inimii tale,
ca o lună răsărind
dinspre orizontul
mărilor,
ca o lună
plină de soare.*

Doar femeile

*Doar femeile
din ținutul acela necunoscut
au putut țese pentru tine,
din ierburile fermecate ale nopții
mantia
ce avea să fie prinsă
pe umărul tău
cu un mare diamant
de lună plină.*

O ursitoare de apă

*O ursitoare de apă
a jucat moartea sub tălpi,
rostogolind descântece din gura de
foc
a văzduhului
și prăvălind lumina
din plinul cupei cerești,
din plinul furtunii,
în locul în care
sabia lacrimii tale de copil,
Generale,
avea să învingă timpul, uitarea...*

Casa

*Am locuit mulți ani în casa bântuită
înălțată proprium manum
de la un timp s-a lăsat într-o parte
sprijinită -n bastoane de timp
știam că e tânără dar și tinerii mor
aud noaptea cum sughiță cunile ruginite
tablourile și icoanele cu care a fost ținută
se leagănă odată cu răsuflarea mea
în ea nu se petrecuse nici un mort
                acum holurile au devenit tuneluri de timp
fâșiile de lună se strecoară greu prin fisuri
mai ieri era zveltă vopsită în roz
covoare cu modele din vechea Buhara
acum păianjenii se instalează comod
râd de mine când vreau să-i împușc
pantofii scumpi zac într-un colț
tocurile lor mă prăvălesc în vertij
când vreau să mă-nalț
împăturesc frumos rochiile apoi le arunc
                casa mea tânără are acum sute de ani
se simte acut bătută în cunile lui Cristos
așteptând odată cu mine
coborârea tainică de pe cruce*

Criticilor mei

*A plecat gloria ca un marfar prăpădit
în timp ce mereu mă visam
în Orientul-ul express
stând la savante conversații
cu femei mondene
și domni în joben
                am răspândit în / conștientă
zi de zi poezia /tragedia
așteptând să rodească
pământul GLORIEI
să- mi treacă numele pe*

*frontispicii de marmură
criticilor mei le mulțumesc mult
îmbrâncelile lor
m -au proiectat înainte
așa că am aruncat
și eu niște semințe
știi că rodul lor nu va dăinui
nici o zi după mine
precum și critica lor
va fi îndelung
dezbătută
de molii*

Păcatele mele

*N-am ispășit încă nici un păcat
nu sunt transparentă și pură
izvor de munte ce curge din stâncă
lumea și-a desemnat demult păcatele
înscrise pe papirusul antic
să nu furi să nu ucizi să nu înșeli
să nu poftesti să nu înjuri să NU
Doamne
dar eu am furat pentru că alții
aveau prea multă fericire
și-n inimă bătea crivățul umilinței
am ucis acel prunc fără nume
l-am smuls brusc din sângele meu
și l-am aruncat înapoi
salvându-mă
am înșelat mult
pe naivi pe bărbați pe părinți
cunoscuți necunoscuți
nu regret nimic din toate
ce-am păcătuیت
căci altfel Doamne
păcatele m-ar fi
înfăptuیت pe mine*

Geneză. Revelație

*Un semn ți-am făcut
Spre copacul cu cristale de gheață;
Încet, m-ai privit.*

Înger nevăzut mi-a atins aripa de față.

*Gând nerostit
Adună cuvântul în taină
Și-l revarsă în noi nesfârșit.*

Necuprinsul atunci s-a născut.

Evanghelie I. Conștiință

*Uite și celălalt obraz.
Ai să lovești
Cu o palmă ori cu un cuvânt,
Sau
Prin întunericuri încrâncenate
Ți-ai adus aminte,
Smerit în străfunduri coborând,
De ziduri temeinic ridicate...*

*Semnul taurului
Și al leului, înaripați,
Al vulturului și al îngerului
Străjuiesc pe vecie
Cetatea
Și voie vegheată ne dau.*

Numai să bați.

Psalm VII. Moștenire

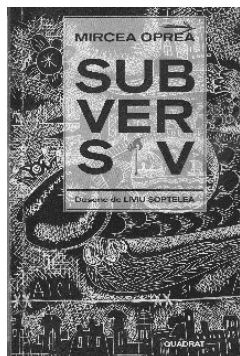
*Tu ne-ai dat totul
În Cartea Cărților.
Și tot o să luăm cu noi
Când trecem dincolo
Sarcina vieților,
La cea mai de-apoi.*

*Și ceea ce-am făcut în faptă,
Și ceea ce am spus în vorbă,
Și ceea ce-am gândit în gând,
Înscris e totul în Cartea Vieții.
Și smeareni, și nesăbuiții,
În trecerea pe-acest pământ,
Ne-am întrebat, măcar o dată:
Acolo, oare, cine ne-așteaptă?*

THEODOR DAMIAN

Eseu subversiv

Citind aforismele lui Mircea Oprea (*Subversiv*, Ed. Quadrat, Botoșani, 2022), adică sarcasmele și paradoxurile sale, cum este precizat în subtitlu, poți găsi argumente și contra-argumente – și aici este frumusețea – pentru tot ce vrei: a fi – a nu fi; viață – moarte, credință – necredință; virtute – viciu; conformism – nonconformism; modernism – postmodernism, etc. etc.

Acest volum, ca și celelalte volume de aforisme, este într-un fel, o „Gâlceavă a înțeleptului cu lumea”, nu în stil Dimitrie Cantemir, ci, evident, în stil Mircea Oprea, dar și el, domnitor în ziaristică, profesia de bază de la care pleacă eseuul său, apoi poezia și proza, dar mai ales critica socială făcută în calitate de atent observator al momentului prin care trece împreună cu, și alături de ceilalți.

Din critica socială evidentă în aforismele sale, „cioburi de gând”, dar „fără îndoială, fragmente ale aceluiași vas” (p. 281), transpare filosoful, omul de solidă și subtilă educație, trăitor al clipei în care înglobează pe cât de rar, pe atât de neașteptat de îndemânat, trecutul și viitorul, acestea trei, fiind, cum citim, un singur trup, deci clipa, această clipă ce scapă celor mai mulți fiind preocupați de viitor dar care, conținând în ea veșnicia și nebăgând-o în seamă, poate deveni mormânt existențial.

Așadar, citind aforismele lui Mircea Oprea, lectorul este liber să-și creeze propriul său evantai hermeneutic, nefiind însă niciodată sigur că aceea este dreapta interpretare decât în măsura în care acceptăm ideea că frumusețea (aici adevărul) este în ochiul privitorului.

Eu voi face aici propria mea interpretare.

Întâi de toate, însă, având în mâna cartea, ai priveliștea copertei, cu desene, ca și în interior, de Liviu Șoștelea, artistul răzvrătirilor metafizice (mai ales prin îngerii săi urbani) sau mai degrabă al deformării imaginii metafizice în oglinzile convexe și concave ale imanentului vieții noastre cotidiene.

Cu alte cuvinte îngerii urbani, dar și alte făpturi fie cu mai mult trup decât suflet sau mai mult suflet decât trup, au luat chipul omului lumii noastre în loc să fie invers. Ei exprimă o realitate, un om deformat, dezpostaziat, speriat, mutilat, suferind, înfricoșat, răspunzând la întrebări nepuse, călărind armăsari imaginari din diferite regnuri într-o furtună ce anihilează orice sens de direcție, șocați, confuzi, ieșind din biserici îndoite

de vijelii nestăpânite, plângând, rânjind, resemnați în imposibile îmbrățișări, cu chipuri zoologice sau mecanice, cu rădăcini pământești în măsura în care au luat chipul și asemănarea omului desfigurat, desigur, de păcat, uneori cu ochi vigilenți dar neputincioși, sau navigând pe marea vieții într-o călătorie spre nicăieri.

Cum e turcul și pistolul, spune o zicală. Adică: întrebările, problemele, speranțele și dezamăgirile, formarea și deformarea spiritului la nivel politic, social, religios, psihologic, urcarea până în al șaptelea cer și coborârea până la „fundul adâncului”, vorba unei cântări liturgice ortodoxe, trăirea în paradox și mulțumirea viețuirii în captivitate, toate acestea și încă altele asemenea prezente simbolic în arta lui Liviu Șoptelea sunt puncte marcante în reflecțiile filosofice și teologice, da teologice, ale ateului asumat Mircea Oprea, cel care aici se descoperă pe sine, mai mult decât în celelalte opere ale sale, drept martor sensibil și atent, dar și evaluator (să nu zic judecător) al evenimentului timpului său din clipa trăită, deși, cu admirabilă și poate neobișnuită modestie, își diminuează, chiar reneagă această calitate, fapt ce-i ridică valoarea observațiilor la cote greu de atins. Cotele modestiei sunt întotdeauna greu de atins!

Volumul lui Mircea Oprea este împărțit pe capitole, fiecare capitol începând cu un motto sau două (trei) aparținând unor nume mari din diferite domenii de activitate, motto ce ar vrea probabil să fie un leit-motiv pentru reflecțiile personale din acel capitol, dar fiecare capitol purtând ce cititor, așa cum o face o călăuză mistagogică sau un profesor abil, prin jocuri de cuvinte și sensuri uneori, bazat pe constatări dar și intuiții pertinente legate de politică, morală, de mersul lumii, de ideea de destin și destinație, de stări și atitudini morale (ale autorului sau ale celorlalți), spre serioase reflecții despre natura și condiția umană și caracterul moral al acesteia la nivel real și ideal, spre căutări și dileme existențiale și metafizice, spre nevoia de metafizică în special.

Aceste lucruri sunt adresate parțial sau integral în strălucita postfață a autorului intitulată „Argumentum”, în care, fără să fie nevoie, dar ce mult binevenită, Mircea Oprea oferă cititorului o evaluare critică a Aforismului ca gen literar, unde acesta este prezentat atât ca sinteză a înțelepciunii populare sau private, educate, cât și ca dinamică menită să ardă, să provoace, să izbucnească, să genereze reacție, fapt care-i certifică valoarea intelectuală la nivel filosofic, moral, social. De aici ideea de subversiv. Ingenioasă conexie.

În pertinenta sa analiză a istoriei și funcției aforismului, purtând pe cititor prin Iisus din Nazaret, Tolstoi, Cioran, Nietzsche, Pascal, Jung, ș.a., Mircea Oprea atenționează și asupra manipulării aforismelor pentru câștiguri de cauză ținând de ideologii pe cât de diferite, pe atât de necesar de înțeles înainte de sucombare.

Mircea Oprea, cu alte cuvinte, oferă aici un eseu, o *rara avis* în domeniul criticii acestui gen literar.

Citind suculentele și substanțialele sentințe ale acestui volum, la nivel filosofic (chiar și ateu), teologic, epistemologic, psihologic, moral, mă pun eu însumi în situația studenților mei americani unde, în cadrul diferitor cursuri, pentru anumite examene, de mijloc de semestru sau de fine, o cerință era ca ei să facă o lucrare numită „reaction paper” – să scrie reacții personale după lectura unei cărți studiată în acel semestru la disciplina respectivă pe care o predam.

Pe scurt spunând, reacția mea la cartea lui Mircea Oprea se poate rezuma la ceea ce în alte locuri am scris despre nihilismul Nietzsche și Cioran, anume că ateul inteligent și asumat se luptă din greu cu propriul său ateism în ceea ce privește nesfârșirea căutărilor și a întrebărilor. Cu alte cuvinte, în timp ce un credincios (orice religie, dar mai ales creștinism, în contextul nostru) are răspunsuri clare la marile întrebări despre lume și viață, chiar dacă unele bazate doar pe credința în revelația religiei respective, aceeași credință, în știință, de exemplu, nu oferă aceeași stabilitate, același sens, ca în religie. De aici diferența: la marile întrebări ale vieții, credinciosul trăiește înrădăcinat solid în credință, iar ateul trăiește bătut de vânturile îndoielii cum autorul însuși mărturisește: „credința mea fiind încă îndoielnică și în știință, și în Dumnezeu” (p. 23).

Așa citesc eu volumul *Subversiv* al educatului și finului intelectual care este Mircea Oprea. *Subversiv* este cartea căutărilor, a întrebărilor care nu au niciodată un răspuns sigur. Trăiești, vorba lui Nietzsche, pe povârnișul vulcanului. Însă povârnișul nu este același atunci când ai credința că după moarte mai este ceva. *Non omnis moriar*, cum zice Horațiu. Ceea ce-mi aduce aminte de un dialog între Sf. Ignatie al Antiohiei (sec. II) și un ateu. Zice ateul: arată-mi-l pe Dumnezeu și voi crede. Zice episcopul: Ți-l arăt pe Dumnezeu, dar întâi, arată-mi tu, mie, omul! Și Mircea Oprea o spune, el, ateul, cu asupra de măsură. Omul nu este ceea ce se vede: nici carne și oase, nici măcar manifestări și atitudini. Este dincolo de toate acestea, deci cu atât mai mult Dumnezeu.

Inefabilul! Apofaza!

Mă voi opri aici asupra câtorva aforisme ce au de a face cu necredința sau credința în Dumnezeu, mai precis la relația ateism – teologie (unii ar zice ne-relația, deși, cuvântul ateism îl are pe Dumnezeu inclus – *Theos*).

În comentariul meu voi face diverse legături cu idei ce provin din alte lecturi, legături ce țin de domeniul filosofiei dacă acceptăm definiția lui Martin Buber despre filosofie ca fiind capacitatea de a face conexii, și, desigur, în acest caz, meritul este al aforismelor lui Mircea Oprea, ele stimulând necesara și utila gândire critică.

În afară de faptul că în unele locuri, în ateismul său, autorul face deliberate confuzii terminologice și de sens, ca atunci când scrie: „Sf. Pavel îmi spune: *Biserica este trupul lui Hristos*. Și tocmai asta-i răspundeam: Eu, cu gând curat, *prin trupul acesta păcătuiesc*, cu boală și vină” (p. 143), confundând metafora trupului sau un anumit fel de trup spiritual cu un

oarecare trup absolut fizic, sau când, de asemenea, face o confuzie deliberată (sau poate nu?!) între credința în Dumnezeu și instituțiile acesteia, precum și, apoi, între aceste instituții și administratorii lor trecători (p. 211), și mă surprind astfel de confuzii la un om atât de subtil ca Mircea Oprea, singura scuză fiind aceea că vorbește în numele altora care chiar fac asemenea esențiale confuzii, totuși cu privire la ateism găsim interesante reflecții cum ar fi aceea care zice că „teoriile științifice [sunt] *religii pe termen redus*, e adevărat, dar cu habotnici la fel de duri” (p. 169).

Este adevărat că în multe feluri știința este dogmatizată, în acest fel ea abdicând de la calificativul „știință”, câtă vreme o teorie științifică este în mod inerent deschisă spre critică, înnoire, reformulare în funcție de noi interpretări, descoperiri și confirmări sau infirmări. Cu alte cuvinte, o teorie științifică, în multe cazuri, rămâne doar o ipoteză până la noi și mereu noi confirmări.

De aceea în știință îndoiala este la ea acasă (*dubito, ergo sum*), în timp ce în religie certitudinea paradoxală reprezintă pilonul principal existențial, de aceea Sf. Ap. Pavel definește în acești termeni fenomenul credinței: „Credința este încredințarea celor nădăjduite și dovada celor nevăzute” (Evrei 11,1).

Mircea Oprea, sincer cu sine și cu alții, declară fără rețineră că „religia mea încă nu are Dumnezeu al cărui prim credincios să-i fiu” (p. 166).

Îmi place cuvântul „Dumnezeu” scris cu inițială mare, dar totodată această afirmație mă duce cu gândul la critica unui filosof ce, vorbind despre abolirea religiei într-o lume total secularizată, anticipează că va veni o vreme când vom avea o religie dar nu vom găsi un dumnezeu pentru ea.

Nihil sine Deo, spune proverbul latin, dar secularizării nihiliste i se poate spune că *sine Deo, nihil*.

La Mircea Oprea nihilismul total apare în ideea că însuși Dumnezeu, la urmă de tot, va muri și El. Aceasta ar fi „spaima lui Dumnezeu” (p. 145). Gândind astfel, autorul se arată a fi ceva mai blând decât Nietzsche care merge mai departe, el (tu și eu) omorându-l pe Dumnezeu pentru a-i lua locul. Da, numai că după ucidere l-a luat disperarea și soluția finală a fost sinuciderea presupusului asasin. Deci nihilismul total.

Ideea citată mai sus este pe aceeași linie cu o alta aflată în volum potrivit căreia omul se ia de piept cu Dumnezeu când acesta, rebelul, făcând după chipul divin îl ia la întrebări pe Creator: „Tu, Tu cine te crezi?” (p. 19).

Asta amintește de Emil Cioran care scrie că omul a aspirat dintotdeauna să se elibereze de Dumnezeu și a reușit dincolo de cele mai îndepărtate visuri, devenind nu persoană, ci individ în sensul rău al cuvântului, o fractură, o fisură a Ființei.

Tot o influență din Nietzsche care spunea că istoria lumii se împarte în două: cea de până la el, și de la el încolo, Mircea Oprea, cu voită impertinență menită să provoace, să indigneze, să șocheze (ori să trezească din amorțire) afirmă ceva asemănător și anume că el, „părtinitor și nedrept”

(și aici este scuza, justificarea și ironia), împarte lumea în două: tot ce a fost până la el și apoi prezentul lui (p. 124). Viitorul nici nu contează, După mine, potopul!

Acest tip de egocentrism indică, de fapt, complexul instabilității interioare la care autorul face aluzie când vorbește despre resentimentul asupra propriei ființe (din nou ecouri din Nietzsche) dar păstrarea aparențelor (p. 253), fapt ce poate denota atât o formă de nihilism, cât și o schismă interioară, schismă care în alți termeni poate fi numită schizofrenie (căci asta este schizofrenia, schismă interioară, dedublare). Sigur, autorul vorbește despre om, în general, așa cum filosoful american A. Heschel vorbește când afirmă că omul, pe dinafară arată frumos, puternic, stabil, dar în interior este vulnerabil, mereu în prag de prăbușire. E Cioran o spune mai acid, în viziunea sa: violența omului nu provine din vigoarea lui, ci din debilitatea lui, sau când afirmă că ceea ce ne aruncă în acțiune este, de fapt, debilitatea și inadaptabilitatea noastră.

Despre violența și ferocitatea umană (*homo homini lupus*) atrage atenția autorul când atinge problema pornirii omului spre vânarea semenului și concludă că „omul încă nu-i *animal domestic*” ... „mi-i frică să-l am aproape și ca *animal de companie*” (p. 16).

Compararea omului cu animalul, într-o antropologie degradantă, este veche; deja Aristotel spunea că omul este un animal social (*zoon politicon anthropos*), sau cel puțin așa s-a cam tradus mereu, deși *zoon* nu înseamnă neapărat animal, ci mai degrabă *ființă*. Adică ființă de cetate, ființă civilizată, ieșită deja din pădure, din sălbăticie.

Dar definițiile zoologice date omului au continuat de-a lungul timpului, fapt care îl face pe A. Heschel să spună că omenirea a atins punctul fără de întoarcere al animalității, deși opusul umanului nu este animalul ci diabolicul, și de asemenea că ne comportăm ca și cum domeniul animal ar fi paradisul nostru pierdut. Și Mircea Oprea o spune tăios: „Când bestia din om dă afară din cușcă, mă retrag dincolo de gardul înalt, în grădina mea zoologică” (p. 124).

Dar tot zoologicul!

Nikolai Berdiaev explică fenomenul și avertizează asupra consecințelor în termeni teologici: uitând că este chipul lui Dumnezeu, omul ia chipul lucrurilor din jur, în acest context, al animalului, așadar dezumanizându-se și bestializându-se, fapt ce devine idolatrie și care tip de idolatrie duce chiar până la divinizarea bestialului.

Această stare de lucruri, degradarea umană și scufundarea sau mai degrabă pierderea în nihilism o observă și A. Heschel când, implicând ideea de religie, nevoia de transcendent, avertizează că existența fără transcendență este un mod de a fi unde lucrurile devin idoli, iar idoli monștri, dar are de a face și cu un alt tip de transcendență, la nivel uman, când, așa cum filosofează Roger Garaudy, cel de lângă mine, „tu”, reprezintă transcendența mea și de aici un întreg mod de a fi, alt fel de a fi, din partea mea. Mircea Oprea știe

acest lucru când scrie: „*Celălalt* – omul de la granița mea cu lumea. Același *celălalt* îmi va fi și limita mea în fața lumii” (p. 100).

Sigur că întotdeauna dincolo de frontieră se află un întreg univers necunoscut, sau puțin cunoscut, poate bănuț, dar mereu provocând la cunoaștere. Și totuși, față de cel de peste gard și tu ești un *celălalt*, un străin chiar, așa cum citim în alt aforism: „Pentru voi eu sunt *celălalt*... mă văd și eu din *partea cealaltă*, ca pe un *străin*. Încă aștept să-mi spuneți *cine sunt eu*” (p. 169), amintind astfel de o interesantă reflecție a lui Guillaume Apollinaire care spunea că depinde de cel care trece ca eu să fii mormânt sau tezaur, ca să tac sau să vorbesc.

Sigur că *celălalt* ca transcendență a mea reprezintă doar o prefigurare, esențială, se înțelege, a alterității lui Dumnezeu față de mine. Marele teolog protestant Karl Barth ar spune că pentru mine, Dumnezeu este *totalmente celălalt*, nu doar celălalt pur și simplu. Și totuși, *abyssus abyssum invocat!* Celălalt tinde spre cel care este *totalmente celălalt*, așa cum adevărul meu relativ tinde să se „topească” în Adevărul absolut, fie și trecând prin pragul morții care, cum teologic scrie Mircea Oprea, nu desființează ființa (de aceea este atât de inadecvată expresia „a trecut în neființă” când unii se referă la moartea cuiva). Iată aforismul: „Și mort și viu acel om e o personalitate continuă, clipă de clipă, fără pauze, iar moartea e doar un prag spre înțelegerea sa mai deplină” (p. 24).

Deci *dincolo* va fi revelația deplină; aici, vorba Sf. Ap. Pavel, cunoaștem ca-n oglindă, și așa zice chiar, ca într-o oglindă aburită.

Autorul are dreptate când spune că moartea nu este des-ființare, ci doar prag spre o nouă condiție existențială: „Clipa din urmă, prima literă din alfabetul eternității” (p. 22), scrie el minunat, fapt ce aduce aminte de o altă metaforă superbă a Sf. Părinți care spuneau că intrarea în veșnicie înseamnă intrarea în ziua a opta a facerii lumii.

În baza acestei convingeri, contrar asumptției autorului conform căreia credincioșii se tem de moarte (p. 191), de fapt aceștia nu se tem de moarte. Că există tot felul de credincioși asta este altă problemă, dar la propriu vorbind, adevăratul credincios nu se teme de moarte, știind că moartea este pântecele învierii. Și Mircea Oprea știe bine acest lucru, deoarece, parafrazându-L pe Iisus Hristos care spunea că grăunțele de grâu când cade în pământ, de nu va muri, rămâne numai el, iar dacă va muri aduce multă roadă (Ioan 12, 24), scrie că moartea omului este ca o „sămânță prea coaptă” ce dă la timpul convenit „colțul răsadului de veșnicie” (p. 188).

Aș încheia aceste câteva reflecții cu un „subversiv teologic” al lui Mircea Oprea despre dumnezeirea Logosului: „Cuvântul”, citim, „splendoare fără trup, vine de la Dumnezeu ca să putem vorbi de El” (p. 59). Sigur, așa este. Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul Sf. Treimi, deci implicit și după chipul Cuvântului, de aceea omul este ființă logocentrică, de aceea, contrar a ceea ce spunea un gânditor: cuvântul i-a fost dat omului ca să-și ascundă gândurile, cuvântul i-a fost dat omului tocmai ca să-L

mărturisească pe Dumnezeu, dăruitorul, devenind astfel ființă doxologică în ambele dimensiuni ale existenței sale; pe orizontală cu semenii și pe verticală cu Dumnezeu.

Și pentru cei care nu vor avea cartea în mână, ci doar acest modest text de întâmpinare, iată câteva frumuseți pornite din sufletul acestui autor care știe să transforme obișnuitul în splendoare:

„E plin oceanul de picături, niciuna asemenea alteia, deși ochii mei nu le deosebesc” (p. 14).

„Am gânduri contradictorii și atât de violente împotriva mea încât, dacă le-aș traduce în gest și faptă, aș fi ca elicea ce s-a urcat la cer lăsându-și pe pământ elicopterul” (p. 17).

„Curioasă din fire, vrabia se apropie de mine până la limita ei de siguranță. Să fi putut păstra și eu această distanță față de semenul meu, ce înțelept aș fi fost” (p. 19).

„Să-mi scriu sinceritatea ar fi nepotrivit, ca și cum aș ieși în oraș în papuci și halat de casă” (p. 21).

„Neîndemânatic cum sunt, mă împiedic și de mine însumi, și când nu fac nimic” (p. 55).

„Trece vântul peste fața mea încât aș spune că l-am văzut. Bate vântul prin gândul meu încât aș zice că l-am și gândit” (p. 36).

„Toate clipele există în mine ca într-un singur trup – al timpului prezent, trupul meu de carne și spirit” (p. 127).

„Arta lui e să cioplească piatra pe dinăuntru. Cine va vrea să-i vadă opera va trebui să pătrundă piatra fără s-o spargă” (p. 167).

THEODOR DAMIAN

Poetul și taina

Poetul Marcel Miron și-a ales bine titlul noului său volum, *Raze de lumină* (Ed. RawexComs, București, 2023, 124 pp.) pentru că într-adevăr această poezie este un buchet de raze din lumina cea neînserată a zilei a opta a facerii lumii, cum numesc Sf. Părinți eternitatea în Împărăția lui Dumnezeu, zi parțial accesibilă încă de acum, din viețuirea în clipă, atunci când viețuirea este liturgică, adică întemeiată pe rugăciune și contemplație.

Aceasta este cheia în care citesc, sau mai degrabă, în care ascult cântecul acestui volum, cheie oferită de autor chiar în poemul inițial și inițiator;: „Biblia / Piatră vie! / În fiecare semn / un suflet / în fiecare cuvânt

/ învierii; / În toată cartea / marea vieții. / Ea / singura care știe / toate
picăturile de apă / ale oceanului!" (Biblia).

Dimensiunea metafizică a acestui buchet de raze de lumină, în multe feluri reprezintă chemarea iubirii divine de după despărțirea de Dumnezeu: fiule, vino acasă! Adică spre locul obârșiei de care ți-e dor, cum zice Blaga (*Cântecul obârșiei*), deși „drumul întoarcerii înapoi nu-l mai știm / Elohim, Elohim”, cum scrie tot marele filosof și teolog român (*Ioan se sfâșie în pustie*). De aceea este nevoie de raze de lumină, dar, foarte important, această lumină să vină de acolo unde vrei să ajungi ca să poți urca pe raza ei ca pe o scară și să fii sigur că nu ai greșit drumul.

În plus, poetul descoperă cititorului cum Dumnezeu a presărat drumul plecării omului din Împărăție cu pietre sclipitoare, ca în basme, pentru ca atunci când vrea să se întoarcă să nu se rățească. Aceste pietre sclipitoare sunt psalmii, icoanele, muntele sfânt, pustnicii, crucea, evanghelia, mănăstirea, clopotul, sfeșnicul, cuminecătura ș.a.

Mistagogia poetului are în vedere o experiență unică și transformatoare: scufundarea, fie și pentru moment, în transcendent, singurul mod eficient și autentic pentru construirea unui salutar termen de comparație. La întoarcere, altfel vezi lumea și viața, într-un fel, ca Parmenide Eleatul, dar mai ales ca marele Pavel răpit până la al treilea cer și care văzând „ceea ce ochiul n-a văzut, urechea n-a auzit și la inima omului nu s-a suit” (I Cor. 2, 9) a avut puterea și harul de a schimba lumea. Din această experiență se trage forța verbului paulin. Dar, păstrând proporțiile, și forța verbului lui Marcel Miron.

El a spus ce i s-a spus. *Dixi et salvavi animam meam*. Iar mântuirea, în viziunea poetului, are două mare caracteristici: este taină și este frumusețe. Taină a frumuseții și frumusețe a tainei: „Poetul / nufăr plutind pe lac / se salvează de la înec / prin taina înfloririi” (*Poetul*).

Despre ce înflorire este vorba aici? Despre ce floare? Ce fel de nufăr? Înflorirea, ca proces, și floarea, ca o consecință inerentă a acestuia, înțelegem, în general, din volum, reprezintă revelația divină, pentru că se referă la creație. Cu alte cuvinte contemplarea creației divine duce la descoperirea frumuseții Creatorului. Taina însă trebuie căutată, mai mult decât în rezultatul finit, în procesul devenirii – pe multiple planuri și faze – proces de necontrolat (înflorirea) și mai ales nestrămutat: drumul spre frumusețea ultimă.

Devenirea întru frumusețe îl definește mai ales pe om ca parte, pe urma sfinților, a „unui neam peregrin” (*Banchetul ceresc de pe Sinai*), omul miracol, făptură quasi-finită (pentru că finirea sau realizarea asemănării cu Dumnezeu este încă în „mâna” sa), om ce rămâne miracol atâta vreme cât se sălășluiește „în cuibul miraculos / al cuvântului” (*Maseoză*).

Și Marcel Miron ne mai învață ceva și anume că „albinele / culeg nemurirea / dintr-o floare / muritoare” (*Poetul*). Ce înseamnă asta? Cum citim? Cum adică? Se face compatibilă murirea cu nemurirea, clipa cu

veșnicia, trecerea cu eternitatea? Contrar tuturor filosofiilor lumii ce promovează acest dualism aparent ireconciliabil, poetul teolog vine și aruncă mănuașă provocând scandalul paradoxului. Cum este posibil așa ceva?

Teologia lui Marcel Miron răspunde la marea întrebare prin amintirea în sub-vers a facerii omului după chipul ui Dumnezeu (rațiunea, voința, simțirea) și cu posibilitatea asemănării (sfîntenia și nemurirea), prin amintirea faptului că deși omul a fost făcut *sub specie aeternitatis*, merit pentru veșnicie, prin nesupunerea originară a pierdut această posibilitate. Dar nu de tot. *Non omnis moriar*, cum spune Horațiu într-un context ușor diferit. Și tocmai aici este taina subliniată modest și maiestuos în același timp de Marcel Miron. Dumnezeu i-a mai lăsat omului muritor o șansă: să conștientizeze (căci este făptură conștientă și rațională) și să utilizeze darurile primite de sus și cu ele, în ele, prin ele să-L mărturisească, să-L vestească, să-L slăvească pe Creator, astfel înscriindu-se pe calea implicată în tipul de propovăduire pe care îl face și definindu-se prin acesta.

Poetul atrage aici atenția lumii că fiecare om are privilegiul de a folosi clipa pentru a-și câștiga veșnicia folosind darul lui Dumnezeu și punându-l în lucrare prin propriul său efort.

Citind acest volum aflăm că adevăratul poet este un descoperitor al tainelor lui Dumnezeu, atât cât se poate, iar unde nu se poate el este cel care indică taina spre a ne învăța să trăim cu ea. Rolul poetului în lume. Sau cum spunea G. Enescu în alt context: creatorul de excepție este acel om care știe să transmită lumii întregi ceea ce, în secret, Dumnezeu i-a încredințat numai lui.

Marcel Miron este un astfel de poet.

THEODOR DAMIAN

Poezia ca mărturisire și doxologie

Vasile Dan Marchiș este un poet al arderii doxologice.

Așa cum există o stare arzândă a regretului, ca în episodul întâlnirii lui Luca și Cleopa cu Iisus în drumul spre Emaus („Au, oare nu era inima noastră arzând întru noi, când mergea cu noi pe cale și ne tâlcuia Scripturile?” – Luca 24, 32), la fel, există și o stare a arderii mărturisirii și a celei doxologice.

Aceste stări sunt omniprezente în volumul *Bio metaforizare extremă* (Napoca-Star, Cluj, 2023, 94 pp.) o reușită antologie care-l definește pe autor

ca pe un apostol al divinității trimis să conștientizeze lumea despre frumusețea divină din noi și din creație și să propovăduiască întoarcerea la aceasta.

În dialogurile sale cu muza – revelația și inspirația divină – Vasile Dan Marchiș recunoaște că își înțelege pe deplin vocația, aceea de a fi alături de Dumnezeu, după ce L-a descoperit în inima sa, dar și de om față de care are misiunea de a binevesti, căci frumusețea se bine vestește, dar și de mărturisire a condiției ontologic doxologice a ființei umane.

Când Filip, apostolul, l-a întrebat pe famenul reginei Candachia a Etiopiei, el citind din cartea profetului Isaia: „Înțelege ce citești?”, acesta a răspuns: „Cum aş putea înțelege fără un călăuzitor?” (Fapte 8, 30-31). Vasile Dan Marchiș, prin poezia lui, este un astfel de călăuzitor.

El îl conduce pe cititor luându-l de mână (și nu mânându-l din urmă) și trecându-l pas cu pas, urcându-l treaptă cu treaptă spre descoperirea lui Dumnezeu. Două trepte esențiale în acest proces sunt recâștigarea copilăriei și mirarea, uimirea.

Recâștigarea copilăriei, revenirea la inocența începuturilor, în predica lui Iisus, este condiția de bază a câștigării Împărăției cerurilor (Marcu 10, 15). Poemul *Nepotul* din acest volum se constituie într-o superbă mistagogie specific creștină dar și general filosofică în acest sens: „Se joacă cu mine Dumnezeu omenește / totodată învățându-mă cum să mă joc cu El dumnezeiește” (!) Iată marele adevăr paradoxal care trimite direct la celebrele cuvinte ale Sf. Atanasie cel Mare: „Dumnezeu s-a făcut om pentru ca omul să devină dumnezeu”.

Mirarea autentică de care vorbește autorul izvorăște din inocență, din curăția inimii („Fericii cei curați cu inima că aceia vor vedea pe Dumnezeu”, Matei 5, 8), iar exprimarea acesteia, nu neapărat în termeni expliciți, pentru că Dumnezeu nu este explicitabil, poate fi suficientă pentru o mărturie și mărturisire a dumnezeirii.

Este important și frumos că Vasile Dan Marchiș vorbește despre Dumnezeu referindu-se la una dintre paradoxalele Sale caracteristici: smerenia.

Dumnezeu „se joacă” cu copilul (chiar și cel din mine) știind că la acesta joaca este cel mai important aspect al vieții sale, marcând-o până în ultima zi. Cam așa cum spune L. Blaga:

„Copilul râde: înțelepciunea și iubirea mea e jocul;

Tânărul cântă: jocul și înțelepciunea mea-i iubirea;

Bătrânul tace: iubirea și jocul meu e-nțelepciunea.”

Deci Dumnezeu vine la nivelul copilului pentru a sădi sau re-sădi în sufletul lui sămânța frumuseții legăturii cu El pentru tot restul vieții.

Consecința întâlnirii cu Dumnezeu în sufletul curat este mirarea, uimirea. Aceasta este temelia oricărui început. Poetul proclamă cu forță: „La început a fost uimirea” (*Literaturizarea uimirii*), excepțională parafrază a cuvântului Sf. Ioan Teologul în prologul evangheliei sale: „La început era

Cuvântul”, Cuvântul Însuși fiind motivul uimirii, însăși uimirea, pentru profeții cărora le-a fost dat să scrie despre Marele Început și astfel și despre cele viitoare, dar, iată, și pentru poetul inspirat, în fața tainei când este în prezența lui Dumnezeu: „Zi de zi mă mir de Tine” (*Confesiunile poetului nevăzător*) sau când mărturisește aforistic: „Exist pentru că Dumnezeu îmi apreciază mirarea” (*Extrema mirare*); cu alte cuvinte mirarea este starea normală existențială: *miror, ergo sum*.

Învățăm din acest volum doxologic că atunci când ești în fața lui Dumnezeu (*coram Deo*), atunci când descoperi frumusețea creației, scopul, ordinea, sensul, (*Decizie*), mirarea nu mai este un act ocazional, ci o atitudine permanentă, o stare care implicit generează mărturisirea, doxologia; căci dacă el nu va mărturisi, „pietrele vor striga” (Luca 19, 40).

Poetul o spune în felul lui: „voi trăi cât timp mai am ceva de scris” (*Concursul iadului*), cu alte cuvinte *dum spiro, scribo*.

Și Vasile Dan Marchiș scrie cu verb incandescent: „Să nu ia foc cuvântul consum doar apă” (*Ibidem*), sugerând aici postul și rugăciunea așa cum face iconograful înainte de a se apuca de lucrarea sa sfântă. Și tot el, în același poem: „Scriu parcă mă dezbrac de haine cuprinse de foc”.

Vasile Dan Marchiș este poetul de care timpul nostru are nevoie dar și poetul vremurilor viitoare.

DAN ANGHELESCU

Ioan N. Roșca – *Satul de sub zăpezi*

Cu mulți ani înainte de a mă fi întâlnit cu scrierile poetului, eseistului, jurnalistului cultural și, nu în ultimul rând, ale comentatorului rafinat și subtil de poezie Ioan N. Roșca i-am întâlnit numele ca autor al unui volum de *Filozofie contemporană*, reunind texte „alese, traduse și comentate de Alexandru Boboc și Ioan N. Roșca” (ed. Garamond, colecția Etos și Logos). Frapantă

– în respectiva alcătuire – mi se păruse atunci includerea unui interviu acordat de Martin Heidegger în septembrie 1966 publicației *Der Spiegel*, interviu care, din rațiuni nu tocmai avuabile, s-a publicat abia după un deceniu.

Ființarea literară a lui Ioan N. Roșca îmi devenea cunoscută mult mai târziu.

Volumul de proze scurte intitulat *Satul de sub zăpezi* (Ed. UZP, București, 2019) convinge încă de la primele pagini asupra vocației de

povestaș a autorului. Relatările au ritm și articulează discret volutele unor istorisiri din care nu lipsesc accentele tulburătoare, parcursul epic eșafodându-se firesc cu simț al proporțiilor și cu naturalețe. Experiența și exercițiul scriiturii jurnalistice se fac simțite în sobrietatea și lapidaritatea discursului, în *tăietura* oarecum severă a frazelor. *A prima vista* rostirile se derulează molcom, parcă atenuând ceva ce ar trebui, desigur, spus însă cu oarecare grijă pentru că, de undeva, de dincolo de ele, răzbate și sunetul unor tonalități întunecate. Evident, naratorul se întoarce la privirea inocentă din anii copilăriei și ulterior ai adolescenței. Situațiile, sensurile, reverberațiile și halourile fiecărui cuvânt se modelează cu o vizibilă seninătate, deschizându-se spre orizonturi ce iluminează dealurile și câmpiile unde palpită viața unui sat, cu toate cele ale lanurilor, pășunilor și, în parte, cu bucuriile, servituțile, truda, dar și frumusețea trăirilor dintr-o frumoasă lume agrestă. Pe deasupra tuturor celor relătate resimțim și ceremonialurile unui anume fast al desfășurării momentelor de viață frustră a oamenilor pământului. În toate transpare imaginea unui anume *peisaj* ce stăpânește *interioritatea autorului*, astfel că prozele lui Ioan N. Roșca devin interesante și dintr-o polifonie a perspectivelor. Ceea ce nu ne îngăduie să uităm că, totuși, autorul este, prin însăși natura sa intimă, poet. Pe coperta patru chiar își motivează ivirea în lumea prozei, auto-citându-și un fragment liric publicat cândva la editura Eikon: „Ci uneori, când caut poezia / Îi mulțumesc copilului ce-am fost / și satului de șes unde-am crescut...”

Din nefericire, vremurile nu au îngăduit prea mult loc desfășurărilor doar întru bine și frumusețe. Din viața celor legați de viața câmpurilor n-au lipsit nici iernile, nici gerul și nici marile întunecări. Cât despre zăpezile care – ni se spune chiar din titlu – nu odată ci și în felurite și neprietenoase chipuri, au acoperit satul, prin ele nu vom afla trimiteri la nostalgicele *malinconii* poeticești precum în celebrele *les neiges d'antan*. Dimpotrivă, ele vorbesc de apăsătoare și întunecata *iarnă a vrajbei* din neiertătoarea noastră istorie recentă, de teama și spaimetele ce au bătuit o întreagă generație de copii care, în pofida vârstei lor fragede, aveau să intre în lume (alături și de cei mari!) marcați de amenințătoarele *mașini negre cu farurile stinse* ale securității comuniste din anii '50. Chiar prima proză de numai o pagină și jumătate este semnificativ intitulată: „O poveste de iarnă cu o mașină neagră.” Textul respectiv este menit să amprenteze de fapt atmosfera întregului conținut al cărții.

Ar fi momentul să amintim de alura cumva polifonică a unor sensuri prin care rostirile prozatorului dobândesc reliefuri, pregnanțe și determinații surprinzătoare și, nu odată, cu evidente halouri de adâncime. Cuvintele *copil*, *sat*, *pământuri*, *colectivizare*, *dosar acolo unde trebuie*, sunt de fapt cuvinte cheie care *operează* (cum ar fi spus un filosof) o „punere în lumină”, ba chiar o „legitimare” într-un plan al profunzimilor pe care povestașul, cu toată curgerea molcomă a rostirilor, îl extrage din realitatea ostilă a vremii ce dă o anumită coloratură specială acestei cărți. Dar, în conglomeratul de sensuri al

istorisirii, rostirea decupează un contur amplu și complex în care se înscrie ideea de *Sat* ca loc special într-un *timp al umanului* unde apar dimensiunile esențiale ale *locuirii*. *Satul și locuirea* – potrivit lui Heidegger – se vădesc în sensul de spațiu în care omul este *adus la pace, adăpostit* într-un *ceva liber* „care ocrotește orice lucru întru esența sa.” Aici *ocrotirea* „este trăsătura fundamentală a locuirii.” Esența umană rezidă în faptul *locuirii*, al *sălășluirii muritorilor pe pământ*, cu pământul și în armonie cu toate aparținătoare lui. (v. Martin Heidegger, *Originea operei de artă*, Humanitas, București, 1995, p. 175). Se subînțelege că *Satul* nu este doar o *rânduire în spațiu*, ci și o instaurare a esenței umanului, *acel ceva* ce îi conferă o dimensiune cu totul specială. Este revelația ce l-a apropiat pe autorul lui *Sein und Zeit* de înalta rostire *poietică* a unui Hölderlin când acesta spune: „Plin de merite, și totuși în chip poetic locuiește / Omul pe acest pământ”. Într-adevăr, *Poeticul* oferă sensul definitoriu acestei esențe. Aici se întâlnesc prozatorul și profesorul de filozofie Ioan N. Roșca cel ce îi va mulțumi *satului de șes* care i-a modelat existența în lume. „Câmpia le destăinuia (copiilor) multe din tainele ei, înainte ca ei să învețe carte, și, de aceea, le era cel dintâi dascăl.” Luminos îi tresare-n memorie *acel spațiu-timp* „când oamenii mai aveau câteva pogoane de pământ, câmpurile netede și nesfârșite erau cultivate /.../ cu grâu, porumb, floarea soarelui, tutun /.../ mazăre, varză sfeclă de zahăr, sau chiar pepeni.” Iar copiii munceau alături de părinți și creșteau „în aer liber, cu pământul roditor sub tălpi /.../ la depănușat, la înșirat frunzele de tutun pe sfoară, la culesul viilor”.

Iată însă că peste acea realitate a românității care o vreme a ocrotit orice lucru întru esența sa au survenit dezzechilibrele războiului urmate apoi de experimentele dizolvante și tragice ale istoriei recente. Din lumea satului au fost extirpate cu violență rosturile și esența de *fundament al locuirii*, *al sălășluirii umane* și nimic nu a mai putut păstra strânsa conviețuire *cu pământul și toate cele aparținătoare lui*. Prozele lui Ioan N. Roșca pun în pagină tocmai tulburarea existenței umane și imaginea dramaticului sfârșit al satului românesc sub invazia agresiv-destructurantă a inumanelor utopii comuniste. Poate de aceea, în fragmentul inserat pe coperta patru autorul scrie, referitor la asprimile realității devenită *de-ne-ocolit*: „m-aș consacra doar prozei/ că-n univers prozaic viețuiesc”. Dar, *uneori, când caută poezia* – mai spune el – nu o va mai găsi decât în imaginea, acum pierdută, a satului în care se ivise cândva ca un copilul al locului.

Profesorul de filozofie nu uită că autorul lui *Sein und Zeit*, cel de care se apropiase cândva în calitate de cercetător, afirma că „...abia creația poetică este cea care face ca locuirea să fie o locuire /.../ creația poetică și locuirea fiind solidare, chemându-se neîncetat una pe alta”; iar „locuirea s-ar putea să se odihnească în poetic” (*op. cit.*, p. 198). Sunt legături subtile ce nu se deschid în mod direct înțelegerii curente, ci rămân suspendate într-un alt plan aflat într-o evidentă ascundere. Subtil legată de om, în amplexiunile ei,

locuirea se adevărește ca atare și „nu survine decât atunci când creația poetică ajunge la esențele care îi sunt proprii.”

Deși scurte, aparent detașate, depărtate de orice patetism, povestirile lui Ioan N. Roșca emană un tragism persistent și îngrijorător. El capătă consistență din meandrele de-ne-înțelese ale unei crize existențiale induse de un anume timp și de o anumită stare a lumii, tot mai deprimantă și amenințătoare. Ea îngăduie să se întrevadă întregul orizont al distrugerilor fără speranță ale *Satului*. Ceea ce, pentru un anume tip de umanitate, a echivalat cu *o pierdere a unei patrii*. *Heimatlosigkeit* a fost cuvântul german pus în circulație de Heidegger pentru o asemenea stare de lucruri.

Așadar, vorbim de povestea tragică a distrugerii aceluia spațiu, cândva liber în rosturile sale, spațiul *ocrotitor al românității întru unicitatea esențelor sale*, incontestabilul depozitar al dimensiunilor identitare. Ultimele titluri sunt elocvente: „Nedumeriri” și „Plecări”. Ele ilustrează definitivă despărțire de sat, totală înstrăinare de locurile unde, *plini de merite și în chip poetic, locuiseră oamenii acestor pământuri*.

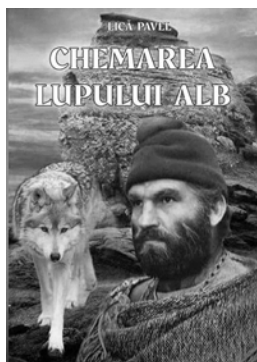
MARIAN NENCESCU

Lycantropie și Poezie

Trăind în zona boreală, cu stepe și păduri întinse, strămoșii noștri au avut ca dușman natural lupul, animal ce trăiește în haite și nu se sperie decât de foc. Treptat, pentru a-și asigura supraviețuirea, vânătorii au început să imite, pe cât posibil, comportamentul lupilor, iar cei mai experimentați se îmbrăcau cu piei de lup, o formă intuitivă de transfer de calitate de la animal la om, numită de antici lycantropie. Trecând peste aspectele strict medicale ale lycantropiei – cazurile de turbare, ca urmare a mușcăturii de animal, produc la om modificări de comportament, adesea patologice, ce duc până la eliminarea/alungarea din comunitate a indivizilor atinși de delir rabiofob – trebuie reținut că, sub aspect antropologic, transformarea lupului în totem, este un element comun majorității populațiilor ariene.

Pentru a avea succes, vânătoarea, în general, cea de lupi în mod special, era rezervată indivizilor *inițiați*, ce constituiau un grup separat, delimitat de restul tribului. În vechea Ellada, de pildă, în special în jurul localității Olimpia, concepțiile religioase ale aheilor corespundeau în mare măsură cu acelea ale *cauconilor*, trib considerat de vechii greci drept strămoși ai acestora, originar din ținuturile „boreale”, localizat de istorici în Curbura Carpaților, în Țara Bârsei de azi, până la izvoarele Oltului. Cauconii, popor apărut în istorie încă din vremea homerică, venerau lupul, obicei transmis și aheilor. Istoricul Strabon susține că acest trib „nordic” era

de origine „ne-grecescă”, iar un alt istoric, Ammianus Marcellinus, relatează că, la sfârșitul veacului al IV-lea, după Christos, regele Athanaric, al vizigoților, fugind din calea hunilor, s-ar fi adăpostit la hotarele Imperiului Roman, într-un ținut inaccesibil, numit de el *Caucaland*. Cert este că acești strămoși ai grecilor îl venerau pe Lykos (Lykaios), Zeul-Lup, denumire, se pare de origine tracă, ne asigură academicianul Alexandru Surdu în cartea sa, *Mărturiile anamnezei* (Paideia, București, 2004). Rege al Arcadiiei, legendarul Lykos, i-ar fi inițiat pe războinicii săi în *Lykaion* (sanctuarul zeului), aducând inclusiv jertfe umane, obicei care l-a mâniat atât de tare pe Zeus, că ar fi decis ca practicanții acestor obiceiuri barbare să se transforme direct în lupi, cu alte cuvinte să devină *lykantropi*. Mai târziu, ca să-i „îmblânzească” pe credincioși, Zeus ar fi înlocuit vechile tradiții sângeroase cu întreceri sportive și literare, precursorile Olimpiadelor de azi. La rândul lor, romanii se închinau Zeiței-Lup, Luperca, o lupoaică sacră despre care legenda spune că i-ar fi hrănit pe Romulus și Remus. Similar tradițiilor grecești, Luperca se adăpostea într-o peșteră de pe un munte / colină sacră (la Roma, pe Capitoliu, de unde și denumirea de Lupa Capitolina), ce amintește de Lykaion-ul grecesc, dar și de Kogaionul dacic, și unde credincioșii făceau pelerinaje, ce aminteau de retragerea (simbolică) a Lupului, în peșteră.

Practic, nu doar geții, dar și sarmații, goții, și chiar vikingii lui Odin, venerau Lupul, iar războinicii-lup purtau cu mândrie denumirea de *daoi/daci*, sau *dacos*, în limba traco-getă, cu toții originari din Țara Lupilor, *Dacia*. Purtători de piei de lup (sau de urs), *salmos*, (sau *zalmos*), în limba lor, dar și de coif/*căciulă*, cușmă, ambele cu semnificație totemică, războinicii-lupi erau conduși/inițiați de preoți/șamani ce purtau numele generic de *Salmos* (*Salmoxis*), cuvânt ajuns până la noi sub denumirea alterată de „solomonar”. Locuința/peștera lui *Salmoxis* (purtătorul de piele de Lup) era localizată, simbolic, la poalele Muntelui Sacru (Ciucaș, local, etimologic, *cauca*, *coca*, *coci* însemnând munte, deal, pisc, dar și coif, *căciulă*), de unde și termenul, mitologic de Kogaion, denumire fără o localizare anume.

La daci, Lupul-totem nu era prezent doar în ținuta luptătorilor, dar și pe steag „Dragonul”, sau Capul de Drac/Lup (Câine, chiar, după unii cercetători) care, desfășurat, avea și rolul de călăuză a tribului, anulând frica și angrenând forțe supra-umane, cum ne asigură poetul Petru Solonaru într-un studiu (nepublicat) despre *Tricolorul Daciei*: sub acțiunea curenților de aer provocați de goana cailor, orificiile strindardului *vibrau*, intrând pe „spirala creației”. Desfășurat, în stare de luptă, „Dracul” era înspăimântător, strâns la piept („A făcut pe Dracul ghem”, ne spune poporul) steagul devenea

un talisman de preț, păstrat în secret, timp de generații. Nu întâmplător, Regimentele de gardă din toată Europa civilizată de azi poartă denumirea de „Dragoni”, păzitorii de steag.

Pe de altă parte, lykantropia este asociată cu *nemurirea*, o formă de exacerbare a sălbăticiiei fără rezerve. Preoții Zeului-Lup „solomonarii” se retrăgeau periodic într-o peșteră secretă, la care muritorii de rând nu aveau acces. Biograful Diogene Laertios relatează, în *Viețile și doctrinele filosofilor*, că Epimenide, cretanul, căutând o oaie pierdută, s-ar fi rătăcit într-o peșteră de pe muntele Ida, unde a „dormit” 57 de ani. La revenire, ar fi sacrificat o oaie în cinstea lui *Chronos*, care l-a „găzduit”, pretinzând că e nemuritor. Mircea Eliade leagă acest somn șamanic de practicile solomonarilor, și indirect, de cultul Zeului-Lup.

Treptat, odată cu evoluția istorică, obiceiurile și tradițiile vechi s-au transformat în Poezie, după modelul ontologic blagian, expus în *Orizont și stil*: ordinea cauzală a lucrurilor, *noesis*, respectiv amintirea strămoșului-lup, a devenit ordine abstractă, *poesis*, o formă de spiritualizare, comună ființei umane. *Poesis*, în viziunea antică, este sufletul care deschide lumea, este Logosul inițial, Calea Adevărului ce ne-o dezvăluie chiar Zeul. În cazul de față, înfricoșătorul Zeu-Lup a intrat în zona abstractului, iar această abstractizare, de tip constructiv, a devenit, printr-o dinamică intimă, revelatoare, o formă de înălțare spirituală, accesibilă prin intermediul simțurilor.

Amintirea Zeului-Lup se mai păstrează doar în subconștientul liric, ca o reminiscență a actului originar, sublimat prin poezie. Moștenitori spirituali ai vechilor mistere ezoterice, de tip lykantropic, avem acces, prin purificare (*catharsis*), și prin revelație, la voința Zeului, Poezia, ce se adresează tuturor simțurilor, nu doar Cuvântului. În perspectivă antropologică, ființa umană este universală, iar calea ce ne înalță spiritul este Poezia, *poesis* sau *poetikos*, singura artă ce ne pune, credeau anticii, în legătură cu Zeii.

Concret, despre lykantropie, obicei cu siguranță practicat de strămoșii noștri, avem date puține și fragmentare. În schimb, avem amintirea atavică, păstrată în sânge și în simțuri, ce ne ajută să intuim vechile mistere. În Dialogul *Timaios*, Platon ne spune că Demiurgul, gelos pe om, distrugea periodic lumea. Zeii însă i-au conferit omului un dar de preț, *poein*, capacitatea de a reține și reda ideile și sentimentele eterne. În acest sens, omul e unic, fiind singura ființă capabilă să recompună trecutul, prin *poesis*.

Fără a mai insista și asupra altor funcții ale Poesiei („Cuvântul frumos rostit face să renască în ascultători amintirea faptelor frumoase”), vom mai semnala că scopul suprem al artei este purificarea (*catharsis*-ul). De aceea, în vaietul corului antic, și în țipătul strident al cimpoiilor și al citerelor, distingem, în fundal, silueta Zeului ce ne decide faptele, bune, tragice sau înspăimântătoare. Iar Poesia e un avertisment!

Din păcate, la noi filonul liric dacic și, implicit, poezia Lupului-totem au fost asociate, simplist, curentului *patriotic*, termen peiorativ, după unii și de aceea propus chiar să fie eliminat din literatură, pe motivul, neclar, al „etnocentrismului estetic”. Pericolul este real, fiind pe cale de a se elimina o întregă *direcție poetică* românească, pe considerentul că *nostalgia* după trecut este o teză compromisă de poezii „angajați”. Pus în practică, acest proiect ne-ar lipsi de o componentă identitară esențială, iar riscul cel mai mare ar fi acela de a seca izvorul, difuz și sensibil, al comunicării, extrasenzoriale, cu trecutul. Nu întâmplător, încă din 1906, Titu Maiorescu semnala că filonul patriotic, dincolo de acțiunea politică, rămâne „un simțământ adevărat și adânc, ce poate fi, în orice împrejurări, născător de poezie” (*Critice*, II, EPL, 1967). Referindu-se strict la creația lirică a lui Octavian Goga, inclusiv la poezia *Lupul* („Tu, numai tu, neîmbлъnzită fiară / Ce-ți strigi pustiei patima flămândă, / Și-n prigonirea câinilor, la pândă, / Îți plimbi prin codri umbra solidară - / Tu înțelegi un *suflet fără țară*” - s.n.), Maiorescu observă că „patrioticul” din poezie reprezintă „veșnicul tezaur al emoțiilor omenești” și că, ce pare unora efemer, este salvat „de simțământul puternic cu care aceste idei sunt purtate”.

Cert este că, de la Octavian Goga, la Adrian Păunescu, și el sedus de lirica de inspirația dacică („Ne-a blestemat de-o eră lupul dacic / Că nu ni l-am păstrat pe steag emblemă / Și l-am înlocuit cu fleacuri, tragic / Drapelul tot castrându-ni-l de stemă” - *Lupul dacic pe drapel*), tot ferindu-ne de *ispita patriotică* nu am băgat de seamă că, obiectiv vorbind, nimic nu rezistă dincolo de acest imaginar colectiv, difuz. Exaltată, euforică, expansivă, sau, din contră, tandră, intimistă, ironică și amară, *poezia patriotică* rezistă ca o frustrare, ori ca o iubire trăită în negativ.

Să ne mai mirăm că literatura română abundă în creații cu substrat lykantropic, că *glasul lupului*, asemenea Logosului divin, ne urmărește și ne bântuie? Un exemplu este chiar volumul de față, *Chemarea Lupului Alb*, al neobositului poet și publicist Pavel Lică (oare și el, cum îl arată numele, e un lykantrop? - n.n.), devenit în ultimii ani un „glas” al cetății, un *Soldat împotriva Apocalipsei*, după titlul unui volum recent, apărut la Editura Ex Ponto, un „oștean” angajat „de partea dreaptă a onoarei și a naționalismului”, cum bine observa poetul Nicolae Rotaru, un „lup singuratic”, ca să ne situăm în tematica volumului de față, ce-și poartă, cu arma cuvintelor, războiul personal cu Cavalerii Apocalipsei: minciuna, manipularea și spolierea neamurilor.

Poezii dedicate „lupului dacic” am mai avut, cum am văzut, în literatura română. De data aceasta, Lică Pavel îi dedică Lupului-totem un întreg ciclu liric, reluând, programatic, toate temele „clasice” ale acestui veritabil mit cultural românesc: componenta spirituală, cea socială și cea militară. În viziunea poetului, Lupul Alb este sufletul Patriei, este scutul și reazemul ei istoric: „De când la rădăcina-i de Lumină / Vin cârțițe cu otrăvite

arme / Să piar-a Maicii Domnului Grădină, / Dar neștiind că Lupul Alb nu doarme”

Volumul, în întregime, merită citit ca un *manifest politic*, în primul rând. Compus din *stanțe*, mai mult sau mai puțin egale, la un loc, versurile irup ca un *fluviu*. Sub pana sa, Lupul, spiritul tutelar al neamului, e viu, e nemuritor. Acesta este și sensul lykantropiei de care vorbeau anticii, și de care Lică Pavel, ca jurnalist informat, nu e străin. Lupul, cheamă, trezește, „urlă” adesea la uși închise, cerând re-învierea: „Nisipul din clepsidră dacă are / A Lupului cel Alb, marea chemare / Înseamnă că mai este pentru țară / Speranța-nmuguririi-n primăvară”.

Poet-„oștean”, Lică Pavel își reînnoiește Jurământul, rostit solemn, ca un *ad-sum* etern: „Temeți-vă, mai pot să lupt / Am verbe cu tăișul scurt / Iar din cuvânt de voi fi rupt / Mă jur să fiu carne de tun !”. Reluate, reinterpretate, rostite profetic și premonitor, versurile lui Lică Pavel împrumută pathosul poeziei religioase și tragismul liricii din închisori. Zgâriate cu unghia, scrijelite cu cuțitul, mângâiate cu inima, versurile sale bat, ca o apă neobosită, la poarta sufletului. Sunt versuri rupte din viață, sunt poezia neamului de daci, răstigniți la porți străine.

Degeaba le cântăresc esteții cu ochi ațintiți la armonia din cuvânt, degeaba strâmbă din nas elitiștii, poezia lui Lică Pavel e vie, e eternă ca spiritul Lupului Alb, e icoana vie a Cavalerului Trac, nemuritor: „Mai bântuie-ntre Dunăre și Mare / Cu sulița, el, Cavalerul Trac / Trezind în mine Sufletul de dac / Ascultător de-a lupului chemare”.

Când grav, ca un sunet de clopot, când „naiv” ca un colind, credincios și solemn, Lică Pavel este, poetic vorbind, dacul nemuritor, lupul singuratic ce-și apără „peștera”, sălașul: „Urmași ai mei, oșteni din altă vreme / Veniți cu toți-n Munții Oraștiei / Când Lupul Alb din steag o să vă cheme / Să apărăm comoara României”.

Referindu-se la „tematica poeziei”, G. Călinescu atrăgea atenția că nu *conținutul* contează, ci simbolistica. Poezia, în cazul de față, nu este despre lup, steag, icoană, „grădină”, și nici măcar despre Țară. Forța versurilor de față vine din *universul etern* al Poeziei. Indirect, poezia e comunicare, e sentiment. Or, *Chemarea Lupului Alb* este, cu totul, o *alegorie*, un concept, nu o simplă prezentare a unui trecut ipotetic, este ceea ce Aristotel numea, în *Poetica* sa, trecerea de la particular, la semnificativ, sau, altfel spus, dezvăluirea *aparenței sensibile a ideii*. În acest sens, mofturile și reținerile „esteților” sunt ca perpendiculara pe cerc.

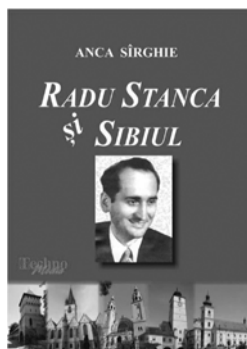
Anca Sîrghie – *Radu Stanca și Sibiu*

Așa cum o știu, Anca Sîrghie este o persoană dedicată literaturii și foarte activă. Radu Stanca se vedește a fi pentru ea o preocupare veche (începând cu teza de doctorat din 1981) și constantă de-a lungul timpului. Această preocupare s-a concretizat în mai multe volume dedicate autorului. Cartea de față, *Radu Stanca și Sibiu* (Ed. Techno Media, Sibiu, 2022), apreciată de Zenovie Cărlugea drept „o monografie de excepție”, completează seria, accentul căzând asupra perioadei petrecute de Radu Stanca în orașul în care s-a refugiat în 1940 de la Cluj, după Diktatul de la Viena, și despre care tânărul avea să scrie în poezia „Nocturnă”: „Intru-n Sibiu cum intră-n ceață luna, / Mai mult alunecând decât cu pasul, / Și-n liniștea ce-ascunde-n ea furtuna / Ascult cum bate-n turnul straniu ceasul.”

Gestul Ancăi Sîrghie este unul de lăudabilă și necesară restituire, întrucât Radu Stanca (amintit în treacăt în manualele școlare de pe vremuri, iar în cele alternative, de acum, nici măcar atât) este unul dintre nedreptățiții ierarhizărilor literare și un creator care n-a avut prea mult timp la dispoziție să se manifeste pe măsura harului său.

Pentru a oferi un portret cât mai complex, autoarea conturează în capitole aparte („Obârșii transilvane”, „Preludii clujene”) descendența (dintr-o familie care a dat preoți, medici, actori, absolvenți de Litere și Filosofie) și formarea cultural-spirituală (sub auspiciile temeinicei școli clujene) a poetului, publicistului, eseistului și omului de teatru Radu Stanca. El se formează în contextul în care „procesul cel mai definitoriu /.../ este intelectualizarea intensă a Transilvaniei”, în perioada când se distinge ferm vocea lui Blaga – al cărui student și, ulterior, asistent va fi – „înălțată în tonalitatea proaspătă a *Poemelor Luminii* și în cea din *Pașii profetului*”.

Tânărul Radu Stanca se impune semnând în reviste prestigioase (autoarea notează prezența lui „explozivă și autoritară” în presă) și manifestând interes pentru nume reprezentative ale literaturii (Argezi, Camil Petrescu, Rebreanu). El apreciază, de pildă, că *Pădurea spânzuraților*, este „o carte cu flăcări”. Complexul lui profil artistic va fi înrăurit de cursurile lui Blaga, D. D. Roșca, de prietenia cu Ion Negoitescu, în Teatrul de Liviu Rusu. În refugiul sibian, va fi client fidel al bibliotecilor, al Teatrului orașenesc, redactor al revistei studențești *Curțile dorului*, în anturajul altor nume notabile: Ovidiu Drimba, Cornel Regman, Eugen Todoran. Tot aici, se numără printre „Prietenii seminarului de estetică”, grupare devenită mai apoi „Cercul Literar de la Sibiu” (1943), căruia Anca Sîrghie îi rezervă un întreg capitol, Radu Stanca fiind considerat *spiritus rector* al cerchiștilor ce vor

reprezenta „a patra generație maioreșciană”, încrezătoare în „autonomia esteticului”.

Dacă în primele capitole ale acestui consistent și documentat volum predomină informații de istorie, inclusiv de istorie literară, pe parcurs autoarea alocă spațiu și perspectivei critice, zăbovind asupra *revigorării baladei* ca specie literară, revigorare favorizată și de atmosfera specifică Sibiului. Crucială este, din acest punct de vedere, publicarea eseului lui Radu Stanca, „Resurecția baladei”, în *Revista Cercului Literar* (1945), articolul-program care a declanșat o „mișcare efervescentă”. Autoarea consemnează: „Marele câștig al poeziei românești datorat resurecției Cercului Literar de la Sibiu, îndeosebi lui Radu Stanca și Ștefan Augustin Doinaș, constă în extinderea sferei baladescului de la o scară națională la o scară planetară/cosmică”.

Un scurt istoric al evoluției teatrului românesc, în capitolul al XIII-lea, face introducerea în activitatea teatrală a lui Radu Stanca. Ca dramaturg se bucură de succes (premiul „Sburătorul” pentru piesa *Dona Juana*), dar suportă și amânări (piesa *Ostatecul* va fi jucată abia postum). Anca Sîrghie menționează însă că „există un echilibru compensator, Radu Stanca având succese ca actor și apoi ca regizor”. Un regal teatral are loc în 1947, când Radu Stanca joacă exemplar rolul profesorului Miroiu din *Steaua fără nume*. Actorul „era numai spirit în acest rol, parcă dispărea materia”, sunt cuvintele Eugeniei Barcan (citate de A. S.). Dar, spune Anca Sîrghie, după un timp, Radu Stanca – omul de teatru – începe să se simtă „tot mai sufocat” la Sibiu și își dorește evadarea la București sau Cluj. Intră acum în coliziune două planuri sesizate de autoare: pe de o parte „Sibiul cultural, cu micile lui creșteri instituționale sechestrare de o ideologie mutilantă”, pe de altă parte „universul laboratorului său literar fascinant, din care supapele ieșirii spre exterior sunt minime”. Radu Stanca, după cum însuși mărturisește în corespondența particulară, va reîncepe să iubească Sibiul odată ce sufletul-pereche, actrița Dorina Ghibu, într-o frumoasă poveste de iubire ocrotită de astre, își va urma soțul în urbea de pe malul Cîștinului. Autoarea îi numește „Radu și Dorina Stanca, un cuplu de legendă în istoria Teatrului de Stat din Sibiu”.

Traseul lui Radu Stanca a cunoscut „împliniri și neîmpliniri”, cele din urmă poate și pentru că autorul n-a aderat la proletcultism: „Inaderența lui Radu Stanca la formarea noii literaturi proletcultiste se explică prin traiectul cu totul strălucit pe care l-a urmat scriitorul din începuturi”. Întâi discipol al unor dascăli de talia lui Lucian Blaga, D. D. Roșca, Liviu Rusu, Nicolae Mărgineanu, având niște repere filosofice, estetice, morale, psihologice valide și apoi observator al destinelor unora dintre ei, mutilate de abuzurile noilor autorități (marginalizări, epurări, arestări), nici nu e de mirare că până și atunci când poetizează un viitor mai... luminos, „Stanca se ferește de formulările stereotipe din odele pe care unii confrăți le închinău puternicilor zilei”. El a reușit, spune Anca Sîrghie, „evitarea prizonieratului spiritual pe

care ideologia oficială a epocii socialiste românești îl impunea”. Cu un astfel de profil intelectual, moral, artistic, Stanca va fi, negreșit, și un dascăl dedicat, meticolos. O mărturie în plus vine de la unul dintre învățăcei, actorul Ion Besoiu, într-un interviu acordat lui Florin Saiu: „M-a învățat Radu Stanca, asistent al lui Lucian Blaga la Catedra de Estetică, poet remarcabil și dascălul meu din toate punctele de vedere, că nu-i bine să lași amatorii să urce pe o scenă de profesioniști. Pentru că el știa, și ne însufla și nouă, că teatrul are o funcție magică, că în dosul cortinei e o magie.” Actorul își amintește și de pregătirea prealabilă, în afara scenei, când Stanca i-a predat lui ștăfeta în interpretarea personajului Miroiu: „Radu Stanca m-a plimbat trei luni prin cimitire, pe străzi, prin cafenele... Abia apoi mi-a spus: Gata, acum poți să-l joci pe profesorul Miroiu, din *Steaua fără nume*.”

Radu Stanca și Sibiul oferă cititorilor o abordare exhaustivă a subiectului, autoarea atașând evocării personalității omului de cultură plecat prematur, la doar 42 de ani, din lumea aceasta, periplului istoric și interpretărilor de text o anexă cu numeroase fotografii-document și o bogată bibliografie.

FLORENTIN POPESCU

Aureliu Goci, comentator echidistant al poeziei românești din ultimele patru-cinci decenii

Că dl Aureliu Goci este la ora actuală unul dintre pușinii cronicari care se apleacă răbdător, atent și cu aplicație asupra fenomenului/fenomenelor lirice de azi este un adevăr de o evidență atât de pregnantă încât nu mai are nevoie de nicio argumentare. Cele peste douăzeci și trei de cărți publicate până în prezent (dintre care unele au ca subiect poezia românească mai veche sau mai nouă) certifică în persoana sa o autoritate care nu poate fi contestată, ci, de departe, trebuie recunoscută și apreciată ca atare.

Acest critic (care, pe deasupra este și un publicist cu vechi și remarcabile realizări, a lucrat în mai multe redacții și are un palmares bogat în domeniu) și-a manifestat predispoziția pentru comentariul cărților de poezie din urmă cu aproape patru decenii. Prin anii 1970-1971 eram vecini în aceeași pagină cu recenzii în *România literară*, iar mai târziu și în alte locuri, d-sa dovedindu-se, încă de pe atunci, a avea o vocație pentru critica de întâmpinare. O critică pe care a practicat-o și o mai practică și azi în chip statornic și continuu, îndeosebi la revista *Arena literară*, unde a fost desemnat redactor-șef, în urmă cu opt ani, la propunerea subsemnatului. Nu-mi fac un titlu de glorie din asta, dar se pare că am avut mână și inspirație bune de vreme ce astăzi numeroși începători într-ale literaturii (și nu numai

ei) se bucură de comentarii echidistante, autori care, probabil, cu greu și-ar fi putut găsi loc în alte publicații.

Cu o răbdare de vechi ceasornicar elvețian, cu pasiune și drag de literatură, dl Aureliu Goci citește (aș zice cu disperare) fără prejudecăți ori partizanate cărți de tot felul și în toate genurile – ceea ce, se înțelege, nu fac mulți.

N-am fost niciodată la el acasă, dar îmi imaginez că locuința sa este ca și a mea: cu zeci de cărți care n-au mai avut loc în rafturi și stau în mari teancuri pe parchet. Teancuri printre care criticul se strecoară ca un cocor printre pietrele și bolovanii unui râu...

Acest fost coleg al meu de facultate la Universitatea din București în ultimul pătrar al veacului trecut este, cu siguranță, singurul care ar putea spune, la o adică, precum subsemnatul: „Eu v-am citit pe toți!” În fine...

Și fiind dl Aureliu Goci un comentator de literatură cu antecedente atât de bogate și de îndelungate, era și firesc ca la un moment dat să se gândească și la o evadare din publicistica literară curentă, elaborând sinteze, monografii, studii speciale despre autori, dar și despre ceea ce numim mersul literaturii, mai exact spus al unor genuri ale acestora, gest nu prea ușor de făcut și nici superficial pentru un critic care se respectă pe sine, care-și respectă menirea, munca și mai ales îi respectă pe cititorii lui.

Dar nu numai că s-a gândit, ci a și trecut la fapte. După mai multe cărți în care a demonstrat o fină, corectă și modernă interpretare a unor valori intrate în patrimoniul de aur al literaturii noastre (*Delavrancea și devenirea arhetipului*, 1995; *Arghezi între înfinitudini. Eseu despre religiozitatea omului necredincios*, 1996; *Răzbumarea lui Moromete sau Marin Preda și onoarea de a fi contrazis de istorie*, 1998; *Romane și romancierii în secolul XX*, 2000; *Originile, înflorirea și răspândirea mitului Dracula*, 2000; *Mileniul al III-lea și „direcția nouă” în cultura românească*, 2001; *Geneza și structura poeziei românești în secolul XX*, 2001; *Fenomenul Caragiale și reîncarnările virtuale*, 2002; *Prozatori români la frontiera dintre milenii*, 2003; *Apocalipsa după Arghezi*, 2010; *Poeți români la frontiera dintre milenii*, 2012; *Liviu Rebreanu – centrul operei și distribuția tipologică*, 2014; *Întâmpinarea cărților – echilibru și contraste, metamorfoze și metafore în cronici literare*, 2015; *Mircea Eliade – spațiul ancestral și tipologia urbană*, 2016; *Mihai Eminescu – Identitate și semnificație*, 2017; *Prozatori români în primele două decenii ale mileniului trei*, 2018; *Poezia românească de la Dosoftei la Nichita Stănescu*, 2019; *C.A.P.T.I.V. în imaginarul creației – Cărți, Autori, Personaje, Tipologii, Inspirație, Vocație*, 2021; *Cronici literare din mileniul al III-lea*, 2021) a venit acest nou volum

(*Poezia românească de la Nichita Stănescu până în zilele noastre*, Editura Beta, București, 2022).

Evident, după citirea calendarului bibliografic de mai sus, ne dăm număidecât seama că este vorba de partea a doua a cărții apărută în anul 2019 la Editura Academiei și că, probabil, nu peste multă vreme cele două volume vor fi tipărite împreună într-un op ce va fi nici mai mult nici mai puțin decât o trecere critică în revistă a liricii românești printr-o grilă personală – fapt care ar da un spor de autoritate autorului și totodată ar oferi criticilor posibilitatea de a urmări criteriile analitice aplicate – pe de o parte poetilor cu opera încheiată, iar pe de alta prognosticurile autorului în ce privește destinul unor scriitori de azi, aflați în pragul afirmării literare.

Până una alta, aplecându-ne asupra volumului menționat, constatăm câteva realități de ordin general, care conferă scrisului dlui Aureliu Goci un serios atu în fața cititorului: criticul comentează dezinhibat, cu dezinvoltură cam tot ce i-a apărut în fața ochilor pentru lectură, indiferent că este vorba de poeți cât de cât cunoscuți (fie din unul ori mai multe volume publicate, fie din presa literară). Nu e nimic rău în asta câtă vreme comentatorul nu abdică de la criteriile estetice pe care le-a impus, primând, înainte de toate, textul. Textul care vorbește singur despre vocația, originalitatea, valoarea, ideile noi aduse în lirică etc. etc.

Din acest punct de vedere, dl Aureliu Goci este binevoitor și înțelegător cu cei pe care îi comentează până în pânzele albe. D-sa nu desființează, nu anulează, nu minimalizează pe nimeni, cântarul aprecierilor fiind la fel de corect și bine calibrat, atât în ce-i privește pe unii autori cunoscuți sau foarte cunoscuți, cât și pe alții, semnatari ai unei singure cărți, despre care nu s-a prea auzit. Aceștia din urmă criticul le acordă o șansă (ori mai bine zis le întrevede o șansă pentru viitor), din acest punct de vedere amintindu-ne de *Istoria* lui Ion Rotaru, unde au fost consemnate, până și cele mai mici realizări în beletristică.

Dl Aureliu Goci este, în genere, un om de bine și vede întotdeauna partea plină a paharului, în persoana sa găsim și un eventual sprijin literar toți cei care scriu poezie și-și închipuie că reprezintă ori vor reprezenta ceva în lirica națională.

A nu se înțelege de aci că istoricul din această carte a scris despre autori luați la întâmplare din câmpul atât de larg al poeziei. Nu, de vreme ce se dovedește a fi un parcimonios, călăuzit parcă după ideea că întotdeauna trebuie să-i dea cezarului ce e al cezarului, chir dacă mai înainte, din motive redacționale, despre unii a publicat recenzii „pozitive“ în *Arena literară*.

Sigur, o astfel de carte, ca oricare alta de felul ei, îl face vulnerabil pe autor în unele puncte ale excursului său critic.

Sigur, putem sau nu putem, ca lectori, să fim ori să nu fim de acord cu analistul în ce privește alegerea exemplilor sau cu concluziile inserate la finele fiecărui articol.

Sigur, atât în capitolul I (unde alături e poeți „semnificativi“ precum Nichita Stănescu, Gelu Naum și Marin Sorescu ar mai fi putut fi incluși cel puțin încă doi-trei autori), cât și în celelalte se pot descoperi unele omisiuni sau opțiuni discutabile etc. etc., dar în totul exegeza este meritorie și e de așteptat ca la o posibilă ediție a doua studiul să fie revăzut și îmbogățit, atât în ce privește argumentele în comentarii cât și în ce privește adăugarea unor comentarii pe marginea scrierilor unor autori care acum lipsesc din sumar.

Așa cum am spus-o ori de câte ori mi s-a ivit prilejul, mă bucură această nouă apariție editorială. Mă bucură, așijderea, să știu că atâta vreme cât avem asemenea critici și asemenea cărți, scriitorii n-au a se teme că munca lor rămâne necunoscută ori se pierde în van.

ION HAINES

Lidia Vianu, un pescăruș în zbor

Lidia Vianu s-a născut la 7 iulie 1947 în București. Este profesor universitar doctor la Catedra de limba engleză a Universității din București, director al Masteratului pentru Traducerea Textului Literar Contemporan (MTTLC). Este poet, prozator, critic literar, traducător și publicist. A înființat Editura online a Universității din București, Contrmporary Literature Press, care funcționează sub auspiciile Institutului Cultural Român, Uniunii Scriitorilor din România și ale British Council. A publicat numeroase volume de traduceri de poezie din limba română în limba engleză. A publicat *Engleza cu cheie*, care a lansat „Metoda Lidia Vianu”, de predare a limbii engleze, în șapte volume. A introdus un *Curs de Creative Writing, proză și poezie*. A publicat poezie, proză, manuale de limba engleză.

De curând, a publicat, în ediție bilingvă, engleză și română, cartea *Vântul și pescărușul, The Wind and the Seagull*, Editura Eikon București, 2022. Este un poem în proză de o mare frumusețe și puritate. Este o comoară.

Am citit-o pe nerăsuflăte, cu sufletull la gură, încărcat de emoția unei întâlniri neobișnuite.

Este o confesiune, o voce caldă, prietenoasă, a unei iubiri care este și nu este, dar eterne.

Naratoarea povestește simplu, firesc, întâmplările vieții sale, care curg ca niște versete sacre, ca o descărcare a preaplinului ei sufletesc.

„Aceasta este o simplă poveste de dragoste ca multe, foarte multe altele,” spune autoarea. Și, totuși, o poveste unică, neobișnuită. Orice poveste de dragoste este unică.

Cartea are patru capitole: „Zidul”, „Vântul și pescărușul”, „Lasă poemul să te schimbe până ce ești eu” și „Duhul Umbră Aură Flacăra Lumină”.

Povestea are o lungă istorie. Ea începe în februarie 1233 și ajunge la noi, simplă, autentică, nefalsificată. Este vorba despre o lungă călătorie și o lungă așteptare, la capătul cărora cei doi se vor înțelege unul pe celălalt.

El, marele absent, e prezent permanent în ființa ei, în fiecare moleculă a ființei ei. Între cei doi e o identitate perfectă: „Ești acea parte din mine fără de care eu nu sunt”.

Între cei doi nu e nevoie de cuvinte. Tăcerea spune mai mult: „Mă ridici cu o tăcere”. „Tot ce spui tu vreau să fiu și eu”. „EU și TU devin NOI”.

Spațiul și timpul în care se mișcă cei doi sunt familiare: „Pictor Romano, Hala Traian, Pitar Moș, Snagov, Grădina Icoanei, Autobuzul 33”.

Gesturi simple, de tandrețe, îi leagă pe amândoi: „În mâna mea, mâna ta, brațul tău înconjurându-mi umerii”.

Naratoarea inventează metafora trenului și a unei gări care nu există pe nicio hartă geografică.

„Trenul acesta e doar închipuire”. „M-am urcat în acest tren ale cărui geamuri arată ceea ce nu se vede altfel, ale cărui roți aleargă împinse numai și numai de rugăciune”.

Trenul acesta reprezintă ideea unei călătorii interioare în care nu au loc decât cei doi. „Atunci când gândim împreună, trenul înaintează”.... „Între sufletele noastre arde drumul de fier”... „De fapt, în afară de noi doi cine altul ar mai reuși să vadă un tren pe care îl împing fulgerător două minți deodată?”

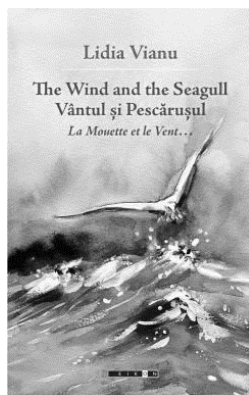
Între cei doi apare, totuși, un zid. Este un obstacol confuz, un obstacol care îi desparte. „Numai Dumnezeu știe cine pune acest zid în mișcare. Eu nu m-am priceput să născocesc decât un tren. Tot ce vreau este să opresc trenul atunci când ne vom afla amândoi de aceeași parte a zidului de-a pururea și în vecii vecilor. Amin”.

Sunt pagini de versete biblice. Ele nu se adresează oricui, ci unui cititor avizat.

„Trenul se târăște. Nu din vina noastră. E vina Zidului dintre noi.” El, bărbatul, se află într-o altă dimensiune, neștiută.

Autoarea face mărturisiri importante privitoare la scris: „Aud ca o desfătare scârțâitul peniței peste pergament când scriu. Te scriu *Y-You*. Miracolul cernelii și o pană de găscă. Miracolul. Pergamentul. Literele. Minunăția minților noastre, care le descifrează împreună, în aceeași clipă.”

Obsesia acestei iubiri ține de o viață: „A fost bucuria acestei vieți să te caut copil, adolescent, la treizeci și șase de ani, la cincizeci de ani, la optzeci”. Ei totul i se pare straniu: „Ești aici, dar nu te văd. Îmi vorbești, dar cuvintele tale eu nu le înțeleg”. Ea e învinuită că nu știe să vadă lumea cealaltă și chiar așa e. Zid, pretutindeni zid. Închisă în cărămizile acestui zid,

ea se gândește: „Poate că existăm mai degrabă atunci când nu suntem, cine știe”.

Pesărușul care bate în geam este mesagerul trecutului. „De data aceasta, pescărușul voi fi tot eu”.

Cartea Lidiei Vianu este ca un basm, ca o poveste. „A fost odată ca niciodată un loc cu ferestre la malul mării...”... „Vântul și Pescărușul trăiră o veșnică împreună. Pescărușul își puse viața în mâinile Vântului. Vântul îl învăță pe Pescăruș să trăiască fiecare clipă ca și cum ar fi fost cea din urmă”.

Fiecare frază este o dovadă de înțelepciune. „Apropierea se face prin tăcere. Este un fel de religie și de rugăciune”.

Având în spate atâtea lecturi din literatura română și britanică, Lidia Vianu cunoaște valoarea fiecărui cuvânt.

„Odată ca niciodată, din aer învolburat și lumină căzătoare, a venit Vântul pe lume. El știa toate cerurile pe dinafară.” „Odată ca niciodată, a fost un oraș de călugări, sus pe vârful Monte C., față în față cu marea. Odată ca niciodată trăia în acest oraș un Vânt care dansase la vremea lui cu multe viețuitoare pline de farmec”.

Autoarea recrează lumea și noi universuri. „La început, a fost Vântul. Și Vântul era cu Dumnezeu. Și Vântul era Dumnezeu”.

Vântul înseamnă pentru Pescăruș dorul de zbor. „Pescărușul se înalță cât vrea Vântul să-l urce de sus. Vântul și aripile zămislesc zbor”. Între Pescăruș și Vânt apare un zid inexplicabil.

Ită o meditație cu valoare de generalizare: „Atâția pescăruși zboară spre speranță. Atâtea aripi frânte se scufundă neputincioase în Mediterană. Atâtea trupuri stau afară lipite de un geam, nădăjduind că un Vânt se va scula din pat și îl va deschide, timp de o secundă, un secol, o furtună”.

Singurul sens al existenței Pesărușului e zborul.

Pescăruș-Vânt. Am izbutit iar. Te-am atins și am creat un univers.

Un capitol special este „Lasă poemul să te schimbe până ce ești eu”.

Întâlnirea celor doi a durat foarte puțin. El a plecat fulgerător de atât amar de vreme. și a lăsat în urmă o umbră. Ne întâlnim iar, în vârsta cea de pe urmă: tălpile în nisipuri mișcătoare, degetele pe creion - arzătoare”.

Observ, cu încântare, că acest capitol este, de fapt, Poezie. „Doi porumbei în geamul meu: aproape suntem tu și eu”. „Nu bântui poemul căutând mereu, Lasă-l să te schimbe până ce ești eu”.

Textele au o anumită ritmicitate, iar aranjarea lor în pagină este una poetică. Textele spun mai mult decât exprimă. Ilustrațiile completează în mod fericit acest tablou.

Ultimul capitol al cărții, „Duhul Umbră Aură Flacăra Lumină” începe cu o definiție personală a poeziei: „Poezie înseamnă să faci cuvintele să tacă”.

„De dincolo de mare, de dincolo de Pescăruș, de dincolo de Pescărușul în zbor, de dincolo de Pescărușul în zbor lent, îți trimit această tăcere, să te scoată la liman.” „Sunt aici, în tăcerea care mi te ia. Și ce n-aș

da să fii acum, doar ca să mă ridici și să mă faci să uit ce înseamnă cuvântul absență.” Dar prezența lui este o permanență: „Spui fără să spui, îmbătrânești fără să îmbătrânești, ești fără să fii - cu mine”.

Ea îi vorbește ca și când el ar fi prezent. „Voi fi acolo unde neființa nu are nume și se pierde în Duhul Umbră Aură Flacăra, Lumină”.

„Vorbește-mi fără sunete. Întinde-mi o mână imaterială. Scrie-mi litere nevăzute, pe care le știm fără să le citim, le vedem fără să le privim.”

În această parte finală, textele iau forma unor aforisme: „Sentimentele sunt frângerii care ne țin suspendați în lumină”. Sau: „Viața e o secundă împărțită, o jumătate de răsufare, o clipită”. „Tu ești eu”, spune ea. „Ești una cu mine”.

Și o promisiune: „Odihnește-ți Duhul Umbră. Eu, Aura, voi găsi Flacăra care arde fără să mistuie, fără-de-început-și fără-de sfârșit... Atunci când Flacăra la noapte va arde, din tine și din mine va rămâne - Lumina și o carte”.

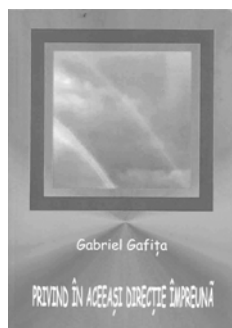
ELENA M. CÎMPAN,

Două cărți noi, de Gabriel Gafița

Din 2014, de când a reluat scrisul cu simțul recuperării timpului (aproape 20 de ani de la *Schiță de portret pentru cap de familie*, 1995), Gabriel Gafița a publicat o serie de cărți, proză, roman, cu perseverența de altădată, reușind, astfel, să mențină atenția cititorului asupra universului propriu de creație (fiind inspirat, preponderent, din experiența de diplomat, și nu numai), cu operele: *Du-te departe de mine* (2014), *Zahăr și miere* (2015), *Alternativă la fuga în Egipt* (2018). Le-am citit pe toate și le-am

adăugat, ca experiență de lectură, romanului care m-a fascinat, acum 40 de ani, *Iarna e o altă țară* (1980), și pe care l-am citit la recomandarea domnului profesor de română, ca dovadă că școala românească de altădată avea acel format (și conținut) modern, de care tot încercăm să ne apropiem și, parcă, degeaba.

Sunt câteva aprecieri, pe care aș dori să le transmit. În primul rând, cu insistență lipsită de vanitate, străbate gândul (de bucurie) că există scriitori buni, mai buni decât cei „abonați” la marele premiu, an de an. A vorbi despre fiecare în parte, cu măsură și pricepere, ar îndepărta suspiciunea potrivit căreia, în revistele literare, sunt prezentate doar cărți ale unor autori, la modă și „în liste”, în timp ce atâtea „cenușărese” așteaptă cel puțin un semn de carte, dacă nu chiar și câteva rânduri despre ele. Din punct de vedere

cantitativ, cărțile lui Gabriel Gafița însumează pagini numeroase, aproximativ 400, ceea ce vorbește despre munca efectivă la masa de scris, despre efort de creație, despre concentrare și trudă în procesul de construcție a operei, comparabile cu cele ale lui Mihail Sadoveanu, axate pe întâmplări, personaje și, nu de puține ori (ca specific al unei narațiuni ce reflectă realitatea), spațiu al unor idei ce străbat, sub o formă sau alta, cu intuiție, cu subtilitate, pânzele freatice ale scriiturii și asigură seva literară, specifică, de stil, de recunoaștere. În al doilea rând, cele două cărți ale lui Gabriel Gafița, la care facem referire, nu sunt menite a intimida sporul și dorința de lectură, pentru că, deși sunt voluminoase, se citesc ușor. Cititorul este „prins”, de la bun început în obiectiv și descoperă lumi care îl atrag, prin ineditul lor sau prin modul persuasiv prin care sunt relatate. Și, nu în ultimul rând, filolog și om de carte, Gabriel Gafița simte, ca puțini scriitori din zilele noastre, fiecare mișcare și răsucire a cuvintelor, cu trimiteri, cu încărcătură de sens, cu subtilitate, cu umor, cu ironie. La Gabriel Gafița, registrul lexical salvează o realitate „mâncată” de tare sociale, de lipsuri, chiar dacă este una modernă, cu întâmplări, petrecute în familii și în societate, din care scriitorul extrage detalii cu însemnătate și le dă valoare literară, estetică, în măsura în care celelalte, etice, morale, sunt estompate. Este forma lui de a nu lăsa în uitare/în neștire, aspecte de viață, întâmplări marcante la un moment dat, care, prin carte, primesc destin de neuitare. Activitatea diplomatică - o paranteză, în șirul cărților, nu l-a îndepărtat pe Gabriel Gafița de literatură, dimpotrivă, a constituit un bun prilej de observare, de analiză, de introspecție, de răgaz și timp pentru a reîncepe, cu forțe proaspete, nesfârșite, acea frumoasă zăbavă, după cititul cărților, care este scrisul lor.

Cele două cărți sunt *Privind în aceeași direcție împreună*, Editura Cavallioti, București, 2022, și *Diplomat în Oropingo*, Editura Junimea, Iași, 2023, despre care am spune că sunt cam „deodată”. Un lucru, care trebuie menționat, este faptul că, deși scrise atât de aproape una de alta, cărțile reușesc să fie independente, fiecare cu drumul ei, cu arhitectură și conținut originale, ceea ce denotă o măiestrie a scriitorului. Cunoaștem situații de lectură a două cărți deodată (sau mai multe), dar când vine vorba de două cărți scrise aproape în același timp, e semn de strădanie și talent, fără îndoială. Acest aspect ne face să afirmăm că Gabriel Gafița se află într-un moment astral, al lui, de creație, ce merită valorificat, din plin.

Titlul *Privind în aceeași direcție împreună* pornește de la un citat din limba franceză, potrivit căruia „A iubi nu înseamnă a ne privi unul pe celălalt, ci a privi amândoi în aceeași direcție” („Aimer ce n'est pas nous regarder l'un l'autre, c'est regarder ensemble dans la même direction” - Antoine de Saint Exupéry). E adevărat că în prim-plan se află o iubire atipică, dar deloc lipsită de toate aspectele necesare unor creșteri și descreșteri, ca în orice relație. E, de asemenea, o atmosferă desprinsă, parcă, din vremea lui Costache Giurgiuveanu, care își dorea să rezolve problemele celorlalți, să le facă ordine în destine. În cartea lui Gabriel Gafița, acest rol este preluat de

un personaj feminin, central. Este vorba de Nuși Cucuteanu (58 de ani, „găină bătrână”, „artistă independentă, confecționa măștișoare și mici brelocuri, accesorii, felicitări, mici coliere, pentru care era înregistrată ca PFA”), în sfera căreia se desfășoară acțiunea romanului. Aceasta organizează seri, la care invită prieteni, prilej de a se întrețese povești, intrigi, aluzii și tot felul de „triunghiuri” amoroase. După ce soțul ei, Zeno, a decedat, s-a văzut la o răscruce de drumuri, cu fiul Aristide „pe cap”, gata să-l apere, să-l salveze de ochii lumii. Pentru ce? Cartea răspunde la această întrebare, în felul ei. Florențiu Jugăurs, „tot timpul prins cu munca la Muzeu”, „trecut de 60 de ani”, prieten al familiei Cucuteanu, atras de Nuși, „e gata să formeze cu ea un cuplu”. Dar, nu-i pentru cine se pregătește, că-i pentru cine se nimerește. Nuși îl „cultivă” pe Florențiu pentru fiul ei, Aristide. O petrecere organizată acasă la Nuși este în măsură să declanșeze intriga romanului și să pornească deștelenirea solului narativ, cu multe necunoscute, cu asperități, cu ironii, cu un comic, de situații, de limbaj, de nume ale personajelor, curat... caragialian. Am spune că, dacă n-ar fi de plâns, ar fi de râs. La partea de comedie, din tragedie, contribuie, în carte, naratorul, înarmat cu tehnici de redactare a unui text bine articulat, susținut, cu detalii, cu „abateri”, chiar dacă subiectul în sine este neobișnuit. De la această petrecere, pleacă Florențiu Jugăurs, numit în continuare, „Flori”, cu Păvălașc, numit „Cori”, ca un cuplu, și declară „Eu văd viitorul nostru împreună”... „Era ca o regresie într-o iubire adolescentină”. Ca orice creație, cartea, și cea prezentă/prezentată, este materie și spirit. Materia este alcătuită din scene de viață domestică și socială, cu implicații în evoluția personajelor centrale și secundare, până la dispariție. Spiritul cărții este unul modern și intuitiv, amprentă a unui narator obișnuit „să vadă” și „să citească” o realitate desfășurată sub ochii noștri. Romanul lui Gabriel Gafița e realist, cu pagini aerisite, libere de contract, cu umor fin și ironie, cu un simț critic al societății, aflate, prin destine, într-o criză permanentă. Relația dintre Jugăurs și Păvălașc evoluează, conform unui scenariu, ce lasă, de multe ori, impresia unei evidențe, a unui ineluctabil timp în doi. Aproape că nici nu mai contează faptul că povestea de dragoste este ... între doi bărbați. Acceptarea diversității face parte din lumea de astăzi. Atât de multe capitole din carte seamănă cu ce vedem la tot pasul în viață, încât ne dorim să ne împiedicăm în detalii. Detalii ce sunt prezentate, uneori, la momentul potrivit: „francezii pun limba și furculița cu fața în jos, ca să se vadă monograma, iar englezii le pun cu fața în sus.” Ca în viață, după aprindere, desfășurare a sentimentelor, apar problemele, bănuielele, intervine răceala și iubirea se stinge, tot așa cum a apărut, pașii înainte se transformă în pași înapoi. „Deci următorul pas în relația dintre Jugăurs și Păvălașc este că Jugăurs îl va angaja pe Păvălașc la Muzeu pe post de consilier la cabinetul său. Jugăurs ar fi vrut să-l angajeze pe un alt post din schema Muzeului, ca să nu rezulte atât de clar legătura dintre ei, dar intenția lui nu se poate realiza, pentru că Păvălașc nu are studiile terminate.” Cât de actual și cât de întâlnit aspect, mai ales la rubrici de știri,

desprinse dintr-un jurnalism contemporan. „Prima dată când apare o fisură în raporturile dintre Muzeu și Păvălașc este când Jugăurs trebuie să plece la un congres în Argentina. Ar vrea să-l ia și pe Păvălașc cu el, dar contabilă îi arată cu legea în mână că nu are cum justifica participarea lui Păvălașc...” De aceea spuneam că întâmplările contează, analiza societății, lupa scriitorului așezată cruciș și curmeziș, într-un joc al creației, bine aspectat. Acest Jugăurs al romanului sfârșește ca un personaj de operă, pe un libret al tristeții: „Următorii doi- trei ani sunt pentru Jugăurs un chin fără sfârșit. Trăind singur și închis tot timpul în casă, e greu de spus unde e, în cazul lui, limita fluctuantă dintre luciditate și demență. Vorbește foarte puțin cu ceilalți...” Cortina cade și în urmă rămâne o meditație a cititorului, mereu încercat cu alte și alte provocări. Romanul lui Gabriel Gafița, *Privind în aceeași direcție împreună*, este o creație bine articulată, de la început până la sfârșit, cu un ritm narativ care nu obosește niciodată, original și cu stil, în cele 30 de capitole, alert străbătute, nu doar din curiozitate, ci, pur și simplu, din plăcerea lecturii, din opera scriitorului contemporan Gabriel Gafița.

A doua carte, *Diplomat în Oropingo*, este rezultatul misiunii diplomatice a lui Tiberiu Covârșoni, și a soției, Cornelia, în Republica Multicomunitară Oropingo, cu capitala Santa Fe de Madredios, un ținut imaginar, precaut, un alt „magic” Yoknopatawpha, a lui Faulkner. Cele patru părți ale cărții, „Noi”, „Noi și ei”, „Ei și noi”, „Eu”, sunt titluri ce vorbesc despre distanțe, reale și imaginare, despre cunoaștere, despre esență și aparență, despre drumul către sine, acolo unde suntem/rămânem singuri, cu gândurile noastre. Uneori dulci, de cele mai multe ori, amare. Cantemirul „mai mult decât atât”, cu referire la struțocămilă, este urmărit în proza lui Gabriel Gafița, prin ambasade, cu foști ambasadori, cu moșteniri de tristă amintire, cu întâmplări și, nu în ultimul rând, cu gafe: Nunțiul Apostolic, invitat cu soția, deși preoții catolici nu au soții, meniul Magret de canard a devenit Magreb, dintr-o greșeală de redactare. Ca o continuare a cărților de inspirație diplomatică, scrise în ultima vreme de Gabriel Gafița, *Diplomat în Oropingo* extrage literatura dintr-o Ambasadă, ca o preocupare constantă a scriitorului, care vede în jurul lui doar subiecte de carte, pretexte de scris, inepuizabil. Cartea conține întâmplări derulate, înainte de a ajunge, în timpul mandatului și sfârșite odată cu întoarcerea – unde? – „În România?”, o întrebare simplă cu care se sfârșește acțiunea și care are menirea de a lăsa finalul deschis oricărei alte destinații, interpretabile, de asemenea. Lucrurile merg greu în realitate, chiar dacă materia cărții o constituie viața înaltă, un „high-life” oficial, care nu este așa cum ni l-am închipui, ci, de cele mai multe ori, se află la limita unui ridicol, creat de personaje diferite. Astfel, deși numit ambasador, Tiberiu nu reușește să-și prezinte președintelui scrisorile de acreditare, decât cu întârziere și condiționat, ceea ce arată multe deficiențe de funcționare. Diplomatul nostru, al cărții, este un personaj priceput, în carieră, cu experiență, știe și face față provocărilor, atât în

direcția preluării mandatului de la Anișoara, cât și în ceea ce privește comunicarea cu ministerul din țară. Titlul cărții ar merita și un subtitlu, „Cum am devenit ambasador în Oropingo”, prezentând, subiectiv și obiectiv, detalii, pe care nici nu le-am ști, altfel. Într-un loc, naratorul se autointitulează „umilul dumneavoastră servitor”, poate cu ironie, poate dintr-o cunoaștere de sine, atât în direcția profesiei de drept, cât și în cea de scriitor, la dispoziția cititorului. Spunând „poate că, în acest punct, sunt necesare câteva cuvinte despre Oropingo, țara în care aveam să ne petrecem următorii patru ani, dacă nu și mai mult, dată fiind tendința Ministerului de Externe de a trimite ambasadori în această parte a lumii, iar apoi de a uita de ei.” Două sunt personajele feminine, care atrag atenția, Anișoara, cu obiceiurile ei de a răzbi, și Marisa Pellegrini, o rafinată, la antipod, pe care Tiberiu o ajută să treacă granița, sub acoperire, și cu care înfiripă o poveste de iubire târzie: „Marisa îmi dovedea de fiecare dată că știa să nu rămână datoare cu nimic.”

În Oropingo, Tiberiu a prins perioada pandemiei, cu statul în casă, cu activități puține și cu mai multe probleme, iscate din cazuri mărunte, de rezolvat, cu concetățeni ce se adresează Ambasadei pentru tot felul de lucruri. Nu erau vaccinuri pentru popor, iar o idee era ca fiecare ambasadă să le primească de la țara de proveniență. Un bun prilej pentru cititori de a vedea și alte obiceiuri. De exemplu, printre restricții, era și metoda de a ieși din casă o dată numai bărbații și o dată numai femeile, „zile de bărbați și zile de femei”. De fapt, romanul a fost scris în perioada 2021-2022. Personajul principal al cărții, ambasadorul, acționează singur, pe baza propriei judecăți, într-o lume, în care, oricum, nu te ajută nimeni, nici la bine, nici la greu. Societatea din țară se completează, se amplifică semnificativ cu elementele unei realități exterioare, destul de îndepărtate, unde diplomatul din carte are menirea de a asigura echilibrul, colaborarea, o bună reprezentare. La capăt de lectură, am spune că experiența de diplomat a lui Tiberiu poate că nu a fost una foarte fericită, dar, uneori, e destul pentru a deveni subiect de carte. Sau tocmai de aceea.

În ultimii ani, Gabriel Gafița ne-a oferit, prin cărțile scrise, o imagine literară a vieții de ambasador, ca sursă veridică de inspirație, așa cum nu mai există în literatura română. Gabriel Gafița, un scriitor de referință, nu s-a mulțumit să scrie memorii, jurnal, însemnări, precum *Însemnările unui Diplomat de altădată în România 1916-1920*, scrisă de Conte De Saint-Aulaire, sau tratate de diplomație, ci a ales calea creației, care i se potrivește cel mai bine. Astfel, a reușit să transforme diplomația în literatură, încât am spune „câtă diplomație, atâta literatură”.

IULIAN BITOLEANU

Necunoscutul scriitor Virgil Ierunca

Valorificând tot ce s-a publicat, esențial, despre binecunoscutul crainic al Europei Libere, autorii lucrării *Necunoscutul scriitor, Virgil Ierunca* (Aius, Craiova, 2020), Mihaela Albu și Dan Angheliescu, și-au îndeplinit obiectivul – demonstrând că dincolo de ziarist, a existat și scriitorul – oferind câteva revelații, și, suplimentar, o monografie sobră, riguroasă, echilibrată cu privire la exil. În fond, o îmbogățire a panopliei științifice pe o temă tabu înainte de 1990, cu o bibliografie generoasă, de la Vladimir Tismăneanu, Cornel Ungureanu, Doina Jela, Alexandru Cisteleanu la Angela Furtună, Alexandra Florina Mănescu, gest reparatoriu pentru „acest comentator credincios, competent și obiectiv al literaturii române” (v. Prefața, p.11). Ca orice abordare de istorie literară, nu se eludează elementele semnificative din viața vâlceanului Virgil D. Untaru, născut la Lădești, în 1920, într-o familie de agricultori, etapele formării intelectuale, cu statutul de premiant continuu, atât la Liceul „Alexandru Lahovari”, cât și la Facultatea de Litere și Filozofie, București, 1944, bursa de studiu în Franța, 1946, debutul în presă, sub pseudonimul Virgiliu Angelli, cariera fertilă în media scripturală și sonoră... Este amintită și tentativa parentală ca studiosul fiu să urmeze o școală militară, la admitere adolescentul clasându-se primul pe țară. Un biografism firesc, nonedulcorat, nici diluat cu cancanuri ori senzațional. Se trece în revistă virajul ideologic sinonim cu stângismul (1937-1940), probat prin colaborări la gazetele *Victoria* (1941-1945), ziar procomunist, ce aprecia, surprinzător, libertatea și accentua rolul scriitorului în societate, precum și la *România liberă* (1946), prilej de semnalare a fenomenului numit „crizism” (declinul culturii române). Realmente, Virgil Ierunca este absolvit de orice culpă a asumării orientării politice, mai cu seamă că Europa deceniului 5 trăia o dilemă, era „sfâșiată” / bulversată /

destabilizată de comunism, hitlerism, sovietism, așa că s-a optat pentru ideile troțkiste, fapt oglindit la alt palier și în Franța corifeilor Sartre și Camus, despărțiți de o cortină propagandistică. În opinia noastră, s-au conturat două direcții / etape în publicistica cerebralului și imparțialului analist de la Paris: jurnalismul *civic*, optimist, neînfierând un nou sistem socio-politic egalitarist, lipsit de clasică „prăpastie” bogăți – săraci, și cel *cultural* (după 1943/1944), echivalent cu pasiunea pentru cultura și artă franceză, confirmată prin articole despre J. P. Sartre, Pierre Emanuell, Paul Eluard, Ilarie Voronca, Albert Beguin ș.a., în *Vremea, Ecoul, Revista Fundațiilor Regale*. De neomis/neuitat că începutul s-a produs în *Jurnalul literar*, iar evadarea vestică i-a relevat, inițial, un paradis iluzoriu din pricina incertului, incendiarului context mondial. O himeră în primă instanță, confirmată și de Cornel Ungureanu (*La Vest de Eden*, Amarcord, 1995). Sintagma „paranteza exilului” s-a tălmăcit mirific, incredibil prin convertirea la *românism*, exact în afară, când prioritatea nu s-a mai numit literatura franceză, avangarda perpetuă a Europei, ci arta cuvântului din patria apreciaților intelectuali neoportuniști, ce nu au pactizat cu noua putere postbelică. Publicistul admite că marii exilați Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Ștefan Lupasco și Vintilă Horia aparțin universalității (p. 67).

Gazetarului independent i se acordă multă atenție atât ca *fondator*, cât și drept conducător (pp.92-119), începând cu *Destin*, în țară, pe urmă, dincolo, *Lucefărul*, *Caete de dor*, *Limite*, *Ethos*, certificând o vocație și notorietatea, alături, desigur, de Monica Lovinescu, „temerari chirurghi în jurnalistică” (p. 12), căci „tăiau cu bisturiul minciuna și impostura” (p. 78). De reținut că *Lucefărul* (1948-1949) a constituit prima revistă literară a exilului, la inițiativa generalului Rădescu, a lui Mircea Eliade, ca secretar funcționând Virgil Ierunca, semnatar sub pseudonimul Alexandru Andronic al articolelor „Confluențe, Notă despre degradarea morții”, preocupat a mediatiza în exterior, în *Caete de dor* (1951-1960), valorile carpatine, precum Tudor Arghezi („vecinul lui Dumnezeu”), Constantin Brâncuși, Constantin Tonegaru sau „Lucian Blaga și marea trecere a poemului,” „Gloria lui Mircea Eliade” (*Ființa românească*, 1963-1968), în timp ce a patra publicație, *Limite* (1969-1986) va miza pe solidaritatea colegilor expatriați Paul Goma, Mircea Popescu, Vlad Georgescu. Rubrici interesante: Roza vânturilor, Antologia rușinii se vor întâlni în *Ethos* (1973-1984), cu o lărgire a sferei colaboratorilor la Ioan Petru Culianu, Horia Stamatu.

Că a existat și *scriitorul autentic* Virgil Ierunca (pp.120-133), în pofida reticenței lui Cornel Ungureanu („Virgil Ierunca și-a amânat – și-a sacrificat? - propria sa operă”, prioritizând „urgențele jurnalistice”, pamfletul (*op.cit.*, p.183) o dovedesc cele patru volume de diversitate beletristică și tematică: *Dimpotrivă (polemică)*, *Subiect și predicat (cu poetizarea iubirii)*, *Românește*, *Semnul mirării*, ce reunesc specii de tipul portrete, cronici literare, politice, necrologuri, sinteze..., sub cupola militantismului anticomunist. Sunt expuse în paralel și alte pertinente puncte

de vedere aparținând lui Marian Popa, Al. Cistelecan... Ca poet, constantele ar fi notele / oazele de ludic și folcloric, asocierile de idei, contrapuneri, unele similitudini cu Saint John Perse, pe scurt, o lirică nefraturată, neinsurgentă, bransată la antecesori și contemporaneitate. La capitolul Lector de poezie, proză, critică, sunt recenzii / analizi, confracți din mai toate generațiile: Marcel Gafton, Mircea Dinescu, G. Călinescu sancționându-se, „preacurvia intelectuală” (p. 182) și pe cei ce au făcut jocul puterii (Eusebiu Camilar, Geo Bogza, Ion Marin Sadoveanu, Traian Herseni), pactizând cu socialismul și comunismul, pe cei cu prestații jalnice, unii – concede cronicarul – cu ceva izbânzi artistice (Eugen Barbu, Zaharia Stancu, Șerban Cioculescu, Al. Dima) sau aparente / deloc (Demostene Botez, Cicerone Teodorescu). Când se aduce în discuție critica criticii, reperate sunt N. Manolescu, Eugen Simion, Eugen Negrici, dar nu-s omiși nici Gh. Grigurcu ori Lucian Raicu. Apropos de taxonomiile cenzorilor regimului ceaușist și anterior, s-a făcut caz și de aceasta, controversată, deranjantă: a) „sufletele moarte” (Mihai Ralea, cel ce îi facilitase stagiul francez etc.), b) „acelea ce trag să moară” (G. Călinescu, din nefericire), c) „captive” (Șerban Cioculescu, Ion Vinea, Radu Gyr, Vl. Streinu), d) scriitorii ce nu s-au „turcizat”, prosternat (L. Blaga, V. Voiculescu, Ion Barbu, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Alice Voinescu, Rădulescu-Motru... Evaluări validate sau infirmate de zeul Cronos?

Poate în *premieră*, alte fațete ale longevivului intelectual (decedat în 2006): *cronicar muzical, memorialist, portretist*.

În schimb, Virgil Ierunca nu s-a înșelat mai târziu, cu ocazia dezghețului cultural de după 1965, salutat, remarcat, iar noul val de scriitori verticali, neobedienți, înglobându-i pe Dorin Tudoran, Angela Marinescu, Ana Blandiana, Marian Papahagi, Al. Călinescu, și-a dovedit viabilitatea. Modestia, patriotismul indubitabil, curajul rostirii unor adevăruri dureroase, demnitatea, onestitatea l-au propulsat pe Virgil Ierunca în categoria ilustrațiilor disidenți - „figură exemplară de gânditor român” (apud Vladimir Tismăneanu, *Revista 22*), *polemist acerb*, cum îl caracterizează exegeții Mihaela Albu și Dan Angheliescu.

ELISABETA BOȚAN
(Spania)

Ruptură

Pentru Sofia Rodríguez García

*S-au destrămat perdelele ploii
cu broderia lor de oglindiri de cer.*

*Fereastra întunecată
își mângâie jelitul împietrit.*

Timpul își macină toate înfloririle

*Iar tu,
tu îți aduni
urmele pașilor în poală.*

Iluzie optică

*El, armator
pe mări involburate de mistere.*

*Ea, balerină
pe o batistă furată de vânt.*

Vânătoare

*Săgețile de foc au ars
câmpiile întinse ale mitului.*

*Vânătorul îmbrăcat în negru
a semănat păduri de eucalipt curcubeu.*

*Zeița rănită
își târăște tânguirea prin Valea Uitării.*

Cânt

*Fierbințeala prevestitoare de ploaie alunecă
pe sub piele.
Mângâieri filigranate, adieri de vânt
în întâmpinarea fulgerelor,
gândurile încalcite sub zăvor de tăcere.
Adâncurile se urnesc, acorduri de liră, flori.
Trupurile aprinse în încleștare, dansul flăcărilor.
Grămada încinsă de carne la intemperia plăcerii.
Cer sau pământ, totuna, într-un timp suspendat.
Ploaia din adâncuri și-a desfăcut brâul de culori...*

Roma

*Chemări ancestrale
adormite și ascunse în leagănul copilăriei
mă ademenesc să pornesc
în căutarea acelor vieți suprapuse
din drumurile tale eterne
Praful lor îmi sărută tălpile
Clepsidrele se sparg
Nisipurile se amestecă cu apa
O lume începe
O altă lume se destramă
Nu există despărțiri
Iubirea călătorește în timp
N-am cum să mă mai întorc la tine
Pentru că spiritul tău îmi guvernează viața
Și sufletul meu e poleit de aurul zilelor tale
Ceva din mine îți va aparține mereu doar ție
Ceva din tine va fi mereu doar al meu.*

Întru neuitare

Am mijit ochii, între somn și trezie, și mi-am întrebat trupul:

Mă iubești tu oare?

Cât mi-a trebuit să ascult firicele de glasuri, nemaiauzite, ale ochilor, nasului, buzelor, urechilor, brațelor, pașilor, oaselor, inimii, ale pielii și sângelui, ale fiecărei părțițe din mine, ale fiecărei celule, îngânând:

Mai întrebi? Încă mai întrebi? Nu suntem noi mereu cu tine?

Gândurile m-au dus apoi la cei de aproape:

Mă iubiți voi oare?

Cât mi-a trebuit să ascult blândețe voci, nemaiauzite, ale părinților, bunicilor, fraților și surorilor, ale prietenilor și rudelor, ale oamenilor pe care nici nu-i bănuiam, susurând:

Nu suntem noi bine ca tu să poți construi?

Am deschis ochii.

Cât mi-a trebuit să văd frumusețile nebănuite care mă înconjurau de peste tot? Bufnița pandantiv, motanii, cățelușa, obiectele, plantele, casa, grădina, pădurea, muntele și marea se strecurau în mine șoptind:

Nu știai că noi toți suntem aici ca tu să înveți viața, să înveți iubirea?

Afară ninge. Zăpada albă mă îmbracă, devin lumină.

Doamne, acum știi cât de mult mă iubești!

Transformare

În unde și unde,
sângele strămoșilor
curge prin noi.
Se prelinge în carne,
își face casă în minte și în inimă,
ne veghează.
Culegem ce-am semănat.
De noi depinde
să putem separa
grâul de neghină.
De noi depinde
să facem ca,
de la un an la altul,
de la o lună la alta,
de la o săptămână la alta,
de la o zi la alta,
de la o clipă la alta,
de la un om la altul,
de la un suflet la altul,
neghina să dispară,
iar grâul
să se planteze în noi
spre a face
să crească
Pâinea cea de toate zilele.

Prefacere

Când Cerul
îmbrățișează Pământul
răsare Lumina.
Sub vraja ei,
din adâncuri întunecate
mijesc flori.
Se întâlnesc,
zâmbesc,
apoi se înalță.
Corole se desfac.
Lumina din afară
o deschide
pe cea dinăuntru
în sărutul divin.

secretele casei

*pe tabla cerului
stă scris cu albastru
poemul unui gând desăvârșit
cine-i eminența care-l va citi
nu vom ști niciodată
căci la coada perfecțiunii se stă mereu*

*vom practica tactica omului ce-și duce mâna la gură
mirându-se de sutienul
în care s-au copt merele unui anotimp imprecis
niciunul n-a căzut în iarbă
lângă casa melcului
cineva (anonim) tot încearcă să afle aria cercului
sfidător de frumos
de dus în toate templele și de topit ceara lor
în mâinile rugăciunilor fierbinți*

*printre rândurile scrise cu litere de mână
se-aud mergând la braț două voci
cele care au calculat aria cercului
iar acum stropesc mărul cu substanța rezultată
din formula chimică a iubirii lor
nedorind să dea nimănui
din secretele casei*

între cuvinte

*stai între cuvinte
cum taurul în mijlocul arenei
imitându-i felul mânios de-a privi în jur
mie ce calitate îmi atribui
poate pe cea a toreadorului
care îmbracă în roșu cuvintele esențiale
cu patima cântecului tragic
structura ideilor însângerate
și ochi ce transmit condoleanțe
îndureratelor familii*

*chiar și așa, nu pot pleca
fără a le stabili ordinea în viață
nehotărârea devine hotărâre
unu devine doi
ce-ar fi de pierdut dacă doi ar deveni trei
numai că unele cuvinte insistă
să fie aranjate în catren*

*caut taurul în ochii fiecărui vers
scot din sân eșarfa roșie
care face din poveste un “de ce”
transmis unor familii mult prea morale
pentru a le putea convinge viitorul
de catrenul bunelor noastre intenții*

așa cum se cuvine

*cel mai surprinzător lucru
e să te trezești dimineața
și să constăți că ai fost buzunărit
din ce aveai nu ți-a rămas nimic
stelele și luna au intrat în posesia nu știi cui
pentru că la față nu l-ai văzut
decorațiile aflate pe piept au fost atrase
de magnetul unei inimi necunoscute
nimeni nu i-a reținut chipul
pentru a o putea interoga*

*(nu) mai bine moartea
mai bine moartea (nu)*

*viața ai îmbrăcat-o în dungi
când negre când roz
cum ai îmbrăca moartea (niciodată)
nici cântecul său de lebedă
în liniștea de mătase a lacurilor adânci*

*ce ai pierdut din buzunar e bun pierdut
poți trece printre degetele gândurilor
ce-a mai rămas
de multe ori nu
nici da
așa cum se cuvine*

Rana

*Am obosit...mă simt aproape învins
De timp, de noaptea ce-o să vină,
De trăsnetul ce mă pândește dinadins,
Cetatea să-mi prefacă în ruină.*

*Și iar încerc s-o rezidesc
De fiecare dată, mai frumoasă,
Pe crezul meu cel strămoșesc
Râzând de moartea ticăloasă.*

*Cobor și urc mereu prin timp,
Mă micșorez în zborul prin spirale,
În loc să fiu ca un Olimp
Tot plâng pe rana ce mă doare!*

*Tu, Doamne, mă pătrunde mai adânc,
Necazul meu nu-i decât lipsa Ta!
Aprinde candela în sufletu-mi plăpând,
Fii pansament pe rana mea!*

Tu ești

*Tu ești petala florii trecătoare
Și aripa ce face visul meu să zboare
Prea plinul ce îmi umple golul
Ori poate suferința, ce-i plătesc obolul.
Tu ești și spin și trandafir
Paharul mântuirii, ori cupa cu venin
Ești vârful, dar și prăpastie adâncă
Plăpândă uneori, dar tare ca o stâncă.
Mărire adeseori, sau poate decădere
Clipe zidite-n veșnicii, ori clipe efemere
Ești flacăra iubirii sacre din Eden
Ori focul ce nu doarme din Infern...
Cu tine pot reface sfera de la început
Și Raiul ce-mpreună l-am pierdut
Tu Evă ești, și clipă, dar și veșnicie
Prin puritatea veacului ce va să vie.*

Și iar

*Și iar se-ntinde noaptea peste noi
Puțin câte puțin ne-mbrățișează
Făclii se-aprind pe căi Lactei
Prin jertfă mersul lumii îl veghează.*

*Se ține viața noastră într-un fir
Pe nesimțite ea se desfășoară
Nuntași ce trec în haine de porfir
Și cerșetori oftând în haine de ocară.*

*Și iar coboară noaptea dintre nori
Fecioare neînțelepte veșnic ne-mpresoară
Și candela iubirii ce-abia mai arde-n noi
De la ospăț de nuntă, vor s-o dea afară.*

*Și iar se lasă noaptea peste crini
Mirese nenuntite călcate în picioare
Și trandafiri ce plâng încoronați de mărăcini
Cu lacrimi de parfum în loc de răzbunare.*

Astupă fereastra

*Închide fereastra
nu vreau să aud
cum se duce lumea de râpă
nu vreau să aud
când vin păsări
cu ghiare de argint
să scurme
prin țărâna vieților noastre
după râme electromagnetice
astupă fereastra cu ceva
cu umbra pădurii
sau cu umbra mea
vreau să rup din mine
partea de lup
care la toamnă se va face haită...*

Noapte

*Satul doarme
cu capul pe deal
casele visează
icoane agățate-n pereți
în cuie scoase din cruci
țărâni și-au uitat numele
prin livezi
drumurile dau unul în altul
cu urme de potcoave
luna sparge semințe
de floarea soarelui
cuvintele...
se cară unele pe altele
în poemele lumii.*

Batjocura vântului

*Sângele meu abia pârguit
se zbenguie chiuind
prin inima pădurii
sângele meu verde
ca un șarpe cu limbile scoase
se târăște săsâind
prin arterile cuvântului
sângele meu jucat în picioare
de cerbi
sângele meu pus în porți
în loc de steag
sângele meu bătut în meliță
băgat în acul cizmarului
să pingească papucii lunii
sângele meu...
batjocura vântului.*

Lipsește din mine un sfânt

*Lipsește din mine
un sfânt
a plecat să plătească
impozit pe
cruce la primărie
nu vrea să plece
în rai
cu nicio datorie...*

Fugă

*Fug casele prin sat
cu ușile date de pereți
și geamurile zornăind
fug satele prin țară
cu casele în spinare
fug țările pe fața pământului
cu satele făcute bandulieră
fuge pământul prin Univers
de-i sfârșie ecuatorul
fug oamenii din oameni
cu fuga pe fugă călcând.*

Numai eu

*Ochiul a intrat în ochi
ca să-i sporească vederea
și s-o facă mai căpruie
limba a intrat în gură
numai împreună pot
să tacă frumos
urechea s-a furișat în urechi
cine are urechi de auzit să audă
mâna își scoate degetele
și le aruncă
unul câte unul
în inele
numai eu nu am încotro
și rămân în cântecul
în care m-a înfășat mama.*

Strivit de cuvinte

*Strivit de cuvinte
mă înghesui în partea
cea mai de jos
a literaturii române
în subsolul unde
scrâșnirea dinților
este muzica cu care
se hrănește bezna
iar
numele celor mai mici
și neânsemnați scriitori
mucezesc perpetuu
îmi sânșeră o silabă
literele încep să mă doară
în partea de nord
a ființei mele
mijesc mușchii uitării.
Se face târziu
în frigul din beciul literaturii
cuvintele mă strâng
în menghina tăcerii
și eu strivit de cuvinte
îmi cresc patima rostirii...*

TANȚA TĂNĂSESCU

Aurel Vlaicu – as al aerului pe cerul Vienei

*Ești cel mai mare geniu
al poporului nostru, băiete!*
(I.L. Caragiale)

Prezentă la ceremoniile dedicate zilei de 15 Iunie, de la Viena, mi-am reamintit că, în curând, se vor împlini 110 ani de la succesul eclatant obținut de Aurel Vlaicu în capitala acestei țări, la Aeroportul din Aspern, la 23 iunie 1912.

Mai întâi, trebuie să reamintim doar o infimă parte dintre marile realizări românești în domeniul zborului: Istoria aviației române începe cu Traian Vuia (1872 – 1950), recunoscut drept pionier al domeniului aviatic, efectuând primul zbor autopropulsat (fără catapulte sau alte mijloace exterioare) cu un dispozitiv mai greu decât aerul, efectuat cu „Vuia I”, primul său aparat de zbor, botezat „Liliacul”. Cronologic vorbind, al doilea nume în clasamentul de top al aviației este Aurel Vlaicu (1882-1913), despre care vom vorbi în continuare. Lui îi succede mai puțin cunoscutul Ion Paulat (1873-1954), un inovator și inventator român care a construit primul hidroavion cu fuzelaj din lume (1911), respectiv Ștefan Protopopescu (1890 – 1929), primul aviator brevetat din România (1911). Având la bază propriul său proiect, acesta a construit avionul „Proto”, care urma să fie primul avion românesc produs în industria românească (1922). Grigore Brișcu este inventator al elicei duble cu pas variabil și al motorului rotativ (patentat de OSIM cu numărul 2323/2046 din 1912). În perioada 1909-1911, el realizează prima machetă și apoi un prototip al unui elicopter („aerobrișca”), dotat cu două elice coaxiale și contrarotative și un platou pentru variația ciclică a pasului elicei. Dumitru (Tache) Brumărescu (1872 - 1937), inventatorul unei aeronave cu decolare-aterizare verticală, un aeroplan original, primul avion de acest gen, pe care l-a și brevetat la OSIM, sub nr. 02218, în noiembrie 1909, la București.

Mult mai cunoscuți în țară și în străinătate au fost:

Elie Carafoli (1901 – 1983), părintele *primelor modele de serie ale IAR* dintre care: IAR-14 – primul avion de vânătoare în serie românesc (monoplan); IAR CV 11 – primul avion de vânătoare românesc; IAR 80 – aparate performante, comparabile cu avioanele moderne de luptă. Forțele

Aeriane Române sunt echipate cu aeronave cu reacție IAR 99 „Falcon”; precum și Henri Coandă (1886 – 1972) – inventatorul și descoperitorul efectului care îi poartă numele („Efectul Coandă”) cu aplicații în: medicină (construcția elementelor pneumonice); bază pentru controlul și ghidarea sateliților artificiali; proiectarea aerodinamicii lenticulare (farfurii zburătoare). Dar cea mai mare descoperire a acestui geniu al tehnicii este inventarea „motorului cu reacție”, invenția-mamă a tuturor motoarelor pentru aeronave super jet.

Aurel Vlaicu - un inventator de geniu

Să revenim la Aurel Vlaicu, erou pierit tragic la manșa avionului inventat de el. Avioanele inventate de acesta au înglobate priorități mondiale. Astfel, modelul „*Vlaicu I*” are trei noutăți: primul avion din lume cu aripa cu profil variabil; primul avion din lume cu 2 elice coaxiale contrarotative. Soluția revoluționară s-a folosit și se folosește și astăzi, inclusiv în aviația militară; primul avion din lume cu tren de aterizare cu roți independente; „*Vlaicu III*” este primul avion din lume, cu fuselaj aerodinamic, construit din metal; este de asemenea primul avion din lume cu inel de răcire a motorului cu cilindri în stea.

Aceste scipiri de geniu nu sunt întâmplătoare. Aurel Vlaicu este precursorul folosirii dronelor pe câmpul de luptă: în 1907, pe când efectua stagiul militar în Portul Pola de la Marea Adriatică, construiește un zmeu, montându-i un aparat fotografic pe acesta, cu care reușește să efectueze fotografii la mare distanță.

La Muzeul ce îi poartă numele, se află expuse câteva invenții uimitoare, dintre care amintim: motocicletă *Aurel Vlaicu*, un aparat de proiecție de concepție proprie.

Aflat în Germania la studii, Aurel Vlaicu inventează un nou tip de *gramofon* (la München), iar ulterior, în 1908, se angajează ca inginer la uzina de automobile OPEL din Rüsselsheim. Aici pregătește pentru curse o mașină OPEL, cu carburator și cutie de viteze montate și reglate de el, care a câștigat premiul I la un concurs. Patronii vor să îl păstreze, oferindu-i tot ce și-ar dori un inventator, dar acesta refuză: visul său era aviația.

Un detaliu interesant: *Muzeul Național de Istorie al României* deține în original Brevetul de aviator obținut de Aurel Vlaicu în Austria, cu ocazia mitingului aviatic de la Aspern (iunie 1912). Puțini știu că semnătura celui ce a emis acest act aparține unui medic născut în România, devenit președintele *Federației Aeronautice Austriece*: Dr. Constantin Alexander von Economo.

Cităm din documentarul pus la dispoziție de către Dan Toma Dulciu („Civilizație românească în Austria”- <https://bit.ly/3HI5bPv>) următoarele: „Născut la 21 august 1876 la Brăila, † 21 octombrie 1931 Viena (a locuit în

Brevet Aurel Vlaicu (sursa M.N.R.)

perioada 1905-1931 la adresa: Viena, Rathausstrasse 13), Dr. Constantin Alexander Economo a fost un strălucit neurolog, cercetător al cortexului cerebral; a intrat în rândul nobilimii prin căsătoria cu Prințesa Caroline Schönburg -Hartenstein (1892-1986). Dr. Economo provenea dintr-o familie din Elada, care trăia în România. Conform obiceiului vremii, părinții au trimis pe tânărul Constantin Alexandru să studieze ingineria mecanică la *Universitatea de Tehnologie* din Viena, dar fiul s-a orientat către medicină, în 1895. În perioada 1914 - 1916 s-a oferit voluntar în serviciul militar, ca aviator, dar s-a întors la munca de spital în 1917. La acea vreme a descris un nou tablou clinic cu tulburări anormale, *Encefalita letargică*, al cărei caracter inflamator și infecțios a putut să-l demonstreze. Această boală, în care poate fi diagnosticată o inflamație acută a cortexului cerebral, s-a manifestat în întreaga lume, luând aspect de epidemie, între 1915 și 1924 afectând, în principal, Europa și America de Nord. Epidemia nu a mai apărut din 1940.” Potrivit ipotezei lansate în 2018 de Dan Toma Dulciu, este posibil ca însăși misterioasa maladie care l-a chinuit pe Mihai Eminescu să fi fost o varietate a acestei grave boli, nici azi cunoscute îndeajuns și fără tratament. Dr. Economo a avut, de asemenea, realizări de pionierat în domeniul aviației: a fost co-fondator al aerodromurilor *Aspern* și *Wiener Neustadt*, fiindcă dr.

Economu nu a fost doar un om de știință remarcabil, ci și un pilot pasionat. În 1907 a dezvoltat un pronunțat interes pentru aeronautică și zborul cu baloane și, în 1912, a devenit primul austriac, posedând un certificat internațional de pilot. Din 1910 până în 1926 a fost președinte al *Aeroclubului austriac* și președinte al *Autorității Aviatice* a Ministerului Austriac al Traficului și Transporturilor. În timpul Primului Război Mondial, în 1916, a luptat ca pilot pe frontul din Tirolul de Sud. La cererea părinților săi, s-a întors la Viena, unde a tratat pacienți cu traumatisme la cap, ca medic militar. Economo își petrecea de obicei vara la castelul său din Gerasdorf, lângă Neunkirchen. În 1931, von Economo a murit din cauza complicațiilor unui atac de cord.

Concursul de la Aspern, o mare victorie a pilotului român

Revenit în țară în 1908, încurajat de un grup de jurnaliști și oameni de cultură, dintre care remarcăm pe Octavian Goga, Alexandru Vlahuță, Emil Gârleanu, Ștefan Octavian Iosif, Zaharia Bârsan, Ilarie Chendi și, cu ajutorul lui Spiru Haret, Aurel Vlaicu obține finanțare din partea guvernului român, dar și din partea familiei și a prietenilor săi apropiați (Romulus Boca, îndeosebi). Ca urmare, începe să construiască primul său planor, numit „Gândac zburător”, cu care, în 1909, va efectua primele încercări. Proiectul construirii aeroplanului a fost finalizat în 1909, iar la scurt timp A.Vlaicu a efectuat cu acest aparat primele sale zboruri. În 1910, cu avionul „Vlaicu I”, a participat la manevrele generale ale armatei române, utilizarea aviației în scopuri militare fiind o premieră pentru țara noastră, România fiind a doua țară din lume care a avut această armă în cadrul efectivelor sale. Dar Aurel Vlaicu mai obține un succes de ordin intelectual: este primul aviator din istoria aviației române, a cărui lucrare („Aeroplanul Vlaicu” - 1911) a fost premiată de Academia Română, în 1912, fiind și primul aviator ales membru (post mortem) al acesteia.

Placă comemorativă dedicată lui Aurel Vlaicu, la Aspern

Mai întâi să amintim câteva cuvinte despre istoricul acestui aeroport, astăzi dispărut de pe hartă. *Aeroportul Aspern* a fost deschis în iunie 1912 cu ocazia „Wiener Flugwoche”, deoarece aviatorii nu mai doreau să decoleze de pe *Simmeringer Heide*. Ziua de deschidere a marcat inaugurarea unei săptămâni internaționale de zbor, timp în care au avut loc, din păcate, trei accidente. Un an mai târziu, la 9 iunie 1913, Graf Zeppelin a aterizat cu dirijabilul „Saxony” la Aerodromul Aspern. Începând cu 1914, după asasinarea moștenitorului tronului, Franz Ferdinand, aviația civilă a fost interzisă, fiind destinată doar unor scopuri militare. Aici, la Aspern, au fost

parcate aeronavele fabricate de compania austriacă Aviatik, înainte de a intra în exploatarea armatei.

După Primul Război Mondial, aeroportul nu a putut fi extins pentru trafic aerian internațional, urmare a clauzelor *Tratatului de la Saint-Germain*, acest fapt fiind posibil abia în anul 1926.

În timpul *Anschlussului*, pe 12 martie 1938, avioanele germane au aterizat și l-au transformat imediat într-o bază a forțelor aeriene.

La „Flughafen Wien – Aspern” s-a pus o placă memorială, executată de artistul român Nestor Culluri, în amintirea zborului lui Aurel Vlaicu. Placa a fost dezvelită la 9 decembrie 1966, din inițiativa *Aeroclubului Austriei (Flughafen Wien-Aspern)*. Aeroportul s-a desființat în anul 2009, devenind un nou cartier al Vienei.

Așadar, la data de 10 iunie 1912 a început mitingul aviatic de la Aspern, unde aviatorul român a obținut un mare succes, în competiție cu piloți celebri ai timpului.

Înainte de concurs, aparatul „Vlaicu II” s-a bucurat de o apreciere unanimă, fiind expus în cadrul expoziției organizate în *Sala Rotonda*. Aici, majoritatea aparatelor erau de concepție și fabricație franceză.

La mitingul aerian au luat parte 43 de piloți din opt țări, în frunte cu francezul Roland Garros, cel ce va fi cunoscut mai ales prin turneul de tenis de la Paris, care îi poartă numele. Concurând într-o asemenea companie selectă de ași ai aerului, Aurel Vlaicu a obținut numeroase premii, situând România pe locul doi între țările participante la concurs. Pilotul român a câștigat premiile în valoare totală de 7.500 de coroane austro-ungare pentru aterizare de precizie, aruncare de proiectile și zbor aproape în jurul unui stâlp. Numărul de concurs al aparatului „Vlaicu II” a fost 38, fiind pictat pe aripa stângă și stabilizator.

Celebrul ziar vienez, *Neue Freie Presse*, lăuda performanța lui Aurel Vlaicu astfel: „Minunate și curajoase zboruri a executat românul Aurel Vlaicu, pe un aeroplan original, construit chiar de zburător, cu două elici, între care șade aviatorul. De câte ori se răsucea (vira) mașina aceasta în loc, de părea că vine peste cap, lumea răsplătea pe român cu ovații furtunoase, aclamându-l cu entuziasm de neînchipuit.”

Destinul aparatului de zbor creat de Aurel Vlaicu

În urma accidentului de la Bănești, 1913, au fost recuperate părți din epava avionului, acestea fiind păstrate în mai multe muzee românești: *Casa Memorială Aurel Vlaicu*, *Muzeul Militar Național* din București și *Muzeul Aviației* din București.

După această dată, două aeroplane „Vlaicu III” erau în construcție, trebuind a fi livrate Companiei Marconi. Compania britanică urma să primească un aparat pentru evaluarea performanțelor și experimentarea

radio, celălalt rămânând în România. După moartea tragică a pilotului român, unul dintre cele două aparate a fost finalizat de prietenii săi, Giovanni Magnani și Constantin Silișteanu, fiind pregătit de zbor, în mai 1914. În timpul ocupației germane a Bucureștiului, în 1916, un aparat „Vlaicu III” a fost confiscat și expediat în Germania, unde a fost văzut ultima oară de militarii români la un spectacol aerian la Berlin, în 1942. De aici i se pierde urma.

Apropiindu-se Centenarul zborului de la Aspern, a fost construită o replică a aparatului „Vlaicu II” (2004-2008) de către *Fundația Aerospațială Română* și *Romaero* din București, cu un buget de aproximativ 200.000 Euro. Aeronava folosește un motor perfecționat, de 100 CP, și materiale moderne, având comenzi modificate, comparativ cu aeronava originală. A fost expus la diferite evenimente comemorative ulterioare. În anul 2009, a obținut o medalie de bronz la *World Air Games* (WAG) de la Torino. După anul 2014, aeronava nu mai fost testată în zbor. Alte machete au fost construite de amatori în ultimii 50 de ani și sunt expuse în diferite muzee din România.

Performanța lui Aurel Vlaicu, subiect de film

Un interesant film documentar privind succesul dobândit de A. Vlaicu la Aspern, a fost realizat în anul 1912 de compania *România Film*, având ca regizor pe Constantin T. Teodorescu. Filmul, purtând titlul „Aurel Vlaicu la Viena”, a fost realizat în perioada 23-30 iunie 1912, fiind prezentat la *Cinema Național* din București, la 11 iulie 1912. Filmul prezintă mitingul de aviație de la *Aspern*, de lângă Viena, la care a participat și pilotul român, cu avionul său „Vlaicu II”.

Eroului aviator îi fusese dedicat, cu un an înainte, un alt film documentar: *Vlaicu la București* (1911), tot în regia lui Constantin T. Teodorescu (împreună cu Gheorghe Ionescu-Cioc). Destinul a făcut ca în anul 1913, același regizor să realizeze documentarul *Funeraliile lui Aurel Vlaicu*, un final tragic al acestei trilogii documentare.

Despre prezența așilor aviației române pe cerul Vienei, voi consemna într-un număr viitor.

Cufundarea în apă foarte rece și diplomația rusă

Diplomația rusă se bucură de o înaltă reputație, ca și cea franceză, de altfel, despre Franța spunându-se că „a pierdut toate războaiele dar prin diplomație a câștigat toate păcile”.

Înotul în apă foarte rece este un sport practicat de un grup restrâns de temerari din țările nordice, dar, chiar și în perspectiva încălzirii globale vertiginoase, este puțin probabil că va fi practicat pe scară largă. Cu toate că studii de mare acuratețe și amplouare îi atestă beneficiile, tentația practicării acestui sport rămâne redusă. Despre utilizarea cufundării în apă foarte rece există multiple relatări, dar ne vom referi în continuare la modul în care diplomația rusă a obținut succese remarcabile pe această procedură cu mare putere de convingere. Nu mergem mai departe de anul 1589 (atenție la ultimele două cifre).

Un stat puternic a fost sprijinit dintotdeauna de o religie mobilizatoare. Credința a însuflețit armatele și le-a condus spre victorie, așa cum aflăm referințe din Vechiul Testament și până în zilele noastre. Patriarhul Kiril al Moscovei îi binecuvântează și le insuflă curaj militarilor care sunt trimiși pe front în Ucraina. Imnul nostru național spune „Preoți cu crucea-n frunte / Căci oastea e creștină..” Mareșalul Ion Antonescu l-a adus în preajma asediului Odesei pe Petrache Lupu, vizionarul de la Maglavid, ca să încurajeze armata, iar Odessa a fost cucerită după lupte eroice și mari sacrificii.

Rusia lui Putin vrea să recucerească Odessa, ca și Kievul, dar se izbește de puternicul sprijin al României care face Ucraina aproape invincibilă.

Dar, să revenim la istorie. După cucerirea Constantinopolului, turcii au luat în proprietate marile averi ale Patriarhiei. Impozitele datorate turcilor erau copleșitoare, bisericile aflate în construcție nu mai puteau fi terminate, tipărirea de cărți de cult, plata slujitorilor bisericii, pe scurt, înalta patriarhie a fostei capitale a Bizanțului se afla într-o situație financiară deosebit de grea. Pentru a obține banii atât de necesari, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului Ieremia al doilea, pleacă împreună cu Mitropolitul Dorotei și se îndreaptă mai întâi către București, unde nădejdea era cam slabă sub vodă Mihnea Turcitul, apoi la Iași unde sunt primiți cu mare fast de Petru Șchiopul care, cum spune Cronograful, „le dete oameni să-i slujească la toate, domnul însuși se ducea la Patriarh și arăta o cinste deosebită”. Cum visteria Moldovei nu prea dădea pe dinafară, cei doi se îndreaptă spre Moscova. Era prima vizită de mare protocol a Patriarhului Ortodoxiei Universale în capitala Rusiei. Călătorie grea, căci pe atunci nu existau liniile aeriene TAROM. Țarul Fiodor Ioanovici, țarina Irina și fratele ei Boris

Godunov (nume cunoscut și iubitorilor muzicii), împreună cu mari ierarhi și boieri bărboși îi întâmpină cu mare fast și bucurie. A doua zi are loc discuția diplomatică cu Boris Godunov, adevăratul conducător, după care cei doi care au refuzat propunerile, sunt arestați. Motivul? După ce țarul Ian Vasilievici, cuscul lui Ștefan cel Mare, s-a căsătorit cu Sofia, de neam bizantin, Moscova a fost declarată „a treia Romă”, capitala lumii creștine. Avea însă nevoie de Patriarhie recunoscută. Patriarhul Ieremia al II-lea și Mitropolitul Dorotei i se fac repetate propuneri, tot mai ispititoare, inclusiv mutarea Patriarhiei cu același Patriarh la Moscova, dar aceștia refuză cu încăpățănare. Tratatul a durat un an întreg, timp în care cei doi au fost ținuți în frig, înfometăți, bătuți etc. (proceduri larg folosite și perfecționate în vremea URSS-ului). Dorotei relatează în *Cronograful* său că în ianuarie 1589, ca ultimă cale diplomatică spre înțelegere, patriarhul Ieremia a fost cufundat până la gât în apele cu sloiuri de gheață ale râului Moscova, după care țarul și-a arătat mila deplină și l-a scos din apă, nu înainte însă de a fi iscălit documentul de înființare a Patriarhiei care durează, de atunci, de șase secole. A fost unul din marile succese ale diplomației ruse, a cărei reputație este nezdruccinată. În mai 1589 țarul Fiodor Ivanovici emite Decretul/Actul prin care Patriarhia Rusă este confirmată „din neam în neam și pe veci”, după care Patriarhul Ieremia al II-lea și Mitropolitul Dorotei sunt lăsați să plece încărcăți cu bani și daruri, o altă dovadă de mărinimie rusească. În anul 1591, destul de târziu, Patriarhul Ieremia al II-lea trimite la Moscova un Tomos de recunoaștere a unei stări de fapt. Fără TOMOS o patriarhie nu poate exista. Acest Tomos este cu totul discutabil ca valabilitate, având în vedere presiunile diplomatice prin care a fost obținut. Regele Mihai și-a semnat abdicarea cu mult mai multă ușurință, ca să nu mai vorbim de capitulare (zisul armistițiu). Această capitulare pripită, care a fost răsplătită cu Ordinul Victoria acordat chiar de Stalin, a fost urmată de prizonieratul întregii armate regale române. 150 de mii de români au luat calea Siberiei de gheață.

Mitropolitul Dorotei al Monembaziei a consemnat și publicat la Veneția în anul 1631 toate cele mai sus relatate, într-o carte dedicată lui Alexandru Coconu, Domn al Țării Românești între 1623-1627. În prefață se spune: „Cronica de față s-a scris din porunca lui Petru Vodă” (Petru Șchiopul, *Domn al Moldovei*).

La 26 ianuarie 1589, Boris Godunov îl numește, ridicându-l în grad, pe Iov, arhiepiscop de Rostov, iar acesta, la 29 ianuarie 1589 este uns la Moscova de către Uspenski Sobor ca Patriarh al Moscovei și întregii Rusii. O parte din bisericile românești din Basarabia au rămas până și astăzi supuse Patriarhiei din Moscova, deși, după Lege, ar trebui să se reîntoarcă la Patriarhia României, cum a fost în vremea României Mari. Interesant este că un ambasador al României la Chișinău s-a dus de Paști la slujba oficiată la una din bisericile dependente de Moscova. Așa i-a spus inima lui, sau, poate nu era informat, deși un ambasador.....

Acum, când ne aflăm la începutul anului 2022, Patriarhia Română s-ar cuveni să protesteze energic față de persecutarea bisericilor românești din teritoriul ocupat acum de Ucraina. Duritatea acestor persecuții ne surprinde, mulți moldoveni încorporați în armata ucraineană au plătit cu viața apărarea acestei țări față de Rusia, iar ajutorul dat de România a fost pur și simplu enorm, copleșitor. Cât de mult ne iubesc oare ucrainenii?

Locul lui Boris Godunov va fi luat de țarul Falsul Dimitrie care-l va suprima pe Patriarhul Iov (cum s-a mai petrecut în istoria mai veche sau chiar oarecum recentă) înlocuindu-l cu greul Ignatie.

Oricum, istoria ne arată cât de rafinată și perseverentă este diplomația rusă și cât de variate sunt metodele de care se folosește.

(Notă de subsol: o serie de date au fost preluate din prestigioasa publicație *Literatura și Arta*, Chișinău, nr. 50-51, 15 decembrie 2022, căreia îi rămânem recunoscători).

DANA OPRITĂ

*

*întrebare fără răspuns –
lacrimi*

*

*răspuns fără întrebare –
lacrima*

*

*pe covorul alb
liniște împletită –
pisica toarce*

*

*praf
de
lumină –
a trecut un înger*

Înțelepciunea clepsidrei

*Când mama m-a născut
a construit o clepsidră.
A așezat cu grijă nisipul,
l-a binecuvântat să curgă lin
pentru ca viața să-mi fie
pomul dorințelor împlinite.*

*La botez,
nașii i-au dat un nume de sfânt
și-au rugat-o să-mi măsoare
cu grijă pașii
pe lungul fir al vieții,
iar pe mine, personajul în formare
m-au sfătuit să ascult ritmul său.
Să nu merg nici prea repede,
nici prea încet,
pentru că în interiorul clepsidrei
este scris cu litere de aur
planul lui Dumnezeu pentru mine.*

*Firele de nisip ascultătoare
mi-au zidit cu grijă bună temelie,
m-au înălțat, apoi m-au șlefuit,
povățuindu-mă să deschid ușa
Domnului
pentru a-I mulțumi că-n mine bate
o inimă ca a mamei.*

Pace pe Everest

*Atunci când mă surprind
hălăduind prin locurile înalte
ale Everestului inimii,
aștept la o ocazie
de cochetării îndrăznețe.*

*Cu pas buiestru
aștern linioliu liniștii,
fac din mână unor voci sidefii
care mijesc în poienele îmbrăcate
în veșmânt purpuriu,
fluturat ritmic
de vântul toamnătic.*

*Invit coarda răbdării
să deschidă abecedarul
frunzelor vibrante îmbibate
de foamea de a scormoni
în crochiurile anotimpului,
reînviind pasaje de poveste
căptușite cu visuri admirabile.*

*Imaginația-mi zburdă
cu osârdia rugii vii,
cronometru înregistrează
pacea omului lăuntric
al cărui bob de humă
a devenit spic cu rod bogat.*

SILVIA C. NEGRU

The Romanian Language – A Definition

*My language, the Romanian language
 is like the Lotus in blossom;
 the ancestral Sun – close to it,
 a pure thinking glass tray,
 love for my people and for my brother.
 A Danube River that bears it
 clearly and gracefully
 is elegant and distinguished,
 on the map of the large world.
 The eternal column means
 Spring, Ascension,
 over the wounds of love!
 The Romanian Rhapsodies,
 that strength have placed in faith...
 My language and eternity
 Are beside the Crown and the Cross!*

The Ring of the Years

*Oak trees bear any burden.
 They don't fall, don't cry, don't leave.
 Though they were cut pitilessly and shamefully,
 their heavy arms hit the ground powerfully.
 Even covered by clay,
 their ring of the years tells us
 how many leaves have fallen -
 a spank over the arrogant face.
 And how many bells have tolled...
 Free leaves come
 out of crippled stumps.
 The rigorous buds avenge themselves.
 Oak trees don't die! They walk beside the man, together.
 Life glitters in the journey of the leaf -
 At night, the green seeds yield fruits.
 Words mourn other words
 under the yoke of patience
 endlessly.*

Land in Tears

*I'm both a slave and a rich master;
I'm the sublime brilliance,
on a Land in tears.
Redeemed by Heaven -
A Spirit, Water, a clod,
a soar in the harvest of fruit
for Ascension, a new covenant.
A tear disappears,
we fail by not sacrificing on the altar stone.
Conceiving persistently by words,
aware of the ephemeral clay,
since tears are and they are no longer,
since we love the same Heaven,
while living on Earth.*

Ages

*Why are we afraid of old age,
since the decrepitude appears later?
The consenescence doesn't mean ruin;
Who bothers a leaden scenery draws near?
Reminiscences of youth still revive, helter-skelter;
We can imagine we pass the desired haven;
we give birth to love out of the rising water,
and wrap it in warmer waves.
We cut out new life swirls;
remembering the sequence we loved;
it knows about the rank of virtue and it is placed
on a smooth sledge slipping on the wide white.
The innocence of a certain age brings joy, too,
you can only ask this age for forgiveness;
you should fear and then bow
in front of the age of the immortal sequence.*

**The poems published here and in the previous issue
of this magazine were translated
from Romanian by Olimpia Sârb**

STEFAN ÇAPALIKU was born in Shkodër, in 1965. He graduated in Albanian language and literature at the University of Tirana in 1988 and followed with further studies in Italy, the Czech Republic and England. From 1993 to 1998, he was the head of the Department of Literature at the University of Shkodra. From 1998 to 2005, he was director at the Ministry of Culture for policies on books and libraries. Since 2005 he works as a researcher at the Academy of Albanian Studies and was a professor of aesthetics at the University of Arts in Tirana. His plays have been performed in several international theater festivals, where he has been awarded national

Foto: Ergys Zhabjaku)

and international prizes. Parts of his works in poetry, prose, drama and essays have been translated into English, German, French, Italian, Romanian, Polish, Bulgarian, Serbian, Macedonian, Croatian, Slovak, Czech and Turkish. Stefan Çapaliku was announced by the Ministry of Culture and other organizations as the best playwright for the years: 1995, 2003, 2007, 2012, 2016. He presents today's Albanian literature in „Histoire de la littérature européenne” CNRS Editions, Paris 2021.

STEFAN ÇAPALIKU

Last Night

*Last night in the city,
They killed his guard dog.
They had killed his attack dog in 1945.
They told me his guard dog
Had long languished with loneliness
And would have died of starvation
If they hadn't killed him.
I can't help but suspect
That since he was blind, deaf, and mute,
He put himself in harm's way.*

She Should Be Home By Now

*She should be home by now.
Who knows where she hid her thoughts of me.
I fear in her confusion
She left them
In a place they can't be found,
In a place they can be found.*

*Perhaps, after many years,
She will find her thoughts of me sleeping
For even thoughts fall asleep when tired
Without saying goodnight.
Thoughts also die at night
Without asking for a little water.*

Hungarian Rhapsody

*On this Sunday morning,
The liquid speech of the girls
Resembles a meow.
The trees are silent.
"And you told me you would return on Sunday."
A line from the suicidal song, "Bothersome Sunday",
By the Hungarian composer, Lazlo Javor,
The only thing I remember
On Sundays in this country.*

*But now I am going away,
Leaving behind a woodpile.
Let them burn it in winter.
I can't help them
Even if the winter is harsh.*

*As the last leaf
Abandons the lonely trees,
I notice the increasing strangehold on Hungary
And the villages around the churches.*

*More distant trees are also bare
Like the people in revisionist films
When rebellion made sense
For rebellion demands stunted trees
And exposed navels.
But on this train,*

*Everyone looks so innocent
That I can't figure out
Who brought winter's destruction to this country.
Vultures and other wild fowl
Follow the train
Like the gulls that pursued Odysseus's ship.*

*I am going home.
The train heads south,
Cutting through virgin fields.
I don't know
Who will explain why I left:
I, the one running away,
Or the train taking me.
I only know the gray Sunday morning
Is the perfect time to rebel
For Sunday afternoon is lethargic,
Good only for a game of chess.*

*At each station,
Cars that have been there since 1956
Await a push
Or perhaps a locomotive.
Filled with a century of fury,
They feel betrayed.
Knowing it's Sunday,
The right time for revolution,
They stand there and wait.
If nothing else,
The horses must be shod,
The riders' containers filled with goulash.
The lovers must lead
Since there is no more room
In the undulating landscapes
With broken mirrors.
Hungary is a flat country.
Therefore, the irritated cars must be removed.
Stations have no reason to remain silent
Even sixty-five years after the failed revolution.
Someone needs to shake up this passive people.
As always, someone needs to die for us, too,
Still warmed by the southern sun.*

Translated from the Albanian by Carrie Hooper

Wisława Szymborska – 100 sau Despre bucuria scrierii

Am citit pe internet, la 4 iulie, că aceasta ar fi ziua în care s-a născut Maria Wisława Anna Szymborska, poeta poloneză, deținătoare a Premiului Nobel pentru literatură, decernat în anul 1996. Deci, nu data consemnată în alte lucrări de referință, respectiv 2 iulie 1923. Încă din perioada studenției la Universitatea de litere din Varșovia, în deceniul al șaselea al secolului trecut, i-am parcurs cu interes opera poetică. Aceasta, în ciuda faptului că unul din asistenții mei îi imputa, cu o vehemență demnă de o cauză mai bună, devierea *comiterii de concesiile ideologice în anii 50*, fapt care în ochii lui o discredită definitiv. Personal, remarcam în lirica ei multă simțire, o inteligență aparte, o bucurie de a scrie, așa cum a și spus-o în unul din poemele sale. Nu întâmplător, florilegiului pe care l-am tradus și publicat în 1977, la Editura *Dacia* din Cluj, i-am dat titlul menționat mai sus.

Demn de subliniat ar mai fi și faptul că acesta a fost primul volum din creația ei tipărit peste fruntariile Poloniei. Să nu spună cineva că n-am fost inspirat în alegerea făcută (sic!). Wisława Szymborska – acest Mozart al poeziei poloneze -, s-a născut la Prowent, o zonă a orașului Kornik de azi, urbe situată în vestul Poloniei. De aici, copilul s-a mutat împreună cu familia, în 1924, la Torun și apoi la Cracovia. După izbucnirea celui de-al doilea război mondial, în 1939, tânăra s-a înscris în învățământul clandestin, în așa zisele „tajne komplety”, care pregăteau tinerii studioși pentru reconstrucția viitoare a Poloniei. Pentru a evita o iminentă deportare la muncă forțată în Germania, în 1943 ea s-a angajat ca funcționară la căile ferate. Coincide aceasta și cu perioada în care a început să scrie povestiri și poezii. După eliberarea Poloniei s-a înscris la studii academice normale la Universitatea

Jagiellonă; la început la litere, apoi la sociologie. Atunci a scris primul poem: *Caut slove*. A avut prilejul să îl cunoască și pe Czeslaw Milosz, alt Laureat al Premiului Nobel pentru poezie (1980), cu care se va împrieteni. În 1948 renunță la studii și se căsătorește cu poetul Adam Wlodek, de care a divorțat în anul 1954. Rămâne apropiat de el până la moartea lui, în anul 1986. În perioada proletcultistă, precum mulți dintre confracții ei, poeta a îmbrățișat, precum Beniuc, Deșliu și alții la noi, ideologia moscovită, debutând cu volumul: *Dlatego żyjemy* (Pentru asta trăim). Aceasta era cartea pentru care autoarea era vehement condamnată de asistentul M. Rurawski, amintit mai sus. Însă, imediat după evenimentele de la Poznan, din martie 1956, poeta începe să demasce vehement înstrăinarea trăită de societatea poloneză, ca și cea din întregul lagăr, așa zis socialist. În acei ani, Wislawa Szymborska a început să se apropie de vechiul dizident Jerzy Giedroyc, cel care a tipărit, imediat după război cunoscuta revistă *Kultura*, ce apărea la Paris. De-a lungul anilor care au urmat a publicat volumele: *Pentru asta trăim* (1952), *Întrebările pe care mi le pun* (1954), *Chemare pentru Yeti* (1957), *Sarea* (1962), *Versuri alese* (1964), *O sută de bucurii* (1967), *Poezii alese* (1967), *Poezii* (1970), *În orice caz* (1972), *Culegere de versuri* (1973), *Oameni pe pod* (1986), *Poezii : Poems* (1989), *Început și sfârșit* (1993), *Lecturi Supra obligatorii* (1994), *Vedere într-un fir de nisip* (1996), *O sută de versuri – o sută de bucurii* (1997), *Clipa* (2002), *Caiete cu rime pentru copii mari* (2003), *Două puncte* (2005), *Aici* (2009), *Ajunge* (2012) *Strălucirea revolverului* (2013). A decedat la 1 februarie 2012, la vârsta de 88 de ani, la Cracovia. Criticii polonezi au remarcat în poemele sale exprimarea unor neliniști firești legate de manifestarea ființei umane și ale aspirațiilor lor cotidiene. Tehnicile artistice folosite, caracteristice pentru cultura pop, au fost ambiguitatea, ironia, paradoxul, contradicția etc. După decernarea Premiului Nobel pentru literatură (1996), popularitatea ei a crescut mult, fără să fi apărut până în prezent exegeze pe măsură. Elocventă rămâne caracterizarea emisă de juriul care i-au acordat înalta distincție, formulat destul de ambiguu: „pentru un fel de poezie care permite, cu precizie ironică, contextelor istoric și biologic să se arate în fragmente de realitate umană”. Wislawa Szymborska însăși, a făcut-o cel mai bine într-unul din poemele sale:

Posibilități

Prefer cinematograful.

Prefer pisicile.

Prefer stejarii de pe Warta.

Il prefer pe Dickens în locul lui Dostoievski.

Mă prefer pe mine iubind oamenii

și nu iubind omenirea.
Prefer să am gata pregătit acul și ața.
Prefer culoarea verde.
Prefer să nu spun că
rațiunea ar fi de vină pentru toate.
Prefer excepțiile.
Prefer să plec mai devreme de-acasă.
Prefer să vorbesc cu doctorii despre altceva.
Prefer ilustrațiile vechi vărgate.
Prefer să fiu ridiculizată că scriu versuri
decât să fiu ridicolă că nu scriu.
Prefer să iubesc aniversările nerotunde
pentru a le sărbători zilnic.
Îi prefer pe moraliștii
care nu-mi promit nimic.
Prefer bunătatea vicleană
In locul celei prea încrezătoare.
Prefer pământul în civil.
Prefer țările înfrânte și nu pe cele învingătoare.
Prefer să am îndoieli.
Prefer iadul haosului și nu pe cel al ordinii.
Prefer poveștile Fraților Grimm
și nu primele pagini ale ziarelor.
Prefer frunze fără flori și nu flori fără frunze.
Prefer câinii cu coada netăiată.
Prefer ochii luminoși, ai mei fiind întunecați.
Prefer sertarele.
Prefer multe lucruri pe care nu le-am enumerat
și multe de asemenea neenumerate.
Prefer zerourile la grămadă
și nu puse la rând după cifre.
Prefer timpul pe pământ și nu în stele.
Prefer să bat în lemn.
Prefer să nu întreb: de câtă vreme
și până când.
Prefer să iau în seamă chiar și posibilitatea
Că existența își are rațiunea ei.

Traducere și prezentare de Nicolae Mares

Tragedy of Love - Dramaturgical thoughts for rehearsals of Goethe's *Faust*

Mephisto's plan seems to be working. Faust, who had started out pessimistically, has received an education in the witch's kitchen: he has been civilized into a man of the world and prepped for sexual indulgence, he is ready to enter the world as a lecherous seducer. The encounter with Gretchen comes harshly on cue, "With that stuff in your belly, I guarantee, you'll find a Helen in every girl you see." This encounter is the first, best opportunity to show the frivolity of the "depraved man" (Brecht).

But the "depraved man" is Faust, and Gretchen is not the "first, best." Faust breaks into an unfamiliar, parochial, self-contained world. He discovers boundaries, he discovers beauty. Mephisto has awakened Faust's libido, but not killed his emotions: in sensuality he seeks beauty, in pleasure he seeks productivity, and in Gretchen he seeks the world. But even as he slips from Mephisto's grasp, he is driven squarely back into his arms through the unavoidable catastrophe.

Gretchen is not the world, and her love is itself a Faustian escape from her world of limiting convention, rigid dogma and narrow-minded morality. This attempt to escape out into freedom fails because of what makes it great: the constraints on each of the lovers. In the most beautiful moments of their love, two individuals meet. Faust has no world to offer, as he is on a journey, and Gretchen's alternative is her world, in which she remains bound by a thousand societal shackles. Faust attempts to flee the unavoidable conflict: Forest and Cave. Using inner turmoil and self-deceit Mephisto forces him to make a decision about Gretchen, and Faust concludes, "[May] both of us hurry toward destruction." But she will be destroyed without him. Faust must choose between being disloyal to himself or to Gretchen. The decision is tragic, and no one can take the responsibility from him. It remains to be seen whether he is able to accept that responsibility.

Gretchen's major free decision is her surrender to Faust after their discussion on religion. It's not only a matter of sleeping with a man before marriage – she's giving herself to a man who is outside the framework of the laws of her world, and she's not asking about religion, law or security. Then the norms and institutions, codes, and ecclesiastical and bourgeois morality come at her, destroying her entire family. Mephisto entraps Faust in these norms (killing Valentin is a capital crime) and easily pushes him to betray Gretchen.

Mephisto has a scheme to continue to push Faust's unassuaged drives, and work against passionate emotion and regret. This plan centers on Walpurgis Night: the "eternal feminine draws us upward." But the Witch's

Sabbath, like everything else in this story, has two sides. On one hand it is a fantastic composition of the animalistic, equivocal, reactionary, and unproductive side of the human world, but on the other hand it shows the pagan and natural world in opposition to how the clerical & dogmatic institutions denounce nature and violate the senses. Mephisto maliciously invents generalizations on human behavior and contemporary societal conditions that are verifiable through thousands of facts, and offers these inventions on the level of empiric evidence with cynical corollaries. He follows the dialectic law “everything that’s been created deserves to be destroyed” with “better it had never been created.” Faust is all too human enough to succumb to the temptations of the Walpurgis orgy. The memory of Gretchen calls to him and brings jarring dissonance to the scene: at this moment he’s not an ascetic, but a man nearly flooded in sexuality. The contradiction is *in him*, however, since he produces the memory himself. His accusations against Mephisto are honest in his frantic despair, but they are not justified. Mephisto counters his reproaches with “Who ruined her, me or you?”

On magic horses Mephisto & Faust go by the place of execution on the way to Gretchen. The mood is gloomy, she’s penned up in a cage, the place is not unlike a pigsty. But rescue through Mephisto’s aid, by Faust, whose love is dying away in blood guilt and a new lust for life, is not possible for her. She had based her life on love, against God and against the world. And now that love is dead. (“Where has your love gone?”) *That* has driven her to madness, and in insane despair she submits to the verdict of the world from which she tried to escape. Faust has been defeated and hauled away by Mephisto, and Gretchen has been dragged out to the blood court, but above them the voice of eternity – God, history – resonates with majestic coolness: “She is saved!” We call on you to hope – the legacy, not consolation of the one who has been sacrificed.

JEAN BODIN (HEINZ-UWE HAUS)

Thespis

*The ashes of the words is not
The memory from distance
But every day death is time
To run again the following morning.*

*The ashes of the words
Haven't gone they seem
To bring the voice from
Distance into history.*

*I beg time to change its course
And still I trust in that tomorrow.*

Foam-Arisen

*unwilling to explain
the clear veil over
her memory like
a willow swept by
rain all day white
foliage but minding
jacinth myrrh and ivory.*

Dried voices

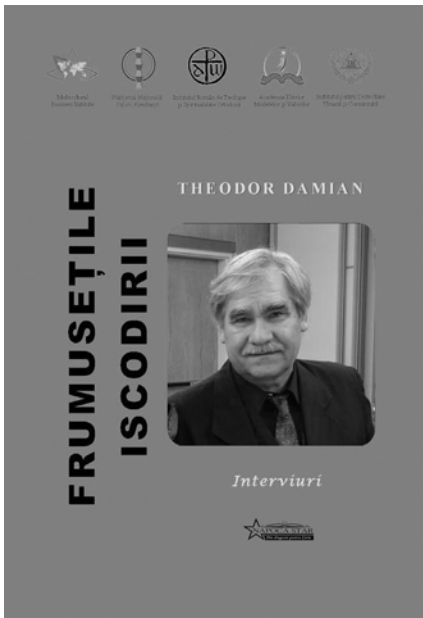
*echoing the drained pool
whispering over the sunlit arch
to let them think twice but
lonely there in time
at the green line.*

Measure for Measure

*love gave the power
but took the will here
now always in freedom
by necessity without
past and future they
could not see to see.*

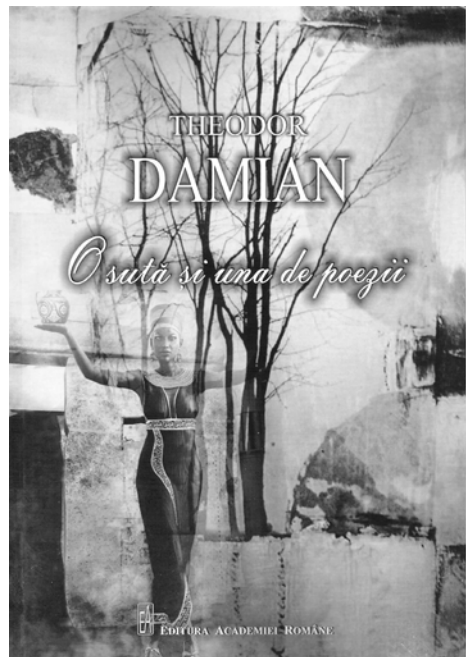
In a minute

*on the look of death
she said it for herself
unwilling to explain
Aphrodite's fear in
a handful of dust
there is time.*

Theodor Damian,
Frumusețile Îscodirii,
NapocaStar, Cluj, 2023

Theodor Damian,
O sută și una de poezii,
antologarea poeziilor
aparține autorului, nota
biobibliografică, selecția
reperelor critice și prefață de
Theodor Codreanu,
Editura Academiei Române,
București, 2022

Dragoș Morărescu De la William Shakespeare la Vasile Voiculescu

„În epoca 1956-57, într-una din vizitele făcute lui V. Voiculescu, țin minte că acesta mi-a arătat o întreagă serie de interpretări grafice ale lui Dragoș Morărescu, la versurile de înaltă tensiune din atât de neașteptatul ciclu al Sonetelor. Din aprinderea iscoditoare cu care privirea lui V. Voiculescu urmărea ilustrațiile pe care le scotea tăcut din mapa lăsată de îndrăznețul grafician nu lipsea însă și o reacție de nedumerire. De altminteri, sensul puținelor cuvinte, pronunțate de el drept comentariu a fost că așteaptă a se obișnui cu ele. Personal, după cum spuneam și lui V. Voiculescu la momentul respectiv, consider că Dragoș Morărescu, înțelegând nu întâmplător să recurgă la tehnica de colorație a laviului a reușit să esențializeze în ipostazele unor forme abstracte toată fervoarea care mistuie în crepusculul vârstei pe autorul *Ultimelor sonete* închipuie ale lui Shakespeare în traducere imaginară”.

Dinu Pillat

Sabina Măduța în dialog cu artistul plastic Dragoș Morărescu

SABINA MĂDUȚA: Nu-mi pot ascunde plăcuta mirare ce m-a cuprins intrând în casa d-voastră, domnule Dragoș Morărescu, întâmpinată fiind de chiar figura poetului Vasile Voiculescu înfățișat în pictura d-voastră în chip de mag. Dar iată că și-n biroul unde ne-am retras să-l evocăm, printre atâtea icoane și tablouri splendide ce ne inconjoară, dintr-un alt tablou ne învăluie privirea blândă a marelui scriitor. Ca grafician, pictor și poet, dumneavoastră care ați avut norocul să-l cunoașteți pe omul și scriitorul de geniu V. Voiculescu, ați vrea să ne destăinuieți câte ceva despre începuturile acestei prietenii și statornice pasiuni?

DRAGOȘ MORĂRESCU: O fac cu multă plăcere considerând că-mi îndeplinesc o datorie nu numai față de marele meu mentor spiritual, dar și față de tinerii cititori. L-am cunoscut pe doctorul Voiculescu prin anii 1952-53 datorită fiului său Ionică. El era slăbiciunea poetului care privea cu îngăduință înduioșată, înțelegere disimulată, meandrele existenței sale abia ținute în echilibru. Eu pe vremea aceea, tânăr arhitect fiind - nu îndrăzneau să mă apropii prea mult de omul de cultură în viață, a cărui modestie și cumsecădenie îi închideau porțile iluzoriei sale cetăți, dar căruia îi simțeam bunătatea. Omul firav, tăcut și liniștit, sub aspectul de bunic șters, anonim interzicându-și orice părere asupra actualității simțeam a mă privi cu bunăvoința contemplativului înțelept, a celui ce lasă ca apa să curgă fără să o tulbure. Am avut bucuria să-l ascult citind cu voce molcomă fără accente dramatice povestirile sale inedite.

Ascultam cu sfințenie, ca sub vrajă, în încăperea îngustă, prelungă, într-o altă lumină curgerea altor timpuri, imemorabile, când între făpturi și oameni existau alte raporturi.

La fiul poetului, Ionică, am auzit pentru prima oară între anii 1952 și 1956 pe marele poet citindu-ne povestirile sale *Loștrița*, *Ciorbă de bolovan*, *În mijlocul lupilor*, *Chef la mănăstire*, *Perna de puf*. Din acești ani datează și primele schițe de portret pe care le-am desenat după figura blândă a schivnicului din str. Staicovici 34.

Majoritatea le-am făcut în această casă ce aparținuse cândva lui Mihail Kogălniceanu, frecventată de Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, I. D. Ștefănescu, Adrian Maniu, ospătarul meloman Apostol Apostolide și alți intelectuali în vârstă sau mai tineri. De-a lungul timpului doar câțiva artiști îi conturaseră chipul: Aurel Bordenache în pastel, Maria Brates Pillat în acuarelă, Demian în tuș, iar Marcel Iancu o schită de factură modernă. Locuința sa cu fațada la stradă era străjuită de tei înalți bătrâni cu umbra deasă și înmiresmată. Se intra prin curte, urcând scările de piatră tocită, acoperite de o umbrelă de sticlă cu nervuri drepte de fier, la un parter înălțat. Din vestibulul dotat cu un cuier chinezesc din lemn prețios intarsiat, cu o pasăre înfoiată din lame de fildeș, intrai în holul îngust și lung cu camere înalte pe ambele laturi. Pe jos o scoarță basarabeană cu stilizări mărunte, geometrice, verde și tabac, la perete o banchetă cu spătar din stejar sculptat din abundență, cu motive de renaștere italiană. Camera cea mai mare, a poetului, era prima din dreapta, luminată de două ferestre în care da buzna frunzișul viței sălbatice.

Îmbrăcând doi pereți, biblioteca sa din stejar masiv, sculptat, cu rafturi la vedere aparținuse probabil primului proprietar. Patul, în stânga ușii, cum intrai, mai bine zis divanul tare, cu scânduri dedesubt, la piciorul bibliotecii, era acoperit de o pocladă sub care poetul intra în vremea friguroasă, în încăperea unde nu mai voia să aprindă focul niciodată deși avea o sobă impozantă. Aici dezbrăcat până la brâu își făcea exercițiile de gimnastică Yoga și de respirație. Atât la intrare, cât și în camera sa, doctorul

păstra câte o potcoavă proteguitoare. Masa de lucru care aparținuse cândva familiei Lepădatu (o rudă a soției) era încărcată de cărți. De proveniență italică, friza cu încrustări de fildeș se sprijinea pe picioare sculptate cu atlanți. Jițul său spaniol decorat cu piele de Cordoba se găsește acum la muzeul din Ploiești. Alături de două fotolii moderne în care te afundai comod, mai erau și două fotolii cu cotiere, unul mai mare din stejar sculptat în stilul Renașterii italiene, la modă în a doua jumătate a secolului trecut, iar cel mic cu picioare încrucișate părea florentin. Făcând pereche mesei de lemn, dulapul burdușit cu cărți de artă zărite prin cristalul bizotat, era străjuit lateral cu perechi de atlanți. Deasupra cornișei bibliotecilor se înșirau peisaje, între care și casa părintească din Pârscov, ale pictorului, coleg de clasă la Liceul Lazăr și bun prieten, Nicolae Constantinescu, ce trecuse și pe la Barbizon. Unicul voiaj în Italia la Veneția îl făcuseră împreună în 1908.

Pictorul tuberculos a murit tânăr, iar poetul i-a ajutat mult timp soția. Cum deschideai ușa zăreai în fața ochilor, între celelalte tablouri pe Maria Colau Mitescu, mama soției, în rochia cu dantelă gri și roz, impozantă. Câteva icoane rusești și câteva de țară ornau peretele. Pe jos un covor persan tocit iar lângă perete o modestă ladă țărănească.

S.M.: Înțeleg că îl frecvențați des pe V. Voiculescu în casa de pe str. dr. Staicovici. Vorbiți-ne vă rog despre omul și scriitorul atât de prețuit de d-voastră.

D.M: Înfățișarea sa era aceea a unui schivnic. Capul și-l ținea mereu descoperit. Doar pe stradă purta o borsalină învechită, cu boruri largi. O bundă veche bătută cu flori mărunte dese îi ținea cald. În picioare purta bocanci oboșiți de vreme. Părea un moșneag, paznicul unei împărății de cărți, oprit un timp dintr-o lungă călătorie.

În încăperea care parcă se dilata în prezența sa, am notat în răstimpuri unele aspecte ale efigiei sale. Pe biroul său am zărit odată dactilogramele unor poezii. Erau *Sonetele* la care din când în când adăuga suitei o nouă bijuterie.

Turnate, pare-se dintr-o dată, cu puține retușuri, fără chinul îndârjit al meșteșugarului ce vrea să obțină perfecțiunea, ele erau transcrise ca și cum i le-ar fi șoptit cineva la ureche. În creuzetul său, materia și duhul decenii decantate își găseau în asceza ultimilor ani izbânda. Solicitându-i-le spre a mă înfrupta din ele, mi-a îngăduit favoarea neacordată decât celor mai apropiați să le duc acasă, să le citesc pe îndelete. Cuprins de farmecul lor am simțit nevoia să-mi aștern pe hârtie în linii emoția fără a urmări un scop imediat, decât descătușarea acesteia. Astfel am realizat într-un interval relativ scurt 30 de desene în peniță și laviu și 5 imagini în culoare tempera. Împrejurări nefericite ne-au împiedicat a realiza atunci întreaga ilustrare. Imaginile se succed în continuare pornind de la întâiul sonet, din 5 decembrie 1954, până la al 16-lea din 20 ianuarie 1955, și continui până la cel de-al 63-

lea din 22 iulie 1956. Pentru cele executate am făcut o mapă, pe care i-am arătat-o poetului care le-a privit tăcut, rugându-mă a i le lăsa spre a le mai răsfoi. Mai târziu înapoiindu-mi desenele poetul îmi spune:

„Da, poate într-un viitor le-am vedea într-o ediție engleză”.

Această suită în afară de valoarea ei intrinsecă marchează un moment în istoria graficii moderne, avându-se în vedere distanțarea de direcția dominantă a epocii.

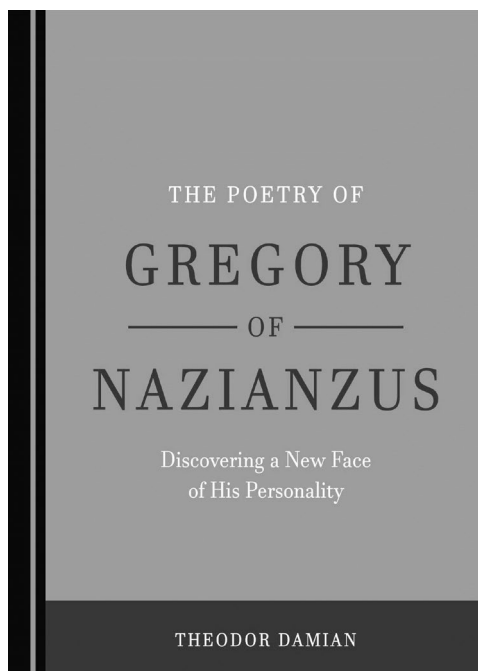
În legătură cu titlul sub care știu că aveți de făcut o precizare.

De un deosebit interes este titlul Sonetelor așa cum l-a încheșat poetul în 1956-1957, consemnat după dorința sa pe lespedeza paginei de titlu: ULTIMELE SONETE ALE LUI SHAKESPEARE, TRADUCERE IMAGINARĂ DE V. VOICULESCU. IMAGINI DE D. M.

Din acest titlu lipsește cuvântul *închipuite* cum apare în volumul imprimat postum. Ultimul sonet (90) corectat de poet este din 20-21 iulie 1958 cu numai câteva săptămâni înaintea arestării sale.

Sabina Măduța

București, Februarie 1992

Theodor Damian, *The Poetry of Gregory of Nazianzus, Discovering a New Face of His Personality*, Cambridge Scholars Publishing, UK, 2022

FOTOALBUM

14 februarie 2023.

Theodor Damian (dr.) și Doru Eugen Popin, editorul revistei *Alternanțe*, la Garmisch-Partenkirchen.

10 martie 2023,

Cenaclul literar „M. Eminescu” din New York.

A fost lansat, la Biserică, după Sf. Slujbă, volumul *Tinerețea mea* de Acad. Ioan Iovitz Popescu.

La masă: Nicole Smith (st.), Pr. Th. Damian, Victoria Plaveti, Doru Tsaganea și Valentina Ciaprazi.

În picioare o parte din asistență.

În centru Pr. Florin Spiniu (Foto Alex Marmara).

26 martie 2023, Cenaclul literar „M. Eminescu” din New York. Lansarea volumului *Casa gândurilor* de Elena Mitru. Au vorbit Th. Damian, Angela Cawog și

autoarea.

**9 aprilie 2023, Biserica
Sf. Ap. Petru și Pavel,
New York.**

De Florii s-a celebrat
aniversarea a 30 de ani de
la înființarea de către
Pr. Theodor Damian a
parohiei.

De la dr.: Dr. Napoleon Săvescu,
președintele Consiliului parohial,
Pr. Th. Damian, preoteasa Claudia
Damian, Mariana Plate, președinta
Comitetului parohial, Nicole Smith și
Andrei Damian.

16 aprilie 2023: Sf. Paști la parohia noastră.
Slujba din noaptea Sf. Învieri. Pr. Th. Damian (st.) și Fr. Paul Theophilus.

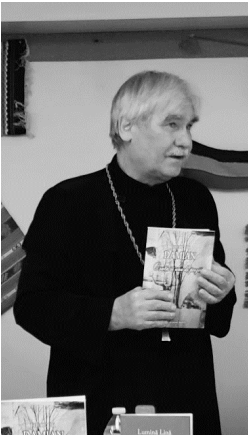

**30 aprilie 2023,
Cenaclul literar
„M. Eminescu”.**
Lansarea volumului
*The Poetry of
Gregory of
Nazianzus:
Discovering a New
Face of His
Personality* de
Theodor Damian,
publicată de
Cambridge Scholars
Publishing. Au vorbit
prof. univ. Valentina
Ciaprazi și autorul.

**Duminică 14 mai 2023. La biserica noastră au avut loc trei evenimente:
Celebrarea Zilei monarhiei și a Independenței de stat a României, lansarea
volumului *101 poezii* de Theodor Damian, apărut la Editura Academiei
Române, București, și Ziua Mamei după tradiția americană.**

Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea evocând evenimentul istoric ascultat de
Pr. Florin Spînu și Pr. Theodor Damian.

Pr. Theodor Damian cu noul său volum de poezii.

Aspecte de la celebrarea
zilei Mamei

27 mai 2023, la Mănăstirea „Sf. Dumitru”, Middletown, NY.

Slujbă în sobor cu IPS Mitropolit Dr. Nicolae Condrea cu ocazia hramului mănăstirii.

Pr. Th. Damian și Adrian Alui Gheorghe

Dr la dr.: Adrian Alui Gheorghe cu soția sa
Carolina, Claudia și Pr. Th. Damian,
Pr. Florin Spînu, Pr. Tudor Mazur.

**Duminică 28 mai 2023,
Biserica „Sf. Ap. Petru și
Pavel, Astoria, New York.**

**IPS Dr. Nicolae Condrea,
Arhiepiscop al Arhiepiscopiei
Ortodoxe Române a SUA
și Mitropolit al Mitropoliei
Ortodoxe Române a celor două
Americi a slujit,
alături de un sobor de preoți
cu ocazia ieșirii la pensie a
Pr. Theodor Damian și a instalării
Pr. Florin Spînu ca paroh.**

IPS Mitropolit Dr.
Nicolae Condrea
alături de preoții
(de la st.)
Florin Spînu,
Vicențiu Temirov,
Gavril Damian,
Ioan Proteasa,
Theodor Damian.

De la st.: Felicia Georgescu, Mariana
Coșa, Claudia Damian, Maria Bușa,
Andrei Damian, Lia Lungu, Cristian
Amarghioalei, Valentin Ursache.

P.C. Pr. Theodor Damian primește din partea Părintelui Mitropolit, la aniversarea celor 50 de ani de preoție și 30 de ani de când a înființat parohia „Sf. Ap. Petru și Pavel” din Astoria, New York, distincția și ordinul „Sf. Ștefan cel Mare”, iar Doamna preoteasă Claudia Damian primește distincția „Crucea Patriarhală”, cea mai înaltă distincție pentru laici în Patriarhia română.

P.C. Pr. Florin Spînu primește semnele investirii ca paroh.

De la st.: Pr. Th. Damian, Pr. Florin Spînu, Doamna preteasă Mihaela Spînu, IPS Mitropolit Dr. Nicolae Condrea, Pr. Ioan Proteasa. În altar, Pr. Gavril Damian.

Aspecte de la masa festivă din sala socială a bisericii.

Pr. Th. Damian și preoteasa Claudia, Mariana Plate (președinta comitetului parohial), preoteasa Mihaela și Pr. Florin Spînu.

Grup de tineri la biserica noastră.
De la st.: Andrei, Michael,
Brittany, Victor, Alex, Alberta.

Luni, 29 mai 2023, Memorial Day.

Preoții Theodor Damian
și Florin Spînu au săvârșit slujba
tradițională de pomenire a morților
la lotul românesc din Cimitirul
Cypress Hills, New York.

Duminică 18 iunie, la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel”, Astoria, New York a fost comemorată moartea poetului nostru național M. Eminescu și s-a celebrat ziua Tatălui după tradiția americană.

Recită Nicole Smith

și Elena Plăvițu

Nicole Smith (st.)
și Viorica Colpacci:
frumusețea prieteniei.

Între 3- 6 iulie 2023, la Academia Catolică din Berlin a avut loc cea de a 17-a conferință a ISSEI (The International Society for the Study of European Ideas) cu tema generală: *The Role of the Intellectual in Times of Turmoil: Ways of Looking at Europe's Troubled Geist.*

Pr. Prof. Dr.
Theodor Damian
prezentându-și
comunicarea
alături de
moderatoarea
Dr. Gesine
Palmer.

Prof. univ. Dr.
Heinz-Uwe Haus (st.)
și Prof. univ. Dr.
Theodor Damian.

Cupon de Abonament

Lumină Lină • Gracious Light
30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 60\$ inclusiv expediția

Numele .....
Adresa .....
Oraș/stat .....
Cod .....
Tară .....

Donații și contribuții pentru revistă:

Numele .....
Adresa .....
Oraș/stat .....
Cod .....
Tară .....

Suma: .....

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check sau money order. Donațiile se scad la taxe.

ANDREI BREABĂN

Scripca de aur a românilor

Nu întâmplător Senatul României a instituit anul 2023 ca anul Ciprian Porumbescu pentru celebrarea a 170 ani de la nașterea și comemorarea a 140 ani de la trecerea în veșnicie a unuia dintre cei mai mari compozitori pe care i-a avut România. Un geniu a muzicii românești el și-a dedicat scurta trecere prin viața pământească neamului din care a făcut parte, lăsând în urmă compoziții ce înfloare prin vibrațiile lăuntrice pe care le trezesc până și în inimile cele mai împietrite reușind să deschidă lacățele ferecate care au încătușat sufletul și să elibereze energiile divine care ne fac să devenim mai buni și mai îngăduitori cu semenii noștri.

S-a stins din viață la 6 iunie 1883 la numai 29 de ani, fiind răpus de o boală nemiloasă, care făcea multe victime în acea vreme. A murit de tuberculoză, boală moștenită de la mama sa, Emilia. Răsună și azi în sufletele noastre ritmurile emoționante ale „Baladei” sale care izvorăște ca un imn dumnezeiesc din coardele magice ale vioarei. Adunate din sufletul neamului în care s-a născut, sunetele ei nemuritoare ne umplu sufletele de un sentiment straniu și fac să se adune lacrimile în ochi, izvorând în șuvoaie ce nu pot fi oprite. Ele au fost culese de compozitor de pe plaiurile de vis ale satului Stupca, localitate în care a venit la viață, atestată documentar încă din vremea marelui Voievod al Moldovei Petru Rareș. Cine va face un drum în regiune pentru a vizita locurile natale ale compozitorului își va putea delecta privirile cu dealurile întinse pe care este așezat satul, acoperite cu case frumoase, sau împodobite din loc în loc cu stejari falnici sau cu mesteceni care își încălzesc pletele la soare, scaldându-și umbrele de argint în iazurile ce li se aștern la picioare.

Aproape de sfârșitul unui deal cu formele rotunjite ca un sân de fecioară, se află și azi o căsuță pustie împrejmuțată de o ogradă largă, plină de meri și alți pomi fructiferi, iar o fântână cu ghizdurile făcute din lemn aduce din adâncuri apa nemuritoare ce a dat odinioară viață cântărilor divine puse pe note de tânărul *Țiprian*, cum îi spuneau sătenii. E tot ce a mai rămas din vechea gospodărie unde s-a născut și a copilărit compozitorul. Devenită casă memorială în 1953, pe vremuri a fost o anexă a casei parohiale în care a trăit familia lui Ciprian, tatăl său, Irahie Porumbescu fiind preot ortodox în sat. Anexa are două odăi mici despărțite între ele prin o tindă îngustă, una din ele a servit drept birou pentru preot, iar cealaltă era bucătărie de vară, casa fiind mai târziu distrusă într-un

bombardament din timpul războiului, o pierdere ireparabilă pentru poporul nostru.

În acea casă care acum nu mai este a venit la viață, la 14 octombrie 1853, cel care la numai 6 ani a impresionat mulțimea adunată la Marea Adunare Populară de la Putna organizată cu prilejul comemorării a 400 de ani de la zidirea sfântului locaș care adăpostește moaștele sacre ale celui mai mare erou al tuturor românilor, Ștefan cel Mare și Sfânt al Moldovei. Manifestările au debutat cu 21 salve de tun trase de pe dealurile din jurul mănăstirii în dimineața zilei de 14 august 1871, urmate de o slujbă religioasă special dedicată acestui moment solemn și de depunerea pe mormântul Voievodului a unei urne de pământ adunat din toate regiunile Daciei străvechi, pământ românesc despărțit prin vitregia sorții, chiar locul unde se odihnea sfântul românilor aflându-se atunci sub ocupație austriacă. La prânz a avut loc o frumoasă manifestare populară la care a luat parte și micuțul Ciprian adus la Putna de tatăl său însoțit de săteni și de lăutari, toți îmbrăcați în haine populare. După muzica monumentală a celor 30 de lăutari conduși de vestitul cântăreț Grigore Vindireu, luând vioara din mâna tatălui său, copilul de numai șase ani avea să impresioneze audiența prin cutremurătoarea „Doină” reprodusă cu arcușul sublim al scripcii sale, încât peste curtea largă a mănăstirii s-a așternut dintr-o dată tăcerea. Cu ochi scăldați în lacrimi și vocea vibrând de emoție, când a terminat melodia viitorul compozitor avea să exclame fericit: „Tată, am cântat Daciei întregi!”

La acea manifestare sublimă au luat parte personalități de marcă ale vieții culturale românești din acea vreme, între care: Mihail Eminescu, care a fost sufletul manifestării și principalul organizator al acesteia, istoricul A.D. Xenopol, care a doua zi a rostit la mormântul Voievodului o monumentală cuvântare, Mihail Kogălniceanu, Ion Slavici, Vasile Alecsandri, Constantin Istrati, G. Dem. Teodorescu, Grigore Tocilescu, C. Istrati, Ion Brăescu, arhimandriții Iosif Bobulescu, Ieronim Buțureanu și arhidiaconul Nectarie Apostoliu din partea Mitropoliei Moldovei, etc. A fost un moment de o înaltă reverberație națională care avea să amintească lumii întregi că Putna se află pe pământ românesc, mormântul celui mai mare erou al românilor fiind unul din motivele care au lămurit marile puteri să aprobe întoarcerea Bucovinei la patria mamă, deziderat care s-a împlinit după primul război mondial.

Așadar, Ciprian va deprinde vioara încă din primii ani de viață, mai întâi sub îndrumarea tatălui său, care îi remarcă talentul, apoi din lecțiile luate de la profesorul Simon Mayer din satul vecin, la care îl duceau părinții să învețe. Va cânta serile, la lumina lunii, cu lăutarii din sat, care îi vor influența o parte din viitoarele sale compoziții.

Șansa copilului, atât de talentat dar lipsit de posibilități materiale pentru a-și împlini visul și a-și pune în valoare harul, avea să se ivească peste un an de la acel moment emoționant de la Putna, când destinul i l-a scos în față pe pianistul Carol Miculi, profesor la Conservatorul Lemberg și discipol al lui Chopin, care, îndrăgostit de meleagurile Bucovinei, a petrecut câteva veri la Șipotele Sucevei, fiind găzduit în casa parohială. Cu el, micuțul Ciprian va urma lecțiile de muzică

pe care le va continua la Gimnaziul Superior din Suceava. Acolo a studiat pianul, orga, vioara, corul, armonia și teoria muzicii. În anul 1873 este trimis la Cernăuți să studieze teologia, pentru a urma astfel tradițiile familiei, părinții dorind să devină preot. Aici se înscrie în societatea studentească „Arboroasa”, numită așa după numele vechi, românesc, al acestei regiuni bogate în păduri, căreia ocupanții austrieci i-au spus Bucovina. Participă activ la acțiunile societății, căreia îi compune și imnul, fiind ales chiar președintele ei.

În seara zilei de 15 noiembrie 1877 o parte din liderii societății au fost arestați pentru activitate proromânească. Deși nu se afla la Cernăuți când au avut loc acele manifestări, anul următor a fost arestat și Ciprian Porumbescu, doar fiindcă era președintele societății. Se spune că acei trimiși să-l încătușeze l-au găsit la Stupca, în casa părintească. L-au urcat într-o căruță și l-au dus în temniță la Cernăuți, lăsându-l să-și ia cu el doar vioara și o gramatică a limbii franceze.

În umezeala pereților reci ai închisorii avea să compună cele mai frumoase din cântecele sale, dar tot aici i s-a agravat boala care avea să-i grăbească sfârșitul. A fost pus în libertate abia după trei luni de temniță grea, între cei care s-au zbatut pentru a fi eliberat fiind și poetul Mihail Eminescu.

În anul 1879, Ciprian primește o bursă la Conservatorul din Viena unde studiază armonia cu Anton Bruckner și muzică corală cu Franz Krenn, iar în particular învață teoria muzicii cu Eusebius Mandyczewski, compozitor bucovinean. Va dirija corul Societății Studențești „România Jună”. Anul următor scoate prima sa colecție de douăzeci de piese corale și cântece, pe care a numit-o „Colecțiune de cântece pentru studenții români”, prima lucrare de acest gen din România.

În 1881 revine în țară ca profesor de muzică la „Gimnaziul Românesc” din Brașov și dirijor al corului de la Biserica „Sfântul Nicolae” din Șcheii Brașovului. La 11 martie 1882, în sala festivă a Gimnaziului, azi Colegiul Național „Andrei Șaguna”, are loc premiera operetei „Crai Nou”, pe muzica lui Ciprian Porumbescu și versurile lui Vasile Alecsandri, cunoscută ca fiind prima operetă românească. Piesa se va bucura de un succes nebun, fiind reprogramată de mai multe ori, fapt care i-a adus mulțumire compozitorului, care avea să-i scrie cu un entuziasm nemărginit tatălui său (mama murise de tuberculoză în 1876):

„Și astăzi, astăzi am ajuns să-mi văd dorința împlinită, mi-am văzut visul cu ochii, am avut aplauzele frenetice pentru opul meu, am auzit chemând sute de voci, pline de entuziasm, numele meu, m-am văzut ridicat, lăudat, măgulit, laureat. Ce să mai zic, ce să mai aștept de la viața mea, de la viitorul meu?”. Ciprian spunea adevărul. Ce să mai aștepte? El și-a împlinit destinul, iar acum era liber și putea să plece. Viața i-a oferit totul într-un timp foarte scurt. Poate și fiindcă era grăbită să-i lase trupul făcut din țărână și să-l ia cu ea sus, la Ceruri. Pesemne că acolo era mai mare nevoie de compozitor, cântările sale îngerești i-au încântat până și pe îngeri.

În mult prea vremelnica lui trecere prin viață, Ciprian a cunoscut unica iubire pe care a avut-o. Este vorba de Berta Gorgon, fiica unui pastor evanghelic

din satul vecin, Ilișești, cu care se întâlnea și colinda ulițele satului, mai ales în vacanțele pe care le petrecea la Stupca. Părinții fetei s-au opus căsătoriei, motivând deosebirile de religie, avere și naționalitate, Berta fiind trimisă la studii în îndepărtata Anglie, pentru a o ține astfel departe de Ciprian. Acesta a fost sfârșitul singurei idile pe care a trăit-o marele compozitor.

Cum starea sănătății i se înrăutățește, prietenii organizează un concert ce va avea loc în 8 noiembrie 1882 la Brașov, pentru a se strânge fonduri cu care Ciprian să meargă la tratament în stațiunea Nervi din Italia. Schimbarea climei cu una mai caldă era singurul remediu pe atunci pentru acea boală ucigătoare. Revine în țară după câteva luni fără să cunoască vreo ameliorare. Se retrage la Stupca, în casa părintească, unde, lăsând deschise larg ferestrele încăperii pentru a putea respira, nu s-a despărțit până în ultima clipă de prietena lui credincioasă, vioara, cea care nu s-a mai găsit după ce a sfârșit din viață. Pesemne că au luat-o îngerii la Cer odată cu sufletul lui curat. Mănuind arcușul în vibrațiile inimii, lăsa să se reverse din izvorul ei nesecat dragostea sinceră pentru țara și poporul său, pe care atât de mult le-a iubit. Cântând durerea despărțirii, sunetele melodioase ce răsunau din vioară îi făceau pe trecători să se oprească în loc, adunându-se în grupuri mari în fața casei unde Ciprian își trăia ultimele zile de viață. Plecau de acolo după ceasuri întregi, având obrajii scăldați în lacrimi. Compozitorul se stinge din viață în 6 iunie 1883 în brațele surorii sale Mărioara, alături de care veghea și tatăl său, rugându-se zadarnic zi și noapte ca Dumnezeu să-i dea sănătate.

Dar voia Domnului pesemne că a fost alta, geniile nu sunt menite să trăiască mult. Marele compozitor a apărut ca o stea căzătoare pe cerul României, strălucind pe Cer pentru câteva clipe, ca apoi brusc să se stingă, lăsând însă în urmă o operă nemuritoare care avea să uimească lumea. Între principalele sale compoziții enunțăm „Balada pentru vioară și orchestră”, o extraordinară reproducere muzicală a sufletului românesc, „Rapsodia română pentru orchestră”, „Serenada”, „Gaudeamus Igitur”, „Hora”, nenumărate cântece patriotice prin care compozitorul își exprimă dragostea față de țara și poporul său, între care, „Cântecul tricolorului”, „Cântecul gintei latine” „Pe-al nostru steag e scris unire”, „Altarul Mănăstirii Putna”, „Inimă de român”, „Oă ostașilor români”, „la malurile Prutului”, cântece de dragoste, „Cât te-am iubit”, „La luna”, „Mii de stele”, „Te-ai dus iubire”, „Nocturne”, „Dedicație”, „Frunză verde mărgărit”, „Noaptea de primăvară”, dar și religioase, „Cristos a înviat”, „Tatăl nostru”, „Lăudați pre Domnul”, „Psalm”, etc. Muzica instrumentală este reprezentată prin opereta „Crai nou”, urmată de „Adio, cugetă la mine”, „Fluturaș de noapte”, „Hora Brașovului”, etc. Oare când a avut timp să le scrie pe toate?

O operă extraordinar de vastă ținând cont de timpul scurt pe care l-a avut pentru ca s-o compună. Oare ce ar mai fi realizat marele compozitor român dacă viața i-ar mai fi dat răgaz să trăiască și ar fi ajuns la bătrânețe, dacă la numai 29 ani ne-a lăsat asemenea capodopere care ne înfioară când le ascultăm? Dacă mai adăugăm faptul că muzica sa din celebrul cântec „Pe-al nostru steag e scris

Unire” a fost adaptată la imnul național al Albaniei, „Hymni i Flamurit”, cântat la toate solemnitățile acestui stat prieten locuit în mare parte de aromâni, urmași și ei ai dacilor din vechime, nu mai găsesc cuvinte pentru a exprima recunoștința că Dumnezeu ne-a dăruit un asemenea geniu, chiar dacă avea să-l ia la El mai repede decât ne-am dorit. Ziarele vremii deja îl comparau cu Johann Strauss și Franz Liszt.

Înmormântat în fața Bisericii din Stupca, unde a slujit tatăl său, alături de părinți, frați și surori, pe crucea pusă la căpătâiul compozitorului flutură permanent tricolorul românesc, dorință exprimată în ultima strofă a superbului său imn „Cântecul tricolorului”, adevărat testament sfânt lăsat neamului său de marele muzician înainte de moarte: *Iar când, fraților, m-oi duce / De la voi și o să mor / Pe mormânt atunci să-mi puneți / Mândrul nostru tricolor.*

În acest an aniversar când se împlinesc 140 de ani de la trecerea în veșnicie a acestui geniu a muzicii românești să-i cinstim memoria cum se cuvine făcându-ne timp să ascultăm celebra sa Baladă și alte compoziții care îl definesc ca unul dintre cei mai străluciți compozitori pe care i-a dat neamul românesc.

PASSIONARIA STOICESCU

Duhovnicului meu, Parintelui Theodor Damian

*A fi în solda Bunului Dumnezeu o viață,
înseamnă a fi o făclie în ceață,
a nu obosi pentru a lumina...*

*Sfânta Biserică a fost și va ramâne
Crezul tău, Casa ta,
oriunde te-ar afla
Rugăciunea de seară și dimineață...*

*Sub patrafir inima ți-a bătut și-ți va bate
pentru durerile și nevoile toate,
pentru Împărtășania ținută
în Binecuvântătoarele mâini,
pentru copii, tineri, bătrâni,
deopotrivă pentru puritate și vină...*

*Vei răspândi până vei fi iarbă,
Iubire, Mir, Crediță, Lumină!
Harul cu care-ai blagoslovit
n-are cine ți-l lua!
Dumnezeu nu te va pensiona!*

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
Biserica Ortodoxă Română „Sf. Ap. Petru și Pavel”, Astoria, New York

Cu cea mai mare
APRECIERE
se oferă această distincție

P.C. Părinte paroh Dr. Theodor Damian
și Doamnei Preotese Claudia Damian

Pentru întreaga muncă depusă cu dedicație și dragoste
timp de 30 de ani

de când au înființat parohia ortodoxă română
„Sf. Ap. Petru și Pavel” în Astoria, New York.

Întru slujirea Domnului nostru Iisus Hristos și zidirea sufletească
a credincioșilor comunității noastre româno- americane
și călduzirea lor pe calea mântuirii.

Cu toată recunoștința și dragostea

Consiliul și Comitetul parohial
în numele întregii noastre comunități

Președinte Consiliu parohial

Dr. Napoleon Săvescu

Președintă Comitet parohial

Dna Mariana Plate

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian: 35 de ani de activitate pastorală la New York

Duminică 28 mai 2023, Parohia Ortodoxă Română „Sfinții Apostoli Petru și Pavel din Astoria”, NY, a celebrat retragerea din activitatea pastorală a părintelui profesor doctor Theodor Damian.

Cei 50 de ani de slujire a Bisericii, din care ultimii 35 s-au desfășurat în SUA, iar 30 la parohia menționată anterior, pe care a fondat-o în 1993, au fost sărbătorii printr-o slujbă specială, oficiată de un sobor de preoți în frunte cu IPS Nicolae, Mitropolit al celor două Americi, în mijlocul unui număr mare de credincioși. Cu această ocazie, IPS Mitropolit Nicolae i-a conferit părintelui profesor Theodor Damian ordinul și medalia „Stefan cel Mare și Sfânt”, iar preotesei, Claudia Damian, cea mai înaltă distincție pentru mireni, „Crucea Patriarhală”. La sfârșitul slujbei a avut loc o masă festivă la care au fost invitați toți enoriașii. A fost prezent Presedintele Consiliului Parohial, doctorul Napoleon Săvescu, și au vorbit despre activitatea duhovnicească, pastorală, comunitară, academică și culturală a părintelui profesor Theodor Damian câteva din personalitățile româno-americane de la New York, prezente la acest eveniment aniversar: Valentin Pipa, om de afaceri, ctitor al Mănăstirii „Sf. Cuvios Dimitrie cel Nou” din Middletown, NY, Lia Lungu, artist profesionist, interpret al tradițiilor populare muzicale și ritualuri românești, Valentina Ciaprazi, profesor universitar, LaGuardia College, NY, Doru Tsaganea, profesor universitar doctor, Metropolitan College of New York, Manhattan, și alții. Au susținut recitaluri muzicale Lia Lungu și Sasha Radosav.

Preotul Profesor Emerit Dr. Theodor Damian s-a născut la 28 decembrie 1951 la Botoșani. A urmat Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamț și, apoi, Institutul Teologic din București. Și-a început activitatea pastorală la parohiile din Ibănești și Hănești, jud. Botoșani. Ajunge la 26 de ani cel mai tânăr protopop din România, la Dorohoi. Între 1979 și 1983 urmează studii ecumenice și doctorale la Bossey și Lausanne, Elveția, participând împreună cu Daniel Ciobotea, actualul Patriarh al României, la conferințe ecumenice. La Lausanne a înființat o parohie românească la slujbele căreia participă și teologul de atunci, Daniel Ciobotea. În timpul studiilor din Elveția a avut ocazia de a se întâlni cu Papa Ioan Paul al II-lea. Cu binecuvântarea IPS Mitropolit Antonie Plămădeală al Ardealului ajunge preot slujitor la Catedrala din Sibiu și secretar de redacție la ziarul *Telegraful Român* și la revista *Mitropolia Ardealului*.

În 1988 Theodor Damian primește o bursă de studii la Princeton Theological Seminary, New Jersey, și în 1990 obține aici masteratul în teologie. Trei ani mai târziu, în 1993, devine Doctor în Teologie la Fordham

University, New York. În 1999 obține al doilea doctorat în teologie, la Facultatea de Teologie a Universității București. După sosirea în SUA în 1988, a slujit alternativ la Parohia „Sfântul Nicolae” din Sunnyside, New York, alături de Părintele Vasile Vasilache, și la capela ortodoxă de la Princeton University, alături de Părintele Daniel Skvir.

În 1993 a fondat Parohia Ortodoxă Română „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Astoria NY. În același an devine fondator și președinte al Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă în cadrul căruia a fondat și condus revistele *Lumină Lină / Gracious Light*, *Symposium*, *Romanian Medievalia* și *Buletinul săptămânal* al parohiei.

Este și fondator și președinte al Cenaclului Literar „Mihai Eminescu” din New York. Cu o frecvență bilunară neîntreruptă timp de 30 de ani, Cenaclul Literar „Mihai Eminescu” a găzduit sute de lansări și prezentări de carte ale unui număr impresionant de prozatori, poeți, esești, jurnaliști, filosofi, teologi, critici literari, critici de artă, artiști plastici și muzicieni din România și din spațiul româno-american.

Printre personalitățile prezente la cinaclul new yorkez de-a lungul anilor se numără Grigore Vieru, Nicolae Manolescu, Vasile Andru, Aurel Sasu, Gellu Dorian, George Alexe, Constantin Virgil Negoită, Ștefan Stoenescu, Doina Uricariu, Mirela Roznoveanu, Mircea Săndulescu, M. N. Rusu, Napoleon Săvescu, Mihaela Albu, Alex Ștefănescu, Mircea M. Ionescu, Marian Nencescu, Doru Dinu Glăvan, Mircea A. Diaconu, Anca Sirghie, Mariana Terra, Garabet Salgian, Viorica Colpacci, Liviu Georgescu, Șerban Chelariu, Adrian G. Sahlean, Bedros Horasangian, John Predescu, Vasile Constantin Boghian și mulți alții. Theodor Damian a organizat 30 de ediții anuale ale Simpozionului „Mihai Eminescu”, desfășurat la New York pe durata a două zile, cu participări prestigioase din SUA și din România, precum și Simpozionul teologic, ecumenic și interdisciplinar - tot 30 de ediții - ale cărui lucrări au fost publicate în revista *Symposium*. În fiecare an, a sărbătorit și a organizat evenimente legate de istoria României și a SUA. În cadrul bisericii, a făcut numeroase acțiuni de caritate, comunitare și religioase. Generozitatea sa, harul și erudiția, dăruirea duhovnicească l-au făcut iubit și venerat de către credincioși. A fost mereu sensibil la problemele celorlalți, la dificultățile de integrare în viața și cultura americană ale românilor nou sosiți pe pământul american și a dedicat, împreună cu doamna preoteasă Claudia și familia sa, timp și resurse pentru ajutorarea lor. A găzduit în propria casă și a ajutat material și spiritual sute de români, atât personalități, cât și oameni simpli.

Cu o carieră profesională și didactică remarcabilă, preotul Theodor Damian este din 2019 profesor emerit al Metropolitan College of NY, Facultatea de Științe Sociale, Catedra de Filosofie și Etică. Este din 2009 Președinte al Filialei Americane a Academiei Oamenilor de Știință din România. A fost profesor titular de Filosofie și Literatură, Facultatea de Jurnalism, a Universității Spiru Haret, București. A predat cursuri la

Facultatea de teologie Sf. Vladimir din Crestwood, NY, și la College of New Rochelle, NY. Theodor Damian a publicat peste 40 de volume de teologie, etică, filosofie, poezie, proză, critică și comentariu literar, eseuri. Între lucrările publicate amintim: *Implicațiile spirituale ale teologiei icoanei*, *The Icons: Theological and Spiritual Dimensions According to St. Theodore of Studion*, *Introducere în istoria creștinismului - primul mileniu*, *Ideea de Dumnezeu în poezia lui Eminescu*, *Filosofie și literatură: O hermeneutică a provocării metafizice*, *101 poezii*, *Prayers in Hell*, *Exerciții de înviere*, *Vraja emigrației: însemnări New Yorkeze*. A publicat peste 1000 de studii, eseuri, recenzii și articole în periodice și volume în România și în străinătate, participând cu prezentări la peste 100 de congrese internaționale. A fost tradus în engleza, franceza, germana, spaniola, italiana, turca, albaneza, araba, chineza. Trebuie menționat aici și faptul că între multe altele, a organizat și prezidat timp de aproape 20 de ani, sesiuni academice românești la Congresul Internațional de Studii Medievale de la Western Michigan University, Kalamazoo, Michigan, precum și faptul că a organizat și prezidat sesiuni academice în cadrul ISSEI - The International Society for the Study of European Ideas - la conferințele internaționale precum cele de la universitățile din Malta, Helsinki, Ankara, Nicosia, Porto, Zaragoza, Lodz, ș.a. A primit o serie de distincții printre care cea de cetățean de onoare al Municipiului Botoșani, Doctor Honoris Causa din partea Universității Bioterra, București, Premiul Queens Ambassador Awards, NY, oferit de către Times Ledger Newspapers, premiul de excelență și medalia „100 pentru Centenar” din partea Guvernului României, Premii de Excelență acordate de Uniunea Scriitorilor din România și Republica Moldova, din partea Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, Ordinul „Sfântul Cuvios Ioan Iacob de la Neamț, Noul Hozevit” din partea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel. Preotul Profesor Theodor Damian este membru al numeroase organizații profesionale și societăți românești și americane.

RTVNY a avut o îndelungată și bogată colaborare cu părintele profesor Theodor Damian. O mare parte din evenimentele organizate de domnia sa au fost reflectate în emisiunile RTVNY.

RTVNY îl felicită pentru cei 50 ani de activitate pastorală și 30 de ani de activitate duhovnicească la Parohia „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din New York și îi urează succes în continuare în domeniul cultural și academic.

Cristi Boghian

Producător & Realizator

Romanian TV of NY (RTVNY)

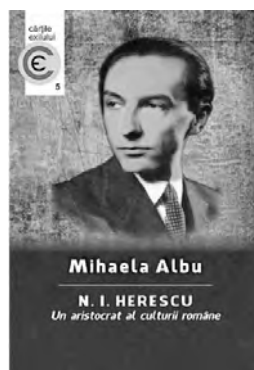
RTVNY - youtube.com@Rtvnyc (Aired 06/18/2023) Channel NYCTV-life (WNYE)-(RTVNY).

ALEXANDRA ROCERIC

Sapienția

Totdeauna, soțului meu iubit, Iliuță Chioariu

- Simplu nu înseamnă ușor, nici fără valoare.
- Încăpățânații sunt convinși că funcționează în numele unor principii indiscutabile.
- Și rătăcirile sunt un fel de căutări.
- Unele amânări rezultă în renunțări. Și ce bine e!
- Lașitatea știe să se ascundă și sub numele de discreție.
- Platitudinile pot distruge cele mai pasionate declarații.
- Să nu aștepți pe nimeni și nimeni să nu te aștepte!...
- A fi tare nu echivalează cu a fi împietrit.
- Cine e de vină că nu ai auzit când ai fost chemat?
- Doar păsările ne învață rostul aripilor.

MAXIM (IULIU-MARIUS) MORARIU

Mihaela Albu, N. I. Herescu. Un aristocrat al culturii române

Publicarea monografiei intitulată: *N. I. Herescu. Un aristocrat al culturii române* (col. „Cărțile exilului”, vol. 5, Editura Aius, Craiova, 2021) îmbogățește în mod fericit palmaresul deja bogat al publicisticii doamnei Mihaela Albu¹. Autoarea reușește aici nu doar să reconstituie biografia unui om care s-a constituit într-o personalitate de prim rang a exilului românesc din perioada comunistă, ci și să ofere cititorilor o prețioasă pagină de istorie a literaturii, ce se citește pe nerăsuflăte.

Cele două părți mari, segmentate la rândul lor în mai multe subunități tematiche și acompaniate de un argument (pp. 9-16), concluzii (pp. 171-174), postfața lui Liviu Franga (pp. 179-188), dar și câteva anexe documentare și fotografice (pp. 197-242). După cum ține să arate autoarea în argument,

---

¹ Alcătuit din volume precum: Mihaela Albu, Dan Anghelescu, *Necunoscutul scriitor Virgil Ierunca*, col. „Cărțile exilului”, vol. 2, Editura Aius, Craiova, 2020; Mihaela Albu, *Correspondența în era internetului*, Editura Eikon, București, 2022; Idem, *Et in America... Lumi în oglindă (Jurnal american 1999-2009)*, Editura Eikon, București, 2013; Idem, *În labirintul cărților. Studii, eseuri și cronici literare*, Editura Eikon, București, 2015; Idem, *Nisiparnița*, Editura Vremi, București, 2021; Idem, *Revistele literare ale exilului românesc. Luceafărul Paris (1948-1949)*, Editura Ideea Europeană, București, 2009; Idem, *În labirintul cărților*, Editura Vremea, București, 2017; Idem, *Presa literară din exil. Recuperare și valorificare critică*, vol. II, Editura Timpul, București, 2009; Idem, *Presa literară din exil. Recuperare și valorificare critică*, vol. I, Editura Timpul, București, 2009; Idem, *Cultură și identitate*, Editura Universitaria, Craiova, 2008; Idem, *Citind la New York scriitorii români*, Editura Axa, București, 2002; Idem, *Eseistica unui fost săgetător. Vintilă Horia*, Editura Aius, Craiova, 2016; Idem, *L. M. Arcade – un scriitor român în exilul parizian*, Editura Aius, Craiova, 2020; Idem, *Mircea Popescu – o conștiință a exilului românesc*, Editura Vremea, București, 2019.

necesitatea unui astfel de demers e dată de faptul că cel în cauză a fost interzis în perioada comunistă:

„Numele și opera sa sunt cunoscute astăzi îndeosebi unui cerc restrâns de specialiști. Motivele sunt mai multe. Printre ele, poate cel mai important, este interzicerea (unor cărți și a unor autori) din perioada comunistă, când, alături de alți intelectuali care au trăit în exil se afla și N. I. Herescu, acesta alegând – de voie sau de nevoie – libertatea” (p. 9).

Investigația doamnei Mihaela Albu debutează cu reconstituirea contextului în care s-a născut și format cel aut în vedere. Astfel, în partea introductivă, autoarea prezintă aspectele ce definesc din perspectivă culturală și socială România interbelică, noua generație de intelectuali, ori cele două orașe de care se leagă evoluția ulterioară a celui prezentat, respectiv Turnu-Severin și Craiova. Demersul este continuat în cadrul capitolului următor, unde dânsa vorbește despre originea boierească a celui în cauză (pp. 59-66), aspecte ce definesc în biografia lui cultul prieteniei (pp. 67-70), modul în care se reflectă activitatea sa în presa literară românească din țară și ulterior, din exil (pp. 71-110), activitatea sa ca scriitor (pp. 111-139), segmentată în cea de poet, prozator, traducător, critic și istoric literar, dar și modul în care s-a remarcat prin prisma implicării în politică, ca președinte al Societății Scriitorilor Români, ori prin intermediul conferințelor susținute. Așa cum ține să remarce la finalul demersului distinsa autoare, activitatea publicistică bogată a lui N. I. Herescu a exclus cu siguranță ceea ce ar putea fi definit drept „scrieri de duzină”².

Dedicată unui autor care merită investigat datorită mesajului și a complexității operei sale, monografia intitulată: *N. I. Herescu. Un aristocrat al culturii române*, publicată în colecția „Cărțile exilului” și publicată în anul 2021 se constituie într-o valoroasă contribuție la recuperarea istoriei literare românești din perioada comunistă și totodată, într-o lectură plăcută, ce vine să aducă înaintea cititorilor chipuri, valori și oameni ce merită redescoperiți. De aceea, semnalăm apariția sa și recomandăm cu căldură un astfel de text tuturor iubitorilor de frumos și bine.

---

² „În plus, dacă îi privim retrospectiv viața și activitatea, vom considera ca aparținându-i din nou afirmațiile personajului său (cu care, însă, nu trebuie identificat): „Scrieri de duzină? Nu voi confecționa niciodată”. Mihaela Albu, *N. I. Herescu. Un aristocrat al culturii române*, col. „Cărțile exilului”, vol. 5, Editura Aius, Craiova, 2021, p. 171.

Un protopop ortodox martir: Aurel Munteanu

Historia est magister vitae

Istoria este o disciplină științifică fundamentată pe date certe, având ca scop expunerea și explicarea evenimentelor care au avut loc de-a lungul timpului. Este esențial să ne bazăm pe fapte obiective și să evităm speculațiile sau ipotezele în redarea lor.

Domnul Academician Ioan-Aurel Pop, Președintele Academiei Române, a exprimat în mod inspirat că „istoria este învățătura vieții”, aducând în prim plan importanța pe care o are învățarea din lecțiile trecutului. Prin studierea și înțelegerea evenimentelor din istorie, avem oportunitatea de a ne ghida viața și de a evita repetarea greșelilor pe care le comitem în mod inevitabil ca ființe umane.

Un exemplu concret al aplicării acestui principiu se regăsește în volumul intitulat *100 de ani de la instalarea Părintelui Aurel Munteanu ca Protopop Ortodox Român al Huedinului*. Volumul, coordonat de Prof. Mădălin-Sebastian Lung și de Pr. Protopop Dan-Ionuț Lupușan (Limes, Cluj, 2023, 171 pp.), este un omagiu adus părintelui protopop Aurel Munteanu, un martir al neamului românesc și al Bisericii Ortodoxe. Prin evidențierea vieții și activității sale, volumul subliniază recunoștința pe care contemporanii o manifestă față de acest personaj important din istoria locală/regională/națională. Volumul reprezintă nu doar o relatare obiectivă a evenimentelor din trecut, ci și o expresie a valorilor și a aprecierii pe care le avem față de personalitățile care au contribuit la dezvoltarea și afirmarea naționalității noastre.

Începând cu anul 1940, o perioadă tulburată în istoria României, s-a desfășurat un proces de deznaționalizare și maghiarizare a populației românești din Transilvania de Nord. În acest context dificil, mulți prelați români au fost victime ale unor acte violente, asasinate și batjocuri.

Unul dintre acești martiri ai neamului românesc a fost și părintele Aurel Munteanu (1882-1940), o personalitate remarcabilă în rândul clerului ortodox și al elitei românești din Transilvania.

Părintele Aurel Munteanu a avut un rol important în păstrarea naționalității noastre și a fost cunoscut pentru angajamentul său în apărarea drepturilor și valorilor românești din spațiul transilvan. În ciuda presiunii și amenințărilor cu care s-a confruntat, el a rămas neclintit în credința sa și în lupta pentru dreptate și demnitate.

Tragicul eveniment care a marcat sfârșitul vieții părintelui Aurel Munteanu a avut loc la 10 septembrie 1940, atunci când el a suferit martiriul și a primit „cununa muceniecii”. A fost o întâmplare devastatoare și tristă, care a impresionat comunitatea românească din acea perioadă și a reprezentat un act de violență și intoleranță îndreptat împotriva valorilor și identității românești. Astăzi, amintirea părintelui Aurel Munteanu și a altor martiri din acea perioadă este păstrată și onorată ca un simbol al sacrificiului și curajului lor în apărarea drepturilor și demnității poporului român.

Volumul în cauză reprezintă nu doar o manifestare de recunoștință, ci și o ofrandă spirituală dedicată părintelui Aurel Munteanu, cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la alegerea și instalarea sa în funcția de protopop ortodox român al Huedinului. Aceste evenimente remarcabile au avut loc în primăvara anului 1923, marcând astfel numirea sa în calitate de prim protopop ortodox al Huedinului. Scopul principal al volumului este de a evidenția contribuția și importanța părintelui Aurel Munteanu în dezvoltarea și consolidarea comunității ortodoxe românești din zona Huedinului. Prin intermediul acestei lucrări, coordonată de Prof. Mădălin-Sebastian Lung și de Pr. Protopop Dan-Ionuț Lupuțan, se dorește aducerea în lumină a realizărilor și influenței sale benefice asupra credincioșilor și a comunității în ansamblu. Această aniversare importantă marchează nu doar mandatul părintelui Aurel Munteanu în funcția de protopop ortodox al Huedinului, ci și moștenirea sa spirituală și morală, care continuă să inspire și să influențeze generațiile ulterioare.

Volumul de față se deschide cu un set de 13 poeme semnate de oameni de cultură prestigioși precum Viorica Cacuci, Emil Nedelea Cărmizaru, Theodor Damian, Alexandru Jurcan, Lucia-Elena Locusteanu, Rodica B. Petruț, Gavril Pompei, Ștefan Sabău, Nicolae Șteiu, Alexandru Uiuu și Cătălin Varga. Aceste poezii oferă o perspectivă expresivă și emoționantă asupra calvarului prin care a trecut părintele Aurel Munteanu, un erou al luptei pentru apărarea ființei naționale a poporului român. Prin intermediul acestor poeme, cititorii sunt invitați să simtă și să înțeleagă mai profund drumul dificil parcurs de acest mare protopop martir. Fiecare poem contribuie la conturarea unei imagini evocatoare și impresionante a personalității și a misiunii lui Aurel Munteanu.

Exemplificăm doar câteva dintre ele: „...Macabru dans satanic jucară criminalii peste trupu-i falnic, / Serbând victoria de duhuri necurate, care-i stăpâneau, / O țară și-un popor suflete sfâșiate, înmărmuriți jeleau / Căci flacăra dreptății și-a iubirii s-a stins în chin amaric... .” sau „...Căci un protopop vestit, / Aurel Munteanu, numit, / Pătimit-a pentru țară / Cu suferință amară... .” „...într-o suferință repetată, / bătut pe stradă, pumni și ciomege, / trântit la pământ, lângă crucea ta de sânge, / cineva îți smulge părul, barba, carnea, / cineva te străpunge cu un par ascuțit,...” „...Martir al misiunii de preot pe pământ, / Ucis, în zi de toamnă-n patruzeci, / Neclintit

și demn tu moartea ai primit, / Torționarii hortiști cumplit te-au chinuit! / Erou rămâi în filele de timp...”.

Toate versurile transpun în cuvinte profunde și poetice trăsăturile de caracter și virtuțile pe care acest mare protopop le-a îmbrățișat și le-a exemplificat în viața sa. Modestia sa, manifestată în purtarea sa smerită și în atitudinea sa umilă față de ceilalți, este subliniată ca o virtute exemplară care i-a ghidat acțiunile și relațiile cu cei din jur. De asemenea, corectitudinea și integritatea sa morală sunt puse în evidență în aceste poeme, subliniindu-se faptul că părintele Aurel Munteanu a fost un exemplu de conduită dreaptă și de respect față de principiile morale și etice. Credința sa în Dumnezeu, exprimată prin rugăciune, slujirea bisericii și statornicia sa în fața încercărilor și persecuțiilor, este reprezentată ca un pilon central al vieții sale și al luptei sale pentru apărarea valorilor creștine și naționale. Prin intermediul acestor versuri pline de înțelesuri și emoții, părintele Aurel devine un exemplu de curaj, credință și noblețe sufletească, inspirând și îndemnând pe cei care îl citesc să îmbrățișeze aceste valori și să le cultive în propriile vieți.

Volumul este completat de patru studii de specialitate și trei note de lectură, realizate de scriitori și istorici cu o formație intelectuală diversă și complexă. Printre aceștia se numără Mircea-Gheorghe Abrudan, Viorel Câmpean, Dana Buzura-Gagniu, Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, Emil Pop și Maria Vaida. Aceste contribuții suplimentare servesc drept instrumente valoroase pentru a pune în lumină viața, activitatea și martiriul lui Aurel Munteanu, protopopul Huedinului. Studiile de specialitate, elaborate de către acești experți, aduc o perspectivă mai detaliată și o analiză aprofundată asupra importanței și impactului pe care l-a avut părintele Aurel în contextul social, religios și cultural al vremurilor sale. De asemenea, notele de lectură adaugă o dimensiune suplimentară, oferind comentarii și interpretări ale conținutului volumului și a mesajului transmis de poezii și studii. Volumul devine astfel o operă completă, care aduce în memoria colectivă figura și realizările părintelui Aurel, oferind o imagine cuprinzătoare a vieții și moștenirii sale. Prin intermediul acestor contribuții, cititorii sunt invitați să exploreze și să înțeleagă mai bine impactul și importanța acestui martir al ortodoxiei și neamului românesc, într-un mod frumos și interesant.

Alegerea preotului Aurel Munteanu în demnitatea de prim protopop al Huedinului (7/20 februarie 1923) de Mircea-Gheorghe Abrudan, prezintă o perspectivă detaliată și exhaustivă asupra etapelor prin care a trecut preotul Aurel în procesul de alegere și instalare în funcția de prim protopop al Huedinului. Acesta oferă cititorilor o înțelegere mai profundă a contextului și evoluției acestui eveniment important în viața și cariera părintelui Munteanu. Autorul examinează documente și surse relevante, precum și mărturiile și relatări ale contemporanilor, pentru a obține o imagine completă și exactă a acestei perioade. Pe parcursul studiului său, cercetătorul Mircea Gheorghe Abrudan aduce în discuție și aspecte precum influența comunității

locale, rolul bisericii și al autorităților religioase în procesul de selecție, precum și importanța pe care o avea această funcție în cadrul comunității religioase și naționale, învâluind astfel figura acestui lider religios într-o lumină mai clară și concretă.

În studiul său, *Protopopul Aurel Munteanu – arhetipul intelectualului rural ardelean*, Dana Buzura-Gagniuc creionează personalitatea polivalentă a părintelui Aurel, subliniindu-l ca un model de morală, demnitate, credință și patriotism. Aceasta urmărește în profunzime caracterul și activitatea părintelui, prezentându-l ca un exemplu remarcabil al intelectualului preocupat de culturalizarea maselor. Credința lui profundă este adusă în evidență ca o trăsătură definitorie a personalității sale. El a trăit și a acționat în conformitate cu principiile creștine, slujindu-L pe Dumnezeu dar slujind cu credință și poporul și biserica. El a fost un promotor al identității naționale, implicându-se în activități care au contribuit la consolidarea și afirmarea culturii și tradițiilor românești. Studiul creionează importanța și relevanța acestor valori în viața și activitatea acestui mare lider religios.

În cercetarea sa, *Ca frații, doi preoți români ai celor două biserici surori*, Viorel Câmpean explorează în detaliu implicarea profundă a părintelui Munteanu în creșterea și dezvoltarea comunității din diverse perspective. Prin intermediul eforturilor sale în construirea de biserici, înființarea de școli și promovarea cooperativelor, părintele a avut un impact semnificativ asupra progresului socio-economic și spiritual al zonei în care a activat.

Studiul, *Părintele Aurel Munteanu – pași înspre o binemeritată canonizare*, lui Maxim (Iuliu-Marius) Morariu se concentrează pe dinamica activității desfășurate de părintele Munteanu în calitate de protopop, evidențiindu-i rolul crucial în emanciparea socio-culturală a zonei Huedinului. De la organizarea de programe educaționale și culturale, până la promovarea valorilor tradiționale și consolidarea coeziunii sociale, părintele a fost un factor important în dezvoltarea comunității locale.

Notele de lectură scrise de Viorel Câmpean aduc o perspectivă valoroasă asupra recunoștinței contemporanilor față de părintele Munteanu și îl consideră un martir al neamului românesc și al Bisericii Ortodoxe. Aceste note oferă o înțelegere mai profundă a impactului și influenței pe care părintele le-a avut asupra comunității, atât în timpul vieții sale, cât și după martiriul său.

De asemenea, în cadrul notelor de lectură, Emil Pop vorbește despre momentele grele prin care a trecut părintele Aurel în ziua tragică a martiriului său, accentuând suferința și sacrificiul pe care l-a îndurat în acea zi fatidică. Se subliniază curajul și rezistența sa în fața persecuțiilor, evidențiind astfel caracterul puternic și hotărât al acestui martir al neamului românesc.

Maria Vaida, în studiul său, conturează personalitatea și martiriul părintelui, evidențiind contribuția sa în lupta pentru drepturile și valorile românești. Se face referire la lucrarea cercetătorului Mircea-Gheorghe

Abrudan, care aduce în prim-plan figura părintelui Munteanu ca martir al poporului român și mucenic al Bisericii Ortodoxe.

Notele de lectură aduc o perspectivă suplimentară și valoroasă asupra personalității și martiriului părintelui Aurel. Ele completează imaginea acestui lider religios și pun în evidență recunoștința și admirația față de sacrificiul său. Prin intermediul acestor studii, cititorii pot dobândi o înțelegere mai amplă a impactului profund pe care l-a avut părintele asupra comunității și asupra luptei pentru drepturile și valorile românești.

În finalul volumului este prezentat un divers material documentar și fotografic.

Prin conținutul său bogat și prin semnificația pe care o aduce în lumină, volumul, va deveni în timp un reper valoros pentru generațiile viitoare.

Cele amintite în el, nu au ca scop să învrăjbească oamenii sau să alimenteze tensiuni interetnice. Dimpotrivă, dorința este să se promoveze pacea, înțelegerea și coexistența armonioasă între români și celelalte naționalități. Prin comemorarea/omagierea martirilor și sacrificiilor lor, ne dorim să învățăm din trecut și să ne asigurăm că astfel de tragedii nu se vor mai repeta în viitor.

Este important să ne amintim de istoria noastră comună și de eroii care s-au sacrificat pentru valorile noastre naționale. Volumul reprezintă o modalitate/un model de a păstra vie memoria acestor martiri și de a transmite generațiilor viitoare importanța păcii, înțelegerii și respectului reciproc.

De asemenea, prin conținutul său, volumul își propune să ofere o perspectivă cuprinzătoare asupra vieții și activității părintelui protopop martir Aurel Munteanu, dar și asupra contextului istoric în care s-a desfășurat. Astfel, el va contribui la înțelegerea mai profundă a valorilor naționale, a sacrificiului și a luptei pentru libertate și demnitate.

În final doresc să închei cu câteva versuri ale părintelui Emil Nedelea Cărămizaru:

„...Să-i păstrăm memoria,
Cunoscând istoria,
Căci un preot preaiubit
Pentru țară a murit...”

Recunoștință eternă eroilor și martirilor neamului românesc!

O transparență superioară

Volumul *Atelier de cuvinte* (Aius, Craiova, 2023), cuprinde o selecție din lirica poetei Mihaela Albu, în limbile română și bulgară. Fluxul creației poetice coincide cu diversitatea traseelor existențiale, totul presupunând o abordare atentă, semnificativă. Idealurile sunt înalte, ceea ce conduce la ascensionări considerabile. Chiar și actele mundane au drept punct de plecare gânduri îndreptate spre maximalitate. Nemărginirea marină însoțește neabătut viața, cu întrebări ce nasc mereu alte întrebări. Mihaela Albu desfășoară un lirism al simbiozei dintre idei și muzicalitate. Problematika Treckerii este adusă în discuție adeseori. O încremenire în lumină ar putea constitui apoteoza. Câteodată, situații enigmatice vin să pregătească neprevăzutul. Aparițiile și disparițiile sunt conforme unei logici imanente greu descifrabile. Arealul nocturn va presupune întotdeauna extensiuni pasionale: „Era o noapte în care toate stelele ne cunoșteau / noaptea în care clipa își dădea întâlnire cu ora / căci cu dansul nebun al culorilor zilei / se întrecuse frumusețea ta, Aurora! // În părul tău licuricii-agrafe / ajutau ochii să lumineze întunericul greu / roșul gurii tale înflăcăra noaptea / și mă chema către tine mereu // Era noapte de-nceput de lume / Ea se lăsa în părul tău albastră / În colțul gurii tale un surâs anume / a-ntredeschis spre început fereastră // Era noaptea în care uitam că trec anii / O oră cât viața ne îmbrăcase trăirea / Vântul strecurat printre cutele vieții / Trimitea darul zeilor: iubirea!” (*Noaptea aceea!*). Inefabilul îndrăgostirii își manifestă atingerea fascinantă, în legătură profundă cu tot ceea ce presupune lirismul. Subtilele metamorfoze nu pot decât să atragă. Rememorarea începuturilor, a momentelor în care sentimentele erup, va purta o aură specială. Multe dintre poeziile Mihaelei Albu sunt adevărate celebrări ale ființării. Astfel, „Când ai intrat / ți s-a spus și ție, pesemne, / Poarta muntelui deschisă e dinaintea ta! // Ai început urcușul: / Cu fiecare clipă – un pas / Cu fiecare treaptă – un ceas / de istorie // A venit un timp / când ai cutezat / să-i ceri zilei oprirea: // Măsurai trecerea / Fiecare oră avea miros de sărbătoare / cereai zilei tainul / dimineața / caldul gălbenuș îți lumina fața / amiaza aducea împlinirea // Trăiai!” (*Carpe diem*). Lumina are nenumărate virtuți care inspiră actul artistic. Manifestarea fluidelor vitale va fi întotdeauna dezirabilă. Visării îi sunt atribuite potențialități importante, trecerea timpului apropiind elemente spectrale. Versurile Mihaelei Albu sunt parte integrantă dintr-un orizont ce reliefează date benigne. Rostul e căutat fără încetare, printre nostalgii și situații complexe. Nu lipsește nici finețea celor apropiate fundamentelor: „Primăvară. // Călători într-o nemurire / norii / vestejesc uitarea: / omnis est vanitas; // cireșii în floare - / cai albi ai eternității. // Fluturi rotindu-se bezmetic: / lumină de început de lume // Umbra amintirii / soarele o stăpânește // Tăcerea – vecină cu întunericul: / o vorbă / ca o lumină / tulbură

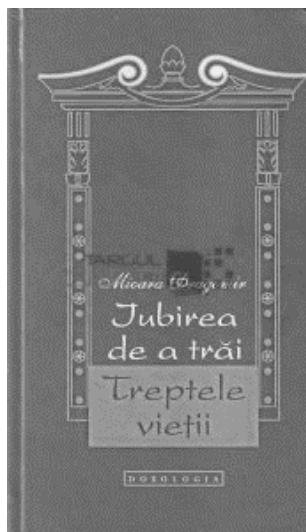
pacea // În peștera sufletului / bocancii
 cuvintelor / rănesc stalagmite / Din rană picură
 sânge / culoarea durerii ...” (*Evanescență*).
 Mihaela Albu poziționează în prim – planul
 cărții sale tentația cuprinderilor holistice.
 Parcurgerile au doze considerabile de
 neprevăzut. Reveriile poetice se revendică
 dintr-o transparență superioară. Cromatici
 florale vin pe rând să ne atragă atenția. Poezia
 și poetul, sinteză cu mereu noi valențe
 simbolice: „Zi de zi / Poetul își duce / în
 buzunarul de la piept / creionul și hârtia // sub
 buzunar – bătaile inimii / în priviri - / înțelesul
 Lumii // la fiecare răsărit / la fiecare
 rostogolire a zilei / în drumul lui / se ferește să calce iarba // rupe doar florile
 metaforei // Păsări stinghere își cântă trilul artist // Poetul își poartă cu sine
 chitara ... / În rostul fiecărui ceas / imploră Timpului rămas / sărbătoarea /
 Poeziei” (*Poetul*).

IOLANDA MICULESCU

O aripă de înger

După lectura plachetei de versuri
 intitulată sugestiv, *Iubirea de a trăi. Treptele
 vieții*, a doamnei Mioara Dragomir, într-o
 prezentare grafică de excepție, cu ilustrații de
 un rafinament artistic deosebit, ce se
 încadrează în curentul plastic modernist,
 aparținând soțului poetei, domnul Lucian
 Dragomir și, de asemenea, copertarea cu
 învelișul cartonat de culoare roșie, simbolul
 iubirii eterne, care aduce ceva din aerul
 vechilor cărți din sec.XVIII, se prefigurează
 cu certitudine o poetă cu reale calități literare.
 Cu toate că se află la început de drum, nu
 remarci nimic din stângăciile inerente ale unui
 debutant. Dimpotrivă, poemele sunt încărcate

de o filosofie de viață profundă, în strânsă legătură cu fapte și întâmplări pilduitoare din Cartea Vieții, Biblia.

Folosind teme majore din Vechiul și Noul Testament, într-o ordine aleatorie, începând cu Geneza, trecând prin hierofania supremă în creștinism, și anume Răstignirea și Învierea Mântuitorului, trădarea, Grădina Ghetsimani, Muntele Taborului, apostolii, Arca lui Noe, Turnul Babel, mironșițele Marta și Maria, scara lui Iacov și alte asemenea fapte ce alcătuiesc cele două cărți sfinte, și terminând cu Armaghedonul din Apocalipsa lui Ioan Teologul, într-o exprimare parabolică mistico-filosofică de excepție, poeta atinge cu o aripă de înger esența vieții și a morții.

Titlurile pereche ale poemelor întrețin antiteza sacru-profan (ex. Înviere - Chemare; Geneză - Revelație; Betleem - Renaștere). Psalmii, cincisprezece la număr, sunt cutii de rezonanță a tot ceea ce omul gândește, crede, se revoltă, se smerește în fața Creatorului Atotputernic și de Nepătruns, în căutarea răspunsurilor la marile întrebări și nedumeriri asupra existenței lui efemere. Dumnezeu este "frate de cale" și la bine și la rău; îndemnul de a trăi clipa, acel *carpe diem* al hedoniștilor din antichitate, care proclamau căutarea plăcerii și a fericirii, evitând suferința; speranța de a trece până și „ceasul morții” cu bine, mereu cu gândul la Dumnezeu; moștenirea primită din Cartea Vieții privind acea nedumerire a omului care nu știe ce îl așteaptă „dincolo”; rodul lăsat în noi de „esență divină”, care se „preface-n pom, în floare și fruct”, împrăștiind în jur „cunoaștere și nemoarte”; slăbiciunea omului de a da vina pe divinitate pentru nereușitele sale; sentimentul de ură al „îngerului căzut” ce vrea să se răzbune; faptul că viața-i iubire” dată de Dumnezeu sunt tot atâtea îndemnuri și atenționări în spiritul pilduitor al psalmilor lui David din Vechiul Testament.

Patru dintre poeme poartă numele de „Evanghelie”, care înseamnă Bună-Vestire, acestea referindu-se în poeme la conștiință, la cernerea faptelor bune de cele rele precum grâul de neghină, la minunile lui Iisus și la faptul că am uitat să iubim așa cum a făcut-o El, la căutarea adevărului prin comunicare, deci prin Cuvânt. Buna-Vestire este acea trezire a omului din ignoranță, arătându-i „Calea, Adevărul și Viața, care este Iisus Christos”.

Dificil de intuit pentru un neavizat în de-ale poeziei și, în special, în înțelegerea filosofico-religioasă a pildelor creștine, poemele sunt adevărate nestemate ce strălucesc dincolo de maniera stilistică ce ignoră în mod voit rima clasică a prozodiei, preferând versul alb, și conferă o notă elevată sub mantia parabolei, alegând câteva teme din Biblie, care pentru autoare sunt prilej de reflecție și căutare a adevărului. Putem concluziona, așadar, că „Nihil sine Deo.”

Traducerea poetică, între reflecție și revelație

Cele peste 20 de cărți de traduceri din creația poetei Elena Liliana Popescu au reușit să facă să răsunе, de-a lungul anilor, ecoul mesajului poetic universal al acestei poezii, care în acest mod face posibilă transmiterea literaturii și culturii române în vaste spații și spre un public cât mai numeros. Așa se întâmplă și cu cele două volume publicate recent la Editura Pelerin din București, și anume volumul *Tu* care conține poemul „Tu” în limba română și tradus în 49 de limbi străine și, respectiv, un grupaj de șapte poeme în original în limba română traduse în 24 de limbi străine incluse împreună în volumul *Acropolis*. Descoperim la lectura acestor cărți posibilitățile creatoare oferite de *traducerea poetică*, o activitate ce necesită, după cum bine se știe, o mai mare rigoare filologică și un efort suplimentar pentru redarea corespunzătoare a calităților literare ale textului poetic original. Aceste cărți ne-au pregătit o celebrare a tuturor limbilor, unde fiecare cuvânt răsună ca un clopot de zile mari și de sărbători celeste și pământene, din fiecare loc al nostru, indiferent de spațiul concret în care ne-am afla în această lume.

În poemul *Tu* nimic nu pare că este la întâmplare, avem acel *cuvânt* de la începutul începuturilor, din noaptea „premergătoare a firii”, care trece prin întunericul și golul pur primordial ca un fulger, și răzbate la lumina vieții, ce ne amintește de apele vii veșnice aflate mereu în flux și reflux, „cu undele lor purificatoare”. Există o identificare a sinelui poetic cu alteritatea, un drum străbătut mereu între *mine* și *tine*, în lumea noastră efemeră de-a pururi, în care nici piatra nu rezistă cât apa, iar Dumnezeu este „un adevăr nespun”, cu chipul său de lumină.

Cuvintele poemului plutesc în spațiul înconjurător, „prin negurile ce ne învăluie”, și se destramă, răsfirate prin destin. Acest *Tu* poate fi intuit, prezent acasă și pretutindeni, un luminător din lumea astrală sau orizontală. Soarta neamului omenesc de pe pământ și din ceruri este dată de bogăția sufletească strânsă ieri, azi sau mâine, în „viața ce urma să vină / odată cu timpul / prin viețile care / se nasc și mor / fără-ncetare...”, după cum ne spune poeta. Cuvântul din carte nu va rămâne nerostit, măsura vibrației din starea lui de cumințenie deschide o fereastră luminoasă „ochiului nostru neștiutor”, pentru ca, în cele din urmă, să spună ceva esențial despre *mine* și *tine*, despre cer și întreaga noastră viață.

Poemul *Tu* descifrează simbolul destinului și al mersului nostru din această lume, unde fiecare drum poate deveni o carte mereu deschisă, spre

oameni, ape, pietre și pământ. Avem o întrepătrundere a perspectivelor care reprezintă „o minunată pledoarie pentru cunoașterea și simțirea ocrotite de divinitate, de acea spiritualitate care reunește începutul și sfârșitul, pentru a redeschide lumea”, după cum ne sugerează în postfața acestei cărți poeta Dagmar Mária Anoca. Traducerile acestui poem sunt zboruri înapoi de-a lungul beznii „stărilor indescriptibile și de nestrăbătut”, iluminate de raza rostirii poetice.

Volumul *Acropolis*, ce-a de-a doua carte multilingvă de poezie din creația Elenei Liliana Popescu, cu o prefață de Theodor Damian și o postfață semnată de Anca Irina Ionescu, reprezintă de asemenea un alt loc de întâlnire a culturilor și tradițiilor literare din diferite colțuri ale lumii, prin varietatea traducerilor din limba română a celor șapte poeme în cele 24 de limbi străine.

Diversitatea lingvistică în care sunt redată și cultivate reflecțiile poetice aduce în centrul atenției noastre un tip de angajament poetic al poetei Elena Liliana Popescu în raport cu mizele literaturii din zilele noastre. Caracterul eterogen al câmpului literar contemporan și dinamica producțiilor artistice depășesc sfera operei poetice în sine, diferitele strategii de creație determină îmbinarea și diversificarea formelor de expresie poetică și (re)definesc noi gândiri și practici poetice, ca o încercare a autorilor contemporani de lărgire a orizonturilor de creație.

În volumul *Acropolis* avem o dovadă a ceea ce înseamnă arta de a vorbi frumos, prin intermediul poeziei, despre simbolurile nemuritoare ale spiritului și geniului uman și despre natura umană, care în esență este aceeași. Este o modalitate admirabilă de a exprima ideile și gândurile prin intermediul discursului poetic și de care avem atâta nevoie, pentru că exactitatea poate că ne place ca oameni de știință, dar aceasta nu ne salvează sufletul. Înțelepciunea și valorile pe care Elena Liliana Popescu le cultivă în poeziile sale se pare că le-am pierdut deja în iureșul vieții noastre cotidiene, dar acestea ne sunt necesare mereu. Drumul bun pe care ne îndeamnă poeta să pășim, urmându-i pașii și inima, este un drum al cunoașterii și autocunoașterii, de zile mari, de tăcere și de sărbătoare: „Regăsește în tine forța / care te menține / viu. // Experiența ta crește / clipă de clipă, / pentru a fi una cu tine. // Ai încredere / în tine însuși: / nimic nu te va opri. // Cel care este / este mereu cu tine, în inima ta.” (*În inima ta*)

Aceste volume ne îndeamnă să fim comunicativi și prietenoși cu semenii noștri, să ne raportăm la oamenii din jurul nostru cu deschidere și încredere, astfel încât această carte să fie o sursă de inspirație atât pentru mine și tine, cât și pentru mulți alți oameni, de pretutindeni. Această editare dobândește o autoritate și datorită acestor traduceri, contribuții remarcabile la formarea și restituirea într-o altă limbă a sensului original, în stare să asigure înțelegerea corespunzătoare a mesajului poetic al autoarei de către cititori.

La plecarea Părintelui Protopop Constantin Alupei

Dragă Costică,

Am aflat cu durere adâncă de plecarea ta la Domnul. Tu, organizatorul întâlnirilor noastre de promoție în care puneai atât de mult suflet, dar mai ales prietenul de o viață al colegilor tăi de clasă de care aveai grijă ținându-i sub acoperământul sufletului tău generos prin viu grai și prin corespondența și neuitându-i în rugăciunea ta constantă nici pe cei care au fost chemați înaintea noastră pe calea Împărăției.

Îți amintești cum eram când am dat examen la Seminar? Copii de 14-15 ani, timizi, bucuroși că ne aflam la porțile unui drum extraordinar, dar și copleșiți, poate fără a conștientiza, de importanța covârșitoare a misiunii în care voiam să intrăm.

Prin diferitele noastre clase tu stăteai în băncile din față parcă voind să absorbi tot nectarul învățăturilor folositoare ale profesorilor noștri. Și mereu cu mare dragoste de slujbele de la paraclisul Seminarului, dar și din celelalte biserici ale Mănăstirii Neamț.

Am crescut acolo în cei mai frumoși și importanți ani ai vieții noastre formându-ne ca slujitori ai Bisericii Domnului nostru Iisus Hristos pe care L-ai iubit atât de mult.

Acolo, în anii aceia minunați, ca într-un fel de perihoreză Treimică, ceva din tine ni s-a dăruit nouă și ceva din noi ți s-a dăruit ție. De aici devotamentul pentru prietenie și colegialitate.

Slujirea ta preotească a fost un model pentru toți care te-au cunoscut, model ce a strălucit încă și mai mult în calitatea ta de protopop.

Ca familist ai fost un străjer „cu mână tare și cu braț înalt” cum spune Psalmistul, binecuvântat fiind cu o preteasă venită din lumea îngerilor pentru a întemeia un cămin cu vlăstare ce-ți poartă pe mai departe vrednicia.

Catedrala pe care ai zidit-o în Onești este rodul râvnei tale pentru casa lui Dumnezeu, tu întruchipând cuvintele aceluiași Psalmist: „râvna casei Tale mă mistuie”. Dar tu, dragul meu, ai zidit catedrale durabile în sufletele oamenilor și continui să slujești în ele fie că ești pe pământ sau în cer.

Ce bine ți se potrivește vorba Sf. Ap. Pavel care spune despre el, dar parcă menită să fie și mărturisirea ta cea mai de pe urmă, lăsată nouă ca un fel de testament: „Lupta cea bună m-am luptat, credința am păzit, alergarea am isprăvit” (II Timotei 4, 7).

Te-ai luptat pentru Domnul Hristos ca un adevărat apostol, cu devotament, dăruire și jertfelnicie Ai păstrat credința părinților tăi, a moșilor și strămoșilor noștri, a neamului și a Bisericii Mântuitorului nostru și ai împărtășit-o celor din jur cu pasiune sfântă și înflăcărată ca strălucirea limbilor de foc la Cincizecime peste Sf. Apostoli.

Și iată, alergarea ai isprăvit. Dar poate nu de tot. Poate Dumnezeu vrea ca în ceruri să zidești catedrale împreună cu îngerii Săi pentru cine știe ce alte meniri tainice, să zidești ceva ceresc, așa cum sunt lucrurile pe acolo.

Știu că ți-ar fi plăcut epitaful acesta pe care l-am cules dintr-un cimitir: „Nu mă plângeți că am plecat de la voi; bucurați-vă că am fost cu voi”. Așa este. Ne bucurăm printre lacrimi la temporara despărțire știind că ai fost pentru noi un dar al lui Dumnezeu.

Ai plecat înainte dar știu că te uiți înapoi cu dragoste. Acest lucru îmi va face restul drumului de parcurs mai ușor. Mă voi ruga pentru sufletul tău, iar tu, din îmbrățișarea divină în care cred că te sălășluiești, să mijlocești pentru mine, pentru noi, cei ai tăi.

Să te ia Dumnezeu între Sfinții Săi și până ce ne vom întâlni din nou te port în suflet cu aceeași dragoste pe care și tu mi-ai arătat-o mereu.

Al tău coleg și prieten,

Doru Damian

25 iulie 2023, New York, München

Amintiri din 2016

NICOLE SMITH

Un om, o personalitate românească de excepție: Academicianul Ioan-Iovitz Popescu

Duminică 12 martie 2023, după slujba religioasă oficiată de către preotul paroh Theodor Damian la Biserica Ortodoxă Română „Sf. Ap. Petru și Pavel” din Astoria, NY, au început lucrările Cenaclului literar „Mihai Eminescu”. Acestea s-au desfășurat sub egida unor instituții de prestigiu: Academia Oamenilor de Știință din România, filiala New York, Uniunea Ziaristilor Profesioniști din România, Mitropolia Ortodoxă Română a celor două Americi și Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă din New York.

Președintele cenaclului, Theodor Damian, a introdus cartea *Tinerețea mea* (apărută la Editura Academiei Române, București, 2022, 170 pp., într-o formă grafică excepțională), carte avându-l ca autor pe eminentul academician Prof. univ. Dr. Ioan Iovitz Popescu. Vorbitorul a precizat că academicianul este nu numai fizician, ci și lingvist apreciat de somități internaționale în materie, cum este Gabriel Altman.

A explicat apoi de ce cartea este un memorial al frumuseții relației autorului cu soția sa Denisa, un fel de testament al iubirii aproape divine pentru ea, plecată la cele veșnice în 2003.

Luând cuvântul, Prof. univ. Dr. Victoria Plaveti a menționat că acest volum este un mic album literar, autobiografic despre prima jumătate a vieții, cea mai frumoasă, a omului de știință. Născut în toamna anului 1932, pe meleagurile din lunca Dunării, de lângă Turnu-Severin, a prins puțin din savoarea vieții interbelice. A fost adesea plimbat de mama lui, Elvira, la Băile Herculane, iar de bunica sa, Elena, la casa din comuna natală, Burila Mare. Războiul al doilea l-a găsit elev la Liceul Traian din Turnu-Severin. A absolvit Facultatea de Matematică și Fizică a Universității București și a fost reținut ca asistent la Catedra de Optică de către academicienii Eugen Bădărău, Rad Grigorovici și Margareta Giurgea.

În final, a primit darul infinit al Domnului, sufletul-pereche, Denisa. Capitolele cărții ilustrează bogat contribuția perechii Denisa – Iovitzu la istoria fizicii românești; opera lor științifică fiind încoronată de o largă recunoaștere internațională, câștigată prin strânsa lor colaborare cu mari profesori din Statele Unite ale Americii, Franța, Germania și Anglia.

Cartea se încheie cu aniversarea lui Iovitzu de la Academia Română la cei 90 de ani de viață extraordinar de rodnică.

Prof. univ. Valentina Ciaprazi a apreciat cartea ca fiind de mare valoare, făcând comentarii introductive asupra copertei și titlului.

Descriind viața autorului, vorbitoarea a constatat că Academicianul este un spirit înalt, foarte organizat; încă de mic știa să nu își irosească vremea, să muncească organizat. Denisa, soția sa, și Iovitz s-au pus în valoare unul pe altul, astfel fiind remarcați și pe plan internațional. Cartea reflectă o viață fascinantă la nivel personal și profesional și este o mărturie a dragostei autorului de viață, de lume.

Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea a fost încântat și impresionat de fotografiile de la sfârșitul volumului, care sunt spectaculoase, reflectând civilizația în care ne-am născut și am crescut.

Domnia sa a proiectat pe ecran fotografii ale familiei lui Iovitzu: bunica, Elena, îmbrăcată în rochie lungă, cu pălărie florentină, bunicul cu capul acoperit cu melon, familiar pentru cei din clasa mijlocie. Au fost prezentați părinții: Elvira și Dumitru, el, Iovitzu, copilaș la șapte luni, precum și alte poze care reflectă diversele stagii din viața bogată în împliniri a ilustrului academician.

Președintele cenaclului, Theodor Damian, a mulțumit vorbitorilor și participanților precizând că academicianul face parte din seria ilustră a enciclopediștilor români. Fotoreporterul cenaclului, domnul Alex Marmara, a imortalizat pe peliculă momente din timpul sesiunii. Toți cei prezenți au fost invitați la obișnuită agapă.

AURELIA C. MITRESCU

Casa gândurilor de Elena Mitru

Ne reîntâlnim după o vacanță binemeritată, pentru a începe cu forțe noi, în prag de primăvară, activitatea Cenaclului literar „Mihai Eminescu” de la New York. Desigur că în perioada care a trecut, mănuitoarii condeielui (scriitorii), nu au preocupat nimic din ceea ce le-a oferit timpul, pentru a reda gânduri, idei și evenimente, transpuse pe hârtie, spre bucuria cititorilor.

Așadar, la data de 26 martie 2023, a avut loc întâlnirea despre care vorbeam, în binecunoscutul cadru ambiant, pentru lansarea cărții *Casa gândurilor*, autoare Elena Mitru.

La acest eveniment au vorbit următorii: Theodor Damian, care a avut minunata inspirație să înființeze acest Cenaclu, pe care-l conduce de 30 de ani (2023 anul aniversar), timp în care au debutat, s-au afirmat și au lansat cărți noi, nenumărați scriitori din diaspora de la New York, din România (Patria mamă), cât și din multe alte colțuri ale lumii, pe unde i-au purtat pașii vieții. Domnia sa a comentat mai întâi felul în care în prefața cărții, scrisă de Marian Nencescu, s-a vorbit despre cultură și literatură, despre diaspora română și activitățile pe care le desfășoară românii de pretutindeni, în domeniul literar. Totodată, în prezentarea cărții, a pus accentul pe conținutul câtorva dintre eseuri în care autoarea a făcut o retrospectivă a vieții românilor dintr-o anumită perioadă de timp.

În continuare, Angela Cavog, a descris în cuvinte frumoase capitolele: „Iubirea pierdută”, „Pe un peron de metrou”, „Parcul Cișmigiu” din București, , ș.a. scoțând în evidență idei și portrete ale persoanelor cu care autoarea a venit în contact direct de-a lungul timpului.

Ultimul cuvânt a revenit autoarei Elena Mitru, spunând că această carte, *Casa gândurilor*, este de fapt *Casa inimii* în care simțurile transformate în gânduri se desfășoară, fiind trimise înspre toți aceia care, într-un fel sau altul, s-au aflat la un moment dat în preajma sa. Volumul descrie, de asemenea, crâmpie din viața românilor de-a lungul unei perioade de timp, pe care unii au trăit-o și despre care își pot aminti cu nostalgie, iar pentru alții, apare ca un necunoscut și poate chiar de necrezut.

Într-adevăr, în această perioadă pe care o trăim acum, și care suportă alte transformări ale vieții într-o viteză de neînchipuit, anii 1960 ni se par de domeniul basmului (povestea lămpii cu gaz, a buteliilor cu gaze lichefiate cu ajutorul cărora se putea folosi aragazul, minunea secolului, etc.). Toate acestea, la vremea aceea însemnau pași uriași pe drumul progresului, care erau de fapt numai câțiva dintre pașii schimbărilor.

În încheiere, autoarea a mulțumit antevorbitorilor pentru aprecierile aduse cărții, cât și pentru încurajările atât de binevenite. A mulțumit de asemenea și publicului care a avut plăcerea să participe la acest minunat eveniment încurajându-l să citească volumul.

GHEORGHE BREHUESCU

Theodor Damian despre Grigore de Nazianz

Încă trăind în lumina mării sărbători a Învierii Domnului, duminică, 30 aprilie 2023, în cadrul Cenaclului literar „M. Eminescu”, la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York, după Sf. Slujbă, a avut loc lansarea volumului *The Poetry of Gregory of Nazianzus: Discovering a New Face of His Personality*, de Theodor Damian, publicat de Cambridge Scholars Press, Cambridge, England, 2022.

Cartea a fost prezentată de prof. univ. Valentina Ciaprazi care a scos în evidență mai întâi activitatea academică a autorului, pregătirea sa teologică și felul cum se reflectă aceasta în scrierile sale, în munca de la catedră dar și în predicile sale duminicale.

A făcut apoi referiri la personalitatea Sf. Grigore de Nazianz așa cum reiese ea din volum și la felul în care poetul Theodor Damian l-a înțeles și descris pe poetul Grigore de Nazianz, cartea fiind o analiză pe multiple planuri a poeziei marelui teolog din sec. IV.

La rândul său, Th. Damian a explicat conținutul lucrării, capitolele acesteia fiind prezentări ținute în decurs de câțiva ani la Congresul Internațional de Studii Medievale de la Universitatea de Vest din Kalamazoo, Michigan. A precizat de asemenea că volumul de față reprezintă

ediția a doua, prima fiind publicată la editura Sofia din New York în 2017, precum și faptul că el a fost tradus și în românește de către Pr. Maxim Morariu și publicat la editura Napoca Star, Cluj în 2022.

În final a mulțumit prezentatoarei și audienței invitându-i pe toți la obișnuita recepție.

NICOLE SMITH

Theodor Damian – *O sută și una de poezii*

Zi binecuvântată de duminică 14 mai 2023, împodobită de o nouă întrunire a Cenaclului literar „Mihai Eminescu” la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din Astoria, New York.

După Sf. Liturghie, a avut loc prezentarea volumului *O sută și una poezii* de Theodor Damian (Editura Academiei Române, București, 2022, 241 pp; antologizarea poeziilor aparține autorului; nota bibliografică, selecția reperelor critice și prefața este făcută de Theodor Codreanu).

Președintele Cenaclului, Theodor Damian, a anunțat apariția volumului și a dat cuvântul profesorilor universitari Valentina Ciaprazi și Doru Tsaganea.

Doamna Valentina Ciaprazi a prezentat mai întâi activitatea preotului-profesor Theodor Damian pe tărâm teologic și cultural-literar, după care a făcut o serie de comentarii legate de coperta volumului, aceasta amintindu-i vorbitoarei atât de filosofia lui Heraclit despre timp, cât și de povestea Șherazadei, dar mai ales de Cuvioasa Maria Egipteanca, leit-motiv în poezia poetului Theodor Damian, amintind câteva aspecte din fascinanta ei viață. De asemenea, Prof. Valentina Ciaprazi a oferit câteva interesante interpretări ale cifrei 101 din titlul volumului legându-le de viața și activitatea autorului.

Domnul Doru Tsaganea l-a felicitat pe Theodor Damian pentru apariția acestei noi cărți, precizând că aceasta este o lucrare ce ține de morală, de etică, deci implicit de domeniul filozofiei, deoarece tema care apare frecvent ca un leit-motiv este lupta pentru triumful valorii morale, tendința de a căuta ce este adevărat, onest, principial în om, în viață.

Arătând legătura dintre teologie și filosofie, Prof. Tsaganea a făcut interesante asociații cu romanul *Frații Karamasov* al lui Dostoievski, dar și cu muzica lui Wagner, acest titan al muzicii clasice. Apoi domnia sa a trecut la recitarea câtorva poezii din volum, explicând ce anume l-a impresionat și cum a interpretat tematicile prezente acolo.

Comentariile pe marginea acestui volum de poezii au continuat la tradiționala și binecuvântata recepție.

Dublu eveniment la New York: Pr. Theodor Damian – Pr. Florin Spînu

Duminică, 28 mai 2023, în parohia „Sf. Ap. Petru și Pavel” din Astoria, New York, a avut loc un dublu eveniment: ieșirea oficială la pensie a Pr. Prof. univ. Dr. Theodor Damian, fondatorul, acum 30 de ani, și păstorul spiritual al acestei parohii și instalarea noului paroh în persoana Părintelui Florin Spînu din România.

IPS Părinte Nicolae, Arhiepiscopul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Statelor Unite ale Americii și Mitropolitul Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi a sosit la biserica parohială și a slujit Sfânta Liturghie în prezența membrilor consiliului și comitetului parohial și a unui mare număr de credincioși. În soborul condus de IPS Sa, alături de părinții Theodor și Florin, au mai slujit PC. Pr. Gavril Damian din România și P.C. Pr. Ioan Proteasa de la Biserica ortodoxă „Sf. Andrei” din Jamaica, New York. A fost prezent și P.C. Sa, Părintele Protosinghel Vinčențiu Temirov, preot spiritual la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sf. Vladimir” din Crestwood (Yonkers), New York.

După Sf. Slujbă I.P.S. Părinte Mitropolit Nicolae a înmănat Părintelui Theodor ordinul „Sf. Ștefan cel Mare” al Mitropoliei noastre, iar doamnei preotese Claudia Damian crucea patriarhală pentru laici, mulțumindu-le pentru întreaga muncă depusă în ogorul Domnului nostru Iisus Hristos în decursul acestor 30 de ani, după care a citit și înmănat gramata de intronizare a Părintelui Florin Spînu, originar din Iași, noul paroh, Sf. Evanghelie, Sf. Cruce, un liturghier și cheile bisericii, urându-i ca binecuvântarea lui Dumnezeu să fie asupra sa în noua sa lucrare la New York. Doamna preotesa Mihaela Spînu a primit un frumos buchet de flori din partea comitetului de doamne al parohiei.

La masa festivă din sala socială a bisericii mai multe persoane au luat cuvântul mulțumind Părintelui Theodor pentru munca sa îndelungată în această parohie și urând bun venit Părintelui Florin și Doamnei preotese Mihaela. Un moment de bucurie l-a constituit și prezența talentatului tânăr român Sașa Radosav care a interpretat la vioară suita de dansuri românești de Bela Bartók și Balada lui Ciprian Porumbescu. Lia Lungu, îndrăgita interpretă a cântecului românesc a delectat audiența cu câteva piese muzicale.

IPS Părinte Mitropolit Nicolae a încheiat șirul cuvântărilor cu remarci și sfaturi pentru nou paroh.

RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ

- Pe data de 14 februarie 2023, Theodor și Claudia Damian s-au întâlnit la Garmisch-Partenkirchen cu scriitorul și editorul revistei *Alternanțe*, Doru Eugen Popin și soția sa, Barbara.
- Pe 10 martie 2023, în Cenaclul literar „M. Eminescu” din New York a fost lansat, la Biserică, după Sf. Slujbă, volumul *Tinerețea mea* de Acad. Ioan Iovitz Popescu. Au vorbit despre carte și autor Theodor Damian, Victoria Plaveti, Valentina Ciaprazi și Doru Tsaganea.
- 26 martie 2023, lansare volum *Casa gândurilor* de Elena Mitru în Cenaclul nostru, după Sf. Slujbă. Au vorbit Theodor Damian, Angela Cawog și autoarea.
- Sâmbătă 8 aprilie 2023, Pr. prof. univ. Dr. Theodor Damian a ținut pe Zoom, în cadrul Mitropoliei Ortodoxe a celor două Americi, conferința „Patimile Domnului – Drumul spre Înviere”.
- Pe data de 9 aprilie a avut loc la biserica noastră, de Florii, celebrarea aniversării a 30 de ani de la înființarea de către Pr. Theodor Damian a parohiei „Sf. Ap. Petru și Pavel” în Astoria, New York. Cu această ocazie au luat cuvântul mai mulți enoriași iar din partea Consiliului și Comitetului parohial, Pr. Th. Damian și preoteasa Claudia au primit ca distincție o placă aniversară.
- 16 aprilie 2023: Sf. Paști la parohia noastră. Slujba din noaptea Sf. Învieri a fost urmată de obișnuita agapă pascală din sala socială a bisericii.
- La data de 30 aprilie a avut loc în cadrul Cenaclului literar „M. Eminescu” la Biserică, după Sf. Slujbă, lansarea volumului *The Poetry of Gregory of Nazianzus: Discovering a New Face of His Personality* de Theodor Damian, publicată de Cambridge Scholars Publishing, 2022. Au vorbit prof. univ. Valentina Ciaprazi și autorul.
- Duminică 14 mai 2023, la biserica noastră, în cadrul Cenaclului literar „M. Eminescu” au avut loc trei evenimente deosebite: celebrarea Zilei Monarhiei și a Independenței de stat a României (a conferențiat Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea; masă rotundă – conversații pe teme istorice cu profesorii univ. Theodor Damian și Valentina Ciaprazi); lansarea volumului *101 poezii* de Theodor Damian, apărut la Editura Academiei Române, București, despre care au vorbit profesorii Doru Tsaganea, Valentina Ciaprazi și autorul, precum și Ziua mamei după tradiția

americană, moment evocat printr-un recital de poezie dedicat mamei, de către unii dintre cei prezenți la eveniment.

- Duminică 28 mai 2023, un eveniment deosebit a avut loc la Biserica noastră. IPS Dr. Nicolae Condrea, Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a SUA și Mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi a slujit, alături de un sobor de preoți (Theodor Damian, Florin Spînu, Gavril Damian, Ioan Proteasa, fiind prezent și P.C. Pr. Protosinghel Vincențiu Temirov). Cu acest prilej Pr. prof. univ. Dr. Theodor Damian a ieșit la pensie de la parohie (scriptic din 1 mai) iar P.C. Pr. Florin Spînu din România a fost instalat ca paroh. P.C. Pr. Theodor Damian a primit din partea Părintelui Mitropolit, la aniversarea celor 50 de ani de preoție și 30 de ani de când a înființat parohia „Sf. Ap. Petru și Pavel” din Astoria, New York, distincția și ordinul „Sf. Ștefan cel Mare”, iar Doamna preoteasă Claudia Damian a primit distincția „Crucea Patriarhală”, cea mai înaltă distincție pentru laici în Patriarhia română. A urmat agapa festivă din sala socială a Bisericii.
- Luni, 29 mai 2023, Preoții Theodor Damian și Florin Spînu au săvârșit, de Memorial Day, slujba tradițională de pomenire a morților la lotul românesc din Cimitirul Cypress Hills, New York.
- Duminică 18 iunie, la Biserica noastră a fost comemorată moartea poetului nostru național M. Eminescu și s-a celebrat ziua Tatălui după tradiția americană. Au fost recitate poeziile dedicate Tatălui.
- Între 3- 6 iulie 2023, la Academia Catolică din Berlin a avut loc cea de-a 17-a conferință a ISSEI (The International Society for the Study of European Ideas) cu tema generală: *The Role of the Intellectual in Times of Turmoil: Ways of Looking at Europe's Troubled Geist*. Pr. Prof. Dr. Theodor Damian a prezentat comunicarea: „East versus West in Europe: Enchantment and Disenchantment”.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina internă, mică chirurgie
F. Christodoulidou, MD Med. internă, hematologie, oncologie
Iqbal, MD Cardiologie
Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU
Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou și modern pentru:

X-Ray
EKG

Spirometrie (Evoluari Pulmonare)
Sonografii Abdominale,
de Rinichi și Cardiace
Cardiotrace (EKG prin telefon)
24 de ore Halter Monitor
Sigmoidoscopii și Pap smear
Tens (Stimulare electrică)
Ultrasound
Timpanometrie
toate testele de sange și urina
teste pentru depistarea
cancerului de colon și ulcer
teste pentru aids (rezultatul în 24-48 ore)
Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm
Miercuri 4-8pm
Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106 (718) 932-1700

subway: N până la stația Broadway (Queens)
bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,
Jackson Heights
Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, până la Steinway,
unde schimbați cu Q 104.